

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Kommunikatsioonijuhtimise õppekava

**Kuidas konstrueeriti Eesti ajakirjanduses Venemaa sõjalist
õppust Zapad 2017?**

Magistritöö

Inna Siik

Juhendaja: Sten Hansson, PhD

Tartu 2018

SISUKORD

EESSÕNA	4
SISSEJUHATUS	5
1. TEOREETILINE JA EMPIIRILINE TAUST	8
1.1 Psühholoogiline kaitse ja informatsiooniline mõjutustegevus.....	8
1.2 Sõjalised õppused ja Venemaa sõjaline võimekus	10
1.3 Õppus Zapad 2017	11
2. UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED	15
3. METOODILISED LÄHTEKOHAD	17
3.1. Valim	19
3.2 Analüüsiraamistik	24
4. ANALÜÜS	35
4.1. Milliseid narratiive konstrueeriti õppuse Zapad 2017 kohta?	36
4.1.1 Vastasseisu konstrueerimine	37
4.1.2 Ohvrid, petturid (antikangelased) ja kangelased	40
4.2. Kuidas konstrueeriti Zapad 2017 kajastustes tegelasi?.....	47
4.2.1 Tegelaste peitmine.....	47
4.2.2 Aktiivsed ja passiivsed tegelased	51
4.2.3 Eristamatud ja eristatavad tegelased	53
4.2.4 Tegelaste nimetamine ja liigitamine ning eliitsuse loomine	55
4.2.5 Isikustatud ja isikustamata tegelased	59
4.3 Kuidas konstrueeriti Zapad 2017 kajastustes tegevusi?	62
4.3.1 Lääne- ja Ida-Euroopa riikide ning NATO vaatenurgad ja reaktsioonid	64
4.3.2 Venemaa vaatenurgad ja reaktsioonid.....	67
4.3.3 Tegevuste eesmärgistatus	68
4.4 Kuidas konstrueeriti õppuse Zapad 2017 uudisväärtuslikkust?.....	73
4.4.1 Stereotüübid	76
4.4.2 Mõjucus.....	78
4.4.3 Ülivõrdelisus	81
4.4.4 Hirm ja negatiivsus.....	90
4.4.5 Personalisatsioon ehk isikustamine	99
4.4.6 Geograafiline ja kultuuriline lähedus	101

4.4.7 Aktuaalsus	104
4.4.8 Ootamatus.....	105
5. ARUTELU	108
5.1 Vastasseisu konstrueerimine	108
5.2 Lugeja positsioneerimine	110
5.3 Hirmu konstrueerimine	120
6. KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED	128
SUMMARY	131
KASUTATUD KIRJANDUS	134
LISA 1. Analüüsiialuste ajakirjanduskajastuste andmete tabel	140
LISA 2. Peamised kõneisikud	175
LISA 3. Eesti- ja venekeelsete lugude võrdlus.....	177

EESSÕNA

Magistritöö teemavalikuni jõudsin ma läbi oma juhendaja Sten Hanssoni, kelle kaudu mul tekkis võimalus panustada riigikaitseliste meediakajastuste uurimisse Eesti Kaitseväge projekti raames.

Soovin avaldada suurt tänu oma juhendajale Sten Hanssonile kannatliku meele ning alati abivalmis, innustava suhtumise ja toetuse eest antud magistritööga edasiminekul ja selle teostumisel.

Samuti tänan väga oma retsensenti Andreas Ventselit väärtuslike nõuannete ja tähelepanekute eest.

Südamest tänan ka oma kallist elukaaslast, kes minu õpingutesse alati nii mõistvalt, toetavalt ja abivalmilt suhtus ning keerulised hetked kergemaks muutis.

Suure tänu võlgnen ma ka oma tööandjale, organisatsooni juhile Marek Kokale, kes suhtus minu õpingutega seotud kohustustesse alati mõistvalt, samuti oma headele kolleegidele, kes mulle kiiretel hetkedel toeks olid.

SISSEJUHATUS

Uurin oma magistritöös Venemaa-Valgevene sõjalise õppuse Zapad 2017 keelelise konstrueerimise viise Eesti venekeelsetes ja eestikeelsetes veebipõhistes ajakirjandusväljaannetes.

Zapad 2017 puhul on tegemist Venemaa-Valgevene strateegilise ühisõppusega, mis kestis Venemaa Kaitseministeeriumi andmetel 14.-20. septembrini 2017 Valgevene Vabariigis ja Venemaa Kaliningradi, Leningradi, Pskovi regioonides ning mille eesmärgiks oli harjutada eri väeliikide koostalitlus- ja relvastuskontrolli võimet ning testida Venemaa ja Valgevene relvajõudude poolt ühiselt välja töötatud uusi regulatsioone (*Zapad 2017 joined strategic exercise* (i.a.))

Minu töö on osa Eesti Kaitseväe uurimisprojektist, mille eesmärgiks on analüüsida riigikaitsega seonduvaid meediakajastusi Eestis. Tööd kirjutades olen pidanud silmas selle praktilist eesmärki Kaitseväe Ühendatud Õppeasutuste õppematerjalina, mis aitaks mõista sõjaliste õppuste keelelise konstrueerimise viise avalikus kommunikatsioonis.

Kuigi varasemalt on riigikaitsest kommunikatsiooni ning sõjanduse ja kommunikatsiooni omavahelisi aspekte uurivaid töid Eestis läbi viidud, ei ole seni uuritud välisriikide sõjaliste õppuste meediakajastusi.

Varasemalt on näiteks Evert Paas uurinud 2013. aastal oma magistritöös, kuidas on Eesti meedia kajastanud riigikaitsega seotuid probleeme ja teemasid aastatel 2011-2012 ning milline roll on olnud Eesti meedial riigikaitse usaldusväarsuse kujundamisel (Paas 2013). Juulia Baer-Bader on uurinud oma magistritöös 2009. aastal Eesti julgeolekukäsitlust eesti- ja venekeelses meedias Gruusia ja Lõuna-Osseetia konflikti valguses (Baer-Bader 2009). Taavi Narits on uurinud 2015. aastal oma magistritöös psühholoogilist kaitset Eesti julgeolekupoliitika kujundajate käsitluses (Narits 2015). Lingvistilisest uurimisperspektiivist on militaarset retoorikat käsitlenud oma doktoritöös Karen Kuldnokk 2011. aastal, kes uuris oma töös militaarvaldkonnaga seotud arvamustekstide argumentatsiooni ja retoorikat kaitseväelaste kutsevalikut põhjendavate esseede, Iraagi sündmusi kajastava diskussiooni (aastatel 2003-2009) ja pronkssõduri sündmustega seotud

diskursuse põhjal (Kuldnook 2011). Sõjanduskommunikatsiooni puudutavatest interdistsiplinaarsetest uurimustest on Vene Föderatsiooni informatsioonilisi operatsioone käsitletud varasemalt major Uku Arold (2016), kelle uurimusest on avaldatud 2016. aastal ülevaade sõjandustemaatikast kajastavas teadusajakirjas Sõjateadlane, kus ta toob välja Venemaa informatsiooniliste operatsioonide olemuse ja eripära ning planeerimisstrateegiad nii siseriiklikust kui ka välispoliitilisest aspektist. Sõjanduskommunikatsiooni valdkonnast on Eestis ilmunud veel 2018. aastal Saara Jantuneni raamat „Infosõda“, mida tutvustab kultuurilehes Sirp Andreas Ventsel (2018), tuues esile raamatu olulise teemakäsitluse Venemaa rahuaegse infomõjutustegevuse ning Venemaa ja Lääne vahelise infosõja analüüsi seisukohast.

Välisriikide sõjanduse ja kommunikatsiooni seoseid puudutavatest materjalidest võib välja tuua näiteks 2018. aastal NATO Kaitsekolledži poolt koostatud raamatu "*Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*" (toim. Heuser, Heier ja Lasconjarias 2018), kus antakse erinevate autorite maailma eri piirkondade sõjalise tegevuse uurimustööde alusel põhjalik ülevaade nii sõjaliste õppuste olemusest, ajaloost kui ka strateegilistest aspektidest (sh diplomaatiast). Venemaa informatsioonilisest mõjutustegevusest Põhja- ja Baltimaades annab ülevaate Nato Strateegilise Kommunikatsioonikeskuse 2016/2017 aastal läbiviidud uurimus „*Russia's Footprint in the Nordic-Baltic Information Environment*“, mis hõlmas nelja pilootuurimust Venemaa informatsioonilise tegevuse eesmärgistatuse kohta Taanis, Eestis, Soomes, Iirimaa, Norras, Lätis, Leedus ja Rootsis (Nato Strategic Communications Centre of Excellence 2018).

Miks on vaja uurida õppuse Zapad 2017 konstrueerimist Eesti ajakirjanduses?

Viimase kümnendi jooksul on Venemaa näidanud oma õppustel osalejate arvu sageli sihilikult väiksemana, kui tegelik osalejate arv või jaganud õppused väiksemateks osadeks (jättes erinevate õppuste vahele väikese ajalise vahe või siis hoides vägesid ühise juhtimise all erinevates harjutuspiirkondades) eesmärgiga hoiduda teatamis- ja vaatlejate kohale kutsumise kohustusest ning rikkunud sellest tulenevalt OSCE Viini konventsiooni sätteid, mille eesmärk on tagada sõjaliste õppuste läbipaistvus (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security 2017*; Jankowski ja Kowalik 2017).

Ka õppuse Zapad 2017 puhul tekkis NATO-l, Lääne ja Ida-Euroopa riikidel (sh Baltiriikidel) nii osalejate arvu, õppuste tegeliku stsenaariumi, ajalise perioodi kui ka piirkondliku ulatuse suhtes

mitmeid küsitavusi (Stoicescu 2017; *Zapad 2017 and Euro-Atlantic security 2017*; *NATO-Russian relations: the facts 2018*; White 2017).

NATO andmete kohaselt püüdis Venemaa maksimeerida Zapad 2017 õppuse mõju ka läbi mitmeid kuid kestnud informatsioonioperatsioonide, mille eesmärk oli näidata Venemaa sõjalist tugevust ning läbi selle esitleda riske naabritele, seejuures naeruvääristades ja nimetades igasuguseid muret väljendavaid seisukohti NATO ja teiste riikide poolt “venevasase hüsteeria” sümptomiteks (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security 2017*).

Ka Eesti ajakirjandus on kajastanud nii rahvusvahelist kui ka siseriiklikku arutelu ning suuri vaidlusi tekitanud seisukohti nii Venemaa-Valgevene esitatud ametliku stsenaariumi paikapidavuse ja deklareeritud õppusel osalejate arvu suhtes (nt *Juhtkiri: olgem valvsad...2017*; Koorits 2017; *Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017* jt) kui ka Venemaa võimalikust sõjalisest ohust Balti ja Ida-Euroopa riikidele (nt *Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*; *Глава Сил обороны Эстонии...2017* jt).

Seepärast on taoliste õppuste nagu Zapad 2017 kajastamise uurimine Eesti ajakirjanduses (nii eestikeelsetes kui venekeelsetes väljaannetes) oluline Eesti riigi julgeoleku seisukohast. Kuigi Zapad 2017 ajakirjanduskajastuste täielik analüüs hõlmaks kõiki kanaleid ning väljaandeid, ei ole antud magistritöö puhul selline uurimismaht mõeldav, mistõttu tegin antud töös valiku keelelist konstrueerimist selgitavate iseloomulike näidete alusel.

Leian, et keeleliste konstrueerimise viiside märkamine ning mõistmine võimaldab eeldatavasti tugevdada nii ühiskonnaliikmete (sh kaitseväeteenistujate) kui ka olulisi poliitilisi ja sõjalisi otsuseid tegevate isikute psühholoogilise kaitse võimekust ning aidata seeläbi tõsta ka Eesti riigi julgeolekut.

1. TEOREETILINE JA EMPIIRILINE TAUST

1.1 Psühholoogiline kaitse ja informatsiooniline mõjutustegevus

Psühholoogiline kaitse

Eesti-vastase sõjalise tegevuse ennetamiseks ja tõrjumiseks kasutatakse Eestis kõiki totaalkaitse põhimõtteid, milleks on sõjaline kaitse, tsiviilsektori toetus, rahvusvaheline tegevus, siseturvalisus, elutähtsate teenuste toimimine ning psühholoogiline kaitse (*Eesti Julgeolekupoliitika alused 2010*: 13).

Psühholoogiline kaitse seisneb ühiskonna vastupanuvõime suurendamises vaenulike mõjutustegevuste suhtes ning Eesti julgeolekuhuvide kaitsmises rahvusvahelises informatsioonilises (Riigikaitse strateegia 2010: 16).

Eesti julgeolekupoliitika alustes on toodud välja, et seoses info, kommunikatsioonitehnoloogia ning meedia arenguga on ühiskonna infovälja üha kergem mõjutada ning juhul, kui infoväli on tegelikkuse suhtes moonutatud, võib see tekitada pingeid nii rahvusvaheliste suhete kui ka ühiskonna sidususe aspektist või aidata kaasa mõne ühiskonna rühma radikaliseerumisele (*Eesti Julgeolekupoliitika alused 2010*: 5).

Vaenulik informatsiooniline mõjutustegevus (sealhulgas välispäritolu ebaadekvaatse mediakeskkonna ülekandumine Eestisse) võib igapäevaselt õhustada Eesti riigi rahvusvahelist mainet, ühiskonna sidusust ning riigi ja elanikkonna kaitsetahet ning kuigi Eesti elanikkonna kokkukuuluvustunnet võivad nõrgestada ka muud tegurid, võib informatsiooniline mõjutustegevus ja madal allikakriitika neid tegureid võimendada (*Riigikaitse arengukava 2013-2022...*).

Psühholoogiline kaitse aitab tõsta rahva eneseusku ja kaitsetahet ning tagada Eesti riigi julgeolekut läbi ühiskonna sidususe ja turvatundega seotud ühisväärtuste arendamise, hoidmise ja kaitsmise (*Eesti Julgeolekupoliitika alused 2010*: 19). Psühholoogilise kaitse eesmärk on: „kindlustada ühiskonna ja riigi julgeolekut, inimeste turvatunnet, ennetada kriise ning suurendada usaldust ühiskonnas ja riigi tegevuse suhtes“ (*Eesti Julgeolekupoliitika alused 2010*: 19). Seega ei ole riigikaitse käsitus nüüdisaegse infokeskkonna mõjusid arvesse võtmata enam võimalik, mistõttu

on psühholoogiline kaitse üks oluline osa Eesti riigikaitse valdkonnast (*Riigikaitse arengukava 2013-2022...*).

Eesti riigis on vajalik seetõttu pöörata erilist tähelepanu nii ühiskonna sidususe, ühtekuuluvustunde kui ka psühholoogilise kaitse suurendamisele (*Eesti Julgeolekupoliitika alused 2010: 8*), et heidutada läbi riigikaitse nähtavuse ning elanikkonna kõrge kaitsetahte ründajat ja hoida ära sõjalise konflikti või muu julgeolekuga seotud kriisiolukorra tõenäosust (*Riigikaitse arengukava 2013-2022...*).

Eesti julgeolekukeskkonda mõjutab lisaks riigisisestele arengutele ka rahvusvaheline seisund, vahetult eelkõige julgeolekuolukord Euro-Atlandi piirkonnas ning lähipiirkonna riikide suhted, kuid ka NATO ühtsuse ja liitlaste vastane tegevus (*Eesti Julgeolekupoliitika alused 2010: 7-8*).

Seetõttu on Eesti riigil oma julgeoleku tagamise seisukohast oluline jälgida naaberaladel ning Euro-Atlandi piirkonnas toimuvaid sõjalis-strateegilisi sündmusi, sealhulgas sõjalisi õppusi ning nende kajastamist ajakirjanduses.

Informatsiooniline mõjutustegevus

Informatsioonilise mõjutustegevuse olemuse kirjeldamiseks toetun ma Saara Jantunen'i 2018. aastal Eestis ilmunud raamatule „Infosõda“, kus autor käsitleb infosõjapidamisega seotuid termineid ja tähendusi, tuues välja nende mõistmise olulisuse selleks, et osata ennast kaitsta infokeskkonnas läbiviidavate mõjutamiskatsete suhtes (Jantunen 2018: 56).

Infosõjapidamine, mille abil on võimalik tähenduste ümbersõnastamine, on üheks peamiseks hübriidsõja vahendiks ning kuigi hübriidsõja mõiste puhul ei ole sõjateadustes ühtset arusaama, on selle tähenduse väljatoomisel olulisem asjaolu, et sõjapidamise määratlemine ei piirdu ainult füüsilise lahinguvälja ja sõjalise organisatsiooni tasandiga, vaid see hõlmab kogu ühiskonda (Jantunen 2018: 52-55).

Jantunen (2018: 36-37) avab infosõja tähenduse läbi riikliku tegevuse, mida juhitakse strateegilisest, operatiivsest ja taktikalisest tasandist, kus:

- 1) strateegilisel tasandil – kujundatakse riiklikult juhitud arvamus- ja informatsioonikeskkonda;
- 2) operatiivsel tasandil – valmistatakse ette praktilisi tegevusi, mis toetavad riigi strateegilisi eesmärke;

3) taktikalisel tasandil – viiakse vastavaid tegevusi läbi.

Jantunen (2018: 37) märgib, et taktikaline tasand kaasab endasse aga lisaks riiklikule tegevusele ka elanikkonna tegevusi, sest hübriidsõja põhimõtte järgi peetavad infolahingud ei kujuta endast pelgalt sõjalist infosõda, vaid need toimuvad tegelikult ka mittesõjalistes tegevuskeskkondades nagu näiteks sotsiaalmeedia, kodanike vestlused ja foorumid.

Seega mõeldakse Jantuneni (2018: 58) sõnul infosõja all tavaliselt riiklike huvide eest seismist läbi erinevatele sihtrühmadele mõeldud infokeskkonna mõjutamisviiside ja kommunikatsiooni.

Sageli kasutatakse Jantuneni sõnul (2018: 50) infosõjast rääkimise puhul ka väljendit „informatsiooniline mõjutustegevus“, mis võib tähendada „*igasugust kommunikatsiooni alates reklaamist kuni selge poliitilise propagandani*“. Siiski toob ta esile antud väljendi problemaatilisuse selle abstraktsuse seisukohast, mis võib kujundada arusaama justkui ohutust ning õigustatud suhtlemisviisist (Jantunen 2018: 51).

1.2 Sõjalised õppused ja Venemaa sõjaline võimekus

Riikide välispoliitika üheks oluliseks osaks on sõjaline diplomaatia, mis seisneb tasakaalu leidmises ühelt poolt riikide välispoliitiliste huvide ning teiselt poolt riikide julgeolekuhuvide ja sõjalise kaitse koostöösuhete tugevdamise vahel läbi erinevate välispoliitika valdkonda kuuluvate vahendite nagu sõjalised õppused, relvade konfiskeerimine, julgeolekualased dialoogid jms usaldust suurendavad meetmed (Sachar 2003: 405).

Eelnevalt nimetatud 2018. aastal ilmunud NATO Kaitsekolledži poolt koostatud raamatus "*Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*" (toim. Heuser, Heier ja Lasconjarias 2018) märgivad Heuser ja Palmer (2018: 1), et oma olemuselt kujutavad sõjalised õppused sõja ja rahuaja vahel asetsevat nõ halli ala, sest kuigi sõjaliste õppuste puhul on tegemist rahuaja tegevustega, jäljendavad nad ühel või teisel viisil siiski sõda, peegeldades riigi, alliansi või koalitsiooni operatiivset võimekust, mis võib anda vihjeid nii selle kohta, millist võimekust demonstreeritakse kui ka paljastada vastase kompetentsi ja kavatsusi.

Kuigi on oluline, et riigi sõjaline diplomaatia ja sõjaline kaitsevõimekus toetaksid üksteist, on samal ajal oluline ka oma sõjalise tegevuse (sh sõjaliste õppuste) läbipaistvuse tagamine, et suurendada teiste riikide usaldust oma sõjalise tegevuse suhtes (Sachar 2003: 405).

Siiski võivad õppuse läbiviijad proovida Heuseri ja Palmeri sõnul (2018: 1-2) mõningaid õppuste aspekte teiste riikide eest varjata või kasutada õppusi isegi varjatud rünnakute ettevalmistamiseks.

Johan Norberg, kes töötab teadlasena Rootsi Kaitseuringute Agentuuris (FOI) Stockholmis ning kes on põhjalikult uurinud Venemaa relvajõudude arenguid (eriti Kesk-Aasias ja Kaukaasias) (Heuser, Heier ja Lasconjarias 2018), käsitleb eelnimetatud NATO Kaitsekolledži raamatus Venemaa sõjalisi õppusi ja sõjalist võimekust aastatel 2009-2016, tuues välja, et Venemaa arusaam sõjalisest võimekusest sisaldab ka riigi suutlikkust mõjutada teisi riike, kas kaudselt läbi oma sõjalise jõu demonstreerimise või läbi otseste sõjaliste sekkumiste (Norberg 2018: 243). Ta märgib, et Venemaa sõjaline võimekus ei tähenda üksnes armee sõjalist võimekust, vaid ka poliitikat vajadusel kogu riigikapitali (elanikkond, majandus, tööstus, teadusarendus ning erinevad valitsusasutused) mobiliseerimiseks sõjalistel eesmärkidel (Norberg 2018: 243-244).

Norbergi (2018: 265) analüüsi järgi on Venemaa võitlusvõime perioodil 2009-2016 märkimisväärselt kasvanud, kus põhiliseks võtmeelemendiks on olnud õppustel osalejate arvu ning nii maismaa kui õhuvägede sõjavarustuse oluline suurendamine pärast 2013. aastat. Lisaks näitasid Venemaa iga-aastased sõjalised strateegilised õppused aastatel 2009-2016 Norbergi (2018: 265) sõnul Venemaa võimekust juhtida pikaajalisi ja ulatuslikke riikidevahelisi sõdasid.

1.3 Õppus Zapad 2017

Zapadi puhul on tegemist sõjalise õppusega, mida Venemaa korraldab iga nelja aasta tagant Venemaa Lääne-sõjalises piirkonnas, mille ala ulatub Koola poolsaarest kuni Valgevene ja Ukrainani, hõlmates ka eriliselt militariseeritud Kaliningradi Oblastit (Stoicescu 2017: 1). Peale NSV Liidu kokkuvarisemist on Venemaa korraldanud õppusi Zapad lisaks 2017. aastale ka 1999., 2009. ja 2013. aastal (Suhhankin 2017). Zapad 2017 kestis ametlike andmete järgi 14.-20. septembrini 2017 ning toimus Valgevene territooriumi kuues militaarõppe tsoonis, kuhu oli kaasatud ka õhuvägi ning osa õppusest viidi läbi Venemaa enda territooriumil, sealhulgas Kaliningradi Oblastis ja Läänemerel (Stoicescu 2017: 2).

Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadur Kalev Stoicescu (2017: 5) toob välja, et lisaks Zapad 2017 ametlike õppuse kuupäevadele (14.-20. september 2017), toimusid täiendavalt kaks olulist Zapad 2017 õppustega seotud sõjaväetreeningut peaaegu samaaegselt juba 15. augustist: logistikatreening Venemaa ja Valgevene vägede treeningkohta jõudmiseks ning 1. Tankiarmee ulatuslik õppus Moskvast, Nižni-Novgorodis, Smolenskis ja Ivanovo oblastis. Viimase kohta Venemaa Kaitseministeerium küll eitas seotust Zapad 2017 õppustega, kuid 1. Tankiarmee osalemist õppustel kinnitas siiski Valgevene kaitseministri selgesõnaline vastavasisuline info enne õppuste algust 20. märtsil ning Valgevene OSCE-le (Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon, inglise keeles *Organization for Security and Co-operation in Europe*) õppuste kohta antud teave (Stoicescu 2017: 5).

Kuigi Valgevene kaasamist Venemaa suurõppusel võib näha ühelt poolt Venemaa-Valgevene ühtsuse ja ühtekuuluvuse demonstratsioonina, ei pruugi nende kahe riigi omavahelised suhted tegelikkuses nii üksmeelsed olla (Suhhankin 2017).

Hoolimata aspektist, et Valgevenet ning Venemaad seob omavahel pikaajaline sõjaline koostöö, püüab Valgevene hoida tasakaalu oma suveräänsuse ja Venemaaga koostöö vahel, samuti luua koostööd ka teiste riikidega (peale oma lähinaabrite ka nt Hiina, Suurbritannia, Itaalia, Saksamaa, Balti riikide ja USA-ga), mis on aga tekitanud kahe riigi omavahelistes suhetes pingeid (Bilana ja McClintok 2017).

Zapad 2017 Venemaa ja Valgevene ametlikult deklareeritud eesmärgina on välja toodud „*Valgevene Vabariigi ja Venemaa Föderatsiooni võimaluste kontrollimine liidu sõjalise julgeoleku tagamiseks, (ning nende) valmidus võimaliku sõjalise agressiooni tõrjumiseks*“, mille jaoks soovisid Venemaa ja Valgevene kontrollida väerühmade valmisolekut; harjutada ühiseid maismaa-, õhu-, mere- ja spetsoperatsioone, juhtimis- ja koostalitlusvõimet kui ka katsetada uut tüüpi relvastust ja varustust (Stoicescu 2017: 2).

Zapad 2017 Venemaa ja Valgevene ühisõppuste ametlik stsenaarium oli harjutada kaitseoperatsioone Venemaad ründavate kolme väljamõeldud riigi (Lubeenia, Vesbaaria, Veišnooria) vastu (Suhhankin 2017) ning nende õppuste eesmärk oli Venemaa ja Valgevene väitel rangelt kaitseotstarbelise ning terrorismivastase stsenaariumiga, mis ei seostunud ühegi tegeliku piirkonnaga (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security* 2017).

Venemaa Kaitseministeeriumi andmetel osales Zapad 2017 õppusel kokku 12 700 Venemaa ja Valgevene sõjaväelast, seejuures 10 200 Valgevene territooriumil (kellest 2000 isikut olid Venemaa sõdurid) ja 2500 sõjaväelast Venemaa territooriumil ning õppustesse oli kaasatud ligikaudselt 70 lennukit ja 680 ühikut sõjaväe varustust (mille hulgas oli 250 tanki ja 200 raketi- ning suurtükiväe süsteemi) (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security* 2017).

NATO andmetel oli Zapad 2017 osalejate arv märksa suurem, kui Venemaa Kaitseministeeriumi poolt deklareeritud andmetel, jäädes vahemikku 60 000 – 70 000 sõdurit ning samuti oli ka Venemaa Kaitseministeeriumi igapäevane aruandlus NATO hinnangul vastuolus Zapad 2017 ulatuse ning ametliku versiooniga (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security* 2017). Seetõttu ületas nii Zapad 2017 õppuste suurus kui ka geograafiline ulatus NATO hinnangul Venemaa poolt avaldatud andmeid, mis tekitas NATO-s Venemaa õppuste läbipaistvuse osas kahtlusi (*NATO-Russian relations: the facts* 2018).

Sõjaliste õppuste läbipaistvus on aga kontrollimatu sõjalise eskalatsiooni ärahoidmiseks võtmetähtsusega (Jankowski ja Kowalik 2017). Seetõttu tuleb OSCE reeglite järgi OSCE liikmetel (sealhulgas Venemaal) läbipaistvuse eesmärgil järgida Viini konventsiooni eeskirju ning kutsuda õppustele OSCE välisvaatlejad juhul, kui õppusel osaleb rohkem, kui 13 000 sõjaväelast (*NATO-Russian relations: the facts* 2018).

Hoolimata asjaolust, et Valgevene kutsus Zapad 2017 õppusi vaatlema ligikaudu 80 vaatlejat (sealhulgas Eesti esindajad), ei kutsunud Venemaa oma territooriumil toimuvatele paralleelsetele õppustele ühtegi NATO-riikidest pärit esindajat, mistõttu Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Kalev Stoicescu hinnangul loob Venemaa püüe näidata avalikkusele, et kogu Zapad 2017 õppus toimub Valgevene territooriumil ning on vaatlemisele avatud, avatusest tegelikkuses valeillusiooni (Stoicescu 2017: 4-5).

Valgevene käiku, saata õppuse Zapad 2017 vaatlemise kutse mitmetele rahvusvahelistele organisatsioonide esindajatele, on nähtud ka kui märki Valgevene soovist takistada Venemaal Valgevenes seadmeid või vägesid maha jätta (Bilana ja McClintok 2017).

Samaaegselt ametlikult välja kuulutatud Zapad 2017 õppustega Lääne sõjalises piirkonnas, toimusid NATO andmetel tegelikkuses ka teistes sõjaväelistes piirkondades mitmed sõjalised õppused, mis hõlmasid õhuväe kaitseoperatsioone, kontinentidevahelist ballistiliste raketide

katsetamist, Mereväe lahinguid Venemaa Barentsi, Balti, Musta mere ja Vaikse ookeani vetes, maavägede ning CBRN (*Chemical, biological, radiological and nuclear defense*, eesti keeles: *keemilise, bioloogilise, radioloogilise ja tuumaohutuse kaitse*) üksuse tegevust, vaenlase rünnaku poolt kahjustatud raudtee remonti ning Põhja-laevastiku (Arktika) sõjalise piirkonna õppusi (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security 2017*).

Seetõttu kujutasid NATO hinnangul tegelikult kõik need Septembris 2017 läbiviidud sõjalised tegevused koos ühte suurt strateegilist õppust, mille olemus, ulatus ja intensiivsus vastab strateegilisele operatsioonide süsteemile, mida Venemaa saaks kasutada konfliktis NATO-ga, koondades oma sõjalist tegevust Lääne strateegilisele suunale. Millest tulenevalt leiab NATO, et Zapadi õppust tuleks vaadata kontekstis kõigi nende Venemaal toimunud samaaegsete õppustega (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security 2017*).

Ka Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Gabriel White'i sõnul ei piirdunud vastavalt avalikult kättesaadavatele materjalidele Venemaa kaitseharjutused Läänemere piirkonnas vaid Zapad 2017 ametlike toimumiskuupäevadega (14.-20. september 2017), vaid kaitseharjutusi viidi läbi ka suvel ja sügisel, pärast 20. septembrit ning need näitasid, et Venemaa, eriti selle merevägi, on Läänemere regioonis nii oma tehnilise võimekuse kui ka enesekindluse poolest aina tugevnev jõud (White 2017).

Lisaks eelnevatele õppuste läbipaistvust tõstatavatele küsimustele, on avaldanud Läänele poliitilist survet Venemaa poolt alates 2013. aastast korraldatud nn välkõppused (*snap exercises*), mida Venemaa korraldas 2013. aastal neli, 2014. aastal kaheksa, 2015. aastal 20, ja 2016. aastal 11 korda ning mis olid tegelikkuses oma ulatuselt ja suuruselt samas klassis või isegi suuremad, kui iga-aastased planeeritavad strateegilised õppused (Jankowski ja Kowalik 2017).

Kahtluseid Venemaa vähesest läbipaistvusest suurendab NATO hinnangul lisaks ka Venemaapoolne varasem stabiilsuse ja julgeoleku õõnestamine seoses oma osaluse katkestamisega Euroopa Tavarelvastuse Piiramise lepingus (CFE) 2007. aastal ning sõjalised agressioonid Gruusia vastu 2008. aastal ja Ukraina vastu 2014. aastal (*Zapad 2017 and Euro-Atlantic security 2017*).

Seetõttu kujutavad Venemaa sõjalised õppused Lääne piirkondlikule stabiilsusele ohtu nii poliitilisest kui ka sõjalisest aspektist (Jankowski ja Kowalik 2017).

2. UURINGU EESMÄRK JA UURIMISKÜSIMUSED

Minu eesmärk on uurida, kuidas konstrueeritakse ajakirjanduslikes tekstides sõjalist õppust Zapad 2017, pöörates tähelepanu keelekasutuse detailidele ning arutledes selle üle, milline võib olla tekstides kasutatud konstrueerimisviiside võimalik mõju lugejaskonnale.

Oma magistritöös lähtun eeldusest, et ajakirjanike ja/või kõneisikute poolt kasutatud tekstiliste konstrueerimisviiside märkamine ning nende tõlgendusoskus aitab kaasa kaitseväetenistujate meediatekstide kriitilise analüüsi oskusele, kuna see võimaldab neil mõista õppuse Zapad keelelise konstrueerimise vahendeid. Oma töös uurin tekstide keelelist konstrueerimist Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes narratiivide, tegelaste ja tegevuste konstrueerimise viiside ning ajakirjandusliku uudisväärtuse konstrueerimise kaudu. Narratiivid võimaldavad esile tõsta probleemide olemust ja konfliktsituatsioone, samuti konfliktis osalevaid osapooli ning nende omavaheliste suhete esitlemise viise (Stone 2012), mistõttu aitab Zapad 2017 ajakirjandusartiklite uurimine läbi narratiivsete elementide paremini aru saada õppuse sündmuste/seisukohtade presenteerimiseks kasutatavatest keelelistest mõjutusvõtetest. Samuti võimaldab tegelaste rollidesse paigutamine ning nende omavaheline suhestamine läbi neile antud rollide ja läbi nendepoolsete tegevuste (nt ühe tegelase mõjuvõimu näitamine teise tegelase üle läbi talle antud rolli või tegevuse) kujutada tegelasi ja tegevusi teatud vaatenurga kajastamise huvidest ja eesmärkidest lähtuvalt (van Leeuwen 2008). Seetõttu võimaldab ka Zapad 2017 kajastustes tegelastele antud rollide, tegelaste omavaheliste suhete ja tegevuste presenteerimise keeleline uurimine mõista, mida lugejale teatud konstrueerimisviisidega näidata soovitakse ning milline võib olla sellise konstrueerimisviisi potentsiaalne eesmärk ja mõju lugejale. Uudiseid püütakse muuta lugeja jaoks atraktiivseks ja mõjuvaks, mille jaoks on ajakirjanike ja ajakirjanike poolt kajastatud kõneisikute võimuses kasutada hulk uudise väärtust tõstvaid keelelisi vahendeid (nt tekstis esitatud sündmuste, seisukohtade või faktide intensiivsuse tõstmine sõnavara, väljendite, metafooride jms abil) (Bednarek ja Caple 2017). Seetõttu võimaldab Zapad 2017 uudise väärtust rõhutavate elementide uurimine aidata mõista lugeja tähelepanu püüdmiseks ja veenmiseks kasutatavaid keelelisi mõjutusvõtteid.

Olen seadnud oma magistritöö uurimisküsimuseks:

1. Kuidas konstrueeriti Eesti veebiväljaannetes Venemaa-Valgevene sõjalisi õppusi Zapad 2017?

Täpsustan oma uurimisküsimust järgmiste alaküsimuste kaudu:

- 1.1 Milliseid narratiive konstrueeriti õppuse Zapad 2017 kohta?
- 1.2 Kuidas on õppuse Zapad 2017 ajakirjandusartiklites konstrueeritud tegelasi?
- 1.3 Kuidas on õppuse Zapad 2017 ajakirjandusartiklites konstrueeritud tegevusi?
- 1.4 Kuidas konstrueeriti õppuse Zapad 2017 uudisväärtuslikkust?

Olles leidnud nendele uurimisküsimustele vastuse, saan töö kokkuvõttes lisaks arutleda, milline on Zapad 2017 Eesti ajakirjandusartiklites kasutatud konstrueerimisviiside võimalik mõju ühiskonnaliikmete (sh Eesti kaitseväelaste kaitsetahtele).

3. METOODILISED LÄHTEKOHAD

Sõjaliste õppuste kajastamise ning sellega seonduvate võimalike mõjutusvõtete uurimiseks Eesti kirjutavas ajakirjanduses võib kaaluda erinevaid variante.

Üheks võimaluseks oleks näiteks viia läbi uurimuslikud intervjuud Eesti kaitseväeteenistujatega ning koguda neilt infot, millised ajakirjanduslikud tekstid, millised aspektid nendes tekstides on intervjuueeritavatele silma jäänud ning milliseid emotsioone on neile vastavate meediatekstide lugemine tekitanud. Sellise lähenemise nõrkuseks on asjaolu, et see nõuaks intervjuueeritavatelt suurt eneserefleksiooni ning küsimus, kuidas intervjuueeritav mingit teksti tajub, võib anda ebamääraseid tulemusi või jääda ka vastuseta. Lisaks võimaldaks see kaardistada pigem intervjuueeritavate kogemuspõhist informatsiooni, kuid Zapad 2017 ajakirjanduslike tekstide konstrueerimisviiside uurimine jääks intervjuu puhul fookusest välja.

Tekstilise uurimise seisukohast võimaldaks Kalmuse järgi huvipakkuvate teksti omaduste esinemissagedust määrata näiteks standardiseeritud kontentanalüüs, kuid eelkõige võimaldab selline kvantitatiivne uurimine vaid meediatekstides sõnaselgelt väljendatud sisu uurimist: analüüsist jääks välja teksti varjatud tähenduste uurimine ehk see, mida inimesed võivad tõlgendada erinevalt (Kalmus 2015 *Standardiseeritud kontentanalüüs*). Seega on kontentanalüüsi puhul nõrkuseks tekstiliste nähtuste lihtsustamine ja fragmenteerimine ning analüüs ei võimalda välja selgitada keerulisi ja konnotatiivseid tähendusi (Kalmus 2015 *Standardiseeritud kontentanalüüs*).

Kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodina võiks kasutada ka temaatilist analüüsi, mis võimaldaks vastava uurimisteema puhul välja selgitada ka andmetes peituvaid tähendusi ja arusaamu ning uurida teksti autori tõlgendusi vastavast teemast (Kalmus, Masso, Linno 2015), kuid sellisel juhul jääksid siiski tähelepanu alt välja uuritavates ajakirjanduslikes tekstides kasutatud keelelise konstrueerimise vahendid.

Kuna mind huvitab käesoleva magistritöö autorina aga just tekstide keeleliste konstruktsioonide loomine ja sõjaliste õppuste kujutamisel kasutatavate keeleliste vahendite uurimine, siis on minu uurimisküsimusele vastamise sobivaimaks meetodiks erinevate kogutud meediatekstide detailne keeleline analüüsimine ning võimalike verbaalsete mõjutusvõtete tuvastamine. Seetõttu põhineb

minu magistr töö kriitiliste diskursuseuuringute traditsioonil, mis aitab välja selgitada, kuidas on kasutatud keelt reaalsuse kujutamiseks ja sotsiaalsetest nähtustest arusaamade loomiseks (Kalmus 2015 *Diskursusanalüüs*).

Kriitilised diskursuseuuringud

Keelekasutuse kriitilise analüüsi jaoks ei ole olemas ühte kindlat meetodit, vaid selline uurimisviis võib toetuda erinevatele teoreetilistele lähenemistele ja meetoditele, mistõttu kõneldakse kriitilise diskursuseanalüüsi kui meetodi asemel pigem kriitilistest diskursuseuuringutest (Wodak ja Meyer 2016 : 3-5).

Diskursust võib vaadelda kui keele kasutamist kõnes ja kirjutatud tekstis, kui “sotsiaalse praktika” vormi, mis kujutab situatsioone, teadmisi, sotsiaalseid identiteete ning suhteid inimeste ja inimeste gruppide vahel. Kuid sellel, kuidas asju ja inimesi positsioneeritakse nendes diskursiivsetes praktikates, võib olla oluline ideoloogiline mõju, kuna läbi vastavate diskursiivsete praktikate on võimalik luua ja taastoota ka ebavõrdseid võimusuhteid (näiteks erinevate sotsiaalsete klasside vahel). (Fairclough ja Wodak 1997: 258, viidatud Wodak ja Meyer 2016: 6 kaudu).

Diskursus on seega kui sotsiaalselt konstrueeritud ning konteksti-põhine raamistik reaalsuse tajumiseks (Van Leeuwen 2016: 138).

Kuna seni ei ole veel laialt kasutatavat sõjaliste õppuste diskursusanalüüsi metoodikat välja töötatud, on käesolevas töös arendatud analüüsiraamistik eksperimentaalne ning toetub erinevate autorite diskursusanalüüsi vahenditele. Kuna kõikide mõeldavate keelelise konstrueerimise vahendite ja strateegiate uurimine oleks keeruline, olen ma valinud oma magistr töö uurimisteema analüüsimiseks välja mõned üldisemad kategooriad, mida on edaspidi võimalik teistel uurijatel oma uurimustöodes täpsustada ja laiendada. Seega ei ole minu töös esitatud uurimisviis kindlasti täielik, vaid üks võimalikest lähenemistest.

Oma magistr töö uurimuses olen ma lähtunud täpsemalt narratiivide, narratiivides esitatud tegelaste ja tegevuste ning uudisväärtuslikkuse analüüsimist võimaldavatest diskursusanalüüsi kategooriatest. Kuna keelt on võimalik kasutada inimeste mõjutamiseks, siis võimaldab keelekasutuse detailne kriitiline analüüsimine tuvastada erinevaid konstruktsioone, tõlgendusraame ja mõjutusvõtteid ning arutleda selle baasil, kellele on üks või teine kujutusviis kasulik või kahjulik.

Narratiivid võimaldavad näidata, kuidas on võimalik konstrueerida läbi keeleliste vahendite lugu ning tuua esile selle loo aluseks olevaid sümboteid, tegelaskujusid, sündmuseid ning presenteerida

läbi nimetatud elementide tegelaste omavahelisi suhteid selles loos (nt kes on kelle jaoks kangelased või ohvrid jne) (Stone 2012). Seetõttu on ka minu töö seisukohast oluline uurida Zapad 2017 õppuste ajakirjanduskajastuste konstrueerimisel kasutatud narratiivseid elemente, mis võimaldaksid saada aimu Zapad 2017 kajastustes esitatud sündmuste, konfliktide ja tegelaskujude esitlemise soovidest publikule.

Tegelaste ja tegevuste kujutamine tekstipõhiste keeleliste vahendite kaudu võimaldab aga saada aimu, millistesse rollidesse tegelased tekstides paigutatakse ning mis põhjusel soovitakse neid tekstides kas esile tõsta või pigem tahaplaanile suruda ning kuidas soovitakse näidata nende omavahelisi suhteid (nt seda, millise tegelase milline tegevus on kellegi suhtes eesmärgistatud või millist tegelast näidatakse teise tegelase suhtes mõjuvõimu omavana) (Van Leeuwen 2008). Seetõttu on ka Zapad 2017 kirjutavate ajakirjanduskajastuste analüüsis oluline uurida nii tegelaste kui ka tegevuste võimalikke konstrueerimisviise, et mõista, milliseid tegelasi ja tegevusi ning mis põhjusel soovitakse lugejale ühes või teises rollis/suhtes esile tõsta ning millistel eesmärkidel ja kelle huvist lähtuvalt seda teha võidakse. Ajakirjanikud püüavad inimeste tähelepanu köitmiseks uudiseid mõjuvamaks ja atraktiivsemaks muuta, mida nad saavad teha läbi erinevate uudise väärtust rõhutavate keeleliste elementide kasutamise (Bednarek ja Caple 2017). Seetõttu on ka Zapad 2017 ajakirjanduskajastuste analüüsi puhul oluline uurida, milliseid keelelisi elemente on ajakirjanikud või kõneisikud uudise väärtuse esile tõstmiseks kasutanud. Kõikide nimetatud analüütiliste kategooriate (narratiivid, tegelased, tegevused ja uudisväärtuslikkus) tekstiliste vahendite uurimise kaudu on seega võimalik paremini mõista auditooriumile suunatud potentsiaalseid mõjutusvõtteid.

3.1. Valim

Õppuse Zapad 2017 ajakirjanduskajastuste uurimise puhul oli analüüsiks vajalike andmete otsingu kriteeriumiks Zapad 2017 sisulise kirjelduse või õppuse kohta käiva arutluse/arvamuse esinemine tekstis.

Uuritavale perioodile ma piiranguid ei seadnud, kuid enamik ajakirjanduslikke kajastusi kattusid suures osas Zapad 2017 õppuste toimumisele (14.-20. september 2017) lähedase perioodiga.

Analüüsiks vajalike andmete otsingu algusfaasis ei seadnud ma kanalite valikule piiranguid (kas audio, visuaalne või kirjutav ajakirjandus), kuid kuna esmaseks kaardistamiseks vajalike materjalide otsingu viisin ma läbi veebipõhist Google'i otsingumootorit kasutades (märksõnaga Zapad 2017 ja venekeelsete materjalide puhul märksõnaga Запад 2017), siis leidsin ma vasteid kõige enam veebipõhiste ajakirjanduslike kajastuste näol, mistõttu keskendus minu valik kirjutavale ajakirjandusele.

Eestlaste infotarbimisharjumusi iseloomustab üha suurenev elektrooniliste kanalite kasutamine, mistõttu on mitmel ajalehtedel (nt Postimees, Päevaleht, Eesti Ekspress jt) tiraažid 2017. aastal võrreldes 2016. aastaga langenud ning nii digitellimused kui ka digiüksikmüük (nt päevapilet või tasuliste artiklite üksikult ostmine) kasvanud (Pärli 2017).

Eesti Statistika Aastaraamatu (2016) andmete põhjal oli 16-74 aastaste Eesti elanike internetikasutus 2015. aasta esimeses pooles 88% (kusjuures internetikasutajate osatähtsus linnaasulates (mis oli 90%) ei olnud märkimisväärselt suurem, kui maa-asulates (mis oli 86%)) ning kodune internetiühendus oli 2015. aasta esimeses kvartalis 88%-l perdest (Ait ja Pärson 2016).

Seetõttu võib öelda, et nii interneti laia kasutajaskonna kui ka veebiväljaannete loetavuse tõusutrendi tõttu võib internetist kättesaadavatel ajakirjanduslikel materjalidel olla lugejale potentsiaalselt suur mõju ka sõjaliste õppuste kajastamise ning nende tõlgendamise seisukohast.

1. faas: otsing ja kaardistamine

Veebipõhiste analüüsiks sobivate ajakirjanduskajastuste otsingufaasi käigus püüdsin esmalt määratleda teemade valdkondi, mida Zapad 2017 õppuste puhul esile tuuakse.

Selleks kasutasin tabelit, mis on toodud Lisas 1. Tabelisse kandsin ajakirjandusartiklite (esialgu lisaks kirjutavale meediale ka visuaalse ja audiomeedia) andmed, mis võimaldasid mul loetud/kuuldud/nähtud andmeid salvestada hilisemaks analüüsiks vajaliku selektsiooni tegemiseks. Tabelisse märkisin: 1) kajastuse pealkirja ja viite, mille järgi seda kajastust hiljem üles leida; 2) kanali; 3) avaldamise kuupäeva; 4) kõneisiku; 5) žanri; 6) märksõnad ja 7) teemaderingi.

Kokku kaardistasin 70 meediakajastust (neist 38 eestikeelset ning 32 venekeelset), mille põhjal analüüsi osas olen toonud välja 95 tekstinäidet. Kaardistatud meediakajastused on toodud välja Lisas 1.

Üheaegselt erinevate ajakirjanduskajastuste seire ning kogumisega alustasin ka erinevates ajakirjanduskajastustes korduvate elementide ja kujutusviiside otsimisega, jõudes nelja keskse analüütilise kategooriani: 1) narratiivide kasutamine Zapad 2017 kujutamisel; 2) tegelased õppuses Zapad 2017; 3) tegevused õppuses Zapad 2017 ning 4) õppuse Zapad 2017 uudisväärtuslikkuse keeleline konstrueerimine, mille kaudu püüan mõista ajakirjanike valikuid õppuse kajastamisel (nt numbriliste või suurust/ulatust näitavate intensiivistavate võtete kasutamine (nt *rohkem kui 100 000*, *hiiglaslik* jt) kasutamine).

2. faas: valimi täpsustamine

Minu edasine ajakirjanduskajastuste seire algas juba konkreetsemalt eelnevalt nimetatud nelja analüütilise kategooria põhiselt (Zapad 2017 narratiivid, tegelased, tegevused ja uudisväärtuslikkus), kus ma tegin ka valiku ühte tüüpi ajakirjanduskajastuste - veebipõhiste kirjutavate ajakirjanduskajastuste analüüsamise kasuks. Kirjutavate ajakirjanduskajastuste otsimisel ja läbitöötamisel lähtusin ma eelkõige soovist leida vastavasse kategooriasse kuuluvaid ilmekaid näiteid, mida ma teoreetilise kirjandusele tuginedes detailsemalt analüüsima sain hakata. Pidasin näidete valikul silmas ka uurimustöö otstarbekuse aspekti, mis võimaldaks antud uurimustööd kasutada sõjaliste õppuste keelelise konstrueerimise analüüsivahendite õppematerjalina (nt kaitsevæeteenistujatele).

Minu uuring on kvalitatiivne ja keskendub suhteliselt väikese hulga tekstide detailsele analüüsamisele. Diskursusanalüüsi eesmärk ei ole hinnata uuritavate nähtuste statistilist aspekti, vaid just teksti detailide ja omaduste tähenduslikku ning ideoloogilist funktsiooni kommunikatsioonis (Kalmus 2015 *Diskursusanalüüs*).

Eestikeelsete ning venekeelsete ajakirjanduskajastuste valikul ei seadnud ma piiranguid konkreetsetele meediaväljaannetele, pigem lähtusin ka siinkohal uuritavat analüütilist kategooriat iseloomustavate näidete olemasolust ehk eelkõige huvitasid mind näited, mis tõstaksid esile narratiivile iseloomulikke elemente; tegelaste ja tegevuste kujutamise viise või uudise väärtust rõhutavaid aspekte. Kuigi eelnimetatud analüütilisi kategooriaid on tõenäoliselt võimalik leida väga erinevatest kanalitest ja ajakirjanduskajastustest, olen ma oma töö ajalise ja mahulise piirangu tõttu teinud selektsiooni minule enim silma jäänud vastavaid kategooriaid iseloomustavate näidete alusel, mistõttu esineb minu analüüsis näiteid eestikeelsetest kajastustest Postimehe, Delfi, ERR-i ja Õhtulehe veebiartiklitest ning venekeelsetest ajakirjandusväljaannetest Vecherka, Stolitsa ja MK-Estonija veebiartiklitest.

Ajaleht Postimees on Eesti vanim kvaliteetpäevaleht, mis ilmub paberkandjal kuuel päeval nädalas ning kajastab uudiseid nii Eesti- kui ka välismaa sündmustest, pakkudes lisaks ka arvamus-, persooni- ja olemuslugusid (Postimees (i.a), *Eesti Meedia...*). Postimees on nii trüki- kui ka elektroonilises meedias Eesti lugejauuringu 2017. aasta andmete põhjal suurima loetavusega meediaväljaanne Eestis (Järv 2018).

Delfi on veebipõhine uudiste- ja meelelahutusportaal, mis hõlmab endas nii Eesti- kui ka välismaiseid uudiseid, arvamused, krimiuudiseid kui ka meelelahutusliku laadiga lugemismaterjali (nt naistekas.delfi.ee ja publik.delfi.ee) (Delfi veebileht 2018). Kuigi Eesti lugejauuringu 2017. aasta andmete põhjal oli Delfi veebiportaal oma loetavuselt Postimehe veebiportali järel teisel kohal (Järv 2018), tuleb märkida, et Gemius.ee keskkonna andmetel, mis mõõdab veebilehtede külastatavust nii unikaalsete brauserite kui ka reaalses kasutajate põhjal, oli viimase perioodi (01.03.2018-30.04.2018) järgi Delfi veebiportaal jällegi esimesel kohal ning Postimehe veebiportaal teisel kohal (Gemius.ee veebileht 2018).

Õhtuleht on nii uudiseid kui ka meelelahutuslikku sisu pakkuv Eesti trüki- ja veebipõhine tabloidajaleht, mille trükiväljaanne ilmub kuuel korral nädalas, olles üks suurima lugejaskonnaga trükimeediaväljaannetest Eestis (AS SL Õhtuleht 2018, *Ekspress...*). Gemius.ee keskkonna viimase perioodi (01.03.2018-30.04.2018) andmete seisuga on Õhtulehe veebiversioon oma loetavuselt kolmandal kohal (Delfi ja Postimehe veebiportaalide järel) (Gemius.ee veebileht 2018).

ERR.ee on Eesti Rahvusringhäälingu veebipõhine meediaväljaanne, mis kajastab nii Eesti- kui ka välismaiseid uudiseid (sealhulgas majandus-, tehnika-, kultuuri- ja spordiuudiseid) kui ka arvamused ning meelelahutuslikuma sisuga lugemismaterjali (ERR veebileht 2018).

Vecherka (vene keeles Вечерка) on Eesti venekeelne veebipõhine meediaväljaanne, mis ilmus meediamaastikule 2015. aastal ning mille eesmärk on selle portaali peatoimetaja Pavel Ivanovi sõnul pakkuda lugejatele lihtsasti arusaadavat ning laialdase valikuga informatsiooni (Soltz 2015). Vecherka pakub nii meelelahutuslikuma sisuga lugemismaterjale (nt nii persoonilugusid, elustiili lugusid, galeriirubriiki jms) kui ka uudiseid Eestist ja välismaalt ning intervjuusid, arvamused ja reportaažilugusid (Vecherka veebileht 2018). Portaali peatoimetaja Ivanovi sõnul on Vecherka.ee SL Õhtulehe poolt rahastatav äriprojekt ning Vecherka ja Õhtulehe vahel on planeeritud tihe koostöö ja materjalide vahetus (*Õhtuleht käivitab venekeelse portaali* 2015). Gemius.ee keskkonna 30.04.2018 andmete järgi on Vecherka veebiportali kasutajateks statistilise

prognoosi järgi 3570 lugejat ning unikaalsete brauserite järgi 5665 kasutajat (Gemius.ee veebileht 2018).

Stolitsa (vene keeles Столица) on Tallinna linna venekeelne ajaleht, mis ilmub alates 2000. aastast (*Tallinna linnavalitsus ei sulge...*2011). Koos väljaande eestikeelse versiooniga (ajaleht Pealinn) on Stolitsa Tallinna Linnavalitsuse poolt kirjastatav ajaleht, mis ilmub nii paberkujul kui ka veebipõhiselt (Randla 2018). Nii Stolitsa kui ka selle eestikeelne versioon Pealinn levivad paberkujul peamiselt otsepostituse teel ning on kättesaadavad ka linnavalitsuse teenindussaalides (*Lehed Pealinn ja Stolitsa...*2006). Stolitsa veebipõhine versioon kajastab nii Tallinna linna uudiseid kui ka Eesti- ja välismaailma uudiseid ning arvamused (Stolitsa veebileht 2018).

МК-Estonia (vene keeles МК-Эстония) on Eesti Ajalehtede Liidu poolt tellitud uuringu järgi loetuim Eesti venekeelne nädalaleht (2017. aasta andmete põhjal), mis ilmub nii paberkujul kui ka veebipõhiselt (*Nädalaleht "МК-Estonia" on kõige...*2017). МК-Estonia ilmub üks kord nädalas ning kuulub Venemaa ajalehebrändi МК (Moskovski Komsomolets) alla, mistõttu on pool materjalidest koostatud Eesti toimetuse poolt ning pool materjalidest Venemaa МК poolt, sisaldades arvamused ja uudiseid nii Eesti-, Venemaa kui ka maailma sündmustest ning kajastusi nii majanduse, poliitika kui ka meelelahutuse valdkonnas (Kärssin 2004). Gemius.ee keskkonna viimase perioodi (01.03.2018-30.04.2018) andmete seisuga on aga МК-Estonia veebiversiooni loetavus väiksem, kui Vecherka veebiportaali puhul: näiteks 30.04.2018 seisuga on МК-Estonia veebiportaali kasutajateks statistilise prognoosi järgi 1105 lugejat ning unikaalsete brauserite järgi 1549 lugejat (Gemius.ee veebileht 2018).

Kuigi Zapad 2017 ajakirjandusartiklite hulk võimaldaks antud analüüsi arvestada sisse märksa rohkem erinevaid meediaväljaandeid ja artiklikajastusi, siis ei ole minu töö kvantitatiivne ega pretendeeri esindama kõiki kajastusi kõikides Eesti meediaväljaannetes. Pigem on minu töö puhul tegu eksperimentaalse lähenemisega, kus ma alles püüan leida ja testida üht võimalikku sõjaliste õppuste keelelise konstrueerimise analüüsiraamistikku, mistõttu võimaldab esialgu ka väiksem valim antud uurimiseesmärki täita.

Minu töö nõrkuseks võib pidada venekeelsete ajakirjandusartiklite tõlget, kuna vene keel ei ole mu emakeel ning ma pole erialalt ka vene filoloog ega saa toodud näiteid esitleda kui sertifitseeritud tõlkija.

3.2 Analüüsiraamistik

Oma töö analüüsiraamistikuna olen ma kasutanud Deborah Stone'i, Theo van Leeuwen'i, Monika Bednarek'i, Helen Caple'i, David L. Altheide ning John E. Richardsoni diskursusanalüüsi lähenemisi.

Kuna ajakirjanikud konstrueerivad sõjalisi õppusi sageli lugudena, on mul analüüsi alustamisel asjakohane eristada lugude (ehk narratiivide) elemente ja tüüpe. Seetõttu toetun ma oma töös narratiivide analüüsimisel Deborah Stone'i¹(2012) raamatu „*Policy Paradox: The Art of Political Decision Making*“ (2012) seitsmendale ja kaheksandale peatükile, mis vaatlevad narratiivide kasutamist poliitilistes tekstides, kus kesksele kohale paigutuvad lood võimusuhetest ja muutustest ning sümbolite ja numbrite esiletõstmisest lugudes (Stone 2012). Kuna Zapad 2017 ajakirjanduskajastused hõlmavad samuti nii numbrite kui ka võimusuhte ja muutuste lugusid, võimaldavad Stone'i tekstilise analüüsi kategooriad ka Zapad 2017 ajakirjanduskajastusi analüüsida.

Sõjalistest õppustest rääkivate lugude peamiseks elementideks on tegelased ja tegevused. Et nende konstrueerimist Zapad 2017 kajastustes detailselt analüüsida, on mul vaja mõista tegelaste ja tegevuste kujutamise viise keeleliste vahendite kaudu, milleks ma saan võtta appi Theo van Leeuwen'i² pakutud raamistiku tema raamatus „*Discourse and Practise, New Tools for Critical Discourse Analysis*“ (2008), kus ta käsitleb muuhulgas sotsiaalsete tegevuste ja tegelaste keelelise konstrueerimise viise (Van Leeuwen 2008).

---

¹ Deborah Stone'i uurimisvaldkonnaks on olnud tööstusriikide ja arengumaade poliitikakujundamise analüüsimine ning tema uurimused keskenduvad nii tervishoiupoliitikale, töövõimetus- ja hoolduspoliitikale kui ka mitmesugustele teistele poliitilistele küsimustele (Deborah Stone (i.a) *Brandeis Faculty Guide*).

² Theo van Leeuwen'i uurimisvaldkonnaks on sotsiaalne semiootika, multimodaalsus, visuaalne kommunikatsioon ja kriitiline diskursusanalüüs, mida ta on uurinud nii raadioteadete, ajakirjanduslike intervjuude, rahvusvaheliste ajakirjade, mänguasjade kui kommunikatsiooni, tüpograafia, dekoratsiooni ning heli ja muusika aspektidest (Theo van Leeuwen (i.a). *Centre for Multimodal Communication*).

Van Leeuwen'i (2016: 138) järgi kujuneb diskursus sotsiaalsete praktikate alusel, näiteks teadmine, mida tähendab „juhtimine“ kujuneb eelkõige selle teadmise põhjal, „mida juhid teevad“, aga ka selle põhjal, miks nad midagi teevad. Kuid ta märgib, et erinevad diskursused võivad näidata sama reaalsust hoopis erinevatest külgedest, arvates seejuures erinevaid aspekte sõltuvalt eesmärgist kas välja või sisse (Van Leeuwen 2016: 138).

Kuna Zapad 2017 ajakirjandusartiklite puhul on konstrueeritud narratiive, kus esinevad nii tegelased kui ka tegelaste poolt läbiviidavad tegevused, on van Leeuwen'i (2008) käsitlus sotsiaalsetest praktikatest ehk tegelaste tegevustest ja tegelaste kujutamise viisidest olulise tähtsusega ka minu magistritöö seisukohast, et mõista, millised on võimalikud mõjud lugejate arusaamade ning tõlgendusraamide kujundamisel.

Sõjaliste õppuste kajastamisel teevad ajakirjanikud keelelisi valikuid, mis lähtuvad uudisväärtuslikkusest. Uudisväärtuslikkust võib diskursiivsest aspektist vaadelda kui keeleliste ja visuaalsete vahendite kasutamist sündmuse kujutamiseks viisil, mis näitab, et kajastatav sündmus on väärt uudiseks olemist (Bednarek ja Caple 2012: 103-105).

Seega, et mõista, kuidas ajakirjanikud konstrueerisid Zapad 2017-t uudisväärtuslikuna, võtan ma aluseks Monika Bednareki ja Helen Caple'i ³värske käsitluse nende raamatu „*The Discourse of News Values*“ (2017) neljanda peatüki põhjal, kus nad esitlevad uudisväärtuslikkuse konstrueerimise teoreetilist raamistikku uudiste märgatavuse ja veenvuse tõstmiseks keeleliste vahendite abil.

Kuna sõjaliste õppuste meediakajastused võivad mõjuda auditooriumile hirmutavalt, on mul vajalik oma analüüsis paremini mõista ka hirmu tähendust ja rolli, mille uurimiseks võtan ma

---

³ Kõnealuse raamatu „*The Discourse of News Values*“ (2017) autoreid Monika Bednareki ja Helen Caple'it seob tihed koostöö: lisaks nimetatud raamatule on nad andnud koos välja ka erinevaid ajakirjanduslikke artikleid ning nad uurivad koos uudisväärtuse konstrueerimist sõnades ja piltides Reutersi Instituudis (Helen Caple, *Reuters Institute veebileht* (i.a)).

Monika Bednarek on lisaks uudisväärtuslikkuse diskursuse uurimisele keskendunud ingliskeelsete meediatekstide uurimisele uudistes ja teleseriaalides ning ta on teinud tekstide ja kõnekasutuse kohta erinevaid korpuslingvistika alaseid uurimusi (Monika Bednarek veebileht (i.a)).

Helen Caple on keskendunud lisaks uudisväärtuse konstrueerimise uurimisele ja kommunikatsiooni ning ajakirjandusalasele lektoritööle Austraalia Lõuna-Walesi ülikoolis ka pressifotograafia rolli uurimisele ajakirjanduses, sealhulgas veebikeskkonnas (Helen Caple. *Reuters Institute veebileht* (i.a)).

aluseks David L. Altheide'i ⁴raamatu "*Creating Fear: News and the Construction of Crisis*" (2002), kus ta käsitleb hirmu mõistet ja sellest kõnelemist uudiste loomisel.

Oma magistritöös lähtun ma lisaks eelnevalt välja toodud autoritele ka John E. Richardsoni ⁵raamatust "*Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*" (2006), kus ta kirjeldab ajakirjanduslike tekstide analüüsimise võimalusi läbi sõnavalikute tegemise, kuna sõnadel võib olla konnotatiivne tähendus (nt on vahe, kas öelda *sõjamasin* või *armee*), samuti vaatleb ta isikute nimetamise ja osutamise tegevaid valikuid ajakirjanike poolt ning seda, kuidas ja millised tegevused on tekstis esitatud ja kelle jaoks, samuti uurib ta modaalsuse ja erinevate kõnekujundite (nt metafoor, metonüümia jt) kasutamist tekstides (Richardson 2006). Richardsoni (2006) teoreetilise raamistikuga täiendan ma oma töö analüüsi erinevaid peatükke (nt 'ideoloogilise ruudu' käsitlus minu magistritöö tegelasi uurivas teises peatükis).

Kõik minu töös esitatud näited ja võimalikud tõlgendused on seega toodud välja eelnevalt nimetatud autorite teoreetilisest raamistikust lähtuvalt, mille abil ma püüan näidata ajakirjanduslike tekstide konstrueerimise võimalusi keeleliste vahendite kasutamise kaudu. Erinevate keeleliste vahendite ja valikute mõistmine võimaldab paremini aru saada konstrueeritud tekstide taotluslikest või mittetaotluslikest võimalikest mõjutustest lugejatele.

Minu analüüsikategooriad koos Stone'ile (2012), van Leeuwen'ile (2008) ning Bednarek ja Caple'ile (2017) toetuvate selgituste ning tekstinäidetega on toodud tabelis 1.

---

⁴ David L. Altheide uurimisvaldkonnaks on massimeedia ja infotehnoloogia roll ühiskonnas ning ta on andnud välja mitmeid erinevaid raamatuid hirmu kujundamise ja terrorismi valdkonnast (nt "*The Media Syndrome*" (2016), "*Terrorism and the Politics of Fear* (2006)" jt) (David Altheide (i.a). *Arizona State University*).

⁵ John E. Richardsoni uurimisvaldkonnaks on lisaks kriitilisele diskursuseuringutele ka sotsiaalne ebavõrdsus, ajakirjanduses kajastatava rassismi uurimine ning Briti fašismi ajalugu (Burridge ja Richardson 2012).

Tabel 1. Analüüsikategooriad

Analüüsi põhikategooriad	Analüüsi alamkategooriad	Selgitused/Definitsioonid	Tekstinäited
Narratiivid	Vastasseisu konstrueerimine	Vastasseisu konstrueerimine toimub läbi konflikti esitamise, kus kumbki tegelane ehk osapool esitab oma väiteid ning püüab lugejat oma väidete suhtes veenda, teise osapoole väiteid püütakse seejuures aga vastupidi väheusutavaks muuta (Stone 2012).	<p><i>Москва сообщает, что в учениях будет задействовано менее 13 000 военнослужащих, но представители НАТО говорят, что эта цифра искусственно занижена, потому что учения разбиты на отдельные части с целью избежать обязанности приглашать наблюдателей (He верю! Американский генерал...2017).</i></p> <p><i>Tõlge: Moskva teatab, et õppustesse kaasatakse vähem kui 13 000 sõjaväelast, kuid NATO ametnikud ütlevad, et see arv on kunstlikult alandatud, sest harjutused on jagatud eraldi osadeks, et vältida kohustust kutsuda vaatlejaid (He верю! Американский генерал...2017).</i></p> <p>Antud näites on esile toodud kahe osapoole vastasseisu konstrueerimine, kus Venemaa on esitanud omapoolsed õppusel osalejate arvandmed ning viidanud sealjuures NATO ametnike väidetele, kes ütlevad, et Venemaa poolt esitatud andmed on kunstlikult alandatud.</p> <p>Seega on antud uudisloos ühelt poolt konstrueeritud vastasseisu Hodgese poolt välja toodud ütlusega: „Venelased ei andnud meile tõsiseid põhjuseid uskuda nende arvandmeid, millest nad räägivad“, mis näitab usaldamatust ja skeptilisust teise osapoole suhtes. Ning teiselt poolt esitatakse vastasseis Venemaa ja NATO vaidluses õppustel osalejate arvu suhtes: „Moskva teatab, et õppustesse kaasatakse vähem kui 13 000 sõjaväelast, kuid NATO ametnikud ütlevad, et see arv on kunstlikult alandatud, ...“.</p>
	Ohvrid, petturid ja kangelased	Konfliktsituatsioonis esitatud tegelased vastandatakse üksteise suhtes kui head ja kurjad jõud ning näidatakse tegelasi kas kangelase/antikangelase või ohvri staatuses (Stone 2012).	<p><i>Venemaa saatis oma väed Gruusiasse 2008. aastal ja annekteeris Krimmi 2014. aastal. NATO on Poola ja Balti riikidesse saatnud lisavägesid, et vähendada Krimmi-stiilis haaramise ohtu (Kuusk 2017).</i></p> <p>Toodud tekstilõigus näitab allikas Venemaad kui antikangelast kirjeldades Venemaa eelnevaid sõjalisi agressioone Gruusia ja Krimmi vastu ning NATO-t näidatakse kui</p>

			kangelast, kes tõttab Poolale ja Balti riikidele selles olukorras appi, et hoida ära Venemaa sarnast sõjalist agressiooni, mis toimus Gruusias ja Krimmis.
Tegelased	Tegelaste peitmine	Tegelaste ⁶ peitmine võib olla nõ "süütu" ehk tegelane on tekstist välja jäetud eeldusega, et lugeja mõistab tegelase olemasolu konteksti alusel või taotluslik. Taotlusliku tegelase väljajätmise puhul võivad eesmärgid olla erinevad - tegelast soovitakse nt muuta vähemtähtsaks või mitte tekitada tema suhtes emotsioone (nt kaastunne) (Van Leeuwen 2008).	<i>Minister kritiseeris rahvusvahelist meediat ka selle eest, et "levitatakse müüte nn Vene ohu kohta"</i> (Viirand 2017, <i>Õppusel Zapad on...</i>). Antud näite puhul tekib küsimus tegelasest, kes levitab müüte Vene ohu kohta. Kuigi tegelane on siinkohal tekstis küll välja toodud rahvusvahelise meediana ehk tegemist on tegelase tahaplaanile surumisega, jääb siiski õhku küsimus, kes täpsemalt on rahvusvaheline meedia, kas kogu rahvusvaheline meedia levitab müüte või millised meediakanalid täpsemalt need on?
	Aktiivsed/passiivsed tegelased	Tegelased võivad olla konstrueeritud tekstides kui aktiivsed tegelased ehk need, kes on tegutsejad mingis protsessis või passiivsed tegelased ehk need, kes on mingi tegevuse kogejad. Ühtlasi on tegelaste passiivsetesse või aktiivsetesse rollidesse määramisega esitatud lugejale ka nende tegelaste omavahelised suhted lähtuvalt sellest, millist vaatenurka lugu kajastab (Van Leeuwen 2008).	<i>Liitlased on ärgitanud Venemaad olema toimuva suhtes läbipaistvam ning aitama luua usaldust</i> (<i>Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta</i> 2017). Antud näites on liitlased kui aktiivses rollis olijad, kelle tegevuseks on Venemaa ärgitamine teatud viisil käituma, mis tõstaks Venemaa tegevuse läbipaistvust ning tekitaks seeläbi Venemaa suhtes usaldust. Venemaa on aga toodud välja kui passiivne osaleja ehk vastava tegevuse (ärgitamise) kogeja, kellelt oodatakse teatud käitumist ning oma tegevuse muutmist.

⁶ Võib tekkida küsimus, miks olen paigutanud ühe analüüsikategooria (tegelased) nii põhikategooriate „narratiivid“ kui ka „tegelased“ alla. Stone'i (2012) analüüsiraamistik toob välja pigem narratiivides tüüpilisi rolle täitvad tegelasi nagu kangelased, antikangelased ja ohvrid. Van Leeuwen (2008) räägib aga mitte niivõrd narratiivile tüüpilistest tegelastest, vaid pigem tekstides esinevatest 'sotsiaalsetest tegelastest', kes võivad esineda mitte ainult narratiivides, vaid erinevates tekstides. Et Zapad 2017 meediakajastusi paremini mõista, on minu arvates oluline välja tuua nii narratiivi peategelased, keda sageli kujutatakse kangelaste, antikangelaste või ohvrite rollis, kui ka teised erinevad 'sotsiaalsed tegelased', kes võivad tekstides täita lugeja jaoks erinevaid rolle (näiteks kõrvalrollide täitjad kui anonüümsed tegelased või kõneisikutena esile tõstetud/rõhutatud tegelased, keda soovitakse lugeja jaoks esile tõsta kui arvamuslimidreid, kes on sageli näiteks kõrge ametialase profiiliga või prominentsed isikud).

	Eristamatud/eristatavad tegelased	Tegelaste eristamine tekstides võimaldab tegelasi näidata kas vähemtähtsana (anonüümsena) või vastupidi neid esile tõsta (kindlaks määratud/identifitseeritud kujul esitleda), samuti luua „meie“ ja „nemad“ suhete vastandust ning rõhutada erinevusi (sh ühe või teise osapoole negatiivsete/positiivsete omaduste esile toomine) lähtuvalt sellest, kuidas lugejale midagi soovitakse presenteerida (Van Leeuwen 2008).	<p><i>Praksi sõnul on Zapad 2017 pikalt ette teada olev sündmus, mis võimaldab ka meil ja meie liitlastel võtta tarvitusele vastumeetmeid nende riskide maandamiseks ning võimaliku üllatusmomendi vähendamiseks (Koorits 2017).</i></p> <p>Antud näite puhul on näha, kuidas üks tegelaste grupp, kes on „meie“ ja „meie liitlased“ on eristatud ning vastandatud teistele tegelastele gruppide, kelleks võib pidada konteksti järgi Venemaad.</p> <p>Kuid näiteks allolevas näites on tegelased „mitmed allikad“ esitatud eristamatute tegelastena:</p> <p><i>On teateid mitmest allikast, et Kreml on otsustanud vabaneda ebamugavast, pidevalt probleeme tekitavast, sõnakuulmatust partnerist (Koorits 2017).</i></p>
	Tegelaste nimetamine, liigitamine, eliitsus	Tegelaste nimetamine tekstides, kus nende unikaalne identiteet on välja toodud, võimaldab tegelasi esile tõsta ning rõhutada ka nende karakterit, samuti luua tekstides prominentsust ehk eliitsust (nt kõrge staatusega isikute puhul). Samal ajal tegelaste liigitamise puhul jagavad sama identiteeti mitu isikut, kes on välja toodud anonüümsetena ning keda soovitakse lugejale näidata pigem kui kõrvalrolli täitjat. (Van Leeuwen 2008)	<p><i>Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen ütles eelmisel nädalal Euroopa Liidu kaitseministrite kohtumise raames Tallinnas ajakirjanikele, et õppusel Zapad 2017 osaleb hinnanguliselt 100 000 sõdurit (Einmann, Ilvest 2017).</i></p> <p>Antud näite puhul on toodud esile kõneisiku kõrge staatus läbi isiku formaalse nimetamise ja tiitli esiletoomise - Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen, mis tõstab esile kõneisiku identiteedi.</p> <p>Allolevas näites on toodud aga välja kõneisikud, kui anonüümsed tegelased, kes jagavad oma identiteeti teiste omasugustega:</p> <p><i>NATO juhid usuvad, et Zapad 2017 õppusest võib osa võtta rohkem kui 100 000 sõdurit (Kuusk 2017).</i></p>
	Isikustatud/isikustamata tegelased	Läbi tegelaste näitamise isikustatud (presenteeritud inimolenditena) või isikustamata (esitletud inimese semantilisele tunnusele mitteviitavate või abstraktsete nimetustega) tegelastena, on võimalik tekstis iseloomustada	<p><i>Lääne hirmukülvajad ja sõjaõhutajad on tavapäraselt üle reageerinud viisil, mida üks Vene ametnik nimetas «hüsteeriliseks klounaadiks» (Lucas 2017).</i></p> <p>Antud näite puhul võib öelda, et abstraktsele tegelaste gruppidele on viidatud ühelt poolt nii läbi kvalitatiivse tähenduse (läbi sõnade <i>hirmukülvajad</i> ja <i>sõjaõhutajad</i>) kui ka läbi objektivatsiooni (kohanimetus Lääs). Ning kuigi antud abstraktset tegelaste gruppi võib seostada oma tähenduse poolest kui negatiivse konnotatsiooniga tegelaste grupina, on vastava kajastuse konteksti arvestades püüdnud Lucas antud tegelasi näidata lugejale</p>

		kellegi rolli või identiteeti või anda mingile tegelasega seotud tegevusele või omadusele mõjuvõim, mis aitab ühtlasi ka selle tegelase seisukohtade või tegevuste suhtes positiivset või negatiivset konnotatsiooni luua (Van Leeuwen 2008).	pigem kui ümberpööratud iroonia võtmes, millele viitab ka sama näite kõrvallause: „...mida üks Vene ametnik nimetas «hüsteeriliseks klounaadiks»“.
Tegevused	Tegelaste reaktsioonid	Tegelased võivad olla esitatud tekstides teatud viisil reageerima ning see, kuidas nad on esitatud reageerima, sõltub sellest, millisest vaatenurgast tekst on kirjutatud. Viis, kuidas tegelased on esitatud reageerima, võib mõjutada ka lugejate arusaamist arutluse all olevast probleemist ning võimalikest emotsioonidest, mis teksti lugedes lugejal tekivad (Van Leeuwen 2008).	<p><i>Selgelt mures on aga NATO liikmesuseta Ukraina. President Petro Porošenko sõnul võib Venemaa valmistuda suurte mõõtetega pealetungiks, milleks on Ukraina piiri lähedale viidud juba sõjatehnikat ja sõdureid (Kutti 2017).</i></p> <p>Antud näites on esitatud mure tajujana Ukraina, kelle reaktsioon Venemaa-Valgevene õppustega seoses on mure, mis on tingitud Venemaa tegevusest– Ukraina piiri lähedale sõjatehnika ja sõdurite viimisest kui võimalikust pealetungiks ettevalmistavast tegevusest. Antud näite puhul on tekst seega kirjutatud Ukraina president Petro Porošenko vaatenurgast.</p>
	Tegevuste eesmärgistatus	Eesmärgistatud tegevused (mille puhul on välja toodud lisaks tegutsejale ka see tegelane, kellele tegevus on suunatud) võimaldavad näidata tekstis tegusid, millel on mõjuvõim teiste tegelaste üle ning aspekt, millised reaktsioonid on tekstis esindatud ja kuidas, võimaldab saada aimu sellest, kelle	<p><i>NATO liikmesriigid on Venemaa väited osalejate arvu kohta ümber lükanud. Lääneriikide hinnangul osaleb õppusel sel korral ligikaudu 100 000 sõdurit (Kutti 2017).</i></p> <p>Siinkohal ei ole esitatud mitte lihtsalt väide, et lääneriikide hinnangul osaleb 100 000 sõdurit, vaid eesmärk on Venemaa väidete ümberlukkamine, mis näitab lääneriikide sotsiaalset võimu (ehk lääneriikidel on võim Venemaa väiteid ümber lükata).</p>

		vaatenurk on tekstis esindatud (Van Leeuwen 2008).	
Uudisväärtuslikkus	Stereotüüpide loomine	Lugeja taju on kellegi/millegi suhtes (nt mingi isik, situatsioon, sündmus vms) võimalik mõjutada läbi viitamise sarnasusele, võrdlusele, tüüpilisusele ja eeldatavusele (nt võrdus varasema sündmusega) (Bednarek ja Caple 2017).	<p><i>Alates 2009. aastast on Venemaa kõigi korraldatud õppuste puhul väitnud, et osalejate arv jäi alla 13 000. Väga markantne näide valeinfo edastamisest pärineb eelmise aasta õppuselt Kavkaz 2016. Enne õppuse algust väideti, et osaleb 12 500 sõdurit. Pärast harjutuste lõppu avaldati, et tegelikult oli osalejaid vähemalt 120 000.</i> (Kutti 2017)</p> <p>Antud näites on toodud viide eeldusele, et vähene läbipaistvus on Venemaa puhul iseenesestmõistetav, mis baseerub võrdlusele minevikuga, kus Venemaa on ka varasemalt toonud välja esmalt õppusel osalenute väiksema arvu, mis hiljem on osutunud siiski suuremaks.</p>
	Mõjukus	Mõjukuse konstrueerimine tekstis võib toimuda nii läbi teatud sõnavara (nt <i>ajalooline, oluline, ülitähtis</i>) kui ka läbi põhjuslikkuse näitamise kas teatud väljendite kaudu (nt <i>tulemus, mõju</i> vms) või läbi tegevuse põhjuslike seoste esiletoomise (Bednarek ja Caple 2017).	<p><i>Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges ütles, et USA toob Venemaa suurõppuse Zapad 2017 ajaks Balti riikidesse 600 õhudessantväelast</i> (Krjukov 2017).</p> <p>Antud näites viitab mõjukusele sõnavara - väljend <i>suurõppus</i>, mida kasutatakse sageli Venemaa-Valgevene ühisõppuste kohta.</p>
	Ülivõrdelisuus	Teatud grammatiliste ja sõnavaraliste elementide kaudu on võimalik tekstis soovitud aspekte ülejäänud tekstist rohkem esile tõsta ehk neid intensiivsemaks muuta ning	<p><i>NATO juhid usuvad, et Zapad 2017 õppusest võib osa võtta rohkem kui 100 000 sõdurit</i> (Kuusk 2017).</p> <p>Toodud näites on ajakirjanik kasutanud õppustel osalejate arvu esitlemisel numbrilist kvantifikaatorit <i>rohkem kui</i>, mis võimaldab luua lugejale arusaama, et tegu võib olla isegi suurema arvuga, kui 100 000 (ehk kuni 100 000 või üle selle).</p>

		seeläbi lugeja veenvust mingite väidete suhtes tõsta (Bednarek ja Caple 2017).	
Negatiivsuse (sh hirmu konstrueerimine)		Uudiseid on võimalik konstrueerida tekstides nii negatiivsena kui ka positiivsena läbi emotsioonide esile toomise, läbi sõnavara või hinnangute ja suhtumise esile toomise (Bednarek ja Caple 2017).	<p><i>Совместные масштабные военные учения России и Беларуси "Запад-2017", которые проходят с 14 по 20 сентября, похожи на подготовку к большой войне, заявил председатель Военного комитета НАТО генерал Петр Павел в интервью агентству Associated Press. Об этом пишет портал Kasjauns.lv. (НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017)</i></p> <p><i>Tõlge: Venemaa ja Valgevene laiaulatuslikud sõjalised õppused "Zapad -2017", mis toimuvad 14. septembrist kuni 20. septembrini, sarnanevad ettevalmistustega suureks sõjaks, ütles NATO Sõjalise Komitee esimees Peter Pavel intervjuus Associated Press'ile. Sellest on kirjutanud portaal Kasjauns.lv. (НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017)</i></p> <p>Antud näites on ühelt poolt toodud välja nii Peter Paveli negatiivsust kandev hinnang, et Venemaa ja Valgevene õppused sarnanevad ettevalmistusega suureks sõjaks, kuid negatiivsust kannab edasi ka sõnavara läbi negatiivse tähendusega fraasi: „...suureks sõjaks...“ („...к большой войне...“).</p>
Isikutega sidumine (personalization)		Isikutega sidumine võimaldab rõhutada tekstides „tavalisi“ inimesi, nende tundeid ja kogemusi ning muuta need tegelased seeläbi lugeja jaoks lähedasemaks (Bednarek ja Caple 2017).	<p><i>Tavalisi valgevenelasi Zapadil toimuv väga ei huvita. Postimehega rääkinud kohalikud olid õppuse toimumisest teadlikud, kuid see teema neile väga korda ei lähe. Endine sõjaväelane, praegu Minski lähedal maanteeäärses restoranis töötav Igor ütles Postimehele, et ta on õppusest küll kuulnud, aga ei teadnud, et Zapad 2017 juba eile algas. Igori sõnul on normaalne, et Valgevene ja Venemaa õppusi korraldavad. «Olge rahulikud, mingit sõda NATO ja meie vahel ei tule,» avaldas ta veendumust. (Einmann 2017, Zapad igapäevaelus silma ei hakka)</i></p> <p>Taoline kohaliku „tavalise“ inimese taustakirjeldus ning tema arvamuse avaldamine võib olla lugeja jaoks uudisväärtuslik aspektist, et ta saab kuulda „tavaliste“ kohalike inimeste arvamust õppustega seonduvast olukorrast, mis võib ühtlasi tõsta ka lugeja usaldusväärset vastava seisukoha suhtes. Lugejale saab justkui sõnumi, et kui juba kohalikud elanikud ise sõja pärast ei muretse, ei ole vaja ka teistel sõja pärast muretseda.</p>

Geograafiline ja kultuuriline lähedus	Geograafiline ja kultuuriline lähedus võib tuua sündmuse, isiku, olukorra või nähtuse lugeja jaoks lähemale läbi konkreetsetele paikadele viitamise kaudu või läbi paigale viitava sõnavara kasutamise (nt <i>siinne, sealne</i>), mis võib tekitada lähedustunnet ning emotsioone tekstis esitatud sündmuse, olukorra, nähtuse või isikuga (Bednarek ja Caple 2017).	<p><i>Ka võidakse õppuste käigus vägesid ümber paigutada, ehk siis siinsesse regiooni jätta (Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad 2017).</i></p> <p>Antud näite puhul on loodud geograafiline lähedus läbi sõna <i>siinne</i>, mida võib lisaks näha ka kui vastava sündmuse vahemaa vähendamist, mistõttu võib tekitada sõnum Vene vägede paiknemisest Valgevenes Eesti lugejas ohutunnet.</p>
Aktuaalsus	Uudiseid püütakse näidata nii äsjatoimunud sündmustena kui võimalik, et lugeja jaoks säiliks uudise aktuaalsus, läbi mille on võimalik lugejatele esitatud seisukohtade olulisust esile tõsta (Bednarek ja Caple 2017).	<p><i>Täna algav Venemaa ja Valgevene sõjavägede ühisõppus Zapad 2017 on ajanud Ida-Euroopa riigid ärevile (Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017).</i></p> <p>Antud näites viitab sündmuse (õppuse) aktuaalsusele määrsõna „täna algav“, mis näitab, et õppus on just alanud ning millega on võimalik luua vastavast sündmusest lugejale aktuaalne päevakajaline uudis.</p>

	Ootamatus	<p>Ootamatuse väljendatakse ootamatust läbi võrdluste ootustele/üllatusele viitamise, mis võimaldab äratada huvi ka selliste aspektide vastu, mida ta pole varasemalt osanud võib-olla märgata, võimaldab see esile tõsta mingi sündmuse, olukorra nägemist sellisest küljest, millega seni pole osatud näiteks arvestada (Bednarek ja Caple 2017).</p>	<p><i>Seoses õppuste ettevalmistustega tabas Valgevenet ja tema naabreid ebameeldiv üllatus. Nimelt taotleb Vene kaitseministeerium kõigist selleks aastaks oma sõjaväe vedudeks plaanitud 5265 vagunist Valgevenelt luba kasutada selle territooriumil 4126 vagunit, ehk peaaegu kaks korda rohkem kui 2013. aastal. (Laaneots 2017)</i></p> <p>Antud näites esitatud vagunite arvud ning aspekt, et Venemaa soovib nimetatud suurt hulka vagunite arvu kasutada Valgevene territooriumil, võimaldab lisaks Laaneotsa poolt esile tõstetud üllatusmomendile konstrueerida lugejatele arvamuse kontekstist lähtuvalt ka küsimusi seoses Venemaa eesmärkidega nii suure hulga vagunite kasutamise vajalikkusest Valgevene territooriumil. Seega võib öelda, et antud näites ilmestab Laaneotsa poolt esile toodud üllatusmoment ka Zapadi narratiivi keskset küsimust läbipaistvuse temaatikal.</p>
--	-----------	---	--

4. ANALÜÜS

Minu magistritöö analüüs koosneb neljast suuremast osast. Esimeses osas uurin toetudes Stone'ile (2012), kuidas konstrueeritakse Zapad 2017 õppuste puhul narratiive, vaatlen millised on need iseloomulikud elemendid, mis kujutavad teksti kui narratiivi ning mida selle narratiivi esitamisega lugejale näidata soovitakse.

Teises osas uurin toetudes van Leeuwen'ile (2008), millised on Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes tegelaste konstrueerimise viisid (nt võimalikud rollid, millesse tegelased paigutatakse).

Kolmandas analüüsi osas uurin toetudes van Leeuwen'ile (2008) tekstis esitatud sotsiaalsete tegevuste konstrueerimise viise (nt vaatlen, millised ja kelle reaktsioonid on Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes esitatud; kas tegevused võivad kanda mingeid eesmärke ning kas mingitele tegelastele on antud tema tegevuse läbi mõjuvõim teise tegelase üle).

Neljandas osas uurin toetudes Bednarek ja Caple'ile (2017), kuidas on Zapad 2017 ajakirjandusartiklites konstrueeritud uudisväärtuslikkust ehk milliste keeleliste vahendite kasutamise kaudu on püütud teksti lugeja jaoks huvitavamaks, dramaatilisemaks ja veenvamaks muuta (nt stereotüüpide, eelduste ja võrdluste esiletõstmine; Zapadi õppuse mõjukana kujutamine jt).

4.1. Milliseid narratiive konstrueeriti õppuse Zapad 2017 kohta?

Alustan oma analüüsi küsimusest, kuidas on Eesti meediakanalid kasutanud Venemaa-Valgevene ühise suurõppuse Zapad 2017 kajastamisel narratiive. Oma analüüsis toetun Stone'i (2012) uurimusele narratiivile iseloomulike elementide kasutamisest poliitika kajastamisel.

Stone (2012: 158) märgib, et poliitikas on narratiivid peamiseks vahendiks poliitiliste probleemide määratlemisel ja vaidlustamisel ning neil on narratiivi struktuurile iseloomulik algus, keskpaik ja lõpp. Samuti toob ta narratiivile iseloomuliku joonena välja kurjade jõudude vastandamise headega, kus narratiivi tegelasi näidatakse kui kangelasi, pettureid või süütuid ohvreid (Stone 2012: 158).

Stone'i (2012: 158) sõnul on poliitilistes narratiivides levinud peamiselt kas lood muutusest (*stories of change*) või võimust (*stories of power*). Lood muutusest võivad olla omakorda kas languse (*stories of decline*) või edasimineku/tõusu (*stories of rising*) tähendusega ning lood võimust kas abituse (*stories of helplessness*) või kontrolli omamise (*stories of control*) tähendusega. Narratiivid selgitavad, kuidas maailm toimib ning pakuvad lubadust või lahendust hirmutavatele probleemidele, mõjutades seeläbi ka meie kujutluspile ja psüühikat (Stone 2012: 158).

Kontrolli omamisest jutustavad narratiivid on alati kaasahaaravad, kuna nad räägivad sellest, millisel määral inimesed saavad kontrollida oma elu ja saatust ehk nad puudutavad fundamentaalse vabaduse probleemi teematikat ning võimu ja kontrolli suurendamist käsitlevad lood mõjuvad alati ka julgustavalt. Kuid need lood, mis räägivad võimu kaotamisest ja abitusest, mõjuvad vastupidi alati ähvardavalt (Stone 2012: 166).

Käesoleva analüüsi aluseks olevad eesti- ja venekeelsed ajakirjanduskajastused jutustavad samuti lugusid vabaduse ohustatusest ning võimu ja kontrolli omamisest. Mistõttu sõltuvalt lugude stsenaariumitest võivad nad mõjuda kas julgustavalt/rahustavalt või hirmutavalt/ärevust tekitavalt.

Analüüsitava narratiivsete elementidena võib siinkohal välja tuua riikidevahelised võimusuhted: USA/NATO/Lääs/Ida-Euroopa (sh Balti-) riigid ühel teljel vs Venemaa teisel teljel, kes on ühtlasi ka vastavate lugude tegelasteks. Nimetatud tegelaste ümber koonduvad teised olulised narratiivi

toetavad tähendused nagu vabadus, sõda, kontroll, võim, ohver, ausus, pettus, provokatsioonid, süüdistused.

Enamikes minu analüüsi aluseks olevates ajakirjanduskajastustes joonistub välja kindel narratiivi struktuur: toodud on nii loo algus ehk sissejuhatus, kus tutvustatakse, mis on Zapad 2017 ning kirjeldatakse põgusalt õppuse olemust, sh. selle stsenaariumit ning eesmärki; loo keskosa, mis on konstrueeritud konflikti esitamisenä ning loo lõpp, kus on toodud võimalikud õppusega seotud stsenaariumid.

Minu analüüsi seisukohast on aga eelkõige oluline uurida, kuidas on esitatud Zapad 2017 kajastustes lugude keskosa, et mõista, millisena on konstrueeritud konfliktsituatsiooni ning esitletud vastasseisu ühelt poolt Venemaa ning teiselt poolt USA/NATO/Lääne ja Ida-Euroopa riikide vahel.

4.1.1 Vastasseisu konstrueerimine

Ajakirjanduskajastustes esitatud narratiivide konflikti keskmeks on teema Venemaa-Valgevene ühisõppuste vähesest läbipaistvusest. Laiemalt vaadelduna on ühede lugude aluseks NATO ning Lääne- ja Ida-Euroopa riikide etteheited Venemaale õppuste vähesest läbipaistvuse osas ning kahtlustused Venemaapoolse sõjalise rünnaku osas Ida-Euroopa riikidele (sh Baltimaadele). Teised lood aga räägivad sellest, kuidas Venemaa soovib vaid suurõppust korraldada, kuid Lääne- ja Ida-Euroopa riigid ning NATO kahtlustavad Venemaad milleski enamas, justkui kiusates teda oma etteheidete ja kahtlustustega.

Järgnevalt toongi vastavate lugude stsenaariumite kujundamise näiteid ning näidete võimalikud tõlgendused toetudes Stone'i (2012) analüüsiraamistikule.

Näiteks Postimehe arvamusloos on anonüümne autor toonud esile konflikti keskmäna Venemaa-Valgevene ühisõppuste vähesest läbipaistvuse ning aspekti, et Lääne hinnangul on õppustel osalejate arv palju suurem, kui Venemaa-Valgevene poolt esitatud andmete põhjal:

- (1) Zapadi puhul on küsimusi palju, üks keskseim neist ongi läbipaistvus. Teisisõnu, kas see, mida ametlik Moskva räägib, vastab ka tegelikkusele. Põhja-Atlandi alliansi peasekretär Jens Stoltenberg on õigesti rõhutanud, et nimelt õppuste läbipaistvus tagab naabrite usalduse ja on parim viis intsidentide ärahoidmiseks. Samas ollakse läänes

üsna veendunud, et õppustel on kordades rohkem osalejaid, kui korraldaja räägitud 13 000. (Juhtkiri: olgem valvsad, *ent rahulikud ja enesekindlad* 2017)

Samuti on allolevas Postimehe reportaažiloos toonud reporterid esile konflikti esitamise läbi väite, kus tuuakse välja NATO veendumus, et Venemaa andmed õppustel osalejate arvu kohta ei ole tõesed ning vastava veendumuse kinnitamiseks esitab NATO omapoolsed andmed:

- (2) NATO on veendunud, et õppusel Zapad 2017 osalejate ametlik arv 12 700 ei vasta tõele ja tegelikult võtab õppusest osa tunduvalt rohkem sõdureid, kuni 100 000 inimest (Einmann, Ilvest 2017).

Kahe osapoole omavahelise vastasseisu konstrueerimist õppusel osalejate arvu osas ilmestab ka anonüümse autori poolt avaldatud uudislugu veebiajalehes Stolitsa, kus autor toob välja USA maavägede Euroopa ülema Ben Hodges´e väite selle kohta, et: *“Venelased ei andnud meile tõsiseid põhjuseid uskuda nende arvandmeid, ...”*:

- (3) „Русские не дали нам серьезных причин верить цифрам, о которых они говорят“, – сказал в пятницу журналистам в Вильнюсе Ходжес на совместной пресс-конференции с министром обороны Литвы Раймундасом Кароблисом (*He верю! Американский генерал....2017*).

Tõlge: „Venelased ei andnud meile tõsiseid põhjuseid uskuda nende arvandmeid, millest nad räägivad“, - ütles Hodges reedel ajakirjanikele ühisel pressikonverentsil Vilniuses Leedu kaitseministri Raimundas Karoblis´ega (*He верю! Американский генерал....2017*).

Lisaks on toodud sama uudisloo järgnevas lõigus eelnevalt esile toodud kahe osapoole vastasseisu täiendava aspektina välja ka Venemaapoolselt esitatud arvandmed õppusel osalejate kohta ning viidatud sealjuures NATO ametnike väidetele, kes ütlevad, et Venemaa poolt esitatud andmed on kunstlikult alandatud:

- (4) Москва сообщает, что в учениях будет задействовано менее 13 000 военнослужащих, но представители НАТО говорят, что эта цифра искусственно занижена, потому что учения разбиты на отдельные части с целью избежать обязанности приглашать наблюдателей (*He верю! Американский генерал....2017*).

Tõlge: Moskva teatab, et õppustesse kaasatakse vähem kui 13 000 sõjaväelast, kuid NATO ametnikud ütlevad, et see arv on kunstlikult alandatud, sest harjutused on jagatud eraldi osadeks, et vältida kohustust kutsuda vaatlejaid (*He верю! Американский генерал....2017*).

Seega on antud uudisloos ühelt poolt konstrueeritud vastasseisu Hodgese poolt välja toodud ütlusega: „*Venelased ei andnud meile tõsiseid põhjuseid uskuda nende arvandmeid, millest nad räägivad*“, mis näitab usaldamatust ja skeptilisust teise osapoole suhtes. Ning teiselt poolt esitatakse vastasseis Venemaa ja NATO vaidluses õppustel osalejate arvu suhtes: „*Moskva teatab, et õppustesse kaasatakse vähem kui 13 000 sõjaväelast, kuid NATO ametnikud ütlevad, et see arv on kunstlikult alandatud,...*“.

Toodud uudisloo puhul võib huvitava näitena välja tuua ka uudisloo pealkirja, mis ilmselt on loodud sooviga lugejale kõnekalt ilmestada uudisloos kajastatavat vastasseisu näitamist:

(5) *He верю! Американский генерал не доверяет информации России об учениях «Запад» и призывает пригласить СМИ (He верю! Американский генерал....2017).*

Tõlge: Ma ei usu! Ameerika kindral ei usalda Venemaapoolset informatsiooni õppuse Zapad kohta ja nõuab meedia kaasamist (*He верю! Американский генерал....2017*).

Lisaks õppustel osalejate arvu ümberlukkamisele ning vähesele läbipaistvusele tuuakse välja ka asjaolu, et Venemaa varjab õppustel osalejate tegelikku arvu eesmärgipäraselt, millele allolevas Postimehe uudisloos viitab ajakirjaniku poolt konstrueeritud fraas: „*...mis on selgelt Venemaa huvide vastu*“.

(6) Rahvusvaheliste kokkulepete järgi tuleb aga üle 13 000 osalejaga õppusel tagada välisvaatlejatele läbipaistvuse huvides suurem ligipääs, mis on selgelt Venemaa huvide vastu (Kutti 2017).

Vastasseisu konstrueerimist süvendab ajakirjanduskajastustes esitatud erinevate riikide esindajate sõnavõtude esiletoomine kahtluste kohta, et Venemaa soovib õppuste tähe all tungida kallale kas Ukrainale, Valgevene, Poolale või Balti riikidele.

Näiteks on allolevas Vecherka uudisloos anonüümne autor toonud välja Alexander Turchinov'i väite, et: „*...Venemaa hakkab välja töötama pealetungi Poolale ja Leedule...*“.

(7) Секретарь Совета национальной безопасности и обороны (СНБО) Александр Турчинов говорил, что российская армия будет отрабатывать наступление на Польшу и Литву (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши 2017*).

Tõlge: Ukraina Rahvusliku Julgeoleku ja Kaitse Nõukogu (SNBO) sekretär Alexander Turchinov ütles, et Venemaa hakkab välja töötama pealetungi Poolale ja Leedule (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши 2017*).

Sageli ilmestatakse mitmetes ajakirjanduskajastustes kahtluseid Venemaa pealetungide osas lisaks ka Venemaapoolsete varasemate okupeerimisnäidetega, mis aitavad lugejaid veenda enda seisukohtade suhtes läbi ajalooliste sündmuste, kus on toodud esile põhjus-tagajärg seosed. Vastavaid näiteid, mis põhinevad Venemaapoolsetel varasematel okupeerimistsenaariumitel käsitlen ma täpsemalt peatükis 4.4.1, kus ma vaatlen Venemaapoolsete okupeerimisplaanide esitlemist kui Venemaale tüüpilise käitumise esiletoomist.

4.1.2 Ohvrid, petturid (antikangelased) ja kangelased

Nagu ma eelnevalt toetudes Stone'ile (2012: 158) välja tõin, on narratiividele iseloomulik tuua esile lugude kangelased, petturid ja süütud ohvrid ning näidata kurjade ja heade jõudude omavahelist vastandumist.

Seetõttu on ka Zapad 2017 kajastuste puhul oluline uurida, kuidas on vastavas konfliktsituatsioonis neid konflikti osapooli konstrueeritud ehk keda on näidatud lugejale ohvrina, kangelasena ja antikangelasena.

NATO, Lääne ja Ida-Euroopa riikide seisukohtade kajastused

NATO, Lääne ja Ida-Euroopa riikide seisukohti esitlevates ajakirjanduskajastustes jääb silma NATO kui kangelase esile tõstmine. Nii ajakirjanikud kui ajakirjanduskajastustes väljatoodud kõneisikud näitavad NATO-t Lääne- ja Ida-Euroopa riikide seisukohast positiivse kangelasena, kes on valmis Poolale ja Balti riikidele Venemaa okupeerimisplaanide elluviimise korral toeks ja abiks olema.

Näiteks Õhtulehe uudisloos on toonud uudisloo toimetaja välja NATO sõjalise toe Poolale ja Balti riikidele lauses: „*NATO on Poola ja Balti riikidesse saatnud lisavägesid, et vähendada Krimmi-stiilis haaramise ohtu*“:

- (8) Venemaa saatis oma väed Gruusiasse 2008. aastal ja annekteeris Krimmi 2014. aastal. NATO on Poola ja Balti riikidesse saatnud lisavägesid, et vähendada Krimmi-stiilis haaramise ohtu. (Kuusk 2017)

Venemaad on aga samas näites konstrueeritud kui antikangelast, kes on varasemalt näidanud oma sõjalist agressiooni Gruusia ja Krimmi suhtes: „*Venemaa saatis oma väed Gruusiasse 2008. aastal ja annekteeris Krimmi 2014. aastal*“.

Samuti on samas ajakirjanduskajastuses ajakirjanik näidanud Venemaad kui antikangelast läbi Hodgese seisukoha väljatoomise, tuues välja Hodgese mure Venemaa õppustega kaasnedavate provokatiivsete tegude suhtes, näidates samal ajal NATO-t/USA-d jällegi kui kangelast, kes saadab Balti riikidesse sõdureid:

- (9) Hodges ütles, et on mures sellepärast, et Venemaa õppused võivad Balti riikide piiril provokatiivseid tegusid kaasa tuua ja lisas, et USA saadab Eestisse, Lätti ja Leetu õppuste ajaks kuni 600 õhudessantväelast juurde (Kuusk 2017).

NATO kui kangelase presentatsiooni tõstavad esile ka näited, mis klassifitseerivad NATO riike vs mitte-NATO riike, mis võimaldavad rõhutada NATO-t/USA-d kui võimu ja julgeoleku sümbolit NATO liikmelisust omavate Ida- ja Lääne-Euroopa riikide jaoks.

Näiteks Postimehe uudisloos on ajakirjanik toonud välja NATO seisukoha selle kohta, et NATO liikmesriike otsene sõjaline oht ei ähvarda ning alliansi peasekretäri Jens Stoltenbergi kinnituse selle kohta:

- (10) Kuigi varem on Venemaa suured sõjalised õppused osutunud eelmänguks näiteks Gruusia ja Ukraina ründamisele, on NATO seisukoht kindel: liikmesriike otsene sõjaline oht ei ähvarda. Seda kinnitas eelmisel nädalal Tapal ka alliansi peasekretär Jens Stoltenberg. (Kutti 2017)

Järgnevas ERR veebiportaali uudisloos on samuti ajakirjanik toonud välja Baltimaade peaministrite seisukoha, kelle sõnul on nad õppusteks Zapad 2017 valmis ning tunnevad end tänu NATO liitlastelt saadud abivägedele turvaliselt:

(11) Baltimaade peaministrite sõnul on nende riigid valmis septembris toimuvaks Vene-Valgevene suurõppuseks Zapad ja arvestades NATO liitlastelt saatud abiväge, tunnevad end turvaliselt (*Balti peaministrid: oleme õppuseks Zapad valmis, 2017*).

"Oleme valmis kui iseseisvad riigid ja kui NATO liikmed," ütles ühispressikonverentsil Klaipėdas Leedu peaminister Saulius Skvernelis (*Balti peaministrid: oleme õppuseks Zapad valmis, 2017*).

Eesti peaminister Jüri Ratas lisas, et jõud peitub ühtsuses (*Balti peaministrid: oleme õppuseks Zapad valmis, 2017*).

Läti peaminister Māris Kučinskis rõhutas, et Baltimaades asuvad NATO sõjaväelased on väga suur ja kaalukas tagatis, mis võimaldab riikidel tunda end julgemalt kui paar aastat tagasi (*Balti peaministrid: oleme õppuseks Zapad valmis, 2017*).

Ka Vecherka uudisloos võib näha NATO kui kontrolli tagaja ning kangelase esiletõstmist Balti riikide jaoks, kus ajakirjanik toob välja NATO strateegilise kommunikatsiooni kompetentsikeskuse (NATO StratCom COE) juhi Janis Sartsi seisukohta, kes ütleb, et Venemaa sõjalise õppuse Zapad 2017 puhul ei ole Venemaa sõjaline oht Balti riikide suhtes mõeldav, kuna see oleks ühtlasi ka rünnak NATO vastu, kes on aga Venemaast märksa tugevam:

(12) "Разумеется, это вызывает подозрения и опасения, но я не хотел бы преувеличивать и говорить, что это своего рода угроза военной акцией против стран Балтии, что невозможно, поскольку она была бы нападением на НАТО, которая определено намного сильнее, чем Россия", - сказал Сартс (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*).

Tõlge: "Kahtlemata tekitab see kahtluseid ja kartusi, kuid ma ei taha liialdada ja öelda, et see on teatavat tüüpi sõjaline oht Balti riikide vastu, mis on võimatu, kuna see oleks rünnak NATO vastu, kes on kindlasti palju tugevam, kui Venemaa," - ütles Sarts (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*).

Nagu ma juba paari eelneva näite puhul välja tõin, püütakse Venemaad näidata NATO, Lääne ja Ida-Euroopa riikide seisukohti esitavates ajakirjanduskajastustes sageli kui petturist antikangelast, kes esitab õppustel osalejate kohta valeandmeid ning võib õppuste varjus valmistuda Ida-Euroopa riikide rünnakuks.

Näiteks allolevas Večerka uudisloos näitab ajakirjanik Venemaal kui antikangelast, tuues välja Ukraina relvajõudude peastaabi spiikri Vladislav Voloshini seisukohta selle kohta, et Venemaa võib õppuse Zapad 2017 käigus haarata osa Poola ja Leedu territooriumist:

(13) Спикер Генштаба Вооруженных сил Украины (ВСУ) Владислав Волошин выразил мнение, что в ходе российско-белорусских учений «Запад-2017» в середине сентября российская армия может захватить часть территории Польши и Литвы и проложить сухопутный «коридор» в Калининградскую область. Об этом в пятницу, 1 сентября, он сказал в эфире телеканала «Эспрессо», пишет Lenta.ru. (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши 2017*)

Tõlge: Ukraina relvajõudude peastaabi spiiker Vladislav Voloshin avaldas arvamust, et Venemaa-Valgevene õppuste „Zapad-2017“ käigus septembri keskel, võib Vene armee haarata osa Poola ja Leedu territooriumist ning luua maismaa „koridori“ Kaliningradi oblastisse. Sellest rääkis ta reedel, 1. septembril televisioonikanalis „Espresso“, kirjutab Lenta.ru. (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши 2017*)

Seega võib öelda, et USA/NATO, Lääne-ja Ida-Euroopa seisukohti esitlevates Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes näidatakse NATO-t Lääne ja Ida-Euroopa riikide suhtes kui kangelast. Taoliste NATO-t kangelasena konstrueerivaid narratiive võib seega toetudes Stone'ile (2012) vaadelda ühtlasi ka kui võimu ja kontrolli säilitamise/suurendamise lugusid, mis võimaldavad NATO liikmelisust omavatel riikidel (eriti Ida-Euroopa riikidel) end läbi NATO liikmelisuse kindlamini ja turvalisemalt tunda.

Venemaad püütakse aga näidata USA/NATO, Lääne-ja Ida-Euroopa seisukohti esitlevates Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes kui antikangelast, keda kahtlustatakse lisaks valeandmete esitamisele õppustel osalejate arvu suhtes ka võimalikes Ida-Euroopa riikide okupeerimisplaanides, mistõttu võib öelda, et taolise konstruktsiooniga näidatakse Ida-Euroopa riike (sh Balti riike) kui ohvrit. Taolisi konstruktsioone, mis näitavad Venemaad kui sõjalist ohtu kujutavat riiki (peamiselt Ida-Euroopa riikidele) võib aga vaadelda toetudes Stone'ile (2012) ühtlasi kui lugusid võimu ja kontrolli ohustatusest.

Venemaa (ja Valgevene) seisukohtade kajastused

Venemaapoolsete seisukohtade esitlemisel on aga näidatud sageli hoopis Venemaad kui ohvri rollis olijat, keda Lääs oma kahtlustustega kiusab. Venemaa püüab ennast kaitsta vastavates Venemaad kui ohvri rolli konstrueerivates ajakirjanduskajastustes läbi vastupidiste väidete esitamise, öeldes, et Lääne kahtlustustel pole mingit alust, kuna õppused ei oma agressiivset iseloomu. Sageli viitab Venemaa vastavates kajastustes ka teise osapoole liigsele skeptilisusele või püüab teist osapoolt naeruvääristada.

Kuna Zapad 2017 õppuste puhul on tegemist Valgevene-Venemaa ühisõppustega, olen lisanud analüüsitavatesse näidetes ka Valgevene esindajate seisukohtade esitusi, mis puudutavad õppustega seotud osalejate arvu ja õppuse olemuse kirjeldamist.

Järgnevalt toon välja mõningad näited, kus Venemaa ning Valgevene on püüdnud NATO, Lääne ja Ida-Euroopa riikide väiteid suurema õppusel osalejate arvu suhtes ümber lükata.

Näiteks Postimehe reportaažiloos Zapad 2017 õppustest, on reportaažiloo autorid kajastanud Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarovi seisukohta, kes nimetab juttu 100 000 osalejast Zapadil „täielikuks jamaks“ ning kes lisab oma seisukoha veenvuse suurendamiseks naeruvääristava võtte NATO suhtes ütlusega „Tundub, et NATO analüütikud on õppusel osalejate arvu kokkuarvestamiseks kasutanud astroloogide abi“:

(14) Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarov nimetas täna täielikuks jamaks juttu, justkui osaleks Venemaa ja Valgevene suurõppusel Zapad kuni 100 000 sõdurit (Einmann, Ilvest 2017).

„Ma ei tea, kust võtab NATO sellised numbrid, nagu osaleks õppustel 70 000-100 000 sõdurit. Soovitan uskuda ametlikke numbreid, et õppusel osalete arv on 12 700. Tundub, et NATO analüütikud on õppusel osalejate arvu kokkuarvestamiseks kasutanud astroloogide abi,“ ütles Makarov täna Minskis pressikonverentsil. (Einmann, Ilvest 2017)

Ka järgnevas Večerka uudisloos võib näha Venemaapoolset naeruvääristava võtte kasutamist Ukraina suhtes, kus ajakirjanik on toonud välja Juri Švõtkin'i kommentaari Poroshenko hinnangu kohta (et Moskva võib alustada „kontinentaalses mastaabis sõda“), mida Juri Švõtkin nimetab „sonimiseks“, mis võib samuti jätta lugejale teist osapoolt (ehk Poroshenkot ja seeläbi ka tema poolt esindatavat riiki Ukrainat) naeruvääristava mulje:

(15) Рассуждения Порошенко о намерении Москвы начать войну «континентального масштаба» Зампред комитета Госдумы по обороне Юрий Швыткин назвал «бредом» (*Петр Порошенко: Крым у России не отбить 2017*).

Tõlge: Poroshenko arutlust Moskva kavatsuse kohta käivitada „kontinentaalses mastaabis sõda“ nimetas riigiduuma kaitsekomitee aseesimees Juri Švõtkin „sonimiseks“ (*Петр Порошенко: Крым у России не отбить 2017*).

Läbi taoliste teist osapoolt naeruvääristavate võtete kasutamise püütakse teise osapoole hinnanguid justkui ebaadekvaatsetena näidata ning konstrueerida lugejale pilt, et vastavatel seisukohtadel puudub põhjuslik alus, võimaldades selle kaudu vähendada lugeja usaldust naeruvääristatava osapoole väidete/andmete suhtes ning samal ajal suurendada lugeja veenmisvõimalusi iseenda seisukohtade kasuks.

Samuti esineb Venemaapoolseid seisukohti esile toovates kajastustes ka vaatenurki, kus Venemaa tõstab esile lääneriikide etteheitvat ning umbusaldavat hoiakut seoses Venemaa-Valgevene õppustega, millega asetab Venemaa end koos Valgevenega kui ohvri ja kannataja rolli.

Järgnevas Postimehe reportaažiloos on ajakirjanikud toonud esile Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja Makarovi seisukoha, kus ta väljendab, et õppuse stsenaariumis esitletud fiktiivseid riike (Veišnorijat, Vesbarijat ja Lubenijat) tuleb võtta vaid fiktiivsetena, „*mitte otsida sealt tagant midagi enam*“:

(16) Makarov ütles, et õppuste stsenaariumi järgi tõrjuvad Valgevene ja Venemaa fiktiivsete riikide Veišnorija, Vesbarija ja Lubenija rünnakut ning fiktiivsete riikidena tulebki neid võtta, mitte otsida sealt tagant midagi enam (Einmann, Ilvest 2017).

Ka allolevas Vecherka uudisloos võib lugeja tajuda NATO-poolsete etteheidete tegemise esile tõstmist, kuna ajakirjanik on toonud välja aspekti, et kuigi Moskva ei pea NATO-t vaenlaseks ning et „*õppused ei ole suunatud alliansi vastu*“, on hoolimata sellest Ben Hodges ikkagi Venemaa suhtes etteheitel tegev (Venemaa nõutavatest kokkulepetest mittekinnipidamise tõttu).

(17) Несмотря на утверждения Москвы, что "НАТО не считается врагом" и что "учения не направлены против альянса", чешский генерал напомнил, что Россия не соблюдала установленный принцип по маневрам (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*).

Tõlge: Vaatamata Moskva kinnitustele, et „NATO-t ei loeta vaenlaseks“ ja et „õppused ei ole suunatud alliansi vastu“, tuletas tšehhi kindral meelde, et Venemaa ei järginud manöövritele esitatud printsiipi (*NATO: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*).

Järgnevas Vecherka uudisloos võib samuti näha, kuidas ajakirjanik on toonud välja Venemaa ja Valgevene kõneisikute öeldu alusel õppuste mitteagressiivsuse: „*Venemaa ja Valgevene ametlikud näod rõhutasid, et manöövrid ei ole agressiivsed.*“ Lisaks on ajakirjanik toonud välja Valgevene kaitseministri Andrei Ravkov'i arvamuse Venemaa vägede ümberpaiknemisest nende riigi territooriumile, kus Ravkov ütleb, et sellised spekulatsioonid on "*teatud marginaalsete struktuuride püüded saada poliitilisi dividende või tõsta oma reitingut Valgevene-Venemaa omavaheliste suhete teema käsitlemise arvelt*":

(18) Российские и белорусские официальные лица подчеркивали, что маневры не носят агрессивного характера. Министр обороны Белоруссии Андрей Равков называл спекуляции по поводу передислокации на территорию страны российской военной техники попыткой «неких маргинальных структур получить политические дивиденды или повысить свой рейтинг за счет эксплуатации темы белорусско-российских взаимоотношений». (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши 2017*)

Tõlge: Venemaa ja Valgevene ametlikud näod rõhutasid, et manöövrid ei ole agressiivsed. Valgevene kaitseminister Andrei Ravkov nimetas spekulatsioone riigi territooriumil Venemaa sõjavarustuse ümberpaigutamise kohta, „teatud marginaalsete struktuuride püüdeks saada poliitilisi dividende või tõsta oma reitingut Valgevene-Venemaa omavaheliste suhete teema käsitlemise arvelt“. (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши 2017*)

Taolist näidet võib tõlgendada kui Venemaapoolset püüet näidata teist osapoolt, kes Venemaa suhtes kahtlustusi esitab, omakasupüüdlisena (kes vastavate teemade käsitlemisest ise kasu loodab lõigata). Lisaks võib asjaolu, et vastavat seisukohta esitab Valgevene kaitseminister, demonstreerida publikule Valgevene-Venemaa omavahelisi usalduslikke suhteid, mille kaudu on ühtlasi võimalik tõsta ka lugejaskonna usaldust Venemaa mittesõjaliste kavatsuste osas Valgevene suhtes ning Venemaa-Valgevene poolt väljendatud seisukohtade tõsiseltvõetavuse suhtes.

Taolised konstruktsioonid, kus soovitakse näidata ühelt poolt Venemaapoolseid püüdeid rahumeelseid suhteid säilitada (nt fraasiga „õppused ei ole suunatud alliansi vastu“ ; „NATO-t ei

loeta vaenlaseks“) ning teiselt poolt tuua välja NATO, Lääne ja Ida-Euroopa riikide poolseid etteheiteid või umbusaldust Venemaa suhtes (nt „*mitte otsida sealt tagant midagi enamat*“), püüavad lugejale näidata Venemaad kui kannataja osapoolt ehk kui ohvrit, keda NATO, Lääs ja Ida-Euroopa riigid justkui alusetult süüdistavad. Selline suhete presenteerimine võimaldab tõsta lugeja veenvust kannataja osapoole kasuks. Seega võib toetudes toodud näidetele öelda, et Venemaa kui kiusatava ja ohvri rollis olija esitlemine võib lugeja veenvust kiusatava osapoole seisukohtade suhtes suurendada.

4.2. Kuidas konstrueeriti Zapad 2017 kajastustes tegelasi?

Nagu eelnevas peatükis sai toetudes Stone´ile (2012) juba välja toodud, võib tegelasi ajakirjanduskajastustes kujutada vastavalt esitatud narratiivile kas kangelase, antikangelase või ohvrina. Järgnevalt vaatlen toetudes Van Leeuwen´i (2008) diskursusanalüüsi raamistikule veelgi detailsemalt, kuidas on Venemaa-Valgevene ühise õppuse Zapad 2017 kajastamisel konstrueeritud sotsiaalseid tegelasi (*social actors*).

4.2.1 Tegelaste peitmine

Van Leeuwen toob välja, et vastavalt lugejale suunatud eesmärkidele või lugeja huvidest lähtuvalt on võimalik sotsiaalseid tegelasi tekstides kas sisse arvata (*inclusion*) või välja jätta (*exclusion*) (van Leeuwen 2008: 28).

Mõned väljajätmised võivad olla tema sõnul „süütud“ ehk sellised, mida lugejad eeldatavasti juba teavad või mis ei ole niivõrd olulised, teised väljajätmised seostuvad aga pigem propagandastrateegiatega, mis võivad tekitada hirmu või vastumeelsust millegi suhtes. Näiteks on esitatud tema enda diskursuse analüüsi aluseks olevas tekstis („*Our Race Odyssey*“) sisserändajaid kui „meie“ huvide vaenlasi (Van Leeuwen 2008: 28).

Ka Zapadi kajastuste puhul on toetudes van Leeuwen´ile (2008) oluline uurida, millised tegelased on tekstides esile toodud (ehk sisse arvatud) ning millised tegelased on peidetud (ehk välja arvatud/summutatud), kuna see võimaldab tema sõnul ka paremini mõista, milliseid tegelasi on soovitud loo jutustamise seisukohast muuta tähtsamaks ning milliseid vähemtähtsaks. Samuti võib

tegelaste peitmine olla ka taotluslik, et mitte tekitada näiteks kaastunnet kellegi/millegi suhtes (Van Leeuwen 2008: 30).

Van Leeuwen (2008: 29) eristab oma lähenemises kahte tüüpi väljajätmisi: mõned väljajätmised võivad olla tekstis sellised, mis ei jäta üldse tekstidesse jälgi — sel juhul on välja jäetud nii sotsiaalsed tegelased kui ka nende tegevus; teised väljajätmised on aga sellised, mis jätavad tekstidesse jälje – sel juhul on toimingud tekstis küll välja toodud, kuid mõned või kõik osalejad, kes on selle toiminguga seotud, on välja arvatud. Sel juhul saame esitada küsimuse, kes selle toimingu tegi ning seda isegi juhul, kui tekst ei anna otseseid vastuseid, mis nõuab aga täiendavat analüüsi tegelaste summutamise (*suppression*) ja tahaplaanile jätmise (*backgrounding*) osas (Van Leeuwen 2008: 29).

Summutamise puhul ei ole tekstis üheski kohas viidet sotsiaalsele tegelasele (näiteks võidakse tekstis rääkida küll avaliku arvamuse uuringutest, aga pole kusagil öeldud, kes või mis ettevõtte või institutsioon neid uuringuid on läbi viinud), samuti võib summutamine toimuda läbi passiivse agendi kaotamise, kus näiteks fraasis „*muret on väjendatud*“ ei tooda esile, kes seda muret väljendanud on (Van Leeuwen 2008: 29).

Van Leeuwen (2008: 30) toob välja, et summutatud sotsiaalsete tegelaste puhul võib esile kerkida ka küsimus selle suhtes, kas need tegelased peaksid olema lugeja või kirjutaja poolt taastatavad või mitte? Mõnikord võib see tema sõnul tuleneda eeldusest, et liigne detailidesse laskumine oleks ülekommunikeerimine ning lugejad teavad seda nagunii, kuid mõnikord võib see tuleneda ka soovist tõkestada juurdepääs teadmistele, mis muidu (kui see oleks esindatud detailidena) võiks põhjustada kaastunnet kellegi/millegi suhtes (Van Leeuwen 2008: 30).

Van Leeuwen märgib (2008: 29), et kui sotsiaalsed tegelased on tekstis tahaplaanile jäetud, saab lugeja teha üsna kindla (kuigi mitte täielikult täpse) järelduse, kes on sotsiaalsed tegelased, sest kuigi need tegelased ei pruugi olla mainitud selle konkreetse tegevuse puhul, on nad mainitud mujal tekstis. Sotsiaalsed tegelased ei ole sellisel juhul tema sõnul seega täielikult välistatud, vaid pigem on nende tähendust läbi tahaplaanile jätmise vähendatud, mistõttu ei ole tegelaste tahaplaanile jätmise korral väljaarvamine niivõrd radikaalne (Van Leeuwen 2008: 29).

Üheks selliseks näiteks võib tuua ERR-i uudisteportaalil avaldatud uudisloo Zapad 2017 õppusest, kus autor toob välja Venemaa asekaitseministri Aleksandr Fomini seisukoha järgmises lauses:

(19) Minister kritiseeris rahvusvahelist meediat ka selle eest, et "levitatakse müüte nn Vene ohu kohta" (Viirand 2017, *Õppusel Zapad on...*).

Kuigi antud näites on sotsiaalne tegelane fraasis "*levitatakse müüte nn Vene ohu kohta*" küll välja jäetud, võib lugeja teha pealause sisu järgi üsna kindla järelduse, et müüdilevitajaks peetakse rahvusvahelist meediat. Siinkohal on seega tegu pigem sotsiaalse tegelase tahaplaanile surumisega, kuna samas lauses on vihje müüdilevitajale kui sotsiaalsele tegelasele tegelikult olemas.

Siiski jääb selgusetuks, millist rahvusvahelist meediakanalit täpsemalt kritiseeritakse müüdilevitajaks olemise eest? Kuna müüte levitavat meediakanalit ei ole nimetatud konkreetselt, vaid müütide levitaja on esitatud üldistatud kujul, võib see lugejale konstrueerida arusaama, et kogu rahvusvahelist meediat ei saa justkui usaldada.

Kuna kõnealuse uudisloo ministri isikus (kes kritiseerib rahvusvahelist meediat) on Venemaa asekaitseminister Aleksandr Fomin, kes esindab Venemaa seisukohti, siis võib siinkohal tekkida ka küsimus, kas rahvusvahelise meedia usaldusvääruse kontrolli alla seadmine võib olla taotluslik, et seeläbi Venemaa enda argumentide tõsiseltvõetavust suurendada?

Samuti võib see tekitada lugejates väärarusaamade kujunemist Zapadi kajastuste presentatsioonist, kuna kõneisik püüab Vene sõjalise ohu kohta tõstatatud aspekte müüdigä samale tasemele taandada.

Seetõttu võib välja tuua, et uudisloo toimetajatel/ajakirjanikel oleks seega ka allikate seisukohtade edasi andmisel mõistlik analüüsida uudisloos esitatud kajastusviiside võimalikku mõju publikule, kellele näiteks taolise üldistatud kujul rahvusvahelise meedia kritiseerimise väljatoomine võib tekitada arusaama, et rahvusvahelise meedia poolt esitatud informatsioonil ei ole tegelikkuses kandvaid argumente.

Lisaks hakkavad Zapad 2017 kajastavates meediatekstides sageli silma teatud väljajätmised, mida küll ei saa pidada päris otsesteks väljajätmisteks, kuna sotsiaalne tegelane on justkui esitatud, kuid kelle puhul pole siiski aru saada, kes on lauses nimetatud tegevuse täpsem/konkreetssem tegija.

Näiteks veebiajalehes Postimees avaldatud aramusloos toob Briti ajakirjanik Edward Lucas välja järgmise lause:

(20) Ometi ei anna näiliselt vaoshoitum Zapad põhjust end muretult tunda (Lucas 2017).

Antud näites on sotsiaalne tegelane justkui olemas, tooduna kui mina-vormis olev isik, kes ei saa *end muretult tunda* Zapadi õppuse tõttu. Kuid samas jääb lugeja jaoks siiski selgusetuks, keda on

mõeldud siin täpsemalt sotsiaalse tegelasena? Kes on see, kes ei saa *end muretult tunda*? On see Lääs, NATO, Balti riigid või mõne muu riigi valitsus ja nende kodanikud?

Kas on siin olnud ajakirjaniku taotlus tekitada lugejas samastumise tunne selle sotsiaalse tegelasega läbi *mina*-vormi kasutamise? Et lugejal tekiks tunne, et Zapad ei tohiks ka teda ükskõikseks jätta. Või on siin olnud soov pigem üldistatud kujul viidata erinevate riikide tähelepanu suunamisvajadusele võimalike Venemaa õppustega seotud ohuaspektide osas?

Ning kas on üldse kasulik, tuua välja nõ kõikidele lugejatele suunatud mure/ohu tunnetamise aspekt? Võib-olla võib see tekitada inimestes pigem liigset hirmu ja paanikat?

Järgnevas Postimehe aramusloos (juhtkirjas) on aga anonüümne autor jätnud välja sotsiaalse tegelase fraasis: „...*seetõttu on meid süüdistatud ka sõjahüsteeria külvamises*.“:

(21) Ajakirjandus on julgeolekuküsimustest palju kirjutanud ja rääkinud, seetõttu on meid süüdistatud ka sõjahüsteeria külvamises (*Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad* 2017).

Mistõttu võib tekkida lugejal siinkohal küsimus, kes siis süüdistab ajakirjandust? Kas on need lugejad, Eesti või teiste riikide valitsuste liikmed, Venemaa esindajad või keegi muu?

Võimalik, et siinkohal eeldatakse nõ lugeja ridadevahelist lugemisoskust lähtuvalt Zapad 2017 õppusega seotud konfliktsituatsioone kirjeldavatest kajastustest Lääne ja Venemaa vahel, mille alusel lugeja saab kujundada seisukoha, et süüdistuse esitajana on antud näites mõeldud eelkõige Venemaad koos tema esindusisikutega. Siiski jääb see peamiselt lugeja enda tõlgenduseks, kas ja keda ta antud näite puhul ajakirjanduse süüdistajana näeb.

Nagu toodud näidetest võib näha, võib tegelaste summutamine ja väljajätmine tekitada lugejas mitmeid küsimusi ja arusaamatust. Näiteks nii sotsiaalse tegija usaldusväarsuse suhtes (näide rahvusvahelise meedia kritiseerimisest), mis võib kaudsemas perspektiivis kujundada ka vaelearusaamade tekkimise tõenäosust. Kui ka selle suhtes, kes on konkreetne tegevuse tegija (näide ajakirjanduse süüdistajast).

4.2.2 Aktiivsed ja passiivsed tegelased

Van Leeuwen (2008: 32-33) märgib, et tekstides võivad sotsiaalsed tegelased olla kas aktiivsetes või passiivsetes rollides ning kriitiliste lingvistide töös on oluline aru saada, kes on presenteeritud kui agent ehk tegelane (*actor*) ja kes kui eesmärk (*goal*). Tema sõnul võidakse tekstides rolle nii ümber jaotada kui ka korraldada ümber sotsiaalseid suhteid osalejate vahel, kuid oluline on uurida, kellele on antud aktiivne roll ja kellele passiivne roll (Van Leeuwen 2008: 32).

Samuti on oluline ka mõista, milliseid valikuid on sotsiaalsete tegelaste rollide esiletoomisega tehtud, milliseid huve on nende valikutega teenitud ning millised eesmärgid on saavutatud (Van Leeuwen 2008: 33).

Seega on toetudes Van Leeuwen'ile (2008) ka Zapadi kajastuse puhul oluline uurida, kas tegelased on esitatud aktiivsetena või passiivsetena, et mõista paremini, kuidas on soovitud näidata tegelaste omavahelisi suhteid ja rolle, milles nad tekstides esitatud on ning milliseid eesmäärke need tegelaste esitusviisid kannavad.

Van Leeuwen'i (2008: 33) sõnul esinevad tegelased aktiivses rollis siis, kui nad on esitatud mingis tegevuses kui aktiivsed dünaamilised jõud ning passiivses rollis siis, kui nad on mingi tegevuse kogejad. Ta toob välja, et tegelaste aktiivseks muutmine võib toimuda läbi osalejate grammatiliste rollide, kus neid näidatakse kui materiaalses protsessides osalejaid, käitumuslikes protsessides käitujaid, mentaalses protsessides tunnetajaid, verbaalses protsessides ütlejaid ning suhete protsessides määrajaid (Halliday, 1985: ch. 5, viidatud Van Leeuwen 2008: 33 kaudu). Kuid tegelaste aktiivseks muutmine võib toimuda ka kaudsete vormide kaudu, mis tähistavad tegevust kellegi kaudu (Van Leeuwen 2008: 33).

Zapad 2017 vaatluselustes ajakirjandusartiklites on esitletud sageli NATO-t ja tema liitlasriike kui aktiivses rollis olevatena, kes annavad oma ütleliste ja tegevustega mõista, mida Venemaalt oodatakse.

Näiteks allolevas Postimehe uudisloos on uudise toimetaja toonud välja järgmise lause:

- (22) NATO liikmesriigid on Venemaa väited osalejate arvu kohta ümber lükanud. Lääneriikide hinnangul osaleb õppusel sel korral ligikaudu 100 000 sõdurit (Kutti 2017).

Antud näitest on näha, kuidas uudisloo autor on kujutanud NATO liikmesriike kui Venemaa väidete ümberlukkajat ning Venemaa on selle tegevuse (tema väidete ümberlukkamise) kogeja.

Lisaks on uudise autor toonud samas lauses välja ka lääneriikide hinnangu tegelike osalejate arvu kohta, mis toetab eelmist lauset Venemaa väidete ümberlükkamise põhjuste kohta ning võib tõsta seeläbi lugeja usaldusväärst antud väite suhtes, kuna Venemaa väidete ümberlükkamine on sellisel moel justkui põhjendatud. Seega võib öelda, et uudisloo autor on näidanud Venemaad kui passiivses rollis olijat ja lääneriike kui aktiivses rollis olijat, kuna lääneriigid on antud situatsioonis toodud välja tegutsejana ning Venemaa selle tegevuse kogejana.

Samuti on ka järgnevas Postimehe uudisloos toonud toimetaja välja aktiivse ja passiivse osaleja:

(23) Liitlased on ärgitanud Venemaad olema toimuva suhtes läbipaistvam ning aitama luua usaldust (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*).

Antud näites on liitlased kui aktiivses rollis olijad, kelle tegevuseks on Venemaa ärgitamine teatud viisil käituma, mis tõstaks Venemaa tegevuse läbipaistvust ning tekitaks seeläbi Venemaa suhtes usaldust. Venemaa on aga toodud välja kui passiivne osaleja ehk vastava tegevuse (ärgitamise) kogeja, kellelt oodatakse teatud käitumist ning oma tegevuse muutmist.

Suhete näitamine eelnevalt toodud näidete alusel, kus lääneriigid lükkavad Venemaa väiteid ümber, näitab lääneriike nende omavahelistes suhetes lugejale jõupositsiooni omavana.

Kuid samuti esineb ka vastupidiseid näiteid, kus Venemaa on aktiivses rollis olija ja Läänt või Ida- ning Kirde-Euroopa riike näidatakse passiivses rollis olijatena, kelle suhtes Venemaa püüab teatud käitumisega näidata oma mõjuvõimu.

Näiteks allolevas veebiajalehes Postimees avaldatud arvamuses kujutab Briti ajakirjanik Edward Lucas Venemaad kui aktiivses rollis olijat, kes saab teatud tegevusest (psühholoogilisest mõjutamisest) kasu:

(24) Venemaa on juba lõiganud kasu käiku lastud psühholoogilisest mõjutamisest, kujutades end Läänega võrreldes strateegiliselt võrdväärseks, geopoliitilises võistluses ülekohut kannatanud osapoolena ja tõelise ohuna Kirde-Euroopa eeslinniriikidele (Lucas 2017).

Lisaks on antud näites Edward Lucas toonud välja ka tegevuse, läbi mille psühholoogiline mõjutamine toimub: „...kujutades end Läänega võrreldes strateegiliselt võrdväärseks, geopoliitilises võistluses ülekohut kannatanud osapoolena ja tõelise ohuna Kirde-Euroopa eeslinniriikidele“. Seega võib öelda, et vastava Venemaale antud rolliga kujutab ajakirjanik Venemaad kui ohtlikku psühholoogiliste manipulatsioonivõtete vastast.

Nagu toodud näidetest näha võib, on seega tegelaste kujutamine passiivses või aktiivses rollis olijana lugeja arvamuse kujundamise seisukohast olulise tähtsusega, kuna vastavalt van Leeuwen'ile (2008) võimaldab see näidata tegelaste sotsiaalseid suhteid viisil, kus ühele (aktiivses rollis olevale) tegelasele on antud mõjuvõim teise (passiivses rollis oleva) tegelase üle.

4.2.3 Eristamatud ja eristatavad tegelased

Zapad 2017 kajastustes on toetudes Van Leeuwenile (2008: 39) oluline vaadelda ka seda, kas sotsiaalsed tegutsejad on tekstides eristatud ehk nad on kindlaks määratud või eristamatud ehk anonüümsed.

Sotsiaalsed tegelased on eristamatud Van Leeuwen'i (2008: 39) sõnul siis, kui nad on esitatud tekstis „anonüümsetena“ ehk mitte kindlaks määratud indiviidide või gruppidega ning eristatud siis, kui nad on mingil viisil identifitseeritud. Eristamatuse puhul kasutatakse tavaliselt määrsõnu (nt *keegi, mõned, mõned inimesed* jne) nominaalses funktsioonis (nt *keegi on pannud lilled õpetaja lauale*), mis näitab tegelast lugejale anonüümsena ning seetõttu ka väheolulisena (Van Leeuwen 2008: 39-40).

Eristatuse korral on aga üksik sotsiaalne osaleja või sotsiaalsete osalejate grupp teistest sarnastest osalejatest või gruppidest tekstis eristatud, mis võimaldab esile tuua tegelaste erinevusi läbi „enda“ ja „teise“ konstruktsioonide või „meie“ ja „nende“ konstruktsioonide (Van Leeuwen 2008: 40).

Seega võimaldab ka Zapad 2017 kajastuste puhul tegelaste eristamatuse ja eristatuse uurimine vaadelda, millised tegelased on esitatud lugeja jaoks vähemtähtsana (ehk anonüümsena, eristamatuna) ning milliseid tegelasi on soovitud vastupidi esile tõsta (eristada). Ühtlasi võimaldab eristatud tegelaste kujutamise uurimine kajastustes paremini mõista ka Zapadi õppustega välja toodud suhete konstrueerimise mudeleid ehk millised tegelased on vaadeldud kui „meie“ ja kes on neile vastandatud kui „nemad“.

Siinkohal on oluline vaadelda ka Richardson'i poolt (2007: 51) välja toodud 'ideoloogilise ruudu' kontseptsiooni Teun van Dijk'i käsitlemise põhjal, kes on üks kriitilise diskursuseuuringute rajajatest ja arendajatest (Karise 2005), kelle 'ideoloogilise ruudu' põhimõtte seisneb positiivsel enese esitlusel (*Positive Self-Presentation*) ja samaaegsel negatiivsel teise esitlusel (*Negative Other-Presentation*), mis võimaldab tajuda „meie“ ja „nende“ tegevusi, positsiooni ja rolli selles

maailmas ning samas näidata ka teistele maailmapilti soovitud kujul läbi vastava 'ideoloogilise ruudu' esitlemise (Richardson 2007: 51).

Läbi sellise 'ideoloogilise ruudu' on võimalik rõhutada seega „*nende*“ negatiivseid omadusi ja sotsiaalseid tegevusi, surudes samal ajal „*nende*“ positiivsed omadused tahaplaanile ning vastupidi, tõsta esile „*meie*“ positiivseid omadusi ja tegevusi, surudes samal ajal „*meie*“ negatiivsed omadused tahaplaanile (Richardson 2007: 51).

Allolevas Delfi uudisloo näites ongi võimalik näha, kuidas uudise reporter on toonud välja Rahvusvahelise kaitseuuringute keskuse teaduri Henrik Praksi poolt öeldu põhjal eristatud sotsiaalsed tegelased „*meie*“ ja „*meie liitlased*“, kes on valmis vajadusel koondama oma jõud Zapadi õppusest võimaliku tuleneva ohu vastu. Ehk „*meie*“ ja „*meie liitlased*“ on grupina selgelt eristatud teistest Zapadiga seotud gruppidest:

(25) Praksi sõnul on Zapad 2017 pikalt ette teada olev sündmus, mis võimaldab ka meil ja meie liitlastel võtta tarvitusele vastumeetmeid nende riskide maandamiseks ning võimaliku üllatusmomendi vähendamiseks (Koorits 2017).

Kuigi „*meie*“ ja „*meie liitlased*“ on autor Praksi ütlustele toetudes toonud välja uudisloos määr sõnana, on siiski uudise konteksti põhjal võimalik aru saada, et siinkohal on mõeldud „*meie*“ all Eesti riiki ja „*meie liitlased*“ all (NATO-t koos teiste liikmesriikidega).

Antud näitele toetudes võib öelda, et tegelaste eristamine võib soodustada lugejal enda grupiga samastamist või vastandamist, kuna eristatus võimaldab tal paremini mõista ajakirjanduskajastuses esitatut läbi teatud tegelaskuju silmade. Lisaks näitab selline eristatus nagu ma ka eelnevalt toetudes van Leeuwen'ile (2008) välja tõin, tegelaste omavaheliste suhete esitlemise konstruktsioone. Kus antud näite puhul „*meie*“ ja „*meie liitlased*“ gruppi näidatakse kui Venemaaga vastasseisus olevat gruppi, millest annab tunnistust ka „*meie*“ ja „*meie liitlased*“ vastumeetmete tarvitamisele võtmise vajadus teise grupi (ehk Venemaa suhtes) ootamatute sündmuste vältimiseks ning riskide vähendamiseks. Sellest, et teise grupi puhul on tegu Venemaaga, annab uudisloo autor lugejale mõista vastava kajastuse kontekstis.

Samas uudisloos esinevas allolevas näites on aga uudisloo autor toonud välja Ants Laaneotsa kommentaari, kus Laaneotsa väljend „*mitmed allikad*“ esitab eristamatut sotsiaalset tegelast:

(26) On teateid mitmest allikast, et Kreml on otsustanud vabaneda ebamugavast, pidevalt probleeme tekitavast, sõnakuulmatust partnerist (Koorits 2017).

Sotsiaalne tegelane „mitmed allikad“ on seega anonüümne ning esitatud lugeja jaoks kui vähemolulise tegelaskujuna. Ilmselt on vastava arvamuse avaldaja Ants Laaneots pidanud olulisemaks asjaolu „et Kreml on otsustanud vabaneda ebamugavast, pidevalt probleeme tekitavast, sõnakuulmatust partnerist“ esiletoomist publiku jaoks olulisemaks, kui seda, kes on konkreetselt need allikad, kelle andmetel vastav asjaolu ilmneb. Taoline anonüümsus võib siiski lisada esitatud seisukohtadele umbmäärasust, mistõttu võib antud väide olla lugeja jaoks vähem tõsiseltvõetav ning kahandada seeläbi ka kogu kajastuse veenvust lugeja silmis.

Teiselt poolt võib siin olla soovitud ka konkreetseid allikaid teadlikult mitte nimetada (nt salastatud teabe tõttu või muudel põhjustel).

4.2.4 Tegelaste nimetamine ja liigitamine ning eliitsuse loomine

Lisaks eristatud ja eristamatutele tegelastele, võivad sotsiaalsed tegelased Van Leeuwen'i (2008: 40) sõnul olla tekstides näidatud ka oma unikaalse identiteedi järgi, sel juhul on nad tekstides nimetatud. Kuid samuti võivad tegelased olla tema sõnul konstrueeritud ka jagatud identiteetide ja funktsioonide järgi ehk identiteetide ja funktsioonide alusel, mida nad jagavad teistega, sellisel juhul on tegemist tegelaste liigitamise ehk kategoriseermisega. Nimeta tegelastel on jutustustes Van Leeuwen'i järgi tavaliselt ainult kõrvalroll ehk funktsionaalne roll ning neid ei identifitseerita lugeja/kuulaja seisukohast. Van Leeuwen'i sõnul on uurimise huvides aga oluline aru saada, millised sotsiaalsed tegutsejad on uuritavas diskursuses esile toodud oma identiteedi alusel ning millised liigitatult (Van Leeuwen 2008: 40).

Seega on ka Zapadi kajastuste puhul oluline toetudes Van Leeuwen'ile (2008) aru saada, millised sotsiaalsed tegelased on esitatud kui kõrvalrolli täitjad ehk kategoriseeritud tegelased ning milliseid tegelasi on esile toodud koos nimetustega. Nagu Van Leeuwen (2008: 40) tõi välja, viitab tegelaste nimetamine ka tegelase identiteedi esile toomisele, mistõttu leian, et tegelaste nimetamine võimaldab lugeja silmis ka vastava esitatud tegelase seisukohtade veenvust tõsta.

Tegelaste nimetamise puhul kasutatakse Van Leeuwen'i (2008: 41) järgi sobivaid nimisõnu, mis võivad olla kas formaalsed (nt ainult perekonnanimi, mis võib olla tituleeritud lisaks ka isiku aunimetusega (nt Dr)), poolformaalsed (nt eesnimi ja perekonnanimi) või mitteformaalsed, kus on esitatud ainult tegelase eesnimi.

Tegelaskujude nimetamise juures soovin täiendavalt välja tuua ka Bednarek ja Caple'i (2017: 82) eliitsuse moodustamine uudistes, mille puhul autorid kasutavad terminit „*rolli silt*“ („*role label*“), öeldes, et ainult kõrge staatusega „*rolli sildid*“ loovad eliitsust, mida saavutatakse sageli kas läbi tiitlite, pooltiitlite või sobivate nimisõnade kasutamise (nt *Professor Roger Stone, Abba legend Björn Ulvaeus* jne).

Kuna osad nimed kannavad teatud kogukondade jaoks autoriteeti, kuulsust ja prestiiži, on võimalik eliitsust luua samuti läbi nimisõnade, mis on publiku jaoks kõrget staatust omava tähendusega (nt mingi kuulus nimi/nimetus: *Oscarid, Harvardi Ülikool* jne), kuid ka läbi staatust näitavate eessõnade ja ülivõrdelisust loovate omadussõnade (nt *linna tähtsaim politseinik; kuulus Jaapani autor* jne) (Bednarek ja Caple 2017: 82).

Lisaks võib staatus, autoritaarsus ja asjatundlikkus olla Bednarek ja Caple järgi (2017: 83) kirjeldatud ka läbi kuulsussuhte, saavutuste või spetsialiseerituse (nt *Rooma katoliku nunn USA-s, kes asutas globaalse meediaimpeeriumi* jne) või ka läbi keelekasutuse, mis näitab isikuid kui eksperte (nt kuidas nad on kasutanud tehnilisi termineid).

Nagu Van Leeuweni (2008) eristamatute tegelaste puhul, võivad ka „*rolli sildid*“ olla anonüümsed, sellise juhul ei kaasne rolli siltidega tegelase nime esile toomist, vaid allikad jäävad anonüümseks või on nad mujal tekstis nimetatud: nt *kogukonna juhid, eksperdid, USA teadlased, ametnikud* jt (Bednarek ja Caple 2017: 82).

Ka Zapad 2017 õppust puudutavates eesti- ja venekeelsetes ajakirjanduskajastustes võib märgata sageli nominatsiooni ning kõrge staatusega „*rolli siltide*“ näol eliitsuse moodustamist, mis põhinevad peamiselt tiitlite, pooltiitlite kui ka spetsialiseerituse esitlemisel. Allikate ja tsiteeritavatena on kasutatud sageli kõrge ametialase positsiooniga isikuid (nt *NATO esindajad, presidendid, ministrid* jt), kes väljendavad kas oma arvamust või esindavad mõne riigi või NATO seisukohti. Enamasti on need isikud välja toodud kas poolformaalses (eesnime ja perekonnanimega) või formaalses vormis (perekonnanimega), millele on sageli lisatud ka autiitel (nt *kindral, minister, president* jne).

Näiteks Postimehe reportaažiloos viitab nominatsioonile ja eliitsusele koos autiitli ja täisnimetusega Saksa kaitseministri nimetamine tema seisukoha esitlemisel:

(27) Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen ütles eelmisel nädalal Euroopa Liidu kaitseministrite kohtumise raames Tallinnas ajakirjanikele, et õppusel Zapad 2017 osaleb hinnanguliselt 100 000 sõdurit (Einmann, Ilvest 2017).

Kuna vastava seisukoha esitajaks on ametipositsioonilt kõrge staatusega isik, kelle vastutusalasse kuulub ka julgeolekupoliitika valdkond, võib seetõttu tegelase formaalne autiitliga nimetamine kõneisiku esitatud väite veenvust (Zapad 2017 osalejate arvu kohta) lugeja silmis tõsta.

Samal moel on toonud Õhtulehe uudisloos ajakirjanik välja Leedu Presidendi Dalia Grybauskaitė arvamuse esitamise, kus tegelane on nimetatud ning omab kõrget ametialast positsiooni, luues seejuures arvamuslimidrina ka eliitsust:

(28) Ka Leedu president Dalia Grybauskaitė on öelnud, et sügisene Zapad on olemuselt naaberriikidele agressiivne õppus, millega valmistatakse sõjaks läänega. Helme sõnul on vähese läbipaistvuse tõttu raske hinnata, mis on õppuse lõppeesmärk, ent varasemate õppuste näitel on selge, et ühe osana harjutatakse läbi Balti riikide ja Poola ründamist. „Loodame, et järelemõtlematuid samme ei astuta, aga me ei saa kunagi 100% kindlusega öelda, et midagi toimuma ei hakka.“ (Riik 2017)

Taoliste sotsiaalsete tegelaste nimetamine nagu vastavates näidetes on toodud, võib lisada ajakirjanduskajastustele osaliselt nii formaalsust kui ka prominentsust, kuna tegu on oma ala ekspertidega või kõrgetel positsioonidel olevate tegelastega, kes võivad olla publiku jaoks arvamuslimidri rolli kandjad, mis võib aidata seeläbi tõsta kõneisikute kaudu esile toodud seisukohtade veenvust lugeja silmis.

Mõnikord kohtab Zapadi ajakirjandusartiklites aga ka mitteformaalsust. Näiteks allolevas Postimehe uudisloos on autor kõneisikuna toonud sisse nõ „tavalise inimese tänaval“, kes on uudisloo kajastuses esitatud kui mitteformaalses rollis olev tegelane ning nimetatud ainult eesnime järgi („*Minski lähedal maanteeäärses restoranis töötav Igor*“):

(29) Endine sõjaväelane, praegu Minski lähedal maanteeäärses restoranis töötav Igor ütles Postimehele, et ta on õppusest küll kuulnud, aga ei teadnud, et Zapad 2017 juba eile algas. Igori sõnul on normaalne, et Valgevene ja Venemaa õppusi korraldavad. «Olge rahulikud, mingit sõda NATO ja meie vahel ei tule,» avaldas ta veendumust. (Einmann 2017, *Zapad igapäevaelus silma ei hakka.*)

Võimalik, et siinkohal on teksti autori soov olnud näidata aspekti, et nõ „tavalised inimesed“ ehk kohalikud elanikud ise Valgevenes sõjaohu pärast ei muretse ning viidata seeläbi ka asjaolule, et ka eestlastel või meie naaberriikidel pole vaja sõjaohu pärast muretseda. Seega võib antud näite puhul lugeda välja ka soovi lugejaid Zapadiga seotud kahtlustuste suhtes maha rahustada. Lugejate maharahustamise aspekti olen põhjalikumalt esile toonud ka töö peatükis 4.4.4.

Toetudes Van Leeuwenile (2008) esineb tegelaste nimetamise kõrval Zapad 2017 meedikajastustes sageli ka kategoriseerimist, kus välja toodud isikute grupid jagavad kas oma identiteeti või funktsiooni teiste sarnaste isikutega jäädes seejuures anonüümseks.

Allolevates näidetes on toodud välja toetudes Bednarek ja Caple´ile (2012) anonüümsete rolli siltidena näiteks *Ukraina poliitikud* ja *Balti riikide esimesed näod* (täheenduses esindusnäod), *NATO juhid*; *NATO ametnikud*, kes toetudes Van Leeuwenile (2008) on samal ajal ka kategoriseeritud ehk jagavad identiteeti ja funktsiooni teiste omasugustega:

Näiteks Vecherka uudisloos on anonüümne autor toonud välja *Ukraina poliitikute* ja *Balti riikide esimeste nägude* tegelaskujud kui anonüümsete ning kategoriseeritud tegelastena:

(30) Украинские политики и первые лица стран Балтии не раз выражают озабоченность предстоящими маневрами (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши* 2017).

Tõlge: Ukraina poliitikud ja Balti riikide esimesed näod ei väljenda mitte esimest korda muret tulevaste manöövrite suhtes (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши* 2017).

Samuti on toonud näiteks allolevas Õhtulehe uudisloos artikli toimetaja välja tegelaskuju *NATO juhid*, kes on esitatud kui anonüümset rolli silti kandev ning teiste omasugustega funktsiooni jagav tegelaskuju:

(31) NATO juhid usuvad, et Zapad 2017 õppusest võib osa võtta rohkem kui 100 000 sõdurit (Kuusk 2017).

Samas uudisloos on autor toonud anonüümset rolli silti ja teiste tegelastega sama funktsiooni jagavate kõneisikutena välja ka NATO ametnikud:

(32) NATO ametnikud on valmis selleks, et Venemaa õppustel, millest ka Valgevene osa võtab, treenitakse tuumarelvade kasutamist (Kuusk 2017).

Veelgi anonüümsemateks tegelaskujude näideteks võib aga pidada näiteks allolevaid näiteid (*sõltumatud eksperdid*; *analüütikud*), kelle puhul ei ole isegi aru saada, mis ametkonna/organisatsiooni/riigi analüütikud või eksperdid nad on.

Näiteks Delfi uudisloos toob autor välja ühe sellise anonüümset rolli silti kandva ja teiste omasugustega funktsiooni jagava tegelaskuju *sõltumatud eksperdid*:

(33) Osa sõltumatuid eksperte ei välista ka reaalset ohtu Valgevene ja tema juhi enda jaoks (Koorits 2017).

Samuti on näiteks Postimehes avaldatud uudisloos autor toonud välja teistega funktsiooni jagava anonüümse tegelaskuju *analüütikud*:

(34) Analüütikud on oletanud, et need nimed on tegelikult Baltimaade varjunimed (Kutti 2017).

Kuigi toodud anonüümset tegelaskujud esitavad eelnevalt toodud näidetes konkreetseid väiteid või seisukohti, ei pruugi selliste anonüümsete tegelaskujude väidete/seisukohtade tõsiseltvõetavus olla lugeja jaoks kuigi veenev, kuna lugeja jaoks jääb siiski selgusetuks, kes ikkagi on need tegelased, kes midagi väidavad või oletavad?

Nagu eelnevalt välja sai toodud, on Van Leeuweni (2008: 40) järgi anonüümsetel nimeta tegelastel tekstides pigem siiski kõrvalroll. Seega tasuks ajakirjanikel oma tekstide konstrueerimisel kaaluda, kui veenvalt nad oma tekstis esitatud väiteid ja seisukohti lugejale näidata soovivad ning lähtuvalt sellest teha valik ka allikate konkreetsust silmas pidades.

4.2.5 Isikustatud ja isikustamata tegelased

Van Leeuweni (2008: 46) järgi võivad sotsiaalsed tegelased olla tekstides kas isikustatud (*personalized*) ehk personaliseeritud või isikustamata (*impersonalized*).

Kui isikustatud tegelased on näidatud tekstides kui inimolendid, kes on toodud esile läbi isikuliste või omastavate asesõnade, tõeste nimede või nimetuste, mõnikord ka adjektiividega, kus on alati sees tunnus, mis viitab inimesele, siis isikustamata tegelased on esitatud teiste tähenduste kaudu, näiteks kas abstraktsete või konkreetsete nimetustega, mille tähendus ei sisalda semantilist inimese tunnust (Van Leeuwen 2008: 46).

Personaliseerimata ehk isikustamata tegelased võivad Van Leeuweni (2008: 47) järgi kanda tekstides teatud eesmärgi (nt identiteedi või rolli rõhutamine, impersonaalne autoriteet, mingile sotsiaalse tegelasega seotud tegevusele või omadusele mõjuvõimu andmine), mis võib luua läbi sotsiaalse tegelase seisukohtade või tegevuste kas positiivset või negatiivset konnotatsiooni lugejale.

Seetõttu on ka Zapad 2017 kajastustes oluline uurida, millised tegelased on isikustatud tegelaste kõrval esitatud kui isikustamata tegelased. See võimaldab Van Leeuwen'i (2008: 47) järgi paremini mõista nii teatud rollide esitlemist kui ka rollisuhetest tulenevate mõjuvõimusede esile toomist ning tõsta lugeja jaoks seeläbi esile nende tegelaste positiivsust või negatiivsust.

Van Leeuwen (2008: 46) jaotab impersonaliseerimise omakorda kaheks: abstraktsioon (*abstraction*) ja objektivatsioon (*objectivation*). Abstraktsioon esineb tema sõnul siis, kui sotsiaalsed tegutsejad on mingi kvalitatiivse tähenduse poolest esile tõstetud. Nt toob Van Leeuwen näite oma teksti põhjal, kus läbi sõnade *vaene, oskusteta, illegaal* on viidatud immigrantidele kui probleemile ehk läbi mingi omaduse luuakse kellegi suhtes tähendus. Objektivatsioon esineb aga tema sõnul siis, kui sotsiaalsed tegelased on esitletud läbi persooni seotuse koha, asja või tegevusega, mida need tegelased teevad ehk tegemist on metonüümilise tähendusega. Van Leeuwen toob välja ka eraldi objektiviseerimise vormi - ruumilisuse (*spatialization*), mis näitab sotsiaalsete tegutsejate seotust mingi koha/ruumiga, milles tegutsejad asuvad (nt austraallased on seotud Austraaliaga) (Van Leeuwen 2008: 46).

Zapad 2017 ajakirjandusartiklites esineb taolist tegelaskujude objektivatsiooni (sh ruumilisuse esitamist) lisaks riikide ja linnade nimetustele (nt *Venemaa; Minsk* jt) ka läbi tegelase geograafilise piirkonna seotuse näitamise (nt *Lääs*) või võimu sümboli presenteerimise (nt *Kreml* Venemaa juhtkonna tähenduses) või riike sõjaliselt ühendava organisatsiooni (nt *NATO*) kujul.

Nagu juba eespool mainisin, võivad sellised kujutusviisid tõsta Van Leeuwen'i (2008: 47) sõnul sotsiaalse tegelase autoriteeti, mõjuvõimu, iseloomustada tegelaste rolli või luua negatiivset/positiivset konnotatsiooni.

Allolevas Delfi uudisloos on näiteks artikli autor toonud välja Ants Laaneotsa väite, kus Venemaa tegevus on näidatud läbi Kremli tegelaskuju:

(35) Kreml talitab nagu heaks arwab, kõhklemata kasutamast jõudu ka SRÜ liitlaste vastu (Koorits 2017).

Kremli kui tegelaskuju esiletoomine ei näita siinkohal mitte lihtsalt seotust Venemaal asuva objektiga, vaid see näitab ka Venemaa võimu sümbolit, mille kaudu on võimalik arutluse all olevate suhete osapooli ehk omavahel konfliktis olevaid tegelasi lugejale kergesti haaratavate ning meelde jäävate sümbolite kujul esitada.

Samasugune Kremli kui sümboli esiletõstmine esineb ka näiteks Delfis avaldatud uudisloos, kus artikli autor on toonud välja USA eriesindaja Kurt Volkeri hinnangu:

(36) „Praeguse Venemaa ühiskondlik-poliitilise ja sotsiaal-majandusliku mudeli nõrk ligitõmbavus, tema majandusliku potentsiaali piiratus panevad Kremli kasutama „kuningate viimast argumenti“ – sõjalist jõudu...“ (*USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal...2017*).

Kuna nii Ants Laaneots kui ka Kurt Volker seostavad Kremli kui tegelaskuju esitamist ka sõjalise jõuga (fraasides: „...*kõhklemata kasutamast jõudu ka SRÜ liitlaste vastu...*“; „*panevad Kremli kasutama „kuningate viimast argumenti“ – sõjalist jõudu...*“), võib öelda, et Kremli tegelaskujule on kõneisikud tekitanud seeläbi lugeja jaoks negatiivse sõjalist agressorit kujutava konnotatsiooni.

Samuti võib leida Zapad 2017 kajastustes ka kõnekate abstraktsete gruppide esitlemist. Näiteks on Briti ajakirjanik Edward Lucas Postimehes avaldatud arvamuses toonud välja abstraktse grupi tegelasi „*Lääne hirmukülvajad ja sõjaõhutajad*“:

(37) Lääne hirmukülvajad ja sõjaõhutajad on tavapäraselt üle reageerinud viisil, mida üks Vene ametnik nimetas «*hüsteeriliseks klounaadiks*» (Lucas 2017).

Antud näite puhul võib öelda, et abstraktsele tegelaste grupile on viidatud ühelt poolt nii läbi kvalitatiivse tähenduse (läbi sõnade *hirmukülvajad* ja *sõjaõhutajad*) kui ka läbi objektivatsiooni (kohanimetus Lääs). Ning kuigi antud abstraktset tegelaste gruppi võib seostada oma tähenduse poolest kui negatiivse konnotatsiooniga tegelaste grupina, on vastava kajastuse konteksti arvestades püüdnud Lucas antud tegelasi näidata lugejale pigem kui ümberpööratud iroonia võtmes, millele viitab ka sama näite kõrvallause: „...*mida üks Vene ametnik nimetas «hüsteeriliseks klounaadiks»...*“.

Antud tegelaste esitusviisi võib seega konteksti arvestades näha ka kui kahe konflikti osapoole vastandamisena, kus Lucas püüab esile tuua Venemaapoolset naeruvääristavat suhtumist Lääne reageeringutesse seoses Venemaa õppuste läbipaistvuse temaatikaga: „...*üle reageerinud viisil, mida üks Vene ametnik nimetas «hüsteeriliseks klounaadiks»*“, millele toetudes toobki Lucas ironiseerides välja ka vastava abstraktsete tegelaste grupi „*Lääne hirmukülvajad ja sõjaõhutajad*“. Seega võib öelda, et Lucas püüab Venemaa süüdistusi Lääne suhtes (et Lääs külvab Venemaa tegevust kritiseerides justkui hirmu ja õhutab sõda) pöörata irooniaks.

4.3 Kuidas konstrueeriti Zapad 2017 kajastustes tegevusi?

Järgnevas analüüsis on minu eesmärgiks toetudes Van Leeuweni (2008) tegevuste konstrueerimise raamistikule uurida, millised tegelased, kuidas ning kelle suhtes on Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes esitatud reageerima, mille alusel on võimalik teha järeldusi, millisest vaatenurgast on Zapad 2017 kajastused konstrueeritud.

Van Leeuwen (2008: 56) toob oma kriitilise diskursusanalüüsi käsitluses välja, et tekstides esitatud sotsiaalsed tegijad ei pruugi olla seotud mitte ainult tegevustega, vaid nad võivad olla seotud ka reaktsioonidega. Näiteks toob ta välja, et immigrantide sisserännet kajastavates tekstides tunnevad isikud, kes on tekstis esitatud (nt valitsuse ametnikud, murelikud kodanikud, eksperdid jne) hirmu immigratsiooni ees, eksperdid muretsevad jne. Seega on küsimus, kes on esitatud reageerima kellegi või millegi suhtes ja kuidas, Van Leeuwen'i sõnul üks olulisemaid vahendeid kriitilise diskursuse analüüsi jaoks. Sageli püüavad tekstid edasi anda ka seda, kuidas tekstides esitatud tegelased reageerima peaks ning mida nad tundma peaks (Van Leeuwen 2008: 56).

Analüüsidiskursuses, kelle reaktsioonid on enam esindatud ja kuidas, võib Van Leeuwen'i (2008: 59) sõnul ka aru saada, kelle vaatenurgast on tekst kirjutatud, näiteks toob ta välja, et Austraaliasse immigrantide sisserännet kajastav tekst „*Our Race Odyssey*“ on kirjutatud nende vaatenurgast, kes reguleerivad või vähemalt tahavad reguleerida immigrantide vastuvõtmist.

Siinkohal toob Van Leeuwen (2008) välja Bergeri (1966: 113, viidatud Van Leeuwen 2008: 56 kaudu) sotsioloogilise rolli teooria, mille järgi roll ei ole mitte lihtsalt „*regulatiivne muster välimiselt nähtavate tegevuste suhtes*“, vaid kannab endaga edasi ka „*emotsioone ja suhtumist, mis kuulub nende tegevuste juurde*“. Kuigi Van Leeuwen'i (2008: 56) sõnul jätavad rolli teoreetikud siinkohal võimu küsimuse arutluse alt välja, ei ole tema sõnul tekstides esitatud reaktsioonid omistatud erinevatele osalejatele alati võrdselt. Näiteks lastele mõeldud raamatud lähtuvad laste reaktsioonidest, mitte õpetajate või lastevanemate omast ning lastevanematele mõeldud tekstides on lähtutud jällegi lastevanemate ja laste reaktsioonidest, mitte õpetajate omast (Van Leeuwen 2008: 56).

Oluline on aga Van Leeuwen'i (2008: 57) järgi küsimus, kuidas on reaktsioonid grammatiliselt eristatud tegevustest, millele vastuse leidmiseks toob ta välja Halliday transitiivsusteooria (1967-1968, 1985, viidatud Van Leeuwen 2008: 57 kaudu), mis pakub mõned kriteeriumid, kuidas on

mentaalsed protsessid inglise keeles eristatud protsessidest, mis realiseeruvad tegevuste kaudu (ehk mis on materiaalsed, käitumuslikud ja verbaalsed):

1) mentaalsed protsessid ei saa olla uuritud „tegema“ („do“) küsimuse kaudu (erinevalt materiaaletest, käitumuslikest ja verbaalsetest protsessidest);

2) erinevalt materiaaletest, käitumuslikest ja verbaalsetest protsessidest, mis toimuvad kestvas olevikus (*progressive present*), toimuvad mentaalsed protsessid lihtolevikus (*simple present*), nt inglise keeles „I am thinking“ („ma mõtlen (just praegu)“) on tegevus ja „I think of you“ („ma mõtlen sinust“) on reaktsioon;

3) „tajuja“ (ehk isik, kelle mentaalne protsess see on) peab mentaalsetes protsessides olema kas inimene või keda saab vaadelda kui inimesele sarnase suutlikkusega tunnetajat: nt ka loomad võivad olla tunnetajad;

4) „nähtus“ (mentaalse protsessi objekt, mida mõeldakse, kardetakse, ihaldetakse jne) võib olla esitatud nii lause kujul (nt „Ma teadsin, et ta on tulemas“ („I knew he was coming“)) kui ka nominaalse rühma kaudu (nt „Ma teadsin teda“, „I knew him“).

Kuid need meetmed ei ole Van Leeuwen`i sõnul (2008: 57) alati piisavad tegevuste ja reaktsioonide tuvastamiseks tegelikes tekstides, kuna nad on seotud lause grammatikaga ega suuda määratleda tegevusi ja reaktsioone teistes lingvistilistes tasandites, nt nominaalse rühma elementides (nt väljend „soovimatud probleemid“ („unwanted problems“)).

Van Leeuwen`i (2008: 57-58) sõnul on diskursuse tõlgendamisel oluline eristada ka diskursuses esitatud reaktsiooni tüüpe: määratlemata reaktsioonidega on tema sõnul tegemist siis, kui neid on kasutatud nt läbi verbide „reageerima“ („react“) ja „vastama“ („respond“) ning läbi nendega seotud nimisõnade, omadussõnade ja määrsõnade; määratletud reaktsioonitüüpidega toob ta aga välja kindlaks määratud ehk konkreetsed reaktsiooni tüübid.

Vastavalt Van Leeuwen`i (2008: 56) poolt väljatoodule reaktsioonide omistamise ebavõrdsusest erinevate tegijate suhtes, võib Zapad 2017 analüüsivate ajakirjanduskajastuste põhjal öelda, et Lääne ja Ida-Euroopa riikide ning NATO-poolsete reaktsioonide puhul jäävad eelkõige silma konkreetset tüüpi reaktsioonid (nt hirm, mure, ärevus jne) ning Venemaapoolsete reaktsioonide puhul pigem nende ründav, teist osapoolt avalikult mahategev/naeruväärstav reageerimisviis teatud Lääne seisukohtade suhtes.

4.3.1 Lääne- ja Ida-Euroopa riikide ning NATO vaatenurgad ja reaktsioonid

Vaatenurkade esitus, mida ajakirjanikud või kõneisikud omistavad Lääne- ja Ida-Euroopa riikidele ning NATO-le jaguneb peamiselt kaheks laiemaks vaatenurga tüübiks.

Ühe vaatenurga järgi kujutavad ajakirjanikud või kõneisikud Zapadit sõjalise õppuse tegevusena, mille puhul puudub välisvaatlejatele küll läbipaistvus, kuid siiski ei ole välja toodud, et läbipaistvuse puudumine annaks põhjust kahtlustada Venemaad Ida-Euroopa riikide okupeerimisplaanide ettevalmistamisel. Pigem on õppustega seotud läbipaistvuse puudumist näidatud kui etteheidet Venemaale ning seda eriti ka Venemaa-Lääne omavaheliste suhete parandamise aspektist.

Eelkõige esindavad sellist vaatenurka NATO ja Lääs. Peamiselt on sellistes kajastustes ajakirjanikud või kõneisikud toonud välja Lääneriikide ja NATO esindajate konkreetset reaktsioonid, mis on seotud vastava läbipaistvuse temaatikaga ning Venemaapoolse tegevusega, mis seda läbipaistvust vähendab (nagu nt valeinfo esitamine).

Näiteks on Postimehe uudisloos autor toonud välja konkreetse reaktsiooni - mure ning mure tajujate ehk reageerijatena on toodud välja lääneriigid, kelle mure põhjuseks on Venemaa-Valgevene ühisõppustega seotud vähene läbipaistvus ja Venemaapoolne valeinfo esitamine osalejate arvu kohta. Kuid asjaolu, et lääneriikide mure aluseks oleks ka Venemaapoolne rünnakuoht, pole autor uudisloos välja toonud:

(38) Üks lääneriikide suurim mure on õppuse läbipaistvus ja Venemaa valeinfo esitamine osalejate arvu kohta. Venemaa väidab surmkindlalt, et õppusest võtab osa 12 700 sõdurit. (Kutti 2017)

Kuigi riik ei ole sõna otseses mõttes ise võimeline küll tundeid tundma, käsitlen antud analüüsi puhul riiki kui inimestest ja juhtidest koosnevat kogumit, keda võib pidada toetudes Van Leeuwenile (2008: 57) seetõttu justkui inimeste poolt tajutavate tunnete (mure, oht jne) esindajaks.

Teine Zapad 2017 kajastustes ajakirjanike ja kõneisikute poolt esitatud Lääne ja Ida-Euroopa ning NATO-poolne vaatenurk heidab samuti ette Venemaale õppuste vähest läbipaistvust, kuid lisaks vastavale etteheitele kujutatakse Zapadit ka kui võimalikku Venemaapoolset sõjaks ettevalmistavat tegevust Ida-Euroopa riikide okupeerimise suunal. Eelkõige on sedalaadi reaktsiooni esitajateks NATO-liikmelisuseta Ukraina ning Baltiriikide puhul Leedu.

Selliste kajastuste puhul on ajakirjanikud või kõneisikud samuti toonud välja konkreetset tüüpi reaktsioonid (nt mure, hirm, ärevus jt), kuid reaktsiooni alusena on toodud välja Venemaapoolne okupatsiooni oht.

Näiteks allolevas Postimehe uudisloos on autor toonud välja mure tajujana Ukraina, kelle reaktsioon Venemaa-Valgevene õppustega seoses on mure, mis on tingitud Venemaa tegevusest – Ukraina piiri lähedale sõjatehnika ja sõdurite viimisest kui võimalikust pealetungiks ettevalmistavast tegevusest:

(39) Selgelt mures on aga NATO liikmesuseta Ukraina. President Petro Porošenko sõnul võib Venemaa valmistuda suurte mõõtmetega pealetungiks, milleks on Ukraina piiri lähedale viidud juba sõjatehnikat ja sõdureid. (Kutti 2017)

Samuti on näiteks järgnevas Postimehe uudisloos anonüümne autor toonud välja Ida-Euroopa riikide reaktsiooni – mure, mille alusena on autor välja toonud läbi metafoorilise võrdluse *Trooja hobusest* Venemaa võimaliku tegutsemise stsenaariumi, mille järgi võib Venemaa jätta osa oma varustusest ja vägedest piirkonda alles.

(40) Ida-Euroopa riigid tunnevad muret, et Venemaa võib kasutada õppusi Trooja hobusena – jättes osa varustusest ja vägedest piirkonda alles. «Me ei saa olla täielikult rahulikud,» lausus Leedu kaitseminister Raimundas Karoblis. (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta* 2017)

Ukraina puhul võib vastavate reaktsioonide põhjusena eeldada tema NATO-sse mittekuulumist ning varasemaid Venemaa Ukrainasuunalise sõjalise agressiooniga seotuid sündmusi (nagu Krimmi okupeerimine), mistõttu tekitab ilmselt ka Venemaa-Valgevene sõjaline õppus Zapad 2017 Ukrainale Venemaa sõjalise ohuga seotud kartusi.

Leedu puhul võib nende Venemaa sõjalise ohu kartust väljendavates reaktsioonides ilmselt eeldada ühelt poolt Suwalki koridori hõivamisega seotuid hirme. Suwalki koridori oht peitub selles, et see on umbes 95 km pikkune Leedu ja Poola piiril asuv maariba, mis ühendab omavahel Venemaa Kaliningradi oblastit ja Valgevenet ning juhul, kui Venemaa hõivaks selle Leedu-Poola vahelise lõigu, lõikaks see ära NATO maismaatühenduse Balti riikidega (Shaboian 2017). Leedu oleks Venemaa sõjalise rünnaku korral Suwalki koridorile aga sel juhul esimene, kes NATO-ga maismaatühenduse puudumise tõttu kannatada saaks.

Teiselt poolt on Leedu president Dalia Grybauskaitė toonud välja lisaks Venemaa-Valgevene õppuse Zapad 2017-ga seotud julgeolekuohtudele ka teised Leedu piirkonda koondunud Venemaast tulenevad julgeolekuohud: Venemaa Kaliningradi oblasti militariseerimine ning Valgevene Astravesti tuumajaama ehitus, mida president Grybauskaitė näeb geopoliitiliseks relvaks muutmisena (Viirand 2017, *Grybauskaite aastakõnes...*).

Järgnevas Vecherka uudisloos on aga toodud välja NATO kindrali Petr Paveli seisukoht, kus ta vaatleb õppusi nii Venemaa kui Lääne- ja Ida-Euroopa riikide vaatenurgast, kuid reaktsioon (ärevus/rahutus või selle puudumine), on esitatud ainult viimaste seisukohast.

(41) Он добавил, что если смотреть на учения так, как их представляет Россия, волнений бы не было. Но если смотреть на них более широко, то у нас должна быть обеспокоенность, поскольку эти учения не полностью "прозрачны". (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Tõlge: Ta lisas, et kui vaadata õppustele nii nagu Venemaa neid esitab, ei ole rahutusteks põhjust. Kui aga vaadata neile (toim õppustele) laiemalt, peaks me tundma ärevust, kuna need õppused ei ole täielikult „läbipaistvad“. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Kuna toodud Lääne ja Ida-Euroopa ning NATO-poolsete vaatenurkade kajastamise viisides on artikli autorid või kõneisikud toonud sisse konkreetset tüüpi reaktsioonid, mille alusena toovad nad välja sõjalise okupatsiooni ohu Ida-Euroopa riikidele, võib see ka lugejates (ennast vastava vaatenurga ja reaktsioonidega samastades) tekitada vähemal või suuremal määral sõjaohu tunnetamisega seotuid reageeringuid (nt hirmu, ärevust, rahutust, viha jms).

Seetõttu oleks ajakirjanikel enne allikate või enda seisukohtade kajastamist mõistlik hoolikalt kaaluda, kas informatsioon, mida edasi anda soovitakse, pole konstrueeritud lugejate jaoks liigselt muret tekitavana.

4.3.2 Venemaa vaatenurgad ja reaktsioonid

Venemaa vaatenurgad ning reaktsioonid, mis minu analüüsitavate ajakirjanduskajastuste autorite või kajastustes viidatud kõneisikute poolt esitletuna silma jäävad, seisnevad eelkõige Venemaa püüetes näidata õppust Zapad 2017 kui rahumeelset, kaitsva iseloomuga tavalist lahingharjutust, viidates seejuures Lääne- ja Ida-Euroopa ning NATO poolsete õppuste läbipaisvuse kahtlustuste osas nende põhjendamatu skeptilisusele ja ülereageerimisele.

Näiteks Postimehe arvamuse rubriigis olevas juhtkirjas on anonüümne autor toonud välja Venemaa kaitseministeeriumi esindaja Igor Konašenkovi reageeringu NATO, Lääne ja Ida-Euroopa kriitikale Venemaa läbipaistvuse osas läbi fraasi esitamise „...*Igor Konašenkovi sõnutsi saatis Zapadit «Euroopa meedia pretsedenditu hüsteeria», mida mõistagi olevat tõuganud tagant Euroopa Liidu idapoolsete liikmesriikide russofoobia...*“:

(42) Venemaa kaitseministeeriumi esindaja Igor Konašenkovi sõnutsi saatis Zapadit «Euroopa meedia pretsedenditu hüsteeria», mida mõistagi olevat tõuganud tagant Euroopa Liidu idapoolsete liikmesriikide russofoobia. Asjaolu, et NATO tugevdatud jõududega Valgevenes, Venemaal ja Kaliningradi enklaavis toimunud jälgis, sai selga agressiooni sildi. (*Juhtkiri: Kremli sõjaline nukuteater 2017*).

Kuigi siinkohal ei ole esitatud sõnaselget konkreetset reaktsiooni (nagu hirm, ärevus, mure vms), võib Igor Konašenkovi reageeringu välja lugeda tema üsnagi ründavast suhtumisest Euroopa meedia pihta fraasis: „...*«Euroopa meedia pretsedenditu hüsteeria»...*“ ja Euroopa Liidu liikmesriikide pihta fraasis: „...*Euroopa Liidu idapoolsete liikmesriikide russofoobia...*“.

Samuti võib näha MK-Estonia uudisloos välja toodud kõneisiku Venemaa välisminister Sergei Lavrov'i poolt väljendatud negatiivset/ründavat reageeringut ja seisukohta Lääne poolt tekkinud läbipaistvuse küsimuses, kus Lavrov leidis, et lääneriigid soovivad Zapad 2017 õppusi kasutada hüsteeria tekitamiseks:

(43) По его словам, Запад "пытался использовать проведение нами учений как повод для того, чтобы опять нагнетать истерию" (*Лавров: "США "под шумок"...2017*).

Tõlge: Tema sõnul püüdis Lääs “meie õppuste läbiviimist kasutada ära selleks, et taaskord tekitada hüsteeriat” (*Лавров: "США "под шумок"...2017*).

Seega võib taoliste Venemaa poolt esitatud reageeringute ja vaatenurkade puhul välja tuua, et Venemaa püüab näidata Lääne, NATO ja Ida-Euroopa riikide poolt esitatud seisukohti kui alusetu paanika tekitamist (nimetades seda hüsteeriaks) või Venemaa vastast meelsust (russofoobia), millega püütakse näidata NATO-t, Lääne ja Ida-Euroopa riike kui alusetu info levitajaid ning õõnestada seeläbi nende seisukohtade tõsiseltvõetavust.

4.3.3 Tegevuste eesmärgistatus

Van Leeuwen'i (2008: 59) järgi on aga oluline jälgida lisaks reaktsioonidele tekstides ka seda, kuidas on esitatud tegevused. Sotsiaalseid tegevusi võib tema sõnul tõlgendada kui materiaalseid, millel on vähemalt potentsiaalselt mingi materiaalne eesmärk (ehk midagi, mida tehakse) või semiootilisi, millel materiaalsel eesmärgil ei ole (ehk midagi, mis tähendab) (Van Leeuwen 2008: 59).

Van Leeuwen (2008: 60) toob välja, et materiaalsed tegevusi võib jaotada omakorda kas transaktiivseteks või mitte transaktiivseteks. Ta märgib toetudes Halliday'le (1985: 102-5, viidatud Van Leeuwen 2008: 60 kaudu), et transaktiivsed tegevused hõlmavad kahte osalejat: 1) see, kes tegutseb; 2) eesmärk, kellele on protsess suunatud ehk kes kogeb tegutseja tegevust. Eesmärk (ehk protsessi kogemine) peab olema Halliday järgi nähtus, mis sisaldab ka meie sisemist kogemust või ettekujutust, näiteks kas mingist isikust, objektist või protsessist (Halliday 1985: 108, viidatud Van Leeuwen 2008: 60 kaudu).

Mittetransaktiivsed tegevused hõlmavad aga Van Leeuwen'i (2008: 60) poolt välja tooduna ainult ühte osalejat - tegutsejat. Selline tegevuste eristus ei ole aga tema sõnul mitte lihtsalt neutraalne ja grammatiline, vaid see eristab ka tegusid, millel on mõjuvõim ehk efekt teistele tegelastele ja tegusid, millel ei ole sellist mõjuvõimu. Näiteks toob ta oma tekstianalüüsi põhjal välja, et laste „esimest koolipäeva“ kajastavates tekstides on lapsed mitte transaktiivsed, sest nad mängivad, karjuvad, laulavad jne, aga ei ole toodud, mis on nende eesmärgid seoses karjumisega või mida nad laulavad ja mängivad, laste tegevused on seega lihtsalt kui käitumised, aga samas õpetajate tegevused on toodud transaktiivsetena, kelle käitumine mõjutab lapsi, kes on nende hoole all. Seega toob Van Leeuwen välja, et suutlikkus tehinguteks nõuab teatud võimu ning võimu suurenedes kasvab ka tegelase tegevustega seotud eesmärkide hulk (Van Leeuwen 2008: 60).

Kuigi mõningate Zapad 2017 Eesti ajakirjanduskajastuste puhul tundub kohati, et nii Venemaa kui ka NATO ja lääneriikide tegevused on esitatud justkui mittetransaktiivsetena ehk lihtsalt

tegevustena, mida tehakse, võib ka sellistest mittetransaktiivsetest kajastustest eesmärgi sageli siiski välja lugeda, eesmärgid on esitatud justkui peidetud kujul. Ühelt poolt võib olla siinkohal küll eeldatud, et lugeja oskab konteksti alusel ise vastavad järeldused teha, kuid teisalt võib see olla tingitud ka ajakirjanike/allikate soovist vältida näiteks Venemaapoolseid süüdistusi Lääneriikide ja NATO-poolse hüsteeria tekitamise teemal.

Näiteks Postimehe uudisloos on anonüümne uudistetoimetaja esitanud justkui lihtsalt tegevusi kirjeldavaid lauseid. Alustatud on tegevuse kirjeldamist eelmise Zapadi kontekstiga ning seejärel toodud välja Venemaa tegevus Krimmi ja Ida-Ukraina separatistide suhtes. Siiski on tekitatud lugejale läbi vastavate lausete järgnevuse abil arusaam põhjus-tagajärg seosest, kus on toodud sisse ka tüüpiline ehk eeldatud käitumine ajaloolise võrdluse alusel (ehk kui 2013 aasta Zapadi õppustel toimus okupatsioon Venemaa poolt, võib ka 2017 aasta Zapadi õppustel nii juhtuda):

(44) Viimane Zapad toimus aastal 2013, mil Venemaa seisis silmitsi Ukraina kriisi ja president Vladimir Putini vastaste meeleavaldustega Moskvast. Mõni aega pärast manöövreid okupeeris Venemaa Krimmi ja alustas Ida-Ukraina niinimetatud separatistide sõjalist toetamist. (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*)

Samuti leiab taolisi mitte otseselt välja toodud eesmärgiga näiteid ka lääneriikide ja NATO tegevuste kajastamisel.

Näiteks on samas uudisloos toodud välja justkui kirjeldavas stiilis info, et NATO lahingugrupid on kõrgendatud valmisolekus, õhuruumis patrullivad Ühendriikide sõjalennukid ning Poola on sulgenud oma õhuruumi:

(45) Baltimaades ja Poolas on kõrgendatud valmisolekus neli NATO lahingugruppi. Õhuruumis patrullivad Ühendriikide sõjalennukid, Poola sulges oma õhuruumi Kaliningradi lähistel. (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*)

Kuid pole eraldi välja toodud, millisel eesmärgil need tegevused on tehtud (nt et suurendada kaitsevõimet Venemaa rünnaku suhtes). Ilmselt eeldatakse siingi, et lugeja mõistab konteksti arvestades nagunii, et eesmärk on Venemaapoolse tegevuse jälgimine ning vajadusel reageerimine, kuna uudis tervikuna kajastab Venemaapoolse okupatsiooniohu võimalust Ida-Euroopa riikidele.

Kuid Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes leidub ka tegevusi, kus eesmärk on tekstides konkreetselt välja toodud.

Näiteks allolevas Postimehe arvamuses on anonüümne autor toonud välja Gruusia, Krimmi ja Ida-Ukraina kurvad kogemused, tõmmates seejärel paralleeli seekordsete õppustega Venemaal ja Valgevenes, mille järel on autor tõstnud eesmärgina esile valvel olemise vajaduse ning sellest tuleneva NATO jõudude tugevdamise vajaduse Poolas ja Balti riikides:

(46) 20. septembrini kestvaid manöövreid Valgevenes, Venemaal ja Kaliningradi enklaavis on nimetatud kaitseharjutusteks, kuid Gruusia, Krimmi ja Ida-Ukraina kurvad kogemused on näidanud, et peame olema valvel. Just seepärast on ka NATO Balti riikides ja Poolas oma jõude tugevdanud. Kaitseminister Jüri Luik on ajakirjanduses öelnud, et NATO üksuste kohalolek on «ülimalt mõõdukas, aga positiivse mõjuga, sest see on parim rahu garant». (*Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad 2017*)

Kuigi mingil määral võib ka toodud näites tekkida küsimus, mille suhtes konkreetsemalt peaks valvel olema, eeldatakse ilmselt samuti lugeja enda analüüsivõimet ning eesmärgist arusaamist kontekstist lähtuvalt.

Zapad 2017 Eesti ajakirjandusartiklites võib leida ka võimusuhte esitamise aspekte, kus erinevatele osapooltele on antud erinev sotsiaalne võim lähtuvalt nende tegevuste eesmärgistatusest, mille keelelist konstrueerimist aitab mul tuvastada van Leeuweni (2008) pakutud analüüsiraamistik.

Näiteks allolevas Postimehe uudisloos on uudisloo anonüümne autor/toimetaja toonud välja järgmise väite, mis näitab *liitlasi* kui tegelasi, kes kes ütlevad Venemaale, mida ta peaks tegema, et säiliks omavaheline rahu ja usaldus Venemaa suhtes:

(47) Liitlased on ärgitanud Venemaad olema toimuva suhtes läbipaistvam ning aitama luua usaldust. «Läbipaistvus on parim viis intsidentide ärahoidmiseks,» lausus NATO peasekretär Jens Stoltenberg. (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*)

Seega võib siinkohal näha tegelase *liitlased* sotsiaalset võimu läbi Venemaale suunatud eesmärgistatud tegevuse.

Samuti on ka näiteid, kus ajakirjanduskajastuse autor või kõneisik on Venemaa tegevust näidanud eesmärgistatuna. Sageli on ajakirjanikud kujutanud Venemaa eesmärgistatud tegevust ja seeläbi ka tema sotsiaalset võimu sõjaliseks ohuks olemise kaudu teistele riikidele (eelkõige Balti- ja Ida-Euroopa riikidele).

Näiteks Vecherka arvamuses on ajakirjanik toonud välja Eesti Kaitseväge juhataja Riho Terrase seisukoha, kus ta väljendab arvamust, et Venemaa tegevuse eesmärgiks võib olla ka sõjaliseks rünnakuks valmistumine Valgevene suhtes, juhul, kui sealne poliitiline situatsioon ei liigu Venemaale meelepärases suunas:

(48) Россия готова к военному вмешательству и в Белоруссии, подобно тому, как она это сделала на Украине, если политическая ситуация там изменится в нежелательном для России направлении, сказал глава Сил обороны Эстонии генерал Риho Террас в интервью ERR, сообщает rus.err.ee (*Глава Сил обороны Эстонии...2017*).

Подобно Украине, Россия планирует военные шаги против Белоруссии, если политическая ситуация там изменится. Российские вооруженные силы и структуры безопасности ведут подготовку к тому, чтобы в случае необходимости вмешаться и провести военную операцию в Белоруссии. Планирование операции началось в 2014 году. (*Глава Сил обороны Эстонии...2017*)

Tõlge: „Venemaa on valmis sõjaliseks sekkumiseks ka Valgevenes, sarnaselt sellele, kuidas ta käitus Ukrainas, kui sealne poliitiline situatsioon ei muutu Venemaa jaoks soovitud suunas, ütles Eesti Kaitseväge juhataja Riho Terras intervjuus ERR-ile, teatas rus.err.ee (*Глава Сил обороны Эстонии...2017*).

Sarnaselt Ukrainale planeerib Venemaa sõjalisi samme Valgevene suhtes, kui poliitiline situatsioon seal ei muutu. Venemaa relvajõud ja julgeolekustruktuurid valmistuvad sekkumiseks juhul, kui tekib vajadus sekkuda ja viia läbi Valgevenes sõjaline operatsioon. Planeeritud operatsioon algas 2014. aastal. (*Глава Сил обороны Эстонии...2017*)

Ühtlasi näitab sellise Venemaa tegevuse eesmärgistatuse esiletoomine ka Venemaa sotsiaalset võimu Valgevene üle – Venemaal on võim Valgevene poliitilise olukorra mõjutamiseks.

Allolevas Vecherka uudisloos on aga anonüümne ajakirjanik toonud Venemaa eemärgina välja Balti riikide ja nende liitlaste hirmutamise soovi läbi Venemaa tugevuse ja jõu demonstreerimise ning Janis Sarts'i kommentaari, et seda on Venemaa ka juba mõnevõrra saavutanud, mis näitab Venemaa sotsiaalset võimu Balti riikide ja nende liitlaste suhtes:

(49) Военными учениями "Запад 2017" Россия хочет запугать Балтийские страны и их союзников, продемонстрировав свою мощь и силу, чего в известной мере и

добилась, заявил сегодня в интервью передаче телеканала LNT "900 секунд" директор Центра стратегической коммуникации НАТО Янис Сартс, сообщает mixnews.lv (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*).

Tõlge: Läbi sõjaliste õppuste "Zapad-2017" soovib Venemaa hirmutada Balti riike ja nende liitlasi, demonstreerides oma tugevust ja jõudu, mida ta mõnevõrra on juba saavutanud, ütles täna intervjuus LNT kanalile "900 sekundit" NATO strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktor Janis Sarts, teatab mixnews.lv (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*).

Veebipõhises ERR uudisloos on aga ajakirjanik toonud välja kõneisiku Riho Terrase seisukoha, kus ta toob Venemaa tegevuse eesmärgina välja Valgevene relvajõudude sidumise Venemaa omadega, et vähendada seeläbi Valgevene sõjalist võimekust:

(50) Задача учений "Запад" и других совместных военных учений – максимально связать белорусские вооруженные силы с российскими. Цель – парализовать способность белорусских военных действовать самостоятельно. (Kook 2017)

Tõlge: Zapadi õppuste ja muude ühiste sõjaliste õppuste ülesanne on maksimaalselt siduda Valgevene relvajõud Venemaa omadega. Eesmärk - halvendada Valgevene sõjalist võimekust iseseisvalt tegutseda. (Kook 2017)

Mistõttu jällegi võib toodud näites kasutatud kõneisiku lausete konstruktsiooni järgi näha Venemaa sotsiaalset võimu Valgevene üle, mis näitab lugejale, et Venemaa võimuses on Valgevene sõjalise võimekuse halvendamine.

Seega võib toetudes Van Leeuwen'i (2008) sotsiaalsete tegevuste diskursuse analüüsiraamistikule ning toodud näidetele Zapad 2017 Eesti meedikajastustest, välja tuua, et tekstid ei sisalda mitte lihtsalt õppusega Zapad seotud tegevuste kirjeldusi, vaid vastavalt osapoolte esile tõstetud reaktsioonidele joonistuvad välja ka tekstide vaatenurgad ning tegevuste eesmärgistatus annab aimu osapoolte sotsiaalsetest võimusuhetest.

Sotsiaalsete võimusuhete presentatsioonides, mis toetuvad eesmärgistatud tegevustele, on välja toodud kahetisi presentatsioone. Ühelt poolt on toodud esile Lääneriikide ja NATO sotsiaalse võimu presentatsioonid Venemaa üle ning teiselt poolt on näidatud Venemaa sotsiaalset võimu Ida-Euroopa ning Balti riikide kui ka Lääne ja Valgevene üle.

4.4 Kuidas konstrueeriti õppuse Zapad 2017 uudisväärtuslikkust?

Zapad 2017 meediakajastuse puhul on oluline uurida lisaks eelnevalt käsitletud aspektidele ka seda, milliste võtetega on võimalik uudiseid lugejate jaoks huvitavamaks, dramaatilisemaks ning veenvamaks muuta. Ehk kuidas on võimalik muuta lugu lugeja jaoks uudisväärtuslikuks?

Bednarek ja Caple (2012: 103) märgivad, et uudisväärtuslikkusel võib olla mitmeid erinevaid definitsioone ning selle mõiste käsitlemiseks toovad nad erinevate autorite varasemate definitsioonide alusel välja neli põhilist määratlust, mis kõik lähtuvad küsimusest, mis muudab uudise väärtuslikuks ehk väärt uudiseks olemist:

- 1) kriteeriumid ja reeglid, mida uudiste loojad käsitlevad kui uudist (Bell 1991; Richardson 2007; Brighton and Foy 2007, viidatud Bednarek ja Caple 2012: 103 kaudu);
- 2) aimatavad publiku eelistused selle kohta, mis muudab uudise väärtuslikuks (Richardson 2007, viidatud Bednarek ja Caple 2012: 103 kaudu);
- 3) väärtused, mille põhjal mõningaid argumente ja sündmusi nähakse väärtuslikumana, kui teisi (Galtung ja Ruge 1965; Hartley 1982; Fowler 1991; Tunstall 1996, viidatud Bednarek ja Caple 2012: 103 kaudu);
- 4) omadused ja elemendid, mis võimaldavad muuta lugu uudisväärtuslikuks (Cotter 2010, viidatud Bednarek ja Caple 2012: 103 kaudu).

Bednarek ja Caple (2012: 103-104) lähenevad eeltoodud uudisväärtuslikkuse määratlustele omakorda kolmest analüütilisest küsimusest:

- 1) milline on kajastatava sündmuse potentsiaal olla vähem või rohkem uudisväärtuslik ehk mis on selle sündmuse potentsiaalne väärtus (nt kuidas ta mõjutab inimeste elu)?;
- 2) kuidas uudiste looja sündmuse uudisväärtuslikkust hindab ehk miks mingit sündmust tajutakse uudisväärtuslikuna ning mis on need mõõdikud, mille alusel valitakse välja, milliseid uudiseid kajastada?;
- 3) kuidas tekstid, mis on seotud uudisteloomise protsessiga, diskursiivselt konstrueerivad uudisväärtuslikkust?

Kaks esimest uudisväärtuslikkuse uurimise aspekti baseeruvad Bednarek ja Caple'i (2012: 104) sõnul eelkõige uudisväärtuslikkuse kognitiivse perspektiivi uurimisel ning kolmas diskursiivsel lähenemisel, mis võimaldab süstemaatiliselt uurida uudisväärtuslikkuse konstrueerimist erinevates uudiste loomise protsessidega seotud tekstilistes materjalides, millele keskenduvad nad ka ise oma uurimusöödes.

Kuna mind huvitab samuti just uudisväärtuslikkuse diskursiivne lähenemine, siis toetungi oma ajakirjanduskajastuste uurimisel Bednarek ja Caple'i (2017) analüüsiraamistikule, mis ei seisne nende sõnul mitte sündmuse enda potentsiaalses väärtuses või kognitiivsetes uskumustes/hinnangutes, vaid pigem selles, kuidas seda sündmust vahendatakse läbi keeleliste ja visuaalsete vahendite nii, et need konstrueerivad sündmuse uudisväärtuslikuks (Bednarek ja Caple 2012: 105).

Alljärgnevalt tutvustangi Bednarek ja Caple poolt (2017) esitletud analüüsiraamistikku tekstilise uudisväärtuslikkuse konstrueerimise aspektidest.

Uudisväärtust loovad keelelised ressursid võib jaotada autorite sõnul uudislugudes kas nende potentsiaalse tähenduse, tüüpilise kasutuse või funktsiooni järgi konkreetset tüüpi uudisväärtuseks, näiteks need keelelised vahendid, mis suurendavad tekstis intensiivsust, paigutavad nad ülivõrdelisuse alla; negatiivseid tähendusi kandva sõnavara aga negatiivsuse alla jne (Bednarek ja Caple 2017: 78).

Bednarek ja Caple (2017: 101) märgivad, et tavaliselt on ühes uudises koos erinevad uudisväärtused. Antud analüüsi kirjutades tõdesin ka ise, et kohati võib ühest lausest või lõigust leida mitu erinevat uudisväärtuse kategooriat, mis teineteist toetades on samale eesmärgile suunatud. Selguse huvides olen püüdnud erinevate uudisväärtust tutvustavate kategooriate all tuua välja eelkõige antud kategooriat esile tõstvad näited. Kuid mõnel juhul olen toonud ühe näite näol välja korraka ka mitmed lauses/lõigus leiduvad kategooriad, et tuua uudisväärtuslikkuse tõstmisele suunatud eesmärk paremini esile. Uudisväärtuse keelelise konstrueerimise analüüsimine on oluline ajakirjanike ja kõneisikute Zapad 2017 sõjaliste õppuste keeleliste valikute mõistmiseks.

Järgnevalt vaatlen toetudes Bednarek ja Caple'i (2017) uudisväärtuslikkuse loomise diskursuse analüüsi vahenditele:

- 1) kuidas konstrueeritakse Zapad 2017 kajastustes stereotüüpsust, mis viitavad eeldustele teatud tegevuse suhtes ning mille aluseks on võrdlus varasemate toimunud sarnaste sündmuste või tegevustega? Zapad 2017 kajastustes võimaldab stereotüüpsuse uurimine mõista, kuidas ja

kelle poolt mingit tegelast/tegevust, situatsiooni või sündmust (nähtust) näidata soovitakse ja mis võib olla sellise presentatsiooni eesmärk;

- 2) kuidas on konstrueeritud kajastustes mõjukust, mis võimaldab näidata, milliseid sündmusi või tegevusi on tekstis esile tõstetud kui oluliste sündmuste/tegevustena ning millised on nende tegevuste/sündmuste põhjuslikud seosed (nt kuidas üks osapool soovib näidata oma käitumist õigustatuna kellegi teise tegevuse/tegevusetuse tõttu)? Zapad 2017 kajastuste puhul võimaldab mõjukuse uurimine mõista, mida ja millisel moel ajakirjanikud/kõneisikud soovivad näidata kui suure mõjuga sündmuse, situatsiooni või tegevusena ning milline võib olla mõjukuse esitlemise stiimul ning mõjukuse rõhutamise efekt lugejale;
- 3) kuidas konstrueeritakse Zapad 2017 kajastustes ülivõrdelisust ehk millised on need intensiivistavad keelelised vahendid, millega on võimalik tõsta teatud aspektide intensiivsust, ulatust ja dramaatilisust tekstides? Zapad 2017 kajastustes võimaldab intensiivsust tõstvate tekstiliste elementide uurimine mõista, mida ja kuidas ajakirjanikud/kõneisikud soovivad võimendada ning millised võivad olla selliste võimendavate võtete teadlikud või ebateadlikud mõjud/konnotatsioonid lugejatele (nt millist konnotatsiooni võib lugejale tekitada õppuse kohta toodud omadussõna *hiiglaslik*?);
- 4) kuidas on konstrueeritud õppuses Zapad negatiivsust ja hirmu, milliste keeleliste vahenditega seda võimendada saab? Zapad 2017 õppuste kajastuste puhul on oluline uurida negatiivsusele viitavate hinnangute ja sõnavara esinemist, kuna see võimaldab mõista, kuidas on mingit sündmust, tegelast/tegevust või situatsiooni soovitud lugejale näidata konkreetse tegelase seisukohast (nt halvustades teist osapoolt läbi negatiivse sõnavara või hinnangute või tõstes esile mingi sündmuse ohtukuulutavaid aspekte) ning mis võib olla negatiivsuse/hirmu esiletõstmise eesmärk ja mõju lugejatele;
- 5) kuidas konstrueeritakse Zapad 2017 kajastustes personalisatsiooni ehk kuidas toimub isikustamine? Isikustamist on Zapad 2017 kajastustes oluline uurida selleks, et mõista, kuidas on püütud näiteks teatud seisukohti või väiteid nõ „tavaliste“ inimeste kogemuste abil lugejale lähemale tuua (ehk nt kui nõ „tavaline“ inimene räägib oma lugu mingi sündmusega seoses, võib see mõjuda lugejale teatud juhtudel usutavamalt, kui nt poliitikute poolt esitatud väited). Seetõttu on oluline uurida, millistel juhtudel ja milliste sündmuste/asjaoludega seoses ajakirjanikud „tavalise“ inimese lugudesse toomist lugeja veenmiseks kasutavad;

- 6) kuidas luuakse Zapad 2017 kajastustes geograafilist lähedust, mis võimaldab mingi sündmuse, olukorra või tegelase publikule lähemale tuua? Geograafilise läheduse konstrueerimise uurimine Zapad 2017 kajastustes on oluline selleks, et mõista, kuidas on võimalik lugejaid läbi Eestiga kultuuriliselt või geograafiliselt lähedaselt seotud riikide ja sündmustega mõjutada ning millised võivad olla sellise teadliku või ebateadliku mõjutamise efektid;
- 7) kuidas on Zapad 2017 kajastustes loodud aktuaalsust? Aktuaalsuse uurimine Zapad 2017 kajastustes võimaldab mõista, kuidas ajakirjanikud püüavad võita lugejate tähelepanu läbi uudiste võimalikult õigeaegse kajastamise (nt kui õppustest räägitakse uudises kui täna/eile/hiljuti alanud sündmusest, võib selle ajastatuse aspekti väljatoomine tekitada lugejas vastava uudise/sündmuse vastu ka suuremat huvi, kuna eeldatavasti soovib lugeja olla teadlik tema ümber parasjagu toimuvatest sündmustest);
- 8) kuidas on Zapad 2017 kajastustes loodud ootamatust? Ootamatuse konstrueerimise uurimine on Zapad 2017 kajastustes oluline, et mõista, mida ja kuidas soovivad ajakirjanikud/kõneisikud esitleda lugejale kui ebatüüpilist, üllatavat, erakordset või tundmatut ning kuidas võib lugeja sellist presentatsiooni tajuda (nt kas see tekitab temas mingeid emotsioone või paneb teda vastavat teemat rohkem uurima?).

4.4.1 Stereotüübid

Stereotüüpide loomise uurimine Zapad 2017 kajastustes on oluline selleks, et mõista, kellepoolseid ning milliseid vaatenurki esitavad ajakirjanikud või kõneisikud lugejale seoses Venemaa suurõppustega kui tüüpilise käitumisena.

Bednarek ja Caple (2017: 81) toovad välja, et stereotüüpide loomine võib ilmneda eelkõige läbi:

- 1) Sõnavara, mis väljendab tüüpilisust või eeldatavust ehk sõnavaraga antakse edasi hinnang, kas uudises mainitud tegija käitumine on kooskõlas mineviku käitumisega;
- 2) võrdluste minevikuga, mille alusel on võimalik luua hinnang praeguse sündmuse ootuspärasuse suhtes;
- 3) lugeja jaoks millegi üldiselt teadaoleva/tuttava näitamise (nt viited eeldustele, tavadele, traditsioonidele, ootustele jne).

Konkreetsete lugude kasutamist tüüpiliste juhtumitena käsitleb ka Stone, kes vaatleb seda kui sünekdoohhi osana, kus teatud kindlate tüüpiliste juhtumite kaudu püütakse määratleda kogu probleemi ning kujundada sellele poliitilist reageeringut/vastukaja (Stone 2012: 168-169).

Ka Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes kohtab eelkirjeldatule vastavat tüüpiliste olukordade/tegevuste esitamist.

Peamiselt jääb nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjanduskajastustes silma Venemaa sõjaliste õppustega seotud tegevuste võrdlemine varasemate tegevuste/sündmustega, mille alusel viidatakse Venemaapoolsetele võimalikele rünnakustsenaariumitele teatud riikide puhul ja/või tõmmatakse paralleele varasemate õppustel osalejate arvu väiksemana esitamise kohta.

Näiteks Õhtulehe uudisloos on ajakirjanik kajastanud kindralleitnant Ben Hodges´e seisukohta, kus ta toob võrdluses minevikuga sisse Venemaale tüüpilise sündmuste käigu esitamise, et varasemalt on suured sõjalised õppused kulmineerunud Venemaapoolsete rünnakutega Krimmile ja Gruusiasale:

(51) "Kui Venemaa Krimmi läks, siis oli see õppuste kattevarju all. Kui Venemaa Gruusiasse läks, siis oli see ka õppus," seletas Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges. (Kuusk 2017)

"Nende ajalugu on täis näiteid, et nad ei pea kokkulepetest kinni," lisas ta (Kuusk 2017).

Postimehe uudisloos on aga ajakirjanik toonud Venemaale tüüpilise käitumisena välja asjaolu, kus Venemaa väidab, et õppustel osalejate arv on väiksem, kui tegelikkuses:

(52) Alates 2009. aastast on Venemaa kõigi korraldatud õppuste puhul väitnud, et osalejate arv jäi alla 13 000. Väga markantne näide valeinfo edastamisest pärineb eelmise aasta õppuselt Kavkaz 2016. Enne õppuse algust väideti, et osaleb 12 500 sõdurit. Pärast harjutuste lõppu avaldati, et tegelikult oli osalejaid vähemalt 120 000. (Kutti 2017)

Ka allolevas Delfi uudisloos toob ajakirjanik välja kõneisiku Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Henrik Praksi viite üldisele eeldusele, et vähest läbipaistvust nähakse Venemaa puhul kui iseenesestmõistetavat nähtust ning võrdluses minevikuga ehk varasemate analoogsete õppustega harjutatakse ka see aasta Zapadi puhul sõjategevust NATO vastu:

(53) Õppustega traditsiooniliselt kaasnev vähene läbipaistvus, näiteks tegeliku stsenaariumi ja õppuse mastaapide osas, ainult võimendab seda. "Arvestades eelmiste

analoogsete õppuste kogemust saab ka selleaastane Zapad olema mõeldud harjutamiseks suuremahulist sõjategevust NATO vastu Balti regioonis," kommenteeris Praks selle aasta õppust. (Koorits 2017)

Sarnaste stereotüüpsete tegevuste esitamist esineb ka Eesti venekeelsetes analüüsiluseks olevates ajakirjanduskajastustes.

Näiteks allolevas Vecherka uudisloos on ajakirjanik toonud välja Eesti Kaitseväe juhataja Riho Terrase seisukoha, kus ta toob võrdluses Venemaa mineviku tegevustega esile võimaliku eeldatava Venemaapoolse sammu Valgevene vastu suunatud sõjalise tegevuse osas:

(54) Россия готова к военному вмешательству и в Белоруссии, подобно тому, как она это сделала на Украине, если политическая ситуация там изменится в нежелательном для России направлении, сказал глава Сил обороны Эстонии генерал Рихо Террас в интервью ERR, сообщает rus.err.ee (*Глава Сил обороны Эстонии...2017*).

Tõlge: Venemaa on valmis sõjaliseks sekkumiseks ka Valgevenes, sarnaselt sellele nagu ta tegi ka Ukrainas, kui poliitiline situatsioon muutub seal Venemaa jaoks soovimatus suunas, ütles Eesti Kaitseminister kindral Riho Terras intervjuus ERR-ile, teatab rus.err.ee (*Глава Сил обороны Эстонии...2017*).

Seega võib öelda, et taoliste stereotüüpsete viidete kaudu, kus ajakirjanikud või kõneisikud toovad välja nii eelduse Venemaapoolsete sõjaliste rünnete võimalikkuse kohta kui ka selle kohta, et Venemaa ei pruugi anda õppustel osalejate arvu suhtes tõest informatsiooni, luuakse Venemaapoolsest suhtumisest/käitumisest tahes-tahtmata negatiivne kuvand. Mis ühtlasi seostub ka antud töö eelnevates peatükkides välja toodud narratiiviga, kus Venemaad näidatakse konfliktises situatsioonis Lääne seisukohast negatiivse tegelaskujuna ehk antikangelasena.

4.4.2 Mõjukus

Järgnevalt vaatlen toetudes Bednarek ja Caple'ile (2017), kuidas on võimalik konstrueerida uudistes mõjukust.

Mõju kui uudisväärtuslikkust on võimalik konstrueerida esiteks läbi lingvistilise ressursi, mis tõstab esile sündmuse tähtsust, tuues välja selle sündmuse suure mõju (nt läbi sõnavara *ülitähtis*,

ajalooline, oluline), kuid võib mõju olla näidatud ka läbi põhjuslike seoste, seda aga ainult juhul, kui uudises kajastatav sündmus on näidatud kui tähtsa efekti või tagajärjega sündmus (Bednarek ja Caple 2017:83).

Uudiste mõju võib olla seotud ka uudiste negatiivsuse, positiivsuse või neutraalsusega, kuid ressursid põhjuslikkuse näitamiseks võivad olla erinevad, näiteks võib põhjuslikke seoseid tuua esile sõnavara (näiteks verbide *tootma, tekitama, põhjustama, juhtima, kasvama, muutma, pakkuma, hävitama, põhjustama, mõjutama, vallandama*) kaudu, aga ka läbi põhjuslikkust näitavate väljendite nagu *tulemus, mõju, efekt* jne (Bednarek ja Caple 2017: 84-85).

Samuti on oluline asjaolu, et esitatud sündmuse tagajärjed võivad olla ka hüpoteetilised ning toetudes Jaworski'le et al. (2004: 184, viidatud Bednarek ja Caple 2017: 84 kaudu) märgivad autorid, et võrdlused ja arutelu sündmuste üle, mis on juba toimunud või alles tulevikus toimuvad, suurendavad uudiste väärtust (Bednarek ja Caple 2017: 84).

Zapad 2017 meedikajastuste keskne oluline sündmus on sõjaline õppus Zapad 2017, mistõttu on õppusega seotud sündmused ka põhjuslikuks seoseks mitmetele teistele tegevustele/sündmustele.

Näiteks Delfi uudisloos on ajakirjanik toonud välja Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Henrik Praksi seisukoha, mis näitab Venemaa sõjalist õppust kui tähtsa/olulise sündmusena ning kus läbi hüpoteetiliselt esile toodud tagajärje on viidatud, et juhul, kui vastava sündmuse (õppuse) tegevus peaks väljuma oma piiridest, ollakse valmis sellele reageerima:

(55) Lisaks tuleb seda valmisolekut ka vastavalt kommunikeerida demonstreerimaks Vene juhtkonnale, et tema tegutsemist järgitakse pingsalt ning juhul, kui Venemaa sõjaline tegevus peaks minema kaugemale pelgalt õppustest, ollakse valmis reageerima (Koorits 2017).

Mõjukusele viitab antud kajastuses fraas „*juhul, kui Venemaa sõjaline tegevus peaks minema kaugemale pelgalt õppustest, ollakse valmis reageerima*“, mis annab mõista, et Venemaa tegevust järgitakse Lääne poolt ning kui vastav tegevus väljub õppuse raamidest, ei jää see vastureageeringuta.

Postimehe juhtkirjas on aga anonüümne autor toonud olulise sündmusena välja NATO jõudude tugevdamise vajaduse, mille põhjuslikkuse alusena on ta esile toonud Gruusia, Krimmi ja Ida-Ukraina kurvad kogemused (ehk nende okupeerimise) varasemate Venemaapoolsete sõjaliste õppustega seotud tegevuste raames:

(56) 20. septembrini kestvaid manöövreid Valgevenes, Venemaal ja Kaliningradi enklaavis on nimetatud kaitseharjutusteks, kuid Gruusia, Krimmi ja Ida-Ukraina kurvad kogemused on näidanud, et peame olema valvel. Just seepärast on ka NATO Balti riikides ja Poolas oma jõude tugevdanud. Kaitseminister Jüri Luik on ajakirjanduses öelnud, et NATO üksuste kohalolek on «ülimalt mõõdukas, aga positiivse mõjuga, sest see on parim rahu garant». (*Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad* 2017)

Mõjukusele viitab antud kajastuses fraas: „*Just seepärast on ka NATO Balti riikides ja Poolas oma jõude tugevdanud.*“, mis viitab asjaolule, et vältimaks sarnaseid sündmusi nagu on toimunud varasemalt Venemaa õppustega kaasnevate sõjalise tegevusega seoses, on NATO tugevdanud kaitsevõimet ka Balti riikides ja Poolas.

Leian, et lugeja seisukohast aitavad sellised sündmuste/tegevuse mõjukuse konstrueerimised ühtlasi paremini mõista ka asjaolusid, miks mingi osapool ehk tegelane midagi teeb ning teiselt poolt võimaldab selline mõjukuse esile toomine lugejat ka ühel või teisel loo osapoolel oma seisukohtade kasuks kergemini veenda.

Lisaks võib näha Zapad 2017 õppuste mõjukusele viitamist ka läbi teatud sõnavara kasutamise. Sageli kasutatakse näiteks Venemaa-Valgevene ühisõppuste kohta väljendit *suurõppus*. Näiteks allolevas ERR uudisloos viitab kindralleitnant Ben Hodges Venemaa suurõppusele:

(57) Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges ütles, et USA toob Venemaa suurõppuse Zapad 2017 ajaks Balti riikidesse 600 õhudessantväelast (Krjukov 2017).

Mõjukust rõhutavad sõnad või lausekonstruktsioonid võimaldavad näidata lugejatele soovitud sündmusi/seisukohti ka aspektist, mida on kõneisiku või ajakirjaniku jaoks meelepärane või kasulik esile tõsta. Seetõttu on keelelise konstrueerimise puhul oluline märgata, kes ja millistele sõnadele, fraasidele, lausetele soovib mõju anda.

4.4.3 Ülivõrdelisuus

Richardsoni järgi võimaldavad retoorilised kõnekujundid tähistada midagi nende sõnade otsesest tähendusest eraldiseisvat ning on ajakirjanikele abivahendiks lugeja veenmisel ajakirjaniku poolt esitatud vaadete suhtes (Richardson 2006: 64-65). Seetõttu on oluline täpsemalt uurida, milliste vahenditega on võimalik tekstis esitatut lugeja jaoks esile tõsta ning veenvamaks muuta.

Bednarek ja Caple (2017: 93) sõnul saab sündmusest luua suure ulatuse või kõrge intensiivsusega sündmuse läbi intensiivistavate või loendavate lingvistiliste ressursside, mida autorid alljärgnevalt lähemalt käsitlevad.

Vaatlen esmalt toetudes Stone'i (2012) käsitlusele numbritest, kuidas ja milleks kasutatakse tekstides numbreid ning toetudes Bednarek ja Caple'ile (2017) vaatlen numbrit, suuruse ja koguse intensiivsust tõstvaid elemente ehk kvantifikaatoreid; seejärel vaatlen grammatilisi ning sõnavaralisi võimendajaid ehk kuidas ja millise sõnavara ning grammatiliste vormide abil on võimalik tõsta lausetes intensiivsust; samuti vaatlen metafoore ja võrdlusi, mis võimaldavad muuta kõnealust sündmust/tegevust lugejale intensiivsemaks ning dramaatilisemaks ja lõpetusena käsitlen ülivõrdeliste konstruktsioonide kasutamist läbi ajasuhte, distantse või kasvule viitava sõnavara (Bednarek ja Caple 2017; Stone 2012).

Kvantifikaatorid

Stone, kes vaatleb numbrit kasutamist poliitikas, toob välja, et põhiliseks küsimuseks ükskõik millises poliitilises konfliktis, on küsimus probleemi loendamise, kuid loendamine nõuab alati otsust, mida arvata sisse ja mida jätta välja (Stone 2012: 183-185)

Numbrid töötavad tema sõnul nagu metafoorid - nii metafooride kui loendamise puhul leitakse üks ühine joon ning heidetakse teised tunnused kõrvale, seega on numbrid nagu poliitilised väited, mis ütlevad, kuhu tõmmata eraldusjoon (Stone 2012: 185-188).

Ka numbrid võivad Stone'i sõnul kuuluda ühe osana kontrolli ja abituse lugude juurde. Üleskutse midagi mõõta, on esimene samm selleks, et midagi muuta, sest me ei mõõda asju, kui me ei taha neid muuta või muuta oma suhtumist nendesse. Seega loob mõõtmine ühelt poolt vajaduse midagi muuta ning teiselt poolt kehtestab see ka normi, mida aktsepteeritakse kui status quo'd (Stone 2012: 188-189).

Mõõdetavad väärtused ei ole aga Stone järgi mitte lihtsalt objektid, vaid nad omavad ka sümboli tähendust, mistõttu võib mõõtmist näha poliitikas nagu kahe teraga mõõka - ühelt poolt on hea, kui mõõtmistulemused on madalad ning teiselt poolt on jällegi kasulik, kui nad on kõrged ning aspekt, kuidas seda mõõtmistulemust tõlgendatakse, võib olla isegi olulisem, kui mõõtmistulemus ise (Stone 2012: 190).

Numbritel on kõrgendatud teaduslik staatus, nad viitavad asjatundlikkusele ja mõjuvõimule, mistõttu kasutavad poliitikud neid oma lugude tõendamiseks, kuna numbrite kasutamisega saab kõneleja või kirjutaja kuulajaskonnale öelda: „*numbrid näitavad, et minu lugu on ehtne*“, seega saab numbrite kasutamise abil viidata ka peidetud sõnumitele (Stone 2012: 191).

Numbrid võivad olla abiks ka konfliktile lahenduse leidmisel, kuna nad võimaldavad poliitilisi huvisid jagada, kaaluda ja tasakaalustada (Stone 2012: 195). Numbrid on poliitikas justkui inimtegevuse mõõtmivahenditeks, mis võimaldavad mõjutada teiste inimeste tegevust, olles samal ajal ka teadliku ja ebateadliku manipulatsiooni aluseks nii mõõtjate, mõõdetavate kui ka mõõtmistulemuste kasutajate suhtes (Stone 2012: 197).

Stone'i (2012: 204) järgi ei ole numbrid poliitilises debatis kunagi eraldiseisvad, vaid neil on seosed nii sõnade, sümbolite kui ka narratiividega - näiteks ei öelda poliitilistes artiklites lihtsalt, et ühed numbrid on muutunud teisteks, vaid illustreeritakse neid erinevate omadussõnadega, mis omakorda annab teadmise, kuidas nendele reageerida.

Kuna minu analüüsiarvustes Venemaa-Valgevene ühiste sõjaväeõppuste kajastustes on konstrueeritud konflikti peamise algallikana just õppustel osalejate arvu, võib seda vaadelda samuti kui eeltoodud narratiivide keskset sümbolit ja narratiivis esitatud konfliktsituatsiooni määratlemise normi.

Õppustel osalejate arvude vastandamine (Venemaa-Valgevene poolt välja tooduna 12 700 osalejat ning lääneriikide ja Ida-Euroopa riikide poolt esitatuna 70 000-100 000) tõmbab konkreetse joone nõ läbipaistvate suhete mõõtmisvõimalustesse, mis muidu tundub üsnagi abstraktne mõõtmisobjekt olevat.

Ühtlasi võimaldab õppustel osalejate märksa suurema arvu esitamine nõuda teiselt osapoolelt ka tema käitumise muutmist. Nagu varasemalt välja toodud näidetes lääneriikide poolt mõista anti, tuleks Venemaal läbipaistvuse ja rahumeelsete suhete säilitamise nimel kutsuda õppustele suurema

osalejate arvu, kui 13 000 puhul ka välisvaatlejad, et vähendada välismaailma teadmatust ning hoida ära võimalikke konfliktsituatsioone.

Venemaa ja Valgevene kindlameelsed kinnitused selle kohta, et õppustel osalejate arv on 12 700 võivad olla küll konkreetse eesmärgiga välisvaatlejaid õppustele mitte lubada. Kuid teisalt võimaldavad osalejate arvu ümber kerkinud lääneriikide poolsed etteheited õppuste läbipaistmatuse osas ning seoses sellega tekkinud kahtlused võimalikeks Venemaapoolseteks sõjalisteks rünnakuteks Ida-Euroopa või Balti riikide suhtes Venemaal ka kiusatava rolli minna, mis võib teatud aspektides anda Venemaale aluse oma edasise käitumise õigustamiseks.

Järgnevalt käsitlen toetudes Bednarek ja Caple'ile (2017) kvantifikaatorite olemust ning nende kasutamist Zapad 2017 kajastustes.

Kvantifikaatorite alla jagavad Bednarek ja Caple (2017: 94) kõne erinevaid osasid, mis rõhutavad kogust (nt *tuhandeid kilomeetreid eemal, paljud Iraaklased, kõikidel tasanditel*) või suurust (nt *tohutud lained, hiiglaslik tuhapilv jt*). Samuti kuuluvad siia alla nende sõnul ka numbrilised näitajad, kas täpsed (nt *356 miljoni dollari kaotuse sokk*) või ebamäärasemad (*sajad*) ning sageli kasutatakse nende sõnul ka selliseid fraase nagu *vähemalt; kuni; rohkem kui; nii palju kui* jne, mis võivad viidata ühelt poolt teadmiste puudumisele, kuid samas võib see olla seotud ka sooviga konstrueerida esile toodud numbreid võimalikult kõrgeks (nt *rohkem, kui*). Kuid kvantifikaatorid ei pruugi nende sõnul olla seotud ainult grammatiliste kvantifikaatoritega, vaid võivad sisalduda ka sõnavaras, mis osutab suurele hulgale või suurusele (nt öeldes, et *alatoitumine on siin väga levinud* rõhutatakse inimeste hulka, kes on alatoitumusega ning ühtlasi viitab see üleriigilise olukorra suurusele) (Bednarek ja Caple 2017: 94-95).

Zapad 2017 eesti- ja venekeelsetest ajakirjandusartiklites kasutatakse sageli kvantifikaatoreid, eriti õppuste suuruse ja õppustel osalejate arvu välja toomisel.

Näiteks Delfi uudisloos toob ajakirjanik kõneisikuna välja Vene analüütiku Pavel Felgengauer'i, kes kasutab õppuste kohta näiteks selliseid ülivõrdelisust loovaid kvantifikaatoreid nagu *hiiglaslik* (fraasis *õppuste mastaap saab olema hiiglaslik*) ja *suur* (fraasis *suure sõja pidamine*) ning relvajõudude lahinguvõime suurendamise kohta intensiivistavat omadussõna *järsk* (fraasis *järsk suurendamine*).

(58) Vene sõltumatu analüütik Pavel Felgengauer märgib, et „õppuste mastaap saab olema hiiglaslik, kuna toimub Venemaa relvajõudude lahinguvõime järsk suurendamine selleks, et tagada suure sõja pidamine Euroopa kontinendil“ (Koorits 2017).

Allolevates näidetes on aga kasutatud õppustel osalejate arvu esitlemisel kvantifikaatorit *kuni* ja *rohkem kui*, mis mõlemad võimaldavad määratleda õppustest osavõtjate hinnangulist arvu lugejale kergesti meelde jääva numbrilise näitajaga (ehk kuni 100 000 või üle selle).

Näiteks Postimehe reportaažiloos toovad ajakirjanikud välja NATO andmed õppusel osalejate arvu suhtes kasutades kvantifikaatorit *kuni* - „*NATO kahtlustab kuni 100 000 sõduri osalemist...“*:

(59) NATO kahtlustab kuni 100 000 sõduri osalemist, Venemaa ja Valgevene kinnitavad et sõdureid on 12 700 (Einmann, Ilvest 2017).

Samuti on taolist numbrilist kvantifikaatorit kasutanud ajakirjanik allolevas Postimehe uudisloos „...*võib osavõtjate arv küüindida kuni 100 000 sõjaväelaseni.*“:

(60) Eile täiel tuuril käima läinud suurõppustest Zapad-2017 võtab Venemaa valitsuse teatel osa 12 700 sõjaväelast, kuid NATO andmetel võib osavõtjate arv küüindida kuni 100 000 sõjaväelaseni (Randlaid 2017).

Järgnevas Õhtulehe uudisloos on aga ajakirjanik toonud õppusest osavõtjate arvu välja läbi kvantifikaatori *rohkem kui* - „...*võib osa võtta rohkem kui 100 000 sõdurit.*“:

(61) NATO juhid usuvad, et Zapad 2017 õppusest võib osa võtta rohkem kui 100 000 sõdurit (Kuusk 2017).

Delfi uudisloos toob ajakirjanik aga välja Ants Laaneotsa kommentaari Venemaa-Valgevene õppusteks kasutatava sõjatehnika kohta, kus on toodud välja kvantifikaator *rohkem kui* fraasis „...*83 korda rohkem kui 2016. aastal.*“:

(62) Nimelt kõigist käesolevaks aastaks oma sõjaväe vedudeks plaanitud 5265 tuhandest vagunist taotleb Vene kaitseministeerium kasutamiseks Valgevenes 4126 vagunit ehk 83 korda rohkem kui 2016. aastal (Koorits 2017).

Nagu ülaltoodud näidetest võib näha, on ajakirjanikud või kõneisikud esitanud oma väidetes lääneriikidepoolsete vaatenurkade kajastamisel erinevaid kvantifikaatorite kombinatsioone (nt *kuni, rohkem kui*) koos numbrilise näitajaga, mis ühelt poolt võivad (Bednarek ja Caple 2017: 94-95) järgi nagu ka eelnevalt välja sai toodud, viidata konkreetsele teadmiste puudumisele täpsest arvust, kuid teiselt poolt võib taoliste kvantifikaatorite kasutamise sooviks olla ka numbriliste näitajate võimendamine. Lisaks on kasutatud õppuste suuruse rõhutamiseks ka teisi õppuse suurust näitavaid kvantifikaatoreid nagu näiteks *hiiglaslik* (näites nr 58).

Ühelt poolt võib taoline numbriliste ja suurust näitavate kvantifikaatorite esile toomine tekstides olla seotud lääneriikide sooviga näidata õppust kui suuremahulist sõjalist harjutust, millele tuleb õppuse suuruse tõttu ka julgeolekuküsimustest tulenevat teravdatud tähelepanu pöörata. Teiselt poolt võib aga selline lääneriikidepoolne numbriliste näitajate rõhutamine Zapad osalejate arvu kohta luua lugejale hoopis arusaama Venemaa sõjalisest võimsusest ja globaalsest võimupositsioonist, kuna lugeja tajub lääneriikide suurenenud tähelepanu seoses õppuste osalejate arvuga esile kerkinud konfliktiga, mis võib seeläbi lugejas ka ohutunnet tekitada.

Kuid teistpidi on võimalik numbriliste abil ka Venemaal ennast ohutumana näidata, kinnitades kindlameelselt oma ametlikke õppustel osalejate arvu, mis jääb alla 13 000 ning rõhutades selle paikapidavust erinevatel veenvust tõstvate keeleliste vahenditega. Siinkohal on juba mitmed vastavad näited toodud välja peatükis 4.1.1, kus on esitatud Venemaa seisukohad oma õppustel osalejate arvu suhtes, samuti püüan näidata Venemaa õppuste ohutuna kujutamise aspekti ka järgnevatel analüüsikategooriates.

Grammatilised ja sõnavaralised võimendajad

Lingvistilised ressursid, mille efektid on seotud jõu, määra või intensiivsuse astmega jagavad Bednarek ja Caple (2017: 94) grammatiliste ja sõnavaraliste võimendajate alla, kuhu kuulub näiteks hulk omadussõnu ja määrsõnu (nt *täielik raev, täielik hävitamine* jne) või intensiivistavaid omadussõnu ja eessõnu (nt *metsik, äärmuslik, äge, tõsine, täiesti, halvasti, dramaatiliselt, tõsiselt, sügavalt ja just*).

Nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjanduskajastustes kasutavad ajakirjanikud või kõneisikud sageli sõnavaralisi ja grammatilisi võimendajaid. Kui NATO ja lääneriikide seisukohtade esile toomise puhul jääb silma eelkõige osavõtjate arvu, sõjatehnika ja õppuste suuruse intensiivistamine, siis Valgevene- ja Venemaapoolsete seisukohtade esitlemisel intensiivistavad ajakirjanikud/kõneisikud vastukaaluks Venemaapoolsete andmete õigsust, mille eesmärk on läbi

intensiivistavate võtete lükata ümber Venemaa suhtes esitatud kahtlustusi õppustega seotud läbipaistvuse ja võimalike Venemaapoolsete sõjaliste rünnakute teemal.

Näiteks Postimehe reportaažiloos lisab Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarovi väljaütlemisse intensiivsust omadussõna *täiesti* ja *just*, mille abil püüab ta oma väiteid publiku jaoks veenvamaks muuta:

(63) «Meie numbrid on täiesti täpsed ja võin kätt südamele pannes kinnitada, et just nii palju sõdureid õppusel Zapad 2017 osaleb,» lausus ta (Einmann, Ilvest 2017).

Lisaks kasutab sama kõneisik samas reportaažiloos kombineeritud intensiivistamist oma väidete veenvamaks muutmiseks ka järgnevas näites:

(64) Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarov nimetas täna täielikuks jamaks juttu, justkui osaleks Venemaa ja Valgevene suurõppusel Zapad kuni 100 000 sõdurit (Einmann, Ilvest 2017).

Toodud näites on infot Venemaa ja Valgevene suurõppustel osalejate arvu kohta nimetatud *jamaks* ning iseloomustatud seda lisaks ka intensiivsust lisava omadussõnaga *täielik:...* „...*täielikuks jamaks juttu...*“.

Ka Stolitsa uudisloos on anonüümne ajakirjanik kasutanud järgnevas näites õppuste eesmärgi tutvustamisel intensiivistavat omadussõna *исключительно* (*eranditult*) fraasis „...*исключительно оборонительный характер...*“ („...*eranditult kaitsev iseloom...*“):

(65) Учения «Запад», в которых примут участие, по данным российской стороны, 12 700 военнослужащих и которые носят исключительно оборонительный характер, вызвали опасения в Польше и странах Балтии. В Литве и в Эстонии утверждают, что число участников учений может на самом деле достигнуть 100 000 человек. (*Столтенберг в Эстонии: учения....2017*)

Tõlge: Õppus „Zapad“, millest võtab Venemaa teatel osa 12 700 sõjaväekohuslast ja mis omavad eranditult kaitsvat iseloomu, kutsusid Poolas ja Baltimaades esile hirmu. Leedus ja Eestis väidetakse, et õppustel osalejate arv võib tegelikkuses jõuda kuni 100 000 inimeseni. (*Столтенберг в Эстонии: учения....2017*)

Nagu ka eelnevates peatükkides sai mainitud, püüab Venemaa Lääneriikide reaktsioone näidata sageli kui ülereageerimist, mille välja toomiseks kasutavad ajakirjanikud ja kõneisikud ka sobivaid ülereageerimisele viitavaid sõnavaralisi või grammatilisi võtteid.

Näiteks allolevas Postimehe uudisloos toob ajakirjanik välja Venemaa presidendi pressiesindaja Dmitri Peskov'i väljautlemise, kus ta kasutab lääneriikide reaktsiooni kohta (seoses Zapadi läbipaistvuse temaatikaga) võimendajana omadussõna *tormiline* fraasis „...*et riigipea külaskäik ei ole mitte kuidagi seotud lääneriikide tormilise reaktsiooniga Zapadile...*“:

(66) Ta pidas vajalikuks lisada, et riigipea külaskäik ei ole mitte kuidagi seotud lääneriikide tormilise reaktsiooniga Zapadile, vahendas Fontanka.ru (Randlaid 2017).

Kuna väga sageli on aga sõnavaralisi intensiivistajaid kasutatud ühe lauses või lõigus koos teiste intensiivistajatega, toon mõningad täiendavad sõnavaralised ja grammatilised näiteid välja peale ülejäänud intensiivistajate tutvustamise.

Metafoorid

Kuigi metafoorid ei esita selgeid võrdluseid (taoliselt sõnadele *nagu* ja *selline nagu*), võivad nad samuti luua ülivõrdelisust, mistõttu on nad sündmuste uudisväärtuslikkuse konstrueerimisel siiski olulise tähtsusega (Bednarek ja Caple 2017: 95-96).

Richardson (2006: 66) toob välja, et üldises mõttes tähendavad metafoorid seda, kui ühte asja tajutakse millegi teisena (näiteks majanduses saab rääkida ülekuumenemisest, stagnatsioonist, tõusudest, mõõnadest jne). Ka sõjast rääkimiseks ning arusaamiseks kasutatakse palju metafoore, kuna seda ei soovita näidata realistlikuna ning sageli püütakse seda muuta justkui arusaadavamaks, näidates, et sõda on kui poliitika, äri või vabadus (Richardson 2006: 67).

Postimehe uudisloos toob ajakirjanik välja metafoori Trooja hobusest, mis intensiivistab lugejale loodavat kujutluspilti olukorrast, kus Venemaa võib viia õppuste ettekäändel oma väed Valgevenesse ning need sinna jätta:

(67) Ida-Euroopa riigid tunnevad muret, et Venemaa võib kasutada õppusi Trooja hobusena – jättes osa varustusest ja vägedest piirkonda alles (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta* 2017).

Samuti on järgnevas Postimehe arvamuses anonüümne autor toonud välja huvitava metafoori seoses Zapad 2017 õppustega, nimetades seda „raudse rusika demonstratsiooniks“, mis tõstab esile Venemaa sõjalise võimsuse presenteerimise soovi läbi õppuste Zapad:

(68) Raudse rusika demonstratsioonid, nagu seda oli tänavune Zapad, täidavad ka sisekommunikatsiooni ülesannet. Tuleval aastal seisavad Venemaal ees presidendivalimised ning Vladimir Putinil on vaja näidata rahvale ja poliitilistele oponentidele jõudu nii sõna kui teoga. (*Juhtkiri: Kremli sõjaline nukuteater 2017*)

Allolevas Postimehe reportaažiloos on aga ajakirjanikud võrrelnud Zapadi õppuste kohapeal jälgimise võimalust Valgevenes *loteriiga*, mis annab lugejale märku sellest, et ajakirjanike võimalus õppust jälgida on pigem juhusliku iseloomuga:

(69) Õppuste kohapeal jälgimise võimaldamine on ajakirjanikele nagu loterii. Valgevene kaitseministeerium andis Zapadile akrediteeritud ajakirjanikele alles reede hilisõhtul teada, kas nad üldse pääsevad õppustele ligi või mitte. Selleks ajaks oli õppus kestnud juba kaks päeva. (Einmann, Ilvest 2017)

Taolise metafooriga võivad ajakirjanikud luua lugejale õppuste jälgimise võimaldamisest pigem negatiivse kuvandi, kuna rõhutakse juhuslikkusele ja korrapäratusele.

Seega võib öelda, et intensiivsust lisavad metafoorid võivad aidata lugejal ajakirjaniku või kõneisiku poolt esitatud seisukohti/väiteid kergemini haarata, kuna lugejale konstrueeritakse arusaam läbi illustratiivsete kõnekujundite, mis võivad aidata ajakirjanikul või kõneisikul lugejaid oma seisukohtade suhtes kergemini veenda.

Võrdlus

Bednarek ja Caple (2017: 96) toovad välja, et mõningaid sündmusi on võimalik muuta teistest intensiivsemaks, dramaatilisemaks ja laialatuslikumaks veel ka läbi võrdluste (nt *halvem*), ülivõrrete (nt kõige šokeerivam) kui ka läbi võrdlevate lausete millegi suhtes (nt *nii tugev kui*) ja läbi võrdleva üksusega *enam*. Võrdluse aluseks võib olla nende sõnul ka kindel kriteerium, mis võimaldab muuta võrdlust tugevamaks näiteks aja suhtes (*kõrgem, kui kunagi varem alates..*) või ruumi suhtes (*nt riigi kõige...*), kuid võrdlus teiste sündmustega võib olla loodud ka sõnavara kaudu, nagu nt *ületama* (nt *2014 aasta ületas 2010 aastat* kui kõige soojemat) (Bednarek ja Caple 2017: 96).

Ka Zapad 2017 ajakirjanduskajastuste puhul leidub sageli ajakirjanike või kõneisikute poolt kasutatavaid intensiivistavaid väljendeid, mis realiseeruvad läbi võrdluste ja ülivõrrete.

Naiteks on Õhtulehe uudisloos ajakirjanik rõhutanud Zapad 2017 õppuse suurust läbi ülivõrdelisust loova väljendi „25 aasta kõige suurema“, mis näitab võrdlust aja suhtes:

(70) Zapad on Venemaa sõjaväeõppus, mis toimub riigi läänepiiril iga nelja aasta tagant ja kuigi Venemaa ei ole avaldanud, kui ulatuslik selle aasta õppus on, siis analüütikud on öelnud, et tõenäoliselt on tegemist viimase 25 aasta kõige suurema õppusega (Kuusk 2017).

Kuna antud näites on õppust nimetatud läbi ülivõrdelise väljendi „25 aasta kõige suuremaks“ õppuseks, võib see ühtlasi tõsta ka õppustega seotud aukartust selle suuruse ees ning tekitada lugejas jällegi teatavat ohutunnet.

Samuti rõhutab õppuse suurust allolevas Vecherka kajastuses toodud NATO strateegilise kommunikatsioonikeskuse direktori Janis Sarts'i fraas "*suurim Euroopas*", kus ta loob ülivõrdelisuse ruumi suhtes:

(71) Российско-белорусские военные учения "Запад 2017" по объему - крупнейшие в Европе, причем по содержанию они направлены не на оборону, а на нападение, отметил он (*NATO: России удалось напугать страны...2017*).

Tõlge: Venemaa-Valgevene õppus Zapad 2017 on oma mahult suurim õppus Euroopas, mille puhul ei olda keskendunud mitte rünnakule, vaid pigem kaitsele, märkis ta (*NATO: России удалось напугать страны...2017*).

Postimehe uudisloos on aga ajakirjanik kasutanud ühes lauses mitut erinevat intensiivistajat - nii sõnavaralist võimendajat määrsõna *märksa*, võrdlevat intensiivistajat *suurem* ning lisaks kvantifikaatorit *ulatudes* (fraasis *ulatudes hinnanguliselt 70 000-100 000 osavõtjani*), mis kõik püüavad intensiivistada ametlike Venemaapoolsete õppusest osavõtjate arvu ümberlökkamist:

(72) Ametlike Venemaa andmete järgi võtab harjutustest osa 12 700 sõjaväelast ja 680 ühikut sõjatehnikat, sealhulgas 138 tanki. Lääneriikide hinnangul on need numbrid tegelikkuses märksa suuremad, ulatudes hinnanguliselt 70 000-100 000 osavõtjani. (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*)

Taalised intensiivistavad aja ja ruumi võrdlused ning ülivõrrete loomine võivad tekitada lugejas ühelt poolt nii huvi, sest kui mingi sündmus/tegevus on tituleeritud „Euroopa suurimaks“ või „25 aasta kõige suuremaks“, võib see panna lugeja vastava õppuse kohta ka rohkem infot otsima. Teiselt poolt võivad need tekitada aga ka aukartust kõnealuse õppuse või sellega meedias seostatavate võimalike Venemaapoolsete okupeerimisplaanide ees.

4.4.4 Hirm ja negatiivsus

Kuna ajakirjanikud või kõneisikud seostavad Zapad 2017 õppusi analüüsitavates ajakirjanduskajastustes sageli sõjalise ohuga ning sellest tulenevate hirmude ja muredega, esineb ajakirjanduskajastustes väga sageli ka negatiivset sõnavara, emotsioone kui ka hinnanguid.

Järgnevas osas uuringi toetudes Altheide'le (2002), mida tähendab hirmu mõiste ja kuidas ning miks seda tekstides kasutatakse ning seejärel uurin toetudes Bednarek ja Caple'ile (2017), kuidas konstrueeritakse Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes negatiivsust ja hirmu, mis võimaldab ühtlasi ka aru saada, mida lugejale soovitakse tekstides esile tõsta ning kuidas on võimalik lugejaid seeläbi mõjutada.

Hirmu võib defineerida „*kui kommunikatsiooni valitsevat vormi, kus oht ja risk on efektiivse või psüühilise ning sümboolse keskkonna iseloomustavaks jooneks, kuna inimesed eristavad ja kogevad seda oma igapäevaelus*“ (Pfuhl and Henry 1993: 53, viidatud Altheide 2002: 60 kaudu).

Altheide toob toetudes Linda Heath'i ja Kevin Gilbert'i (1996: 371, viidatud Altheide 2002: 62-63 kaudu) uurimusele massimeedia tähtsusest kuritegude osas välja aspekti, et meedia moonutab sageli kuritegu, näidates seda märksa kohutavamana sündmusena, mistõttu publik saab reaalsusest sageli valesti aru.

Seetõttu on ka Zapad 2017 kajastuste analüüsis hirmu käsitlemise teema lugejate seisukohast oluline. Kuna lugeja tõlgendusel ajakirjanduskajastustest arusaamisel võib olla oluline roll ka nende psühholoogilisele mõjutamisele ja kaitsetahtele.

Altheide (2002: 59-60) sõnul toimib hirm tänapäeval meelelahutusena, olles muudetud justkui popkultuuri osaks, kus uudised on kokku põimunud igapäevaeluga ning meelelahutuslike

vormidega (nt filmid jne), teiselt poolt soodustab hirm aga sotsiaalse kontrolli loomist ning on aluseks publiku usaldamatuse tekkimisele.

Hirmu diskursust edendatakse sõna *hirm* kasutamisega igapäevaelus, muutes selle publiku jaoks tuttavaks ning kasutades seda kui nimisõna, verbi, adjektiivivi ja määrsõna, samuti asendades sõnaga *hirm* selliseid sõnu nagu mure, olulisus, häda jne (Altheide 2002: 82).

Hirmu seostatakse sageli ka teiste sümbolite, tähenduste ja tegevustega ning kui hirmu ja mingit sõna kasutatakse sageli koos ja korratakse seda sõnapaari, siis nende tähendus võib teatud kontekstides ühineda, mistõttu võib lõpuks ka mingi teine sõna omandada hirmu konnotatsiooni (Altheide 2002: 83). Altheide (2002: 59-60) märgib, et mure konstrueerimine turvalisuse pärast, võimaldab muuta tüüpilise uudise huvitavamaks ja liigutavamaks ning propageerida seeläbi „lugu“.

Nagu esimeses peatükis sai välja toodud, oli ka Zapad 2017 narratiivi loomisel peamise keskse probleemina esile tõstetud küsimus õppuste läbipaistvusest ning sellega seoses erinevate tuleviku sündmuste stsenaariumite üle spekulatsioon, mida võib toetudes Altheide (2002) näha ka kui mure konstrueerimist turvalisuse pärast.

Seetõttu on ka oluline uurida, kuidas toimub uudistes negatiivse kuvandi loomine, mis võib tekitada lugejates hirmu ja muret.

Negatiivse kuvandi loomine

Bednarek ja Caple (2017: 85) toovad välja, et kui uudises kajastatakse sündmust, mis kannab endas kultuuriliselt negatiivset emotsiooni (nt *mure*, *paanika* vms) või suhtumist (nt *hukka mõistma*, *kritiseerima* jne), võib uudise sündmust vaadelda kui negatiivselt konstrueerituna.

Kuigi uudiste tegelaste emotsioonidele viitamiseks on mitmeid viise, toovad autorid esile kaks põhilist viisi:

- 1) emotsioonide esile toomine kindlate kujundlike väljendite kaudu (nagu nt *hääritud*, *murettekitav*, *šokk*, *pettumus*, *viha*, *hirm* jne);
- 2) läbi emotsionaalse käitumise kirjelduse (Bednarek ja Caple 2017: 85-86).

Negatiivsus võib olla konstrueeritud ka läbi keelekasutuse, mis sisaldab negatiivseid hinnanguid, mis võib olla nii kirjutajapoolne negatiivne arvamus, mõne konkreetse institutsiooni hääl (nt uudisteorganisatsioon) kui ka tsiteeritav allikas (Bednarek ja Caple 2017: 86).

Negatiivne sõnavara võib kajastada ka keskkonnaga seotud katastroofe, õnnetusjuhtumeid, kahjustusi, kuritegu ja terrorismi, vigastusi, haiguseid, kaoseid, poliitilisi kriise, korrupsiooni, sõda, konflikte ja teisi inimkannatusi (nt nälg) (Bednarek & Caple 2017: 86-87). Konfliktile või ohule viitamiseks kasutatakse uudistes aga laialdaselt ka selliseid verbe nagu *ähvardama* ja *hoiatama*, kuid samuti võib negatiivsust näidata ka kirjeldus negatiivse olukorra või tegevuse kohta (nt lubaduste rikkumine jms) (Bednarek ja Caple 2017: 87).

Negatiivseid hinnanguid andva keelekasutuse ja negatiivse sõnavara vahele on aga keeruline tõmmata päris selget eristusjoont, üks ja sama sõna võib olla mõnes konstruktsioonis rohkem hinnanguid andev, kui teises (Bednarek ja Caple 2017: 87).

Sarnaste lingvistiliste vahendite abil nagu sai välja toodud negatiivsuse puhul, võib samuti olla konstrueeritud ka positiivsus, kus on esile toodud positiivseid emotsioone ja suhtumist (nt *rõõm*), positiivseid hinnanguid ja sildistamist (nt *briljantne astrofüüsik*), samuti näiteks positiivset sõnavara (nt *edu*, *võit*) ja positiivse käitumise kirjeldust (Bednarek ja Caple 2017: 88).

Zapad 2017 ajakirjanduskajastuste sisu võib jagada laiemas plaanis nii negatiivsete hinnangute, emotsioonide kui ka sõnavara poolest kaheks:

- 1) ajakirjanduskajastustes tuuakse välja Venemaapoolne sõjaline oht, väljendatakse sellega seoses negatiivseid emotsioone (mure, hirm jne) ning tuuakse esile ohu vähendamiseks võimalikke tegevusi;
- 2) ajakirjanduskajastustes tuuakse esile pigem Venemaa püüded hirmutada, mitte realselt rünnata ning jääb mulje, et sageli püütakse hirmu justkui vähendada.

Sõjalise ohu konstrueerimine

Järgnevalt toon välja mõningad negatiivsusele viitavad näited, mis on seotud sõjalise ohu esile toomisega.

Näiteks on Postimehe reportaažiloos ajakirjanikud toonud sisse Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarov'i pressikonverentsil esitatud seisukohad, kus võib näha sõjaohu konstrueerimist:

(73) «Maailmas on julgeolekuolukord muutunud, maailmas ja ka Euroopas on sõjaline aktiivsus kasvanud. See on nagu Tšehhovi näidendis, et kui laval ripub seinapeal püss, peab see etenduse lõpuks ka pauku tegema. Me vaatame tulevikku optimistlikult ja teeme kõik selleks, et sõda ei tuleks. Meie armee valmistub sõjaks selle pärast, et sõda ei tuleks,» rääkis Makarov. (Einmann, Ilvest 2017)

Negatiivsusele viitava sõnavarana võib antud näitest välja tuua fraasi „*sõjaline aktiivsus*“, mis on lisaks põimitud mõjule viitava sõnaga „*kasvanud*“: „...*maailmas ja ka Euroopas on sõjaline aktiivsus kasvanud.*“

Ning kui need kaks keelelist ressursi (negatiivne ja kasvav tendents) on ühes lõigus koos esitatud, võib see mõjuda lugejale ohutunnet tekitavalt.

Lisaks toob Makarov vastavas näites välja võrdluse sõjalise aktiivsuse seisukohast Tšehhovi näidendiga, kus ta ütleb, et püss ei ripu ka näidendis terve aeg mitte niisama seinal, vaid teeb etenduse lõpuks pauku. Taolise võrdluse esitamine koos ülejäänud kontekstiga võib samuti lugeja jaoks ohtukuulutavalt kõlada.

Huvitav aspekt on aga antud näite puhul see, et kuigi vastavas lõigus on räägitud kasvavast sõjalisest aktiivsusest, mis konstrueerib negatiivsust, on püütud negatiivsust antud lõigu lõpus keerata positiivseks lausega: „*Me vaatame tulevikku optimistlikult ja teeme kõik selleks, et sõda ei tuleks,*“ kus fraas „*vaatame tulevikku optimistlikult*“ kannab positiivset hinnangut. Läbi sellise konstruktsiooni loomise on ühtlasi tegijal võimalik end publikule näidata ka kui positiivset tegelaskuju, kes justkui sõjaohtu vähendada püüab. Samas vastavale optimistlikule konstruktsioonile järgnev lause „*Meie armee valmistub sõjaks selle pärast, et sõda ei tuleks,*» rääkis Makarov“ viitab jällegi negatiivsusele, kuna tuuakse välja sõjaks valmistumine, mis võib kõlada lugejale ohtu kuulutavalt, hoolimata sellest, et selle põhjuseks on toodud sõja ärahoidmise eesmärk.

Järgnevas Õhtulehe uudisloos on ajakirjanik toonud välja USA eriesindaja Kurt Volker'i seisukoha, läbi negatiivset tähendust kandvat verbi *hoiatama* ja negatiivse tähendusega fraasi *sõjaline agressioon*:

(74) Kurt Volker, kes on USA eriesindaja Ukrainas, hoiatas, et tänavused Valgevene ja Venemaa ühisõppus Zapad nõuab lääneriikidelt valmisolekut kõikideks võimalikeks situatsioonideks, sealhulgas ka sõjaliseks agressiooniks, vahendab Delfi (*USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal...2017*).

Ka Eesti venekeelsete ajakirjanduskajastuste puhul jääb silma rohke sõjalise ohuga seonduv negatiivne sõnavarakasutus ja hinnangud, mis loovad negatiivsust.

Näiteks Vecherka uudisloos on ajakirjanik toonud välja NATO Sõjalise Komitee esimehe Petr Paveli negatiivsust kandva hinnangu, et Venemaa ja Valgevene õppused sarnanevad ettevalmistusega suureks sõjaks ning antud hinnangus kannab negatiivsust ka sõnavara läbi negatiivse tähendusega fraasi: „...*suureks sõjaks*...“ („...к большой войне...“):

(75) Совместные масштабные военные учения России и Беларуси "Запад-2017", которые проходят с 14 по 20 сентября, похожи на подготовку к большой войне, заявил председатель Военного комитета НАТО генерал Петр Павел в интервью агентству Associated Press. Об этом пишет портал Kasjauns.lv. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Tõlge: Venemaa ja Valgevene laiaulatuslikud sõjalised õppused "Zapad -2017", mis toimuvad 14. septembrist kuni 20. septembrini, sarnanevad ettevalmistustega suureks sõjaks, ütles NATO Sõjalise Komitee esimees Peter Pavel intervjuus Associated Press'ile. Sellest on kirjutanud portaal Kasjauns.lv. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Samasuguse viitega negatiivsusele on ka allolev samast Vecherka uudisloost võetud näide, kus ajakirjanik on toonud välja Petr Paveli negatiivsust kandva hinnangu kui ka sõnavara fraasis: „...*tõsine ettevalmistus suureks sõjaks*...“ („...серьезная подготовка к большой войне...“):

(76) "В целом то, что мы видим, это серьезная подготовка к большой войне", - сказал председатель (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*).

Tõlge: "Üldiselt on see, mida me näeme, tõsine ettevalmistus suureks sõjaks," ütles esimees (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*).

Siinkohal on Petr Pavel kasutanud esiteks negatiivse sõnavara alla kuuluvat sõna *sõda* ning lisaks intensiivistavat kvantifikaatorit *suureks* ning intensiivistavat omadussõna *tõsine*.

Järgnevas Vecherka uudisloos näites on ajakirjanik kasutanud kõneisikuna Ukraina president Petro Poroshenkot, keda parafraaseerides toob ajakirjanik negatiivsena esile kombinatsiooni kahest negatiivse tähendusega sõnast: *sõjaline* ja *oh* ning lisaks negatiivse tähendusega sõna *pealetung*,

mis on omakorda intensiivistatud pealetungi ulatuse suurust näitava fraasiga „...kontinentaalne mastaap...“ („...«континентального масштаба»...“):

(77) Президент Украины Петр Порошенко объявил Россию главной военной угрозой для страны, а возможности „отбить“ Крым у России у Киева нет. Глава Украины уверен, что Москва намерена начать наступательную войну „континентального масштаба“. (*Петр Порошенко: Крым у России не отбить* 2017).

Tõlge: Ukraina president Petro Poroshenko nimetas riigi peamiseks sõjaliseks ohuks Venemaad, võimalusi Venemaalt Krimmi tagasi võtmiseks Kiievil aga ei ole. Ukraina juht on kindel, et Moskva kavatses alustada „kontinentaalses mastaabis“ pealetungi. (*Петр Порошенко: Крым у России не отбить* 2017)

Ka allolevas Vecherka uudisloos näites on ajakirjanik toonud välja Ukraina kaitseminister Stepan Poltorak'i sõnade kohaselt negatiivsusele viitava sõjaohuga seotud sõnavara fraasides: „...armee sissetung...“ ja „...Valgevene okupeerimine...“ ning lisaks ka üheaegselt nii hinnangut sisaldavat kui negatiivsusele viitavat sõna *ebasõbralikud* fraasis: „...ebasõbralikke samme Kiievi suhtes...“:

(78) 16 августа министр обороны Украины Степан Полторак сообщил, что Киев предусмотрел меры на случай вторжения российской армии (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши* 2017).

Он добавил, что происходящее на границах Украины расценивается Киевом как недружественные шаги. В свою очередь, бывший губернатор Одесской области Михаил Саакашвили выражал мнение, что Москва готовится захватить Белоруссию. (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши* 2017)

Tõlge: 16. augustil ütles Ukraina kaitseminister Stepan Poltorak, et Kiiev on valmistunud Venemaa armee sissetungiks (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши* 2017).

Tõlge: Ta lisas, et Ukraina piiridel toimuvat võetakse kui ebasõbralikke samme Kiievi suhtes. Omakorda avaldas endine Odessa piirkonna kuberner Mihhail Saakašvili arvamust, et Moskva valmistub Valgevene okupeerimiseks. (*Россия готовит "захват" Литвы и Польши* 2017)

Sageli esineb Zapad 2017 kajastsustes ka näiteid, kus ajakirjanikud või kõneisikud väljendavad negatiivsust läbi negatiivsete emotsioonide esile toomise (mure, hirm jne), mis on seotud sõjalise ohuga.

Näiteks Õhtulehe uudisloos toob ajakirjanik välja USA negatiivse emotsiooni - *mure* ning kirjeldab seejärel USA tegevust selle mure vähendamiseks:

(79) USA on mures septembris toimuva Venemaa suurõppuse Zapad 2017 pärast ja saadab ohutuse tagamiseks Balti riikidesse rohkem õhudessantväelasi (Kuusk 2017).

Ka järgnevas sama Õhtulehe uudisloos näites on ajakirjanik toonud välja Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülema kindralleitnant Ben Hodgese negatiivne emotsiooni - *mure* ning kirjeldanud selle mure aluseks oleva käitumise põhjust, milleks on Venemaapoolne provokatiivsete tegude võimalikkus toimuvate õppuste osas. Seejärel on aga ajakirjanik toonud esile USA kui positiivse kangelase tegevuse abi osutamisel ja ohutuse tagamisel fraasis „...*ja lisas, et USA saadab Eestisse, Lätti ja Leetu õppuste ajaks kuni 600 õhudessantväelast juurde*“, mida võib uudisväärtuslikkuse seisukohast näha ka kui mõjukuse konstrueerimist, kuna USA tegevus tuleneb Venemaa õppustega seotud võimalikest provokatiivsetest tegudest:

(80) Hodges ütles, et on mures sellepärast, et Venemaa õppused võivad Balti riikide piiril provokatiivseid tegusid kaasa tuua ja lisas, et USA saadab Eestisse, Lätti ja Leetu õppuste ajaks kuni 600 õhudessantväelast juurde (Kuusk 2017).

Seega võib eelnevalt toodud näidete põhjal öelda, et nii negatiivse tähendusega sõnavara kasutamine, mis viitab konfliktile ja sõjaohule kui ka kui ka negatiivsusele viitavad hinnangud (nt *Venemaa valmistumine suureks sõjaks*) ja emotsioonid (*mure, hirm* jne), mis on Zapad 2017 õppustega seoses kajastatud, võimaldavad luua lugejale mingist tegevusest või objektist negatiivse kuvandi ning tekitada seeläbi kajastustes konstrueeritud negatiivsuse põhjal ka lugejas ohutunnet.

Venemaa hirmutamise

Tihti võib minu analüüsitud ajakirjanduskajastuste puhul märgata ka uudise konstrueerimist ajakirjanike/kõneisikute poolt pigem kui Venemaa püüdena läbi sõjalise õppuse Zapad 2017 Balti riike ja Läänt vaid hirmutada (Venemaa sõjalist ohtu ei ole seega esile toodud).

NATO ja erinevate riikide esindajate sõnavõttudes on toodud välja sel juhul pigem Venemaa sõjalise jõu demonstreerimise soovid, mis annavad mõista, et Venemaa püüab NATO-t ning Läänt ja Ida-Euroopa riike vaid provotseerida, hirmutada ning neis ärevust tekitada, kuid reaalselt sõjalist ohtu Venemaa endast ei kujuta, kuna NATO on tugev vastane ning Venemaa ei teeks sellist käiku, mis paneks NATO sõjalisi samme ette võtma.

Näiteks Večerka uudisloos toob ajakirjanik välja NATO strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktori Janis Sartsi sõnade kohaselt negatiivset tähendust kandva verbi *hirmutama*, millega väljendab Sarts seisukohta, et Venemaa soovib sõjalise õppuse Zapad kaudu hirmutada Balti riike läbi oma jõu ja tugevuse näitamise.

(81) Военными учениями "Запад 2017" Россия хочет запугать Балтийские страны и их союзников, продемонстрировав свою мощь и силу, чего в известной мере и добилась, заявил сегодня в интервью передаче телеканала LNT "900 секунд" директор Центра стратегической коммуникации НАТО Янис Сартс, сообщает mixnews.lv. (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*)

Tõlge: Läbi sõjaliste õppuste "Zapad-2017" soovib Venemaa hirmutada Balti riike ja nende liitlasi, demonstreerides oma tugevust ja jõudu, mida ta mõnevõrra on juba saavutanud, ütles täna intervjuus LNT kanalile "900 sekundit" NATO strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktor Janis Sarts, teatab mixnews.lv. (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*)

Sageli esineb nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjanduskajastustes ka näiteid, kus ajakirjanikud ja kõneisikud püüavad Zapad 2017 õppustest tulenevat sõjaohuga seotud hirmu justkui pisendada või pehmendada. Taolised hirmu vähendamise/mahasurumise konstruktsioonid võivad minu hinnangul mõjuda lugejale kohati isegi maharahustavalt.

Näiteks allolevas Postimehe uudisloos on toonud ajakirjanik välja Valgevene endise presidendi Stanislav Suškevitši seisukoha, kus Suškevitš ütleb, et Venemaapoolset Ukraina okupeerimist ei ole vajalik karta, kuna see oleks Venemaale liiga suur kulu ning Venemaa pole selleks valmis:

(82) Küll ei ole Suškevitši sõnul põhjust karta, et Venemaa võiks rünnata õppuste varjus Ukrainat. «See läheks Venemaale liiga palju maksma ja Kreml ei ole selleks valmis,» arvas ta. (Einmann 2017, *Zapad igapäevaelus silma ei hakka*)

Samuti toob Piontkovski Večerka arvamuses sisse küll nii negatiivse sõna *sõda* fraasis „*В Прибалтике просто будет война...*“ (“*Baltikumis tuleb lihtsalt sõda...*“) kui ka sõna *hirmutama* fraasis „*А напугать и поторговаться...*“ („*Aga hirmutada ja kaubelda...*“), kuid pigem mõjub politoloog Piontkovski väljaõeldu allolevas kontekstis kui maharahustav jutt Venemaa suhtes kardetavate pealetungide osas, kuna ta selgitab, mis Venemaa rünnakuid tagasi hoiab:

(83) "В Прибалтике просто будет война, войска НАТО будут защищать членов НАТО. В Украину они не будут посылать войска, но окажут военную помощь и громадное экономическое давление на Россию в целом. В таком случае они ждать не будут, и немедленно будут арестованы десятки миллиардов российской верхушки. И в Москве прекрасно об этом знают. То есть не будет никаких серьезных волнений. А попутать и поторговаться – это вполне вероятно", - уверен Пионтковский. („Запад-2017“: Пионтковский объяснил...2017)

Tõlge: "Baltikumis tuleb lihtsalt sõda, NATO väed kaitsevad NATO liikmeid. Ukrainasse nad sõjaväge saatma ei hakka, aga nad annavad sõjalist abi ja osutavad Venemaale tervikuna tohutut majanduslikku survet. Sel juhul nad ootama ei jää ning arestivad koheselt vene ladviku kümneid miljardeid. Ja Moskvast teatakse seda väga hästi. Seega mingeid tõsiseid rahutusi ei tule. Aga hirmutada ja kaubelda - see on täiesti võimalik", on Piontkovski kindel. („Запад-2017“: Пионтковский объяснил...2017)

Mõnikord jääb mulje, et ajakirjanikud või kõneisikud kasutavad ka näiteks Venemaa hirmutamispüüete ironiaks keeramist, mis võivad samuti mõjuda lugejale seoses hirmu pisendamisega maharahustavalt.

Näiteks allolevas Vecherka arvamuses on ajakirjanik toonud välja Venemaa ajakirjaniku ja politoloogi Andrei Piontkovski hinnangu ja ütlused, kus Piontkovski kasutab küll negatiivse tähendusega verbi *hirmutama*, kuid selle sõna kasutamine jutumärkides ning toodud kontekstis võib mõjuda lugejale pigem hirmu vähendavalt:

(84) По его словам, максимум на что способен президент РФ в этой ситуации, это "попутать" („Запад-2017“: Пионтковский объяснил...2017).

Tõlge: Tema sõnade järgi, on maksimum, mis Vene Föderatsiooni president selles situatsioonis teha saab, „hirmutada“ („Запад-2017“: Пионтковский объяснил...2017).

Samuti on antud näite järgmises lõigus kasutanud Piontkovski küll verbi hirmutama fraasis „Попутать он может...“ („Ta võib küll hirmutada...“), kuid mis annab mõista, et Venemaa saabki vaid hirmutada, mitte reaalselt rünnata:

(85) "Попутать он может, а пойти – не может. Путин будет чем-то пугать Запад, чтобы склонить к тем же переговорам и более мягким условиям. Нет у него

возможности дойти до Киева и, тем более, что-то сделать в Прибалтике",- подчеркнул Пионтковский. („Zapad-2017“: Пионтковский объяснил...2017)

„Ta võib küll hirmutada, aga rünnata – seda ta teha ei saa. Putin hakkab Läänt millegagi hirmutama selleks, et kallutada enda kasuks pehmemaid läbirääkimistingimusi. Tal ei ole võimalust rünnata Kiievit, veel vähem teha midagi Baltimaades“, - rõhutas Piontovski. („Zapad-2017“: Пионтковский объяснил...2017)

Seega nagu antud näidetest võib näha, ei pruugi vaatamata negatiivse tähendusega sõnavarale, see sõltuvalt kontekstist üldplaanis alati negatiivsust luua, vaid mõjuda lugejale kohati pigem isegi hirmu vähendavalt või maharahustavalt, kuna hinnangud, mis vastavas kontekstis kajastuvad, lükkavad sõnavara poolt tekitatud negatiivsuse ümber või suruvad selle tahaplaanile (nagu näiteks anti ka mõista eelnevalt toodud näidetes, et eelkõige on Zapad 2017 näol tegemist Venemaapoolsete jõujoonte näitamisega, mitte niivõrd reaalse sõjalise ohuga).

Siinkohal võib aga tekkida küsimus, kas selliste konstruktsioonidega püüab näiteks Lääs teadlikult Venemaa mõjuvõimu vähendada ning näidata Venemaapoolset tegevust seoses õppustega pigem kui niisama hirmutamist ja oma sõjalise jõu demonstreerimist, et selle abil ühiskonnas võimalikku tekkivat paanikat vähendada või taotlevad selliste süžeedega kajastused teadlikult Venemaa kui Lääne, Ida-Euroopa riikide ja NATO jaoks negatiivse tegelaskuju ehk kui antikangelase pisendamist/pehmendamist?

Olenemata aga taolistest Venemaa kui negatiivse tegelaskuju ning võimaliku sõjalise agressori pisendamise näidetest, ei tohiks siiski alahinnata ka sellisel moel konstrueeritud ajakirjanduskajastuste võimalikku mõju lugeja psühholoogilise kaitse aspektist. Sest kuigi ühelt poolt võib Venemaapoolse sõjalise ohuga seotud hirmu vähendamine lugejat pisut maha rahustada, võivad ka taolised konstruktsioonid tekitada lugejale pildi kui ohtlikust naabrist, kelle ründepotentsiaali üle käiv arutelu võib lugejale siiski teatavat ohu- ja eaturvalisuse tunnet tekitada.

4.4.5 Personalisatsioon ehk isikustamine

Personalisatsiooni alla kuuluvad eelkõige viited nõ „tavalistele“ inimestele, nende tunnetele ja kogemustele, mis võivad hõlmata ka nende isikute kirjeldusi (nt nimesid, vanust, ametikirjeldust jne) (Bednarek ja Caple 2017: 88-89). Seetõttu on ka Zapad 2017 kajastustes oluline uurida, kas

uudislugudes on toodud esile „tavalisi“ inimesi, et muuta lugu lugeja jaoks tavainimese seisukohast lähemaks.

„Tavalised“ inimesed võivad olla tekstides esile toodud kas nime kaudu või läbi mitte-eliitsete rollisiltide, kuid inimese identifitseerimine nime järgi on autorite sõnul siiski märksa isikupärasem, kui ainult tema rolli esitlemine, nii nagu on ka isikupärasemad viitamised konkreetsele indiviidile (nt 31 a torulukksepp), võrreldes isikute grupile viitamisega (nt sugulased) (Bednarek ja Caple 2017: 89).

Samuti võib luua personalisatsiooni ka tavalistele uudistetegelastele omistatud emotsionaalsete kogemuste kirjelduste (nii negatiivsete kui positiivsete) ning ka kaudse kõne kaudu, kui see esindab tavaliste inimeste vaateid, kogemusi ja mõtteid (Bednarek & Caple 2017: 89).

Mõnikord võib ka mingi abstraktne protsess või teema olla personaliseeritud läbi „tavalise“ inimese esile toomise, kui on näiteks jutustatud mingit lugu ning toodud sisse näide mõnest konkreetsest „tavaliselt“ inimesest (Bednarek ja Caple 2017: 90-91).

Ka Zapad 2017 kajastuste puhul võis leida mõningaid personaliseerimise võtteid. Allolevas Postimehe reporaaziloos räägib ajakirjanik näiteks Valgevene restoranis töötavast kohalikust endisest sõjaväelaest Igorist, kes jutustab oma seisukohast Venemaa ja Valgevene õppustega seoses:

(86) Tavalisi valgevenelasi Zapadil toimuv väga ei huvita. Postimehega rääkinud kohalikud olid õppuse toimumisest teadlikud, kuid see teema neile väga korda ei lähe. Endine sõjaväelane, praegu Minski lähedal maanteeäärses restoranis töötav Igor ütles Postimehele, et ta on õppusest küll kuulnud, aga ei teadnud, et Zapad 2017 juba eile algas. Igori sõnul on normaalne, et Valgevene ja Venemaa õppusi korraldavad. «Olge rahulikud, mingit sõda NATO ja meie vahel ei tule,» avaldas ta veendumust. (Einmann 2017, *Zapad igapäevaelus silma ei hakka.*)

Taoline kohaliku „tavalise“ inimese taustakirjeldus ning tema arvamuse avaldamine võib olla lugeja jaoks uudisväärtuslik aspektist, et ta saab kuulda „tavaliste“ kohalike inimeste arvamust õppustega seonduvast olukorrast, mis võib ühtlasi tõsta ka lugeja usaldusväarsust vastava

seisukoha suhtes. Lugeja võib saada „tavalise“ inimese loosse sissetoomisest justkui sõnumi, et kui juba kohalikud elanikud ise sõja pärast ei muretse, ei ole vaja ka teistel sõja pärast muretseda.

Huvitava asjaoluna tuleb aga siiski mainida antud artikli puhul selle sisu ja pildi vastuolu. Sest kuigi reportaažilugu ise toob välja aspekti, et tavalisi valgevenelasi õppused ei huvita, mis on ära märgitud ka antud reportaažiloo pealkirjas („*Zapad igapäevaelus silma ei hakka*“), siis artikli juurde lisatud fotol on näha inimesi, kes marsivad reas ning kellel on käes Euroopa Liidu lipp ja plakatid sõnumitega "*За мирную Беларусь*" („*Rahumeelse Valgevene eest*“) ja "*Русски солдам иду домой! Водки здесь нет*" („*Vene sõdur mine koju! Vodkat siin ei ole*“), lisaks on ka foto all tekst: „*Zapadi-vastane meeleavaldus Minski tänavatel*“. Seega tekib siinkohal küsimus, kas ajakirjanik ei ole ise artikli foto ja sisu vastuolule tähelepanu pööranud või millisel põhjusel see vastuolu ilmneb?

4.4.6 Geograafiline ja kultuuriline lähedus

Läheduse loomise puhul on olulised tekstides viiteid paikadele, mis on sihtgrupi lähedal ning on grammatiliselt loodud läbi nominaalsete gruppide/fraaside (nt *Austraalia elanikud*, *Wellingtoni teadlased*, *Austraalia*) või läbi prepositsiooniliste fraaside, samuti ka viited inimestele, kes on (kultuuriliselt) lähedasest kogukonnast või rahvusest ehk kes kuuluvad publiku hulka (Bednarek ja Caple 2017: 91).

Kaugemate maade negatiivseid sündmusi uudises kajastades tuuakse Bednarek ja Caple'i (2017: 91) sõnul ohvrina välja oma enda maa või lähedased maad/riigid ning sellisel juhul ei konstrueerita sündmust kui geograafiliselt lähedast publikule, vaid näidatakse, et keegi publiku kogukonnast on kajastatava sündmusega seotud. Ühe sellise läheduse tekitamise võttena toovad autorid välja Montgomery poolt (2007, viidatud Bednarek ja Caple 2017: 91 kaudu) esitatud näite ideoloogilisest uudisväärtuslikkusest India Ookeni Tsunami uudise kohta, kus UK uudised on fokusseeritud esmalt lääneriikide kannatustele ning alles siis kohaliku elanikkonna omadele (Bednarek ja Caple 2017: 91).

Kõige enam loovad lähedust seega viited oma riigi ja rahvusega seotud publikule (nt *Austraallane Austraalias*), teiste maade publiku jaoks loovad lähedust aga viited teistele rahvustele (nt *Ameeriklased Austraalias*) või üldisem sildistamine (nt *Lääne ohver*). Samuti võib autorite sõnul

lähedus olla loodud ka läbi „*siin*“ ja „*seal*“ tähenduste või üldise kohaviidete (nagu nt *maakond/regioon*) ning adjektiivide kaudu (nagu *kohalik* või *kodumaine*) (Bednarek ja Caple 2017: 92).

Lisaks toovad autorid toetudes Ungere`ile (1997: 315, viidatud Bednarek ja Caple 2017: 92 kaudu) välja, et lähedus võib olla väljendatud ka läbi personaalsete asesõnade ja määrsõnade (nt *Meie poisid on võitnud*) ehk sissearvav mitmuse asesõnana/määrsõnana esitatud esimene isik loob ligidust juhul, kui ka publik on sellesse lausesse sisse arvatud. Sellist sissearvamist kasutavad autorite sõnul nii ajakirjanikud ise kui ka uudistes kasutatud allikad, kes on sageli poliitikud (Bednarek ja Caple 2017: 92).

Ligidus võib olla loodud ka kultuurilise läheduse esiletoomise kaudu, mistõttu on uudisväärtuslikud ka viited kultuurilisele pärandile ning inimestele, institutsioonidele/organisatsioonidele, toodetele, sündmustele jms, mis on kõnealuse kultuuriga seotud (nt *Obamacare*) (Bednarek ja Caple 2017: 92).

Näiteks eelnevas personalisatsiooni peatükis välja toodud artikli („*Zapad igapäevaelus silma ei hakka*“ 2017) juures olev foto võib valgevenelaste käes kantava Euroopa Liidu lipu kaudu konstrueerida Eesti publiku jaoks kultuurilist lähedust, kuna lugejale võib sellise foto nägemine tekitada arusaama, et valgevenelaste soov on kuuluda Euroopa Liitu.

Lisaks toovad Bednarek ja Caple toetudes Ungerer´ile (1997: 321, viidatud Bednarek ja Caple 2017: 93 kaudu) välja, et spetsiifiline ligiduse loomise strateegia on ka kaugel asuva sündmuse lähemaks muutmine ehk see, kui sündmuse vahemaa muudetakse lähemaks, mis võib luua potentsiaalset ohutunnet publiku jaoks.

Kuna Zapad 2017 puhul on tegemist Eesti jaoks geograafiliselt lähedal toimuva sündmusega, siis nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjandusartiklites kohtab sageli erinevaid geograafilisele lähedusele viitamise võtteid, kus ajakirjanikud või viidatud allikad püüavad vähendada Zapad´i õppuse „vahemaad“ nii Eestile kui ka Eesti naaberriikidele (Lätile, Leedule).

Näiteks Postimehe arvamuses on anonüümne autor konstrueerinud geograafilise läheduse Eesti publikule läbi sõna *siinne*, mida võib näha ka kui vastava sündmuse vahemaa vähendamist. Seetõttu võib taoline sõnum tekitada ka Eesti lugejas ohutunnet:

(87) Ka võidakse õppuste käigus vägesid ümber paigutada, ehk siis siinsesse regiooni jätta (*Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad* 2017).

Õhtulehe uudisloos kajastab aga ajakirjanik Leedu kaitsemeetmeid Zapad´i suhtes (tara ehitamine õppuste jaoks), mida võib seoses Eesti jaoks geograafiliselt lähedalasuva naaberriigiga näha samuti kui vastava ohu väljatoomise lähedaks muutmist Eesti jaoks:

(88) Leedu on hakanud septembris toimuvate õppuste jaoks riigipiirile tara ehitama, mis tuleb 45 kilomeetrit pikk ja 2 meetri kõrgune (Kuusk 2017).

Kuna taoline naaberriigi kaitsemeetmete tarvituselevõtt viitab nende riigi Venemaapoolse sõjalise ohu tunnetamisele, võib see tekitada ka Leedule geograafiliselt lähedal asuvas Eestis lugejate jaoks ohutunnet.

Delfi uudisloos on aga ajakirjanik toonud välja Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Henrik Praksi öeldu, kus võib näha ühes lauses koos nii Eesti jaoks ligiduse konstrueerimist läbi fraaside „...*Balti riikide lähinaabrus*...“ ning „...*Eestit ümbritsev julgeolekuruum*...“ kui ka sõjalise ohu väljatoomist läbi negatiivsusele viitava sõnavara *sõjaline* (fraasis „...*sõjaline jõud*...“) ja *riske* (fraasis „...*kahtlemata suurendab riske*...“) ning lisaks ka sõjalise ohu intensiivistamist läbi omadussõna *märkimisväärne* fraasis „...*koondab selleks ajaks Balti riikide lähinaabruse märkimisväärse sõjalise jõu*...“ ja läbi fraasi „...*kahtlemata suurendab*...“:

(89) "Asjaolu, et Vene Föderatsioon koondab selleks ajaks Balti riikide lähinaabruse märkimisväärse sõjalise jõu, mis on vajadusel valmis kiirelt tegevusse asuma, kahtlemata suurendab riske Eestit ümbritsevas julgeolekuruumis," lisas Praks (Koorits 2017).

Seega võib toodud Zapad´i ajakirjanduskajastuste põhjal öelda, et ligiduse loomine nii meie riigipiiri taga toimuvate Zapad´i õppustega kui ka naaberriikidega, kes kardavad Venemaa rünnaku alla sattuda, võib tekitada ka Eesti lugejaskonnas ohutunnet. Lugejate ohutunnet võivad lisaks suurendada ka täiendavad ajakirjanike või allikatepoolsed intensiivistavad võtted, kajastades väljendatud seisukohti läbi negatiivsete (sageli sõjaohule viitava) hinnangute ja negatiivse sõnavara kasutamise.

4.4.7 Aktuaalsus

Bednarek ja Caple (2017) poolt käsitletud sündmuste aktuaalsust on Zapad 2017 ajakirjandusartiklite puhul oluline uurida selleks, et mõista, kuidas püüavad ajakirjanikud võita lugejate tähelepanu, mis võimaldab ühtlasi viia uudises esitatud seisukohad ka kergemini lugejateni.

Ajakirjanikud püüavad luua uudise aktuaalsust näidates uudiseid nii äsja toimunud sündmustena, kui võimalik (nt läbi lihtoleviku, kestva oleviku või ajamäärangute nagu *praegu* ja *täna* rõhutamise, kuid ajaraamide ärajätmisega võidakse näidata ka tuleviku või mineviku sündmusi lähiajal toimuvatena) (Bednarek ja Caple 2017: 97-98).

Samuti on võimalik autorite sõnul õigeaegsust luua ka läbi sõnavara (nagu nt *on alanud*, *hiljemalt*, *käimasolev*, *arenev* jne) ning mida lähemale on uudises esitatud ajaline viide avaldamise ajale, seda õigeaegsemalt/aktuaalsemalt on sündmus konstrueeritud (Bednarek ja Caple 2017: 99).

Montgomery (2005: 242-243, viidatud Bednarek ja Caple 2017: 98 kaudu) on toonud välja kolm peamist kasulikkuse faktorit oleviku vormide kasutamise puhul: 1) uudiste õigeaegsus; 2) oleviku tunnetus; 3) sündmuste kauguse vähendamine.

Seega on ajalised viited ja aspektid, mis on avaldamise ajale lähedal (nt *täna*, *käesoleval hetkel*, *sellel nädalal*, *eelmisel ööl*, *hiljuti*, *eile* jne) olulise tähendusega aktuaalsuse loomisel, kuid ajalised aspektid, mis viitavad sündmustele kaugemast minevikust või tulevikust, omavad juba teisi funktsioone, kui õigeaegsus (Bednarek ja Caple 2017: 98).

Bednarek ja Caple (2017: 99) peavad siiski oluliseks rõhutada, et alati ei pruugi ajaviited luua uudisväärtuslikkust, vaid mõnikord võidakse läbi ajaviidete näidata ka lihtsalt ajalist voogu sündmuste vahel.

Bednarek ja Caple (2017: 99) järgi on uudiste ajastatuse puhul oluline ka uudsuse esitlemine, mida saab teha nii läbi omadussõnade (nt *uus* ja *värsk*) kui ka järjestamise kaudu (*esimene*), mis võib olla seotud ka mõjukuse esiletõstmisega, kuna läbi selle saab näidata ajaloolisust (olles millegi tegemises esimene). Uudsust võivad nende sõnul konstrueerida ka sellised verbid nagu

avalikustama, vabastama, avastama, paljastama, avalikuks tulema, kuna nad viitavad informatsiooni uudisusele (Bednarek ja Caple 2017: 99).

Ka Zapad 2017 kajastustes kasutavad ajakirjanikud lugejate tähelepanu köitmiseks uudise aktuaalsuse esiletõstmist, näidates sündmust just sellel päeval või hiljuti toimuvana.

Näiteks Postimehe uudisloos on ajakirjanik kasutanud kajastuse aktuaalsuse esiletõstmiseks sellist ajalist määrangut nagu *täna*:

(90) Täna algav Venemaa ja Valgevene sõjavägede ühisõppus Zapad 2017 on ajanud Ida-Euroopa riigid ärevile (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta* 2017).

Ka allolevas Postimehe reportaažiloos kasutavad ajakirjanikud aktuaalsuse esile tõstmiseks sellist ajalist määratlust nagu *käimasolev*, mis viitab õppusega kajastatu olulisusele, kuna see toimub just käesoleval hetkel:

(91) Käimasoleva õppuse Zapad kohta leiab Šuškevitsš, et kindlasti osaleb õppusel palju rohkem sõdureid, kui ametlikult välja öeldud ligi 13 000 inimest (Einmann, Ilvest 2017).

Järgnevas Postimehe uudisloos avaldatud näites on aga näha, kuidas ajakirjanik on oma kajastuse uudisväärtuslikkuse tõstmiseks avaldanud info Putini saabumisest õppustele juba enne sündmuse toimumist.

(92) Sellest, et Putin saabub eeloleval esmaspäeval Leningradi oblastisse õppustele, teatas tema pressiesindaja Dmitri Peskov (Randlaid 2017).

4.4.8 Ootamatus

Toetudes Bednarek ja Caple'ile (2017) võimaldab ootamatuse esiletõstmine vastupidiselt eeldusele tõsta uudistes mingi sündmus või olukord esile küljest, millele pole ajakirjanik, allikas või publik osanud varasemalt niivõrd tähelepanu pöörata ehk mis kujutab endast üllatusmomenti kajastuse autori enda jaoks, kajastuses esitatud allika jaoks, publiku jaoks või nende kõigi jaoks.

Viidete puhul ootamatusele on läbi keeleliste vahendite väljendatud sündmuse ootamatust, ebatavalisust või tundmatust, mida saab teha läbi omadussõnade (näiteks *hämminigus, enneolematu, erinev, haruldane, uudishimulik*) või läbi mäarsõnade (näiteks *ebatavaliselt,*

ootamatult või *erakordselt*, kuid ka viited inimeste ootustele või üllatustele võivad autorite sõnul näidata, et sündmus oli ootamatu (nt *keegi ei oodanud seda*) (Bednarek ja Caple 2017: 100).

Samuti on võimalik ootamatust konstrueerida ka läbi võrdluse teiste sündmustega, näiteks sellistega, mis on aset leidnud minevikus, sellise võrdluse puhul tundub vaadeldav sündmus, ebatavalisena/ootamatuna, kuna ta ei ole pikka aega toimunud. Sellised võrdlused võivad sisaldada ka ülivõrdelist omadussõna *esimene* ning olla seetõttu ajaloolise mõõdupuuga (nt *esmakordne alates 1958. aastast*), mis võib ühtlasi luua ülivõrdelisust ning suurendada läbi selle ka sündmuse ulatust (Bednarek ja Caple 2017: 100-101).

Zapad 2017 õppuste puhul on näiteks Ants Laaneots tõstnud Postimehe aramusloos esile üllatusmomendina Vene kaitseministeeriumi poolset taotlust saada Valgevenelt luba kasutada 5265-st vagunist Valgevene territooriumil 4126 vagunit:

(93) Seoses õppuste ettevalmistustega tabas Valgevenet ja tema naabreid ebameeldiv üllatus. Nimelt taotleb Vene kaitseministeerium kõigist selleks aastaks oma sõjaväe vedudeks plaanitud 5265 vagunist Valgevenelt luba kasutada selle territooriumil 4126 vagunit, ehk peaaegu kaks korda rohkem kui 2013. aastal. (Laaneots 2017)

Antud näites esitatud vagunite arvud ning aspekt, et Venemaa soovib nimetatud suurt hulka vagunite arvu kasutada Valgevene territooriumil, võimaldab lisaks Laaneotsa poolt esile tõstetud üllatusmomendile konstrueerida lugejatele arvamuse kontekstist lähtuvalt ka küsimusi seoses Venemaa eesmärkidega nii suure hulga vagunite kasutamise vajalikkusest Valgevene territooriumil. Seega võib öelda, et antud näites ilmestab Laaneotsa poolt esile toodud üllatusmoment ka Zapadi narratiivi keskset küsimust läbipaistvuse temaatikal.

Samuti esines Zapad 2017 kajastustes esile toodud üllatusmomente näiteks Venemaa elektroonilise sõjaväe võimekuse osas. Näiteks allolevas Postimehe uudisloos toob ajakirjanik välja Kaitseväe luurekeskuse ülema kolonel Kaupo Rosina üllatusmomendi antud aspektis:

(94) Kaitseväe luurekeskuse ülema kolonel Kaupo Rosina sõnul üllatas teda sügisel toimunud suurõppuse ajal Venemaa elektroonilise sõjapidamise võimekus. (Einmann 2017, *Eesti sõjaväeluure ülem: ...*)

Samas uudises kajastatud järgnevas näites võib Bednarek ja Caple'i (2017: 100-101) järgi Rosina poolt märgitud üllatusmomendi alusena välja tuua ka võrdluse esitamise varasemaga lauses „See

oli tase, mida me varem näinud polnud.“, mis võimaldab selle üllatusmomendi ulatust veelgi enam esile tõsta:

(95) Mind üllatas nende endi sõdurite hulk, keda neil õnnestus elektrooniliselt segada. See oli tase, mida me varem näinud polnud. Ja nad tegid seda erinevate väeliikidega, nii maaku kui ka õhuvägedega. See tõesti üllatas meid. (Einmann 2017, *Eesti sõjaväeluure ülem: ....*)

Eelnevate üllatusmomente käsitlevate näidetele alusel võib eeldada, et läbi üllatusmomentide esitlemise on võimalik mõjutada ka lugeja seisukohti kajastatavast sündmusest - näiteks võib lugeja, kes arvas olevat Venemaa sõjaväelise tehnika pigem iganenud, muuta oma arvamust vastava elektroonilise võimekuse esile toomise aspekti tõttu ning jõuda seisukohani Venemaa sõjatehnika moderniseeritusest.

5. ARUTELU

Üheks põhiliseks Zapad 2017 kujutamise viisiks ajakirjanduskajastustes oli kahe omavahel konfliktis oleva tegelase vastasseisu konstrueerimine. Samuti oli Zapad 2017 konstrueerimisel oluline lugeja positsioneerimine ehk lugeja kutsumine lugudele kaasa elama. Kolmanda suurema tähelepanekuna võib ajakirjanduskajastustes välja tuua hirmu konstrueerimise, kus Zapad 2017 lugusid püüti lugejale näidata kui Venemaa sõjalise ohu või Venemaapoolse hirmutamise lugusid. Käsitlen neid allpool lähemalt.

5.1 Vastasseisu konstrueerimine

Minu analüüsiks valitud eesti- ja venekeelsete ajakirjanduskajastuste puhul võib läbiva temaatikana välja tuua vastasseisu konstrueerimise ühelt poolt NATO/USA, Lääne- ja Ida-Euroopa (sh Balti-) riikide (edaspidi kui NATO riikide) ning teiselt poolt Venemaa vahel.

Ühe olulise vahendina on selleks kasutatud nii NATO riikide kui ka Venemaa poolt numbrilise näitaja - Venemaa-Valgevene ühisõppustel osalejate arvu kesksele kohale paigutamist. Teise olulise vahendina võib vastasseisu konstrueerimise puhul välja tuua narratiivsete tegelaskujude omavahelist vastandamist, kus ajakirjanikud/kõneisikud püüavad lugejaid veenda erinevate keeleliste võtetega ühte või teist tegelaskuju toetama. (Seda käsitlen eraldi järgmises alapeatükis).

Numbriline näitaja on piirjoon, mis võimaldab konflikti osapoolte ehk ühelt poolt NATO riikide ning teiselt poolt Venemaa omavahelisi suhteid ja seisukohti presenteerida.

NATO riikide seisukohtade puhul tõstatavad ajakirjanikud/kõneisikud numbrilise näitaja abil esile Venemaa-Valgevene ühisõppustega seotud läbipaistvuse küsimuse, tuues välja, et NATO riikide andmetel on vastav näitaja mitmeid kordi suurem, kui Venemaa ja Valgevene poolt deklareeritu. Taolisi kahe osapoole õppustel osalejate andmete erinevust kajastavaid konstruktsioone kohtab minu analüüsiks valitud ajakirjandusartiklites väga sageli ning seda nii eesti- kui venekeelsetes kajastustes. Näiteks Postimees kirjutas:

NATO on veendunud, et õppusel Zapad 2017 osalejate ametlik arv 12 700 ei vasta tõele ja tegelikult võtab õppusest osa tunduvalt rohkem sõdureid, kuni 100 000 inimest (Einmann, Pivest 2017).

Sageli kasutavad ajakirjanikud/kõneisikud selliste numbriliste piiride rõhutamiseks ka mitmeid uudisväärtuslikkusele rõhuvaid keelelisi elemente, mis aitavad lugejat esitatud seisukoha kasuks kergemini veenda, nagu näiteks ka eelnevas näites olevat kvantifikaatorit *kuni* fraasis „*kuni 100 000 inimest*“.

Ka Venemaa riigi seisukohti esitavates ajakirjanduskajastustes kasutavad ajakirjanikud/kõneisikud ära konflikti keskmeks oleva kahe osapoole numbriliste erinevuste esiletõstmist, tuues numbrilise näitaja abil välja ka NATO riikide etteheited Venemaa õppuste läbipaistvuse osas.

Näiteks Stolitsa uudisloos on ajakirjanik toonud välja esmalt informatsiooni, kus Euroopa maavägede ülem Ben Hodges annab teada, et: „*Venelased ei andnud meile tõsiseid põhjuseid uskuda nende arvandmeid, millest nad räägivad*“:

„Русские не дали нам серьезных причин верить цифрам, о которых они говорят“, – сказал в пятницу журналистам в Вильнюсе Ходжес на совместной пресс-конференции с министром обороны Литвы Раймундасом Кароблисом (*He верю! Американский генерал....2017*).

Tõlge: „*Venelased ei andnud meile tõsiseid põhjuseid uskuda nende arvandmeid, millest nad räägivad*“, - ütles Hodges reedel ajakirjanikele ühisel pressikonverentsil Vilniuses Leedu kaitseministri Raimundas Karoblis'ega (*He верю! Американский генерал....2017*).

Seejärel on ajakirjanik toonud välja Moskva ametlikult deklareeritud seisukoha ning viidanud NATO ametnike usaldamatusele Venemaa suhtes:

Москва сообщает, что в учениях будет задействовано менее 13 000 военнослужащих, но представители НАТО говорят, что эта цифра искусственно занижена, потому что учения разбиты на отдельные части с целью избежать обязанности приглашать наблюдателей. (*He верю! Американский генерал....2017*)

Tõlge: Moskva teatab, et õppustesse kaasatakse vähem kui 13 000 sõjaväelast, kuid NATO ametnikud ütlevad, et see arv on kunstlikult alandatud, sest harjutused on jagatud eraldi osadeks, et vältida kohustust kutsuda vaatlejaid. (*He верю! Американский генерал....2017*)

Taolise andmete erinevuse esitlemisega on võimalik seega näidata vastasseisu konstrueerimist kahe erinevat seisukohta omava riigi (riikide liidu) puhul ning näidata selle abil lugejale nende riikide omavahelisi suhteid.

Selline vastasseisu konstrueerimine äratav ühelt poolt lugeja tähelepanu, seda enam, et tegemist on julgeolekupoliitiliselt olulise teemaga Eesti jaoks. Teiselt poolt tõstatab see aga lugejates küsimusi (näiteks miks andmete erinevus siis ikkagi on nii suur), mis võimaldavad lugejat haarata sellele vastasseisule/konfliktile kaasa elama ehk veenda lugejat ühe või teise riigi (riikide liidu) seisukohtade suhtes poolt valima.

5.2 Lugeja positsioneerimine

Lugejaid saab kutsuda konfliktile kaasa elama läbi konflikti osapoolte (ehk tegelaste) ja nende tegevuste konstrueerimine viisil, mis võimaldab lugejal ühe või teise osapoole väidetega nõustuda või mittedõustuda või siis tegelaste emotsioonide või mõne tegelasgrupiga samastuda või neile vastanduda.

Loo tegelaste konstrueerimine ja lugejate veenmine nende tegelaste staatuses

Minu analüüsi aluste ajakirjanduskajastuste põhjal võib välja tuua, et ühelt poolt püüavad ajakirjanikud/kõneisikud näidata NATO riikide seisukohtades Venemaad kui antikangelast, kes vassib andmetega ning ei anna oma õppustest täit ülevaadet NATO riikidele.

Taolist antikangelase tegelaskuju näidatakse seega lugejale kui ebausaldusväärset tegelast. Sellise tegelase ebausaldusväärstust on NATO riikide seisukohtade kajastustes mõnikord suurendatud näiteks Venemaa varasema tüüpilise ebausaldusväärse käitumise esiletoomisega, mis on üheks uudisväärtuslikkuse konstrueerimise vahendiks.

Näiteks toovad ajakirjanikud/kõneisikud NATO riikide seisukohtade kajastustes välja Venemaale tüüpilist ebausaldusväärset käitumist läbi võrdluste Venemaa varasema valeinfo esitamisega. Allolevas Postimehe uudisloos on ajakirjanik kasutanud just sellist uudisväärtuslikkust (täpsemalt tüüpilisust) esiletõstvat konstruktsiooni:

Alates 2009. aastast on Venemaa kõigi korraldatud õppuste puhul väitnud, et osalejate arv jäi alla 13 000. Väga markantne näide valeinfo edastamisest pärineb eelmise aasta õppuselt Kavkaz 2016. Enne õppuse algust väideti, et osaleb 12 500 sõdurit. Pärast harjutuste lõppu avaldati, et tegelikult oli osalejaid vähemalt 120 000. (Kutti 2017)

Mõnikord ilmestatakse sellise tegelase antikangelase staatust ja ebausaldusväärsust ka Venemaa varasema sõjalise agressiooni näitamisega teiste riikide suhtes, kus samuti on näha Venemaale tüüpilise käitumise (ehk uudisväärtuslikkuse) konstrueerimist. Näiteks Õhtulehe uudisloos kirjutatakse:

"Kui Venemaa Krimmi läks, siis oli see õppuste kattevarju all. Kui Venemaa Gruusiasse läks, siis oli see ka õppus," seletas Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges. (Kuusk 2017)

"Nende ajalugu on täis näiteid, et nad ei pea kokkulepetest kinni," lisas ta (Kuusk 2017).

Antud näites võib näha ühtlasi ka *meie-nemad* vastandumise esiletoomist, kus ühed tegelased eristatakse teistest tegelastest, mis kergendab lugejatel esitatud tegelaste suhtes poolt valida.

USA-d ja NATO-t näidatakse aga NATO riikide seisukohtade kajastuses sageli kui kangelast, eelkõige Ida-Euroopa riikidele (sh Baltimaadele). USA ja NATO kui kangelase esiletõstmise puhul esitlevad ajakirjanikud/kõneisikud NATO-t peamiselt kui liikmesriikide julgeolekutagatist. Lisaks viidatakse ka sellele, et NATO on Venemaast palju võimsam, mistõttu mingit reaalselt ohtu Venemaa Balti riikidele ei kujuta.

Näiteks Vecherka uudisloos on toonud ajakirjanik välja NATO strateegilise kommunikatsiooni kompetentsikeskuse (NATO StratCom COE) juhi Janis Sartsi seisukoha, kes ütleb, et Venemaa sõjalise õppuse Zapad 2017 puhul ei kujuta Venemaa Balti riikidele sõjalist ohtu, sest sellisel juhul oleks tegemist rünnakuga kogu NATO vastu, kes on aga Venemaast märksa tugevam:

"Разумеется, это вызывает подозрения и опасения, но я не хотел бы преувеличивать и говорить, что это своего рода угроза военной акцией против стран Балтии, что

невозможно, поскольку она была бы нападением на НАТО, которая определенно намного сильнее, чем Россия", - сказал Сартс (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*).

Tõlge: "Kahtlemata tekitab see kahtluseid ja kartusi, kuid ma ei taha liialdada ja öelda, et see on teatavat tüüpi sõjaline oht Balti riikide vastu, mis on võimatu, kuna see oleks rünnak NATO vastu, kes on kindlasti palju tugevam, kui Venemaa," - ütles Sarts (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*).

Kui NATO riikide seiskohtade kajastused näitavad lugejale Venemaad eelkõige kui antikangelast ja USA ja NATO-t kui kangelast, siis Venemaa seisukohtade kajastused toovad Venemaa välja pigem kui ohvri staatuses, kellele NATO riigid teevad oma kahtlustustega liiga. Nagu juba eelpool mainisin, tuuakse ohvri staatust esile nii numbrilist vastasseisu konstrueerimise kaudu, kuid lisaks sellele ka Venemaa mitteagressiivsuse esitlemise kaudu.

Näiteks allolevas Vecherka uudises võib lugeja tajuda NATO-poolsete etteheidete esile tõstmist läbi informatsiooni esiletõstmise, et kuigi Moskva ei pea NATO-t vaenlaseks ning et „õppused ei ole suunatud alliansi vastu“, on vaatamata sellele Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem kindralleitnant Ben Hodges Venemaa tegevuse suhtes ikkagi etteheiteid tegev, mis jätab lugejale justkui mulje, et NATO otsib põhjuseid Venemaaga kiusu ajamiseks:

Несмотря на утверждения Москвы, что "НАТО не считается врагом" и что "учения не направлены против альянса", чешский генерал напомнил, что Россия не соблюдала установленный принцип по маневрам. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Tõlge: Vaatamata Moskva kinnitustele, et „NATO-t ei loeta vaenlaseks“ ja et „õppused ei ole suunatud alliansi vastu“, tuletas tšehhi kindral meelde, et Venemaa ei järginud manöövritele esitatud printsiipi. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Nii nagu NATO riikide kõneisikud püüavad võimendada eelnevalt toodud näidetes Venemaa ebausaldusväarsust ja antikangelaslikkust, püüavad Venemaa kõneisikud vastupidi suurendada oma usaldusväarsust lugejate silmis. Selleks kasutavad Venemaa kõneisikud nagu ka eelpool välja tõin peamiselt oma mitteagressiivsete õppuste stsenaariumite rõhutamist, ilmestades seda ka

NATO riikide naeruvääristamisega, mis võimaldab näidata lugejale teise osapoole seisukohti alusetutena või ebausaldusväärseksena.

Näiteks allolevas Postimehe reportaažiloos toob Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarov esmalt välja seisukoha, et jutt 100 000 osalejast Zapadil on „täielik jama“, lisades seejärel oma seisukoha veenvuse suurendamiseks naeruvääristava võtte NATO suhtes, öeldes, et NATO analüütikud on kasutanud õppustel osalejate arvu määramiseks astroloogide abi:

Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja polkovnik Vladimir Makarov nimetas täna täielikuks jamaks juttu, justkui osaleks Venemaa ja Valgevene suurõppusel Zapad kuni 100 000 sõdurit (Einmann, Ilvest 2017).

„Ma ei tea, kust võtab NATO sellised numbrid, nagu osaleks õppustel 70 000-100 000 sõdurit. Soovitan uskuda ametlikke numbreid, et õppusel osalete arv on 12 700. Tundub, et NATO analüütikud on õppusel osalejate arvu kokkuarvestamiseks kasutanud astroloogide abi,“ ütles Makarov täna Minskis pressikonverentsil. (Einmann, Ilvest 2017)

Lisaks oma sõjalise mitteagressiivsuse rõhutamisele ja teise osapoole naeruvääristamisele võimaldab Venemaal oma ohvri rolli lugeja silmis võimendada ka NATO riikide näitamine kui alusetu paanika tekitajana.

Näiteks allolevas MK-Estonia kajastuses toob Venemaa välisminister Sergei Lavrov välja, et Lääneriigid kasutasid Zapad 2017 õppusi ära hüsteeria õhutamiseks ning selle kattevarju all oma vägede paigutamiseks Balti riikidesse ja Poola:

„Все, кто хотел, побывали на этих учениях и подтвердили, что все было транспарентно. Но "под шумок", когда нагнеталась истерия, нашим американским коллегам вместе с натовцами удалось разместить на территориях Прибалтики, Польши дополнительные военные контингенты и военную технику", - сказал Лавров в интервью белорусскому каналу "СТВ". (Лавров: "США "под шумок"...2017)

Tõlge: „Kõik, kes soovisid, said nendel õppustel osaleda ja kinnitasid, et kõik oli läbipaistev. Aga „kattevarju all“, kui köeti üles hüsteeriat, õnnestus meie ameerika kolleegidel oma natolastega paigutada Baltikumi, Poola territooriumitele täiendavad sõjalised üksused ja sõjalist tehnikat“, - ütles Lavrov intervjuus Valgevene telekanalile „STV“. (Лавров: "США "под шумок"...2017)

Olenemata aga sellest, et Venemaa püüab ennast konstrueerida kui ohvri rollis olijat, võib ta Eesti lugejale mõjuda pigem agressiivsema poolena (tegelaskujuna), eriti just oma naeruväärastava suhtumise/reageeringute osas. Lugeja, kes samastab ennast näiteks NATO riikide seisukohaga ja tegelaskujuga võib tunda end seetõttu solvatuna ning taolised Venemaa kõneisikute väljaütlemised võivad lugejat pigem ärritada. See võib tekitada lugejas Venemaa kui tegelaskuju suhtes ka teatud emotsioone, näiteks viha, mis võib suurendada lugejas oma kodumaa kaitsmise soovi ning seeläbi suurendada ka lugeja kaitsetahet.

Lugejates kaasreaktsioonide tekitamine

Kuid lisaks sellele, et lugejale konstrueeritakse konflikti osapoolest kangelase, antikangelase või ohvri tegelaskuju, kelle staatuses püütakse lugejat veenda, on võimalik tegelaskuju kinnistada ja talle kaasa elada ka tema tekitatud reaktsioonide ja tegevuste kaudu.

Näiteks Venemaa antikangelase staatust saab lisaks Venemaa tüüpilisele (varasemale) ebausaldusväärse käitumise väljatoomisele tekstis võimendada ka läbi tema poolt tekitatud reaktsioonide (sh emotsioonide) esiletoomise kaudu.

Minu analüüsitud ajakirjandusartiklites on Venemaa antikangelaslikkust sageli võimendatud läbi Venemaa tekitatud emotsioonide - hirmu, mure, ärevuse, ohutunde, ebaturvalisuse väljatoomise NATO riikidele.

Näiteks Õhtulehe näites on ajakirjanik toonud esile USA reaktsiooni - *mure*, mis võimaldab lugejat Venemaa antikangelase staatuses kergemini veenda:

USA on mures septembris toimuva Venemaa suurõppuse Zapad 2017 pärast ja saadab ohutuse tagamiseks Balti riikidesse rohkem õhudessantväelasi (Kuusk 2017).

Taoliste tegelaste reaktsioonide (sh emotsioonide) esiletõstmise kaudu on võimalik tekstis luua lugejale ühe või teise tegelase tegevuse suhtes ka nõ kaasreaktsioone. Näiteks kui kajastatakse seda, kuidas USA Venemaa õppuste vähese läbipaistvuse tõttu muretseb, võib see tekitada ka lugejas mure- või ohutunnet, sest lugejal võib tekkida küsimus, miks peaks maailma suurim sõjaline jõud USA niisama põhjuseta oma muret väljendama.

Kuid samuti võib lugejate kaasreaktsioone kutsuda esile Venemaa reaktsioonide esitlemine ajakirjanduskajastustes. Näiteks MK-Estonia uudisloos on ajakirjanik toonud esile Venemaa

välisministri Sergei Lavrovi negatiivse/ründava suhtumise Lääne tõstatatud läbipaistvuse küsimuste osas, kus Lavrovi sõnul kasutavad lääneriigid Zapad 2017 õppusi hüsteeria tekitamiseks:

По его словам, Запад "пытался использовать проведение нами учений как повод для того, чтобы опять нагнетать истерию" (*Лавров: "США "под шумок"...2017*).

Tõlge: Tema sõnul püüdis Lääs “meie õppuste läbiviimist kasutada ära selleks, et taaskord õhutada hüsteeriat” (*Лавров: "США "под шумок"...2017*).

Seega kui näiteks Venemaa toob esile NATO riikide halvustava suhtumise sõjahirmu või hüsteeria tekitamises, võib see tekitada ka lugejas mõtteid, et ehk tõepoolest reageerivad NATO riigid üle, kuna Venemaa ja Lääne pingeliste suhete tõttu võivad soovida NATO riigid Venemaad halvaval valguses näidata.

Kuigi paljuski sõltub lugeja tõlgendusraamistik ka tema varasemast saadud informatsioonist ning analüüsioskusest, võib siiski öelda, et ajakirjaniku/kõneisiku veenva seisukohtade esitamisel võib lugeja arvamuse kujundamisel olla oluline roll. Ei saa eeldada, et lugeja kasutab oma arvamuse kujundamiseks alati mitmeid erinevaid meediakanaleid ja kajastusi. Lugeja võib piirduda ka üheainsa meediakanali tarbimisega või ainult teatud ajakirjanduskajastuste (või nt isegi ainult kajastuste pealkirjade) silmamise/lugemisega.

Lugejate eelnevalt näitlikustatud kaasreaktsioonide tekitamisega, võivad aga lugejal tõstatuda ka küsimused selle kohta, kui usaldusväärset on kõneisikud ja allikad tekstis (antud juhul Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes) konstrueeritud. Kui lugeja loeb näiteks iga päev Eesti ajakirjandusest Zapadi kohta vastandlikku informatsiooni, võib see mõjutada tema usaldust ajakirjanike poolt esitatud/vahendatud informatsiooni või isegi NATO kui organisatsiooni suhtes.

Seega oleks oluline ka vaadelda, kuidas on ajakirjanikud/kõneisikud oma seisukohtade ja andmete väljatoomisel kõneisikutele või seisukohtade aluseks olevatele andmetele viidanud.

Allikate kasutamine

Zapad 2017 kajastuste puhul võib välja tuua sagedase anonüümsetele allikatele viitamise. Arusaadavalt võib sõjaliste õppuste puhul olla põhjuseks see, et tegu võib olla salastatud teabega, mistõttu konkreetsetele allikatele ja dokumentidele ei ole võimalik viidata. Siiski tasuks

ajakirjanikel/kõneisikutel enne oma seisukohtade esitamist läbi kaaluda, kuivõrd oluline on, et lugejatel tekiks nende esitatud informatsiooni suhtes usaldus ning kuivõrd on võimalik seda mitteanonüümselt ning tõendatult esitada.

Näiteks Delfi uudisloos on toonud autor välja Eesti endise Kaitseväge juhataja Ants Laaneotsa kommentaari, kus Laaneots on kasutanud oma väite esitamisel eristamatut anonüümset tegelast „mitmed allikad“:

On teateid mitmest allikast, et Kreml on otsustanud vabaneda ebamugavast, pidevalt probleeme tekitavast, sõnakuulmatust partnerist (Koorits 2017).

Kuigi nagu mainisin, võib siinkohal olla tegu ka probleemiga, et vastav allikas on salastatud, võib taoline lausekonstruktsioon jätta lugejale pigem mulje, et tegu ei ole just eriti usaldusväärse informatsiooniga.

Samuti võivad lugejates tekitada nõutust ja küsimusi allikate usaldusväärse osas sellised anonüümsed allikad, kes on esitatud kui kategoriseeritud ehk ilma unikaalse identiteedita konstrueeritud tegelased. Van Leeuwen *i* (2008:40) järgi on kategoriseeritud tegelased need, kes jagavad oma identiteeti või funktsiooni teiste omataolistega ning on seetõttu esitletud tekstis lugeja jaoks pigem kõrvalrolli täitjana. Näiteks allolevas Postimehes avaldatud uudisloo näites on toonud autor välja anonüümse allika *analüütikud*, kes ei ole lugeja jaoks identifitseeritud, vaid jagab oma funktsiooni teiste omasuguste analüütikutega.

Analüütikud on oletanud, et need nimed on tegelikult Baltimaade varjunimed (Kutti 2017).

Siinkohal tekib lugejal ilmselt küsimus: millistest analüütikutest on jutt? Konteksti arvestades võib lugeja ehk eeldada, et tegu on pigem Lääne või NATO analüütikutega, kuid sellegipoolest võib taoline anonüümsus kahandada ajakirjaniku/kõneisiku poolt esitatud teksti veenvust lugeja silmis. Lugejale jääb arusaamatuks, kes need tegelased on ja mille alusel nad midagi väidavad.

Analüütikutele, Lääne kaitseplaneerijatele jt taoliste anonüümsetele tegelastele viitamist jääb eelkõige silma nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjanduskajastustes NATO riikide seisukohtade esitamisel õppustel osalejate arvandmete, õppuste stsenaariumite ja õppuste ulatuse osas.

Siiski esineb vaatamata sagedasele anonüümsusele nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjanduskajastustes ka allikate esiletõstmist. Peamiselt on näiteks nii osalejate arvandmete, õppuste stsenaariumile, ulatusele ja Venemaa sõjalise ohule viitamisel kasutatud NATO riikide kõneisikud (nt põhiliselt NATO kindraleid või eriesindajaid, Baltimaade ja Ukraina presidente,

ministreid või ministeeriumite esindajaid, Rahvusvahelise Kaitseuringute keskuse teadureid jt). Ning Venemaa/Valgevene seisukohtade esitamisel on osalejate arvandmete, õppuste mitteagressiivse stsenaariumi ja NATO riikide etteheidete väljatoomise puhul kasutanud ajakirjanikud peamiselt Venemaa/Valgevene kaitseministeeriumi, pressiesindajate, välisministrite, Venemaa relvajõudude peastaabi ülema jt kõrgete positsioonidega isikute esiletoomist.

Näiteks allolevas Postimehe reportaažiloos on ajakirjanik toonud Saksa kaitseministri välja kui tähtsa, ametialaselt kõrge staatusega isiku ning lugejate jaoks võimaliku arvamusiidri rollis olija:

Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen ütles eelmisel nädalal Euroopa Liidu kaitseministrite kohtumise raames Tallinnas ajakirjanikele, et õppusel Zapad 2017 osaleb hinnanguliselt 100 000 sõdurit (Einmann, Ilvest 2017).

Seega võib sõltuda ajakirjaniku/kõneisiku poolt valitud allika esitamisest, kui veenvaks lugeja esitatud seisukohta peab, mistõttu tasuks ajakirjanduskajastustes oma seisukohtade esitlemisel kaaluda lähtuvalt sõnumi olulisusest võimalusel allikate konkreetsemat esitamist.

Seda, kes olid Zapad 2017 õppuse teemal peamised kõneisikuid eestikeelsetes ja venekeelsetes ajakirjanduskajastustes, olen ma täpsemalt välja toonud Lisas 2.

Tegelaste (võimu)suhted ja rollid

Lisaks Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes konstrueeritud konflikti osapoolte konstrueerimisele kangelaseks, antikangelaseks või ohvriks, on võimalik konstrueerida keeleliste vahendite abil tekstis toodud tegelastele täiendavalt juurde ka näiteks aktiivseid või passiivseid rolle ning tuua välja tegelaste eesmärgid, mis aitab näidata, tegelaste omavahelisi (võimu)suhteid; samuti luua tegelase suhtes mingeid positiivsed või negatiivseid konnotatsioone või eristada ühtesid tegelasi teistest tegelastest (nt *meie* vs *nemad*). Sellised tegelaste ja nende tegevuste konstrueerimise võtted aitavad samuti lugejat ajakirjanikul/kõneisikul veenda oma seisukohtade kasuks või näidata mõnda tegelast halvemas valguses ja nõrgemana ning teist tegelast vastupidi paremas valguses ja tugevamana.

Minu analüüsitud tekstide põhjal võib öelda, et ajakirjanikud/kõneisikud näitasid ühelt poolt Zapad 2017 puhul Venemaad passiivses rollis olijana, kellele NATO riigid ütlesid, mida Venemaalt oodatakse ehk kuidas Venemaa peaks käituma, et NATO riigid teda rohkem usaldada saaksid.

Näiteks allolevas Postimehe näites on tegelaskujule *liitlased* (kelle all on mõeldud NATO liikmesriike) antud aktiivne roll, kes domineerib antud juhul teise tegelase *Venemaa* passiivse rolli üle, kes on liitlaste tegevuse (ehk läbipaistvuse ja usalduslike suhete loomise ärgitamise kogeja):

Liitlased on ärgitanud Venemaad olema toimuva suhtes läbipaistvam ning aitama luua usaldust (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*).

Siinkohal on ühtlasi näidatud ka tegelaskuju *liitlased* tegevuse eesmärgistatust, kes annab teisele osapoolele ehk Venemaale mõista, mis on nende tegevuse eesmärk: antud juhul oodatakse Venemaalt läbipaistvat tegutsemist usalduslike suhete loomiseks, mis võimaldab näidata seega ka NATO riikide sotsiaalset võimu Venemaa üle.

Kuid samas oli minu analüüsitud kajastustes näidatud ka Venemaad kui aktiivses rollis olijat, kelle mõjuvõimu näidati NATO riikidele, näiteks läbi Venemaa psühholoogiliste manipulatsioonivõtete kasutamise.

Näiteks allolevas Postimehe arvamuses konstrueerib Briti ajakirjanik Edward Lucas Venemaad kui aktiivses rollis olijat, kes on saanud oma tegevusest (psühholoogilisest mõjutamisest) teise konflikti osapoole suhtes kasu:

Venemaa on juba lõiganud kasu käiku lastud psühholoogilisest mõjutamisest, kujutades end Läänega võrreldes strateegiliselt võrdväärseks, geopoliitilises võistluses ülekohtu kannatanud osapoolena ja tõelise ohuna Kirde-Euroopa eeslinniriikidele (Lucas 2017).

Siinkohal võib näha Venemaa eesmärgistatud tegevuse - Lääne psühholoogilise mõjutamise väljatoomist, mis näitab ühtlasi Venemaa poliitilist võimu Lääne üle.

Eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes kujutati sageli üheaegselt nii Venemaad kui ka NATO-t mõjuvõimu omavana. Ühelt poolt toodi ajakirjanduskajastustes välja nii aspekt, et Venemaa kujutab endast potentsiaalset sõjalist ohtu Balti riikidele või Ukrainale, Poolale, Valgevenele, kuid samas oli paljudes kajastustes konstrueeritud juurde ka vaatenurk, kus tõsteti esile NATO mõjuvõimu Venemaa üle, näidates, et NATO on Venemaast tugevam ning seetõttu, et kujuta Venemaa NATO liikmesriikide jaoks tõsist ohtu. Seda esines näiteks kõige sagedamini Postimehe või ERR-i ajakirjanduskajastustes. Kuid nii Postimehe, ERR-i, Delfi kui ka Õhtulehe ajakirjanduskajastustes jäi silma ka sagedane Venemaa mõjuvõimu esile tõstmine, mis väljendus eelkõige Venemaa sõjalist ohtu konstrueerivate lausete, fraaside ja seisukohtade esitamises.

Venemaad näidati küll NATO riikide seisukohti väljendavates ajakirjanduskajastustes kui antikangelast ja ebausaldusväärset tegelast, kuid samas tuleb nendes konstruktsioonides esile ka tema sõjalise agressori või „hirmutekitaja“ olemus. Sellist kujutuspilti võimendavad veelgi eelnevalt välja toodud NATO riikide muret/hirmu väljendavad reaktsioonid ning muud ohutunde tekitamise võtted, millest kirjutan täpsemalt järgnevas hirmu konstrueerimise osas. Seega võib lugejal tekkida Venemaast pilt kui mõjuvõimsast, ohtlikust naabrist, keda tuleks karta. Kui ajakirjandus räägib sageli Venemaa reaalsest või potentsiaalsest sõjalisest ohust, mis paneb erinevaid riike seoses Zapad 2017 õppustega pidevalt Venemaa tegutsemise osas muretsema ja Balti riike end õppuste ajaks „valmis seadma“, siis miks ei peaks tavaline kodanik muret tundma?

Venekeelsetes ajakirjanduskajastustes kujutati pigem Venemaad aktiivses rollis olijana, seda kõige enam nii Vecherka uudislugudes, aga ka Stolitsa ja MK-Estonija lugudes. Sel juhul oli sarnaselt eestikeelsete ajakirjanduskajastustega kujutatud Venemaa sõjalist ohtu Balti riikidele, Poolale ja Ukrainale, kuid ei olnud niivõrd esile toodud NATO kui kaitsja rollis olijat NATO liikmesriikidele (seda esines vaid paaris venekeelses loos).

Samuti on võimalik konfliktis olevate osapoolte omavahelisi suhteid presenteerida lugejale läbi ühe osapoole eristamise teisest osapooltest (nt luues eristuste „*meie*“ ja „*nende*“ vahel nagu on toonud ajakirjanik välja allolevas Delfi uudisloo konstruktsioonis „*meie*“ ja „*meie liitlased*“):

Praksi sõnul on Zapad 2017 pikalt ette teada olev sündmus, mis võimaldab ka meil ja meie liitlastel võtta tarvitusele vastumeetmeid nende riskide maandamiseks ning võimaliku üllatusmomendi vähendamiseks (Koorits 2017).

Lisaks sellele, et selline konfliktis osalejate esitlusviis võimaldab näidata tegelaste omavahelisi (võimu)suhteid, on võimalik sõltuvalt lugeja seisukohast lugejal ennast ka ühe või teise osapoolega kergemini samastada. Näiteks võivad tekitada taolised *meie-nemad* konstruktsioonid võib-olla seeläbi ka suuremat ühtsustunnet selle tegelaste grupiga (nt Eesti kodanikel NATO-ga), mis võimaldab tekitada lugeja jaoks ka suuremat kindlus- ja turvalisuse tunnet.

Zapad 2017 puhul on konfliktsituatsioonis olevate tegelaste suhtes võimalik lugejate poolehoidu või vastandumist tekitada ka tegelaste abstraktsel kujul esitlemisega. Näiteks on Postimehe arvamuses toonud Briti ajakirjanik Edward Lucas välja abstraktsete tegelaste grupi „*Lääne hirmukülvajad ja sõjaõhutajad*“, kus viidatakse NATO riikidele, kes Venemaa õppuste suhtes läbipaistvuse küsimusi on tõstatanud:

Lääne hirmukülvajad ja sõjaõhutajad on tavapäraselt üle reageerinud viisil, mida üks Vene ametnik nimetas «hüsteeriliseks klounaadiks» (Lucas 2017).

Abstraktne tegelaste grupp on esitletud siin nii läbi kvalitatiivse tähenduse (läbi sõnade *hirmukülvajad* ja *sõjaõhutajad*) kui ka läbi objektivatsiooni (kohanimetus Lääs).

Konteksti arvestades võib vastavat abstraktset tegelaste grupi esitlemist näha ka kui kahe suuriigi/riikide liidu suhete vastandamise suurendamisena, kus Lucas toob esile Venemaapoolse naeruvääristava suhtumise NATO riikide läbipaistvuse küsimustesse Venemaa õppuste osas. Seeläbi võivad lugejad, kes arvavad samuti, et Venemaa Lääne suhtes naeruvääristavaid süüdistusi esitab, vastavale tegelasgrupile vastanduda ning seetõttu ka Venemaa suhtes kriitilisema hoiaku võtta.

Seega võib toetudes eelnevale öelda, et sõltuvalt sellest, keda ja kelle suhtes soovitakse näidata kas mõjuvõimu omavana, eristatuna/vastandatuna teisele tegelasele, sõltub ajakirjaniku/kõneisiku poolt konstrueeritud teadlikust või mitteteadlikust tegelaste rollide ja suhete esitlusviisist. Kuid hoolimata sellest, kas tegelase rolli paigutamine, nende samastamise/vastandamise suurendamine või nende tegevuse eesmärgistatuse väljatoomine on teadlik või ebateadlik, võimaldab see mõjutada lugeja arusaama esitletud seisukohast/väitest, kuna see võimaldab luua lugejale kujutluspildi nõrgemast, tugevamast, aktiivsemast, passiivsemast või agressiivsemast osapoolest.

Seepärast on ühelt poolt ajakirjanikel oluline läbi mõelda, millist konnotatsiooni võib tegelase mingisse rolli/suhtesse/tegevusse paigutamine lugejale luua. Teiselt poolt võimaldab selline tegelastele rollide andmine aga lugejaskonnal mõista, kas mingi tegelase rolli/suhtesse/tegevusse paigutamine on taotluslik ning millised võivad olla selle taotluse eesmärgid. Näiteks Venemaa mõjuvõimu esiletoomine Lääne suhtes võib näidata lugejale Venemaad kui mõjuvõimsat tegelast, kelle suhtes lugejal võib tekkida ohutunne.

5.3 Hirmu konstrueerimine

Venemaa õppustega seonduva sõjalise ohu ja sellega seotud hirmu konstrueerimist esines nii analüüsitud eesti- kui ka venekeelsetes tekstides, kuid eriti rohkelt esines seda eestikeelsete ajakirjanduskajastuste puhul. Enamus eestikeelsetest analüüsi aluseks olevatest ajakirjanduskajastustest konstrueerisid Zapad 2017 õppusi kui Venemaapoolse võimaliku sõjalise

ohuna Balti riikidele või Ukrainale või Valgevene (38 eestikeelsest kajastusest 23). Ainult pigem hirmutavana (ehk kus võimalikku sõjalist ohtu välja ei toodud, vaid pigem nähti seda Venemaa jõudemonstratsioonina) kujutati Venemaad kahes eestikeelses meediakajastuses. Kujutusviise, mis püüdsid esile tõsta seisukohta, et Venemaa ei kujuta Baltiriikide jaoks sõjalist ohtu, esines kuues eestikeelses loos.

Venekeelsetes ajakirjanduskajastustes esines Venemaapoolset võimaliku sõjalise ohu ja sellega seonduva hirmu konstrueerimist võrreldes eestikeelsete kajastustega siiski vähem (umbes pooltes kajastustes).

Põhjalikumad võrdlust eesti- ja venekeelsete ajakirjanduskajastuste hirmu konstrueerimise kajastamisest võib lugeda Lisas 3.

Minu analüüsitud eesti- ja venekeelsetes ajakirjanduskajastustes esines Venemaast tulenevat hirmu konstrueerimist nii läbi negatiivsete (peamiselt Venemaa sõjaohuga seotud) hinnangute, sõnavara kui ka emotsioonide esiletoomise. Samuti läbi uudisväärtuslikkuse esiletõstmise võtete (nt Zapad 2017 kui mõjuka sündmusena näitamine; Venemaa ootamatule sõjalisele võimekusele viitamine; Zapadi kohta ülivõrdelisust loovate sõnade ja väljendite kasutamise; Zapad 2017 õppuste lähemaks muutmine läbi geograafilise läheduse tekitamise võtte jt), vastavad näited koos täpsustavate selgitustega toon nende konstrueerimisviiside kohta allpool.

Venemaa sõjalise ohu konstrueerimist esines nii ajakirjanike vaatenurgast konstrueerituna kui ka kõneisikute seisukohtade kajastamise läbi. Eestikeelsete ajakirjanduskajastuste puhul jäi kõlama eelkõige NATO riikide vaatenurk, kus sageli tõsteti esile Venemaa võimalikku sõjalist ohtu Balti riikidele (kõige enam Leedule), Ukrainale, Poolale või Valgevene. Venekeelsete ajakirjanduskajastuste puhul jäi kõlama ühelt poolt NATO riikide vaatenurk, kus tõsteti esile eelkõige Venemaa sõjalist ohtu Balti riikidele (nii üldistatud kujul, kui ka tuues mõnel juhul esile Leedut või Poolat) ning mõnel juhul ka Ukrainale. Teiselt poolt jäid kõlama ka Venemaapoolsed hirmutamise soovid, kus ei tõstetud esile Venemaapoolset sõjalist ohtu, vaid püüti näidata, et Venemaa soovib oma jõu demonstreerimisega vaid hirmutada NATO riike.

Kõneisikutest oli eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes, mis konstrueerisid Venemaa sõjalist ohtu ja sellega seonduvat hirmu, sageli kasutatud NATO erinevaid kõneisikuid (nii anonüümselt nagu *analüütikud*, kui ka konkreetsemaid nagu nt Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges), samuti Eesti kõneisikuid (nagu nt Eesti Kaitseväge juhataja Riho Terras; Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadureid kas anonüümsetena või nimetatuna,

nagu nt Henrik Praks; endist Eesti Kaitseväe juhatajat Ants Laaneotsa) kui ka teisi Baltimaade kõneisikuid (nt Leedu siseminister Eimutis Misiunas; Leedu president Dalia Grybauskaitė; Läti kaitseminister Raimonds Bergmanis jt).

Venekeelsetes ajakirjanduskajastustes, mis konstrueerisid Venemaa sõjalist ohtu ja sellega seonduvat hirmu, oli samuti kasutatud nii NATO kõneisikuid (samuti nii anonüümsel kujul kui ka konkreetsemalt esile tooduna nt NATO Sõjalise komitee esimees Petr Pavel; Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem Ben Hodges; NATO peasekretär Jens Stoltenberg), Baltimaade kõneisikuid (nt Leedu kaitseminister Raymundas Caroblis; Leedu kaitseministeeriumi II osakonna direktor Raimijus Baltrenas; Läti kaitseminister Raymond Bergmanis) kui ka Eesti kõneisikuid, keda esines sõjalise ohu konstrueerimise lugudes ülejäänud kõneisikutega pigem vähem (nt Eesti Kaitseväe juhataja Riho Terras, Eesti Välisluureameti peadirektor Mikk Marran; toonane Eesti kaitseminister Margus Tsahkna).

Venemaa sõjalist ohtu tõsteti nii venekeelsetes kui ka eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes Baltiiriikide seisukohast esile sageli läbi reaktsioonide esitamise (nt mure, ärevus), mida võimendati mõnikord ka teiste võimalike keeleliste vahenditega (nt metafooridega, negatiivse sõnavara ja hinnangutega või ametialaselt kõrgete isikute esiletoomisega kajastuses toodud vaatenurkade esitlemisel, kes lugeja jaoks võimalikku arvamusirolli rollis olijat võivad kujutada). Näiteks allolevas Postimehe uudisloos on tõstetud esile Ida-Euroopa riikide reaktsioon - mure, mille põhjuslikku alust (Venemaa vägede Valgevenesse jätmist) on võimendatud läbi metafoorilise kujutluspildi loomise Trooja hobusest ning rahutuse/ärevuse tekitajana on lisaks kasutanud ajakirjanik kõrge positsiooniga Leedu kaitseministri Raimundas Karoblise hinnangu esiletoomist:

Ida-Euroopa riigid tunnevad muret, et Venemaa võib kasutada õppusi Trooja hobusena – jättes osa varustusest ja vägedest piirkonda alles. «Me ei saa olla täielikult rahulikud,» lausus Leedu kaitseminister Raimundas Karoblis. (*Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta 2017*)

Sellise konstruktsiooni puhul, kui ajakirjanik/kõneisik suudab lugejat piisavalt veenda, võib ka lugeja võtta seisukoha, et Venemaa võibki plaanida sõjalisi samme Ida-Euroopa riikide suhtes, mis võib aga omakorda vähendada elanikkonnas turvatunnet ning tekitada paanikat.

Samuti näidati Venemaa sõjalise ohu tõttu muretsejana Baltiiriikide seisukohast USA-d. Näiteks Õhtulehe uudisloos on toonud ajakirjanik välja USA maavägede ülema kindralleitnant Ben

Hodgese negatiivne emotsiooni – *mure*, mille aluseks Venemaapoolne provokatiivsete tegude võimalikkus toimuvate õppuste osas. Lisaks on ajakirjanik toonud välja ka selle mure tõttu tegutsema asuva USA kui Baltiriikide jaoks kaitsja/kangelase rolli Balti riikidele abi osutamisel ja ohutuse tagamisel läbi fraasi „...*ja lisas, et USA saadab Eestisse, Lätti ja Leetu õppuste ajaks kuni 600 õhudessantväelast juurde*“. Uudisväärtuslikkuse seisukohast võib seda ühtlasi näha ka kui mõjukuse konstrueerimist, kuna USA tegevus tuleneb Venemaa õppustega kui mõjuka sündmusega seotud võimalikest provokatiivsetest tegudest:

Hodges ütles, et on mures sellepärast, et Venemaa õppused võivad Balti riikide piiril provokatiivseid tegusid kaasa tuua ja lisas, et USA saadab Eestisse, Lätti ja Leetu õppuste ajaks kuni 600 õhudessantväelast juurde (Kuusk 2017).

Seega nagu ka eelnevas näites sai välja toodud, on ühe uudisväärtuslikkust konstrueeriva võttena minu analüüsiarvestustes ajakirjanduskajastustes esitletud Zapad 2017 õppust kui mõjukat sündmust. Ka näiteks Delfi uudisloos on ajakirjanik toonud esile Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Henrik Praksi seisukoha, et Venemaa sõjalist tegutsemist järgitakse seoses Zapad 2017 õppusega pingsalt ning Eesti koos oma liitlastega on valmis vajadusel Venemaa sõjalise õppuse raamidest väljumise korral vastumeetmeid rakendama:

Õppuse ajal peaks tema sõnul nii Eesti kui ka meie liitlased olema kõrgendatud valmisolekus nii sõjaliselt kui poliitiliselt. Lisaks tuleb seda valmisolekut ka vastavalt kommunikeerida demonstreerimaks Vene juhtkonnale, et tema tegutsemist järgitakse pingsalt ning juhul, kui Venemaa sõjaline tegevus peaks minema kaugemale pelgalt õppustest, ollakse valmis reageerima. (Koorits 2017)

Taoline mõjukuse konstrueerimine, kus Venemaa õppust on esitletud kui tähtsat sündmust, mis nõuab NATO riikide kõrgendatud valmisolekut, võib aga tekitada ka lugejas teatud ohutunnet seoses Venemaa võimaliku sõjalise ohuga. Seetõttu on ka mõjukuse konstrueerimisel oluline koht Venemaa mõjuvõimu ja sõjalise võimekuse ning sellega seonduva ohu esitlemisel.

Samuti võib ühe uudisväärtuslikkuse konstrueerimise võttena ajakirjanike/kõneisikute poolt Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes näha lugejates hirmu ja ohutunde tekitamist läbi Venemaa-Valgevene õppuste geograafilise läheduse tekitamise võtte, kus Zapad 2017 õppustega seotud sõjalist tegevust näidatakse lugeja jaoks geograafiliselt lähedal asuvana. Näiteks allolevas Postimehe ajakirjanduskajastuses võib näha, kuidas ajakirjanik on toonud Zapad 2017 õppuse kui sündmuse Eesti lugeja jaoks geograafiliselt lähemale läbi konstruktsiooni, mis viitab Eesti-Vene kontrolljoonest vaid saja kilomeetri kaugusel peetavate Venemaa-Valgevene õppustele. Taolised

sündmuse lähemaks muutmise võtted võivad lugejas ühtlasi nii ohutunnet tekitada kui ka nende turvatunnet vähendada.

Vaevalt oskasid Peipsi-äärsete külade elanikud septembris aimata, et õhtuse uudistesaaate dramaatilised kaadrid Zapadi demopäevalt Valgevenes ja Kaliningradis korduvad suurema kärata meile märksa lähemal (Kund 2017).

Vaid saja kilomeetri laiusel ribal Eesti-Vene kontrolljoonest idas harjutas ühtäkki 13 000 Vene võitlejat koos tankide, hävitajate ja dessantkooperitega (Kund 2017).

Hirmu konstrueerisid ajakirjanikud ka läbi negatiivsete hinnangute esiletoomise, mis väljendasid võimalikku Venemaapoolset sõjalist ohtu. Näiteks on ajakirjanik toonud allolevas Vecherka uudisloos välja NATO Sõjalise Komitee esimehe Petr Paveli seisukoha, kus Pavel ütleb, et Venemaa ja Valgevene õppused „sarnanevad ettevalmistusega suureks sõjaks“, mis võib luua õppustest lugejale justkui arusaama, et peatselt võibki sõda oodata:

Совместные масштабные военные учения России и Беларуси "Запад-2017", которые проходят с 14 по 20 сентября, похожи на подготовку к большой войне, заявил председатель Военного комитета НАТО генерал Петр Павел в интервью агентству Associated Press. Об этом пишет портал Kasjauns.lv. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Tõlge: Venemaa ja Valgevene laiaulatuslikud sõjalised õppused "Zapad -2017", mis toimuvad 14. septembrist kuni 20. septembrini, sarnanevad ettevalmistustega suureks sõjaks, ütles NATO Sõjalise Komitee esimees Peter Pavel intervjuus Associated Press'ile. Sellest on kirjutanud portaal Kasjauns.lv. (*НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне 2017*)

Taoliste hirmutavate, justkui sõjaks valmistuvate Venemaa tegevuste esitlemine, võib lugejates esile kutsuda nii negatiivseid emotsioone (nt hirm, ärevus, ohtunne) kui ka turvatunde vähenemist.

Samuti võib hirmu konstrueerivatena näha selliseid seisukohtade väljendusi, mis konkreetselt ei väida, et Venemaa tegevuste puhul on tegemist sõjaks ettevalmistavate tegevustega, kuid mis hoiatavad Venemaa võimaliku sõjalise tegevuse eest, sisaldades endas samal ajal ka negatiivset sõjaohuga seotud sõnavara. Näiteks Õhtulehe uudisloos on ajakirjanik toonud välja USA eriesindaja Kurt Volker'i seisukoha, kus ta hoiatab lääneriike valmistuma kõikideks Zapad 2017

õppustega seotud situatsioonideks (sh sõjaliseks agressiooniks), kasutades selleks negatiivset tähendust kandvat verbi *hoiatama* ning negatiivse tähendusega fraasi *sõjaline agressioon*:

Kurt Volker, kes on USA eriesindaja Ukrainas, hoiatas, et tänavused Valgevene ja Venemaa ühisõppus Zapad nõuab lääneriikidelt valmisolekut kõikideks võimalikeks situatsioonideks, sealhulgas ka sõjaliseks agressiooniks, vahendab Delfi (*USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal...2017*).

Venemaa sõjalise ohuga seotud hirmu konstrueerimist esines ka läbi selliste uudisväärtuslikkust tõstvate keeleliste elementide kasutamise nagu ülivõrdelisust loovad kvantifikaatorid. Näiteks järgnevas Delfi uudisloos on Vene analüütik Pavel Felgengauer kasutanud õppuse iseloomustamiseks selliseid sõnu nagu *hiiglaslik* (fraasis *õppuste mastaap saab olema hiiglaslik*); *suur* (fraasis *suure sõja pidamine*) ning *järsk* (fraasis *järsk suurendamine*) relvajõudude lahinguvõime suurendamise kohta:

Vene sõltumatu analüütik Pavel Felgengauer märgib, et „õppuste mastaap saab olema hiiglaslik, kuna toimub Venemaa relvajõudude lahinguvõime järsk suurendamine selleks, et tagada suure sõja pidamine Euroopa kontinendil“ (Koorits 2017).

Ühe uudisväärtuslikkuse konstrueerimise võttena võib lugeja jaoks ohutunnet tekitada ka teatud ootamatute situatsioonide presenteerimine Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes, mis tõstavad esile Venemaa sõjalist võimekust.

Näiteks on toonud Postimehe ajakirjanik esile Eesti Kaitseväge luurekeskuse ülema kolonel Kaupo Rosina ootamatu „üllatusmomendi“ Venemaa elektroonilise võimekuse osas:

Kaitseväge luurekeskuse ülema kolonel Kaupo Rosina sõnul üllatas teda sügisel toimunud suurõppuse ajal Venemaa elektroonilise sõjapidamise võimekus (Einmann 2017, *Eesti sõjaväeluure ülem: ....*).

Kuid nagu eespool ütlesin, ei tohiks lugejate ohutunde ja hirmu tekitamisel tähele panemata jätta ka Zapad 2017 ajakirjandusartiklites konstrueeritud tegelaste reaktsioonide esiletoomist ja teiste erinevate keeleliste vahendite, näiteks Venemaale tüüpilise käitumise, Zapad 2017 kui sündmuse mõjukuse, erinevate intensiivistajate (nt metafooride, kvantifikaatorid jne) ning oluliste kõneisikute (arvamusliidri rolli kandjate) tähtsust.

Mõnikord on aga nii eesti- kui venekeelsetes ajakirjandusväljaannetes kajastatud vaid Venemaa hirmutamissenaariume, kus Venemaad ei näidata reaalse sõjalise ohuna, vaid pigem püütakse

lugejale tõsta esile Venemaa sõjalise ohu demonstreerimise soovi. Eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes esines taolisi konstruktsioone siiski vähem kui venekeelsetes ajakirjanduskajastustes.

Näiteks Vecherka uudisloos on ajakirjanik toonud esile NATO strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktori Janis Sartsi arvamuse, kus ta väljendab seisukohta, et Venemaa soovib sõjalise õppuse Zapad kaudu hirmutada Balti riike läbi oma jõu ja tugevuse näitamise ning on seda ka juba teatud määral saavutanud:

Военными учениями "Запад 2017" Россия хочет запугать Балтийские страны и их союзников, продемонстрировав свою мощь и силу, чего в известной мере и добилась, заявил сегодня в интервью передаче телеканала LNT "900 секунд" директор Центра стратегической коммуникации НАТО Янис Сартс, сообщает *mixnews.lv*. (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*)

Tõlge: Läbi sõjaliste õppuste "Zapad-2017" soovib Venemaa hirmutada Balti riike ja nende liitlasi, demonstreerides oma tugevust ja jõudu, mida ta mõnevõrra on juba saavutanud, ütles täna intervjuus LNT kanalile "900 sekundit" NATO strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktor Janis Sarts, teatab *mixnews.lv*. (*НАТО: России удалось напугать страны...2017*)

Esimene negatiivsuse ja hirmu konstrueerimise viis (Venemaa potentsiaalse sõjalise (ründe)tegevusega seotud ohu esiletõstmine) võib tunduda lugeja jaoks ilmselt rohkem aukartust ja ohutunnet tekitavana, võib eeldada, et Eesti lugeja seisukohast eelkõige just Venemaa sõjalise ohu kujutamine Baltiriikide jaoks. Siiski ei saa välistada, et ka teine hirmust kõnelev konstrueerimisviis (kus ajakirjanikud/kõneisikud rõhutavad pigem ainult Venemaa püüet läbi oma sõjalise võimekuse demonstreerimise NATO riike hirmutada), lugejale ohutunnetusega seotuid emotsioone ja reageeringuid üldse ei tekitaks.

Oma analüüsis olen toonud välja Venemaa hirmutamistsenaariume ühe tekstilise konstrueerimisviisina, kus ajakirjanikud/kõneisikud püüavad Venemaa sõjalist ohtu justkui vähendada/pisendada. NATO riikide kõneisikute keelekasutuses võib Venemaa sõjalise ohu ja sellega seonduva hirmu pisendamise püüd olla seotud NATO riikide sooviga vältida näiteks ühiskonnas paanika tekkimist. Venemaa kõneisikute keelelises väljendustes võib see aga olla seotud Venemaa enda sooviga näidata end küll sõjaliselt võimsana, kuid mitte sõjalisi samme planeerivana ehk sõjaliselt agressiivsena.

Kuid olenemata sellest, kas tegemist on pigem vaid Venemaa hirmutamistsenaariumitega või nendega, mis räägivad ka Venemaa võimalikust reaalsest sõjalisest ohust seoses Zapad 2017 õppustega, võivad need hirmu pidevalt esile tõstvad konstruktsioonid Eesti elanikkonna jaoks turvatunnet vähendada.

Samuti võivad taolised ajakirjanduskajastused, kus esineb erinevat sõjaohuga seotud negatiivsuse ja hirmu esiletoomist ning pidevalt kahe riigi (riikide liidu) omavahelise vastasseisu konstrueerimist tekitada lugejas ka segadust ja arusaamatust. Kui näiteks Eesti lugeja loeb ühel päeval NATO riikide seisukohti väljendavaid ajakirjanduskajastusi, mis toovad välja, et Venemaa õppused ei kujuta endast sõjalist ohtu NATO liikmesriikidele, kuid teisel päeval konstrueerivad ajakirjanikud/kõneisikud sõjalise ohu lähedust Eestile läbi erinevate geograafilise läheduse tekitamise võtete (nt näide nr 88, kus Leedu hakkab oma piirile õppuste ajaks tara ehitama) ning tõstetakse esile USA muret seoses Venemaa õppustega ja NATO vägede juurdesaatmist Balti riikidesse (nt näide nr 79), võib see tekitada lugejas segadust ning võib-olla ka usaldamatust nii Eesti ajakirjanduse kui ka NATO kui organisatsiooni suhtes.

Seega võib kokkuvõttes öelda, et läbi keeleliste vahendite kasutamise nagu näiteks narratiivide konstrueerimise ning narratiivi kaudu tegelaste (kangelaste, antikangelaste või ohvrite) konstrueerimise, on võimalik õppust Zapad 2017 näidata lugejale konfliktsituatsioonina kahe omavahel vastasseisus oleva osapoole vahel. Lugeja taju konfliktsituatsioonist on võimalik mõjutada aga läbi selle, millise konflikti osapoole esitlus lugejale veenvamalt mõjub. Lugeja veenvuse suurendamiseks on võimalik nende konfliktsituatsioonis olevate tegelaste esitlemist tekstides omakorda võimendada või pehendada erinevate keeleliste vahenditega, näiteks sellistega, mis tõstavad esile nende tegelaste omavahelisi rolle, võimusuhteid või tegevuste eesmärgi (nagu näiteks tegelaste aktiivsena/passiivsena kujutamine, nende tegevuste eesmärgistatus, ühtede tegelaste eristamine ja paremana näitamine teistest tegelastest). Samuti läbi selliste keeleliste vahendite, mis konstrueerivad hirmu või negatiivsust nagu näiteks negatiivsete hinnangute; reaktsioonide (sh emotsioonide); sõnavara; negatiivse tüüpilise käitumise; ootamatu (auditooriumi jaoks pigem negatiivsena seostuva) teise osapoole sõjalise võimekusega seotud info esitlemine; auditooriumi jaoks potentsiaalselt ohtu kujutava/negatiivse sündmuse geograafiliselt lähemaks muutmise kaudu.

6. KOKKUVÕTE JA SOOVITUSED

Zapad 2017 õppuse keeleline konstrueerimine võimaldab näidata kahe osapoole vahel tekkinud konfliktsituatsiooni lugejale kui narratiivi, kus konflikti osapooled ehk narratiivi tegelased on omavahel esitatud vastandlikes suhetes, konstrueeritud kui kangelasena, antikangelasena või ohvrina.

Läbi erinevate keeleliste konstrueerimisvahendite on võimalik vastava konfliktsituatsiooni suhtes äratada lugejate tähelepanu ning kutsuda lugejaid tegelastele kaasa elama.

Töös toodud analüüsi põhjal võib öelda, et Zapad 2017 õppuse eesti- ja venekeelsed kajastused räägivad Eesti ajakirjanduses valdavas osas Venemaa potentsiaalsest sõjalisest ohust ja selle ohuga seotud hirmust. See väljendub sageli nii Venemaa sõjaohuga seotud negatiivsete emotsioonide, sõnavara ja hinnangute esiletõstmises (nt Venemaa võimalike rünnakustsenaariumite esiletoomine Balti riikidele) kui ka Venemaa sõjalise võimekusega seotud ohu/hirmu rõhutamises, mida võimendatakse näiteks nii õppustel osalejate arvandmete kui ka õppuse ulatuse intensiivistamise kaudu (nt kvantifikaatorid ja sõnavaralised võimendajad). Samuti Venemaa mõjuvõimu esitlemise kaudu Venemaa kui aktiivsesse rolli paigutamise ja Venemaa mõjuvõimu esitamisega NATO riikide üle (sh psühholoogilised mõjutuskatsed). Taolise konstruktsioonid võivad minu hinnangul lugejaskonnas, seega laiemalt ka Eesti ühiskonnas, tekitada ärevust ning ohutunnet.

Ning olenemata sellest, kas Venemaa sõjalist ohtu konstrueerivates ajakirjanduskajastustes oli tegu Venemaa potentsiaalse sõjalise ohu väljatoomisega või pigem Venemaa kui hirmutaja rolli paigutamise ja, võib selle mõju olla lugejaskonnale ärevust tekitav ning turvatunnet vähendav.

Lisaks Venemaa sõjaohu ja hirmuga seotud negatiivsuse esiletõstmisele võib minu analüüsitud ajakirjanduskajastuste alusel öelda, et nii eestikeelsed kui ka venekeelsed kajastused võimaldavad jätta lugejale (kes ei pruugi olla teadlik keelelise konstrueerimise võtetest) Zapad 2017 õppustest ebamäärase kujutluspildi kajastustes esitatud andmetest ja seisukohtadest. Kuigi võib eeldada, et enamikku Eesti lugejaskonnast veenavad pigem Eesti või NATO riikide kõneisikute seisukohad, ei saa välistada, et Eesti lugeja näeb ajakirjanduskajastustes esitatud Zapad 2017-ga tõstatatud vastuolulisi väiteid vaid kahe osapoole (Venemaa ja NATO) omavahelise poliitiliste suhete jagelemisena ning ei võta kummagi osapoole seisukohti/avaldusi tõsiselt. Sest sageli esines nii eestikeelsete kui ka venekeelsete ajakirjanduskajastuste puhul NATO riike naeruvääristavat

suhtumist Venemaa kõneisikute poolt, mille eesmärk oli näidata publikule NATO riikide erinevaid tõstatatud kahtluseid (läbipaistvuse ja võimaliku sõjaohu osas) alusetutena.

Eesti lugejaskond (sh kaitseväelased) võivad ajakirjanduskajastustes esitatud Venemaa sõjalise ohu või sõjalise ohuga seotud hirmu konstrueerimisele reageerida mitmel moel. Ühelt poolt võib Venemaa sõjalise agressorina konstrueerimine ning Venemaa halvustav/naeruvääristav suhtumine seoses NATO riikide tõstatatud läbipaistvuse küsimustega tekitada ühiskonnaliikmetes Venemaa kui agressiivselt käituva osapoole suhtes vastumeelsust ning sellest tulenevalt tõsta ka kaitseväelaste kaitsetaht ja võitlusvalmidust.

Teiselt poolt võib situatsioon, kus ajakirjanduskajastustes esineb palju Venemaa sõjaohuga seotud negatiivsust ja hirmu konstrueerimist ning Zapad 2017 õppusega seotud ebamäärast (lugeja seisukohast arusaamatut infot), tekitada Eesti elanikkonnas turvatunde vähenemist. Sest kui kaks suurt riiki/riikide liitu omavahel võistleb ning Venemaa õppustest konstrueeritakse ajakirjanduses pilt kui mitte „tavalistest“ õppustest, võib see tekitada ka elanikkonnas ohutunnet ning sellest tulenevalt turvatunde vähenemist. Kas sõjalise ohu tunnetus võib pigem suurendada või vähendada kaitsetaht, on ilmselt suuresti sõltuv ühiskonnaliikmete (sh kaitseväeteenistujate) üldisest meelestatusest ja seisukohtadest Eesti riigi kaitsevõimekuse suhtes. Seetõttu võib Venemaa sõjalise ohu tunnetamine kutsuda ühiskonnas esile ilmselt nii kaitsetahte tugevnemist kui ka vähenemist.

Kolmandaks võib aga NATO ja Venemaa omavaheliste vastandlike seisukohtade esitlemine tekitada lugejas üldist kahtlustunnet - lugeja võib olla teadmatuses, kuivõrd see, mida ta loeb, kuuleb ja näeb ajakirjanduskajastuses ühe või teise osapoole käest, on usaldusväärne. Kui lugeja mõtiskleb näiteks selle üle, et võib-olla on Venemaa etteheidetel NATO riikidele alusetu paanika tekitajana tõepõhi all, võib see tekitada lugejas nii arusaamatust, nõutust kui ka usaldamatust nii Eesti ajakirjanduses esitatu kui ka NATO suhtes ning vähendada seeläbi ühiskonnaliikmete turvalisustunnet. Turvalisustunde ja usalduse vähenemise tõttu võib väheneda aga ka Eesti ühiskonnaliikmete (sh kaitseväelaste) kaitsetahte.

Kokkuvõttes võib minu analüüsi põhjal soovitada järgmist:

- Uurijatel on ajakirjanduslikes tekstides kasutatavate erinevate keeleliste vahendite detailse analüüsi abil võimalik paremini mõista, kuidas ajakirjanikud/kõneisikud võivad tekstides konstrueeritud keeleliste valikutega mõjutada elanikkonna arusaamade kujunemist sõjalistest õppustest.

- Kuigi ajakirjanikud püüavad oma lugusid lugeja jaoks võimalikult atraktiivseks muuta, võiksid nad Eesti ühiskonna jaoks julgeolekupoliitiliselt oluliste sündmuste kajastamisel eriti hoolikalt kaaluda, kuidas mingi esitlusviis lugejaskonnale mõjuda võib.
- Lugejatel tuleks sõjalisi õppuseid käsitlevate lugude puhul tähele panna
  - kelle vaatenurgast ja kuidas on ajakirjanike/kõneisikute poolt öeldut esile toodud?
  - keda kasutatakse kõneisikutena ning millisest vaatenurgast need kõneisiku seisukohad väljendatud on?
  - milliseid seisukohti ja kuidas tekstides rõhutatakse?
  - milliseid rolle, eesmärke tegelased tekstides kannavad ja kuidas tegelased omavahel suhestuvad?

Edaspidistes sõjalist kommunikatsiooni käsitlevates uurimustes, mis baseeruksid diskursuseuuringutel, võiks laiendada valimit, st nii uuritavate ajakirjanduskanalite hulka kui ka tekstide mahtu. Täiendavalt või eraldi uurimusena võiks käsitleda veel ka konstrueerimisviiside vaatlemist multimodaalse lähenemise aspektist (nt tekstide juures olevate fotode ja nendel kujutatu uurimist või teleuudiste puhul näiteks isikute ilmete, uudistes kasutatud helide jne uurimist), mis võimaldaks lisaks tekstilisele analüüsile tuua välja ka näiteks fotode ja tekstide koosmõju või tuua esile hoopis teksti ja pildi vastandlikku informatsiooni.

Samuti võiks diskursuseanalüüsil põhinevat uurimisviisi laiendada ka näiteks sotsiaalmeedia kanalitele või ajakirjanduslike veebiportaalide kommentaariumitele. See võimaldaks uurida, kuidas elanikkonnas sõjaliste õppuste kohta esinevat informatsiooni käsitletakse ehk milliseid teemasid/küsimusi/seisukohti tõstatakse ning kas sotsiaalmeedia või kommentaariumid võivad viidata ühiskonnas nt radikaliseerunud gruppide vaenulikule informatsioonilisele mõjutustegevusele.

Edaspidiseid sõjalist kommunikatsiooni käsitlevate uurimuste puhul võiks mõelda ka kombineeritud analüüsimeetodite kasutamisele. Näiteks tasuks võib-olla suurema tekstide mahu puhul teha eelnevalt ka kvantitatiivne kontentanalüüs, mis võimaldaks saada enne diskursusuurimusega alustamist ülevaade kõige sagedamini või pigem just harvemini, kuid enam tooniandvatest teksti omadustest ja koosinemistest (Kalmus 2015 *Diskursusanalüüs*). Lisaks võib korraldada ka intervjuusid kaitseväeteenistujatega, mis võimaldaks lisada tekstilisele analüüsile täiendavalt ka intervjueritavate kogemuspõhise analüüsi tekstides esitatu tajumisest.

SUMMARY

Topic of the thesis: **How was the Russian military exercise Zapad 2017 constructed in the Estonian press?**

The aim of the present thesis was to study the linguistic constructions of the Russian military exercise Zapad 2017 in Estonian online publications in Estonian as well as in Russian and discuss the possible effects to the audiences.

Studying the media coverage of Zapad 2017 in Estonian press is significant in terms of Estonian national security for the purposes of enhancing the awareness and understanding of linguistic persuasion in public communication among members of the society (including Estonian Defence Forces) and thus contributing to strengthening the psychological defense of members of the society.

This thesis investigated media coverage of Zapad 2017 with foci on the following aspects: text-based constructions of narratives and the actors featured in those narratives as well as the construction of their actions whilst also considering the processes of constructing news values in terms of media coverage.

The main conclusions drawn in this thesis may be divided into three main topics:

- 1) **Construction of confrontation:** In Estonia, the media coverage in Estonian and in Russian constructed a confrontation between two great powers/alliances – Russia and NATO – by employing a narrative of conflict between those actors. Russia and NATO member countries alike were presented to the reader as actors characteristic of a narrative. In reflecting the statements of NATO countries, Russia was often presented as the anti-hero, refusing to provide a clear enough overview of the Zapad 2017 exercise. NATO, on the other hand, was cast in the role of a hero, who possesses the capabilities of protecting its members from the possible military threat of Russia. Even more so, such statements depicted Eastern European countries as the victims in need of NATO's support and protection from the threat of Russia. The presentations from the perspective of Russia,

however, positioned Russia in the role of the victim whom NATO member states bully by voicing accusations regarding the transparency of the military exercise.

- 2) **Positioning the readers:** Depending on the news story, media coverage aimed to convince the reader to sympathise either with Russia's perspective or that of the USA/NATO. For convincing the reader, the actors were imposed certain roles and specific goals were attributed to their actions, and furthermore, another set of techniques included opposing or identifying the reader with a chosen group of actors. Out of the linguistic tools of stressing newsworthiness, journalists/spokespersons used stereotypes and superlatives (for example, metaphors, numeral and vocabulary intensification, outlining the impact of events, unexpectedness etc.) for convincing audience of their purpose.
- 3) **Constructing fear:** Majority of the media coverage in Estonian and in Russian constructed the news stories about the Russian military exercise in terms of potential military threat and the accompanying sense of fear and negativity. This manifested in bringing out the negative evaluations, vocabulary and emotions relating to the military threat of Russia (such as the possibility that Russia may occupy the Baltic states). Additional instruments included outlining the threat/fear of Russia's military capabilities that was emphasized by intensifying the number of Zapad participants as well as the scale of the military exercise; stating that this type of behaviour – lack of transparency and prior invasions of foreign countries – is typical of Russia; the impact of the Zapad 2017 exercise as an event as well as the presentation of the unexpectedly high level of Russia's military capability. Additional means incorporated showed the influence of Russia by placing Russia in the active role and reflecting the overwhelming authority of Russia over NATO (including attempts at psychological influencing).

Presenting Russia as a military aggressor and the disparaging/ridiculing attitudes of Russia with regards to NATO's concerns of transparency of the Zapad military exercise may create reluctance towards Russia in certain sections of the audience, thus increasing the willingness of defending the country.

On the other hand, excessive construction of fear and negativity relating to Zapad 2017 may channel uncertainty into the citizens of Estonia and thus results in a decrease of the perceived sense of security. Whether the willingness to defend of the members of the society (including Estonian

Defence Forces) increases or decreases owing to the perceived sense of threat, could be claimed to largely depend on the individual's general attitudes towards the defensive capabilities of the Republic of Estonia.

Notwithstanding, highlighting the confrontation between Russia and NATO might arise suspicion amongst readers concerning discussions of the reliability of the statements presented by one or the other party that are communicated to the reader via media coverage. This may lay a foundation of audience mistrust of the statements made by Estonian media as well as of NATO itself, hence possibly leading to a decrease in both, the overall perception of security in the society and the willingness to defend the state.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ait J., Pärson T (2016), Infotehnologia. *Eesti Statistika Aastaraamat 2016*, lk 361. 27. juuli 2016. Kasutatud 15.04.2018 https://www.stat.ee/valjaanne-2016_eesti-statistika-aastaraamat-2016
- Arold U. (2016). Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies). *Peculiarities of Russian Information Operations. Volume 2*, lk. 13–41.
- Altheide L. D. (2002). Greeting Fear: News and the Construction of Crisis. *The Discourse of Fear*. (Ch. 4, lk 59-99). New York : Aldine de Gruyter
- AS SL Õhtuleht 2018, *Ekspress Grupp veebileht*. Kasutatud 27.04.2018 <http://www.egrupp.ee/ettevotest/struktuur/sl-ohtuleht>
- Balti peaministrid: oleme õppuseks Zapad valmis (2017). *ERR.ee*, 9. juuni 2017. Kasutatud 10.05.2018 <https://www.err.ee/601202/balti-peaministrid-oleme-oppuseks-zapad-valmis>
- Baer-Bader J., (2005). *Eesti julgeoleku käsitus eesti- ja venekeelses meedias seoses Gruusia ja Lõuna-Osseetia konfliktiga*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, Sotsiaalteaduskond, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut.
- Bednarek M, Caple H. (2017). Language and news values. *The Discourse of News Values* (lk 77-106). Oxford: University Press
- Bednarek M, Caple H. (2012). ‘Value added’: Language, image and news values. *Discourse. Context & Media* (2012). Juuni 2012, 1(s 2–3): lk 103–113. doi: 10.1016/j.dcm.2012.05.006
- Bilana L., McClintok B., 2017. Zapad 2017: What It Reveals About the Prickly Russia-Belarus Relationship. *The National Interest*. Kasutatud 14.04.2018 <http://nationalinterest.org/feature/zapad-2017-what-it-reveals-about-the-prickly-russia-belarus-22271?page=2>
- Burrige J. D., Richardson J. E. (2012). Introduction. *Analysing Media Discourses*. Kasutatud 16.04.2018. http://documents.routledge-interactive.s3.amazonaws.com/languageandcommunication/sample_chapters/media_digital_com/9780415632249_introduction.pdf.
- David Altheide (i.a). *Arizona State University veebileht*. Kasutatud 16.04.2018 <https://iresearch.asu.edu/profile/10142>.
- Deborah Stone (i.a) *Brandeis Faculty Guide*. Kasutatud 16.04.2018 <https://www.brandeis.edu/facultyguide/person.html?emplid=e018878b91149c9ae38e891874f795d79893885f>.
- Delfi veebileht (2018). Kasutatud 27.04.2018 <http://www.delfi.ee/>
- Eesti Julgeolekupoliitika alused (2010). *Välisministeeriumi kodulehekülg*. Kasutatud 12.04.2018 http://vm.ee/sites/default/files/content-editors/JPA_2010.pdf.

- Einmann A, Ilvest S. (2017). Pildid ja video: Postimees jälgis Zapadil õhutorjelahingut. *Postimees*, 19. september 2017. Kasutatud 20.09.2017 <https://maailm.postimees.ee/4244301/pildid-ja-video-postimees-jalgis-zapadil-ohutorjelahingut>
- Einmann A. (2017). Eesti sõjaväeluure ülem: mind üllatas Zapadi ajal Venemaa elektrooniline võimekus. *Postimees*, 30.11.2017. Kasutatud 02.02.2018 <https://www.postimees.ee/4329017/eesti-sojavaeluure-ulem-mind-ullatas-zapadi-ajal-venemaa-elektrooniline-voimekus>
- Einmann A. (2017). Zapad igapäevaelus silma ei hakka. *Postimees*, 14. september 2017. Kasutatud 23.09.2017 <http://maailm.postimees.ee/4244253/zapad-igapaevaelus-silma-ei-hakka>
- ERR veebileht (2018). Kasutatud 27.04.2018 <https://www.err.ee/>
- Gemius.ee veebileht (2018). Kasutatud 30.04.2018 <https://opa.gemius.ee/#>
- Глава Сил обороны Эстонии: Россия готова к военному вмешательству и в Белоруссии. (2017). *Vecherka*, 19. september 2017. Kasutatud 15.10.2017 <http://www.vecherka.ee/829030/glava-sil-oborony-estonii-rossiya-gotova-k-voennomu-vmeshatelstvu-i-v-belorussii>
- Helen Caple. *Reuters Institute veebileht* (i.a). Kasutatud 16.04.2018 <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/people/helen-caple>.
- Heier T., Heuser B., Lasconjarias G. (toim). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact*. Rooma: DeBooks Italia srl.
- Heuser B., Palmer D. A. R. (2018). Introduction. T. Heier., B. Heuser., G. Lasconjarias (toim). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact* (lk 1-8). Rooma: DeBooks Italia srl.
- Jankowski D. P., Kowalik T. K. (2017). The dangerous tool of Russian military exercises. *Center for European Policy Analysis*. <http://cepa.ecms.pl/EuropesEdge/The-dangerous-tool-of-Russian-military-exercises>, kasutatud 12.04.2018
- Jantunen S. (2018) *Infosõda*. Tõlkinud Tuule Meri (toim. Erkki Bahovski). SA Kultuurileht: Tallinn.
- Juhtkiri: Kremli sõjaline nukuteater (2017). *Postimees*, 6. november 2017, Kasutatud 17.12.2017 <https://arvamus.postimees.ee/4300259/juhtkiri-kremli-sojaline-nukuteater>
- Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad (2017). *Postimees*, 14. september 2017. Kasutatud 28.09.2018 http://arvamus.postimees.ee/4244281/juhtkiri-olgem-valvsad-ent-rahulikud-ja-enesekindlad?_ga=2.104342144.1626442309.1505664139-1809600201.1474783375
- Järv. J. Elektrooniline Postimees aina kasvab (2018). *Postimees.ee*, 5. jaanuar 2018. Kasutatud 27.04.2018 https://leht.postimees.ee/4364337/elektrooniline-postimees-aina-kasvab?_ga=2.257135819.1597734948.1524319137-871320157.1515697168
- Karise M. (2005). Ideoloogia on kõikjal. *Sirp*, 9. detsember 2005. Kasutatud 01.05.2018 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/ideoloogia-on-k-ikjal/>

- Kalmus, V. (2015). Diskursusanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/diskursusanalyys>, kasutatud 17.04.2018.
- Kalmus V., Masso A., Linno M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>, kasutatud 17.04.2018.
- Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <http://samm.ut.ee/kontentanalyys>, kasutatud 17.04.2018.
- Koorits V. (2017). Zapad 2017: Venemaa korraldab uuesti õppuse, mille käigus varem harjutati Balti riikide ründamist. *Delfi*, 14. jaanuar 2017. Kasutatud 02.10.2017 <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/zapad-2017-venemaa-korraldab-uuesti-oppuse-mille-kaigus-varem-harjutati-balti-riikide-rundamist?id=76860276>
- Krjukov A. (2017). USA toob Balti riikidesse Vene suurõppuse ajaks 600 sõdurit. *ERR veebileht*, 16. juuni. 2017. Kasutatud 17.09.2018 <https://www.err.ee/602623/usa-toob-balti-riikidesse-vene-suuroppuse-ajaks-600-sodurit>
- Kuldnook K., (2011). *Militaarne retoorika. Argumentatsioon ja keeleline mõjutamine Eesti kaitsepoliitilises diskursuses*. Doktoritöö. Tartu Ülikooli Kirjastus: Tartu. Tartu Ülikool, Filosoofiateaduskond, eesti ja üldkeeleteaduse instituut.
- Kund O. (2017). Manöövrid, millest pole fotosid. *Postimees*, 5. november 2017. Kasutatud 04.05.2017 <https://leht.postimees.ee/4300117/manoovrid-millest-pole-fotosid>
- Kutti M. (2017). Suurõppus Zapad 2017 sai avapaugu. *Postimees*, 14. september 2017. Kasutatud 26.09.2017 <http://maailm.postimees.ee/4244213/suuroppus-zapad-2017-sai-avapaugu>
- Kuusk J-K (2017). USA toob Venemaa suurõppuste ajaks Balti riikidesse lisavaed. *Õhtuleht*, 18. juuni, 2017. Kasutatud 20.09.2017 <http://www.ohhtuleht.ee/811840/usa-toob-venemaa-suuroppuste-ajaks-balti-riikidesse-lisavaed>
- Kärssin A. (2004). Eestis hakkab ilmuma uus venekeelne nädalaleht MK-Estonija. *Äripäev*, 1. juuni 2004. Kasutatud 27.04.2018 <https://www.aripaev.ee/article/20040601/NEWS/306019967>
- Laaneots (2017). Ants Laaneots: Zapad 2017 – kas õppused või agressioon? *Postimees*, 9. august 2017. Kasutatud 17.09.2018 <https://arvamus.postimees.ee/4205355/ants-laaneots-zapad-2017-kas-oppused-voi-agressioon>
- Лавров: "США "под шумок" разместили в Прибалтике дополнительные войска" (2017). *МК-Estonija*, 3. detsember 2017. Kasutatud 10.01.2018 <http://www.mke.ee/za-rubezhom/lavrov-ssha-pod-shumok-razmestili-v-pribaltike-dopolnitelnye-vojska>
- Lehed Pealinn ja Stolitsa ilmuvad jälle. *Postimees*, 1. märts 2006. Kasutatud 27.04.2018 <https://www.postimees.ee/1530605/lehed-pealinn-ja-stolitsa-ilmuvad-jalle>
- Lucas E. (2017). Edward Lucas: Venemaa kasutab Zapadit närvidel mängimiseks. *Postimees*, 18. september 2017. Kasutatud 02.10.2017 https://arvamus.postimees.ee/4247531/edward-lucas-venemaa-kasutab-zapadit-narvidel-mangimiseks?_ga=2.121658443.1359815524.1509277781-1809600201.1474783375

- Meyer M., Wodak R. (2016). *Methods of Critical Discourse Studies 3rd Edition*. Los Angeles/London/ New Delhi/Singapore/Washington: Sage.
- Monika Bednarek veebileht (i.a). Kasutatud 16.04.2018 <https://www.monikabednarek.com/>.
- Narits T, (2015). *Psühholoogiline kaitse Eesti julgeolekupoliitika kujundajate käsitluses*. Magistritöö. Sisekaitseakadeemia, Sisejulgeoleku instituut.
- Nato Strategic Communications Centre of Excellence (2018). *Russia's Footprint in the Nordic-Baltic Information Environment*. Kasutatud 18.05.2018 <https://www.stratcomcoe.org/russias-footprint-nordic-baltic-information-environment-0>
- NATO-Russian relations: the facts. *NATO kodulehekülj*, 28. veebruar 2018. Kasutatud 04.04.2018 https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_111767.htm.
- НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне. *Vecherka*, 18. september 2017. Kasutatud 23.09.2017 <http://www.vecherka.ee/828708/nato-ucheniya-zapad-2017-poxozhi-na-podgotovku-k-voine>
- НАТО: России удалось напугать страны Балтии и их союзников., *Vecherka*, 5. september 2017. Kasutatud 19.09.2017 <https://www.vecherka.ee/826357/nato-rossii-udalos-napugat-strany-baltii-i-ix-soyuznikov>
- Не верю! Американский генерал не доверяет информации России об учениях «Запад» и призывает пригласить СМИ. *Stolitsa*, 1. september 2017. Kasutatud 25.09.2017 <http://stolitsa.ee/search/post/184157?pattern=zapad&type=all&year=2017>.
- Norberg J. (2018). *Military Exercises and Russian Fighting Power 2009-2016*. T. Heier., B. Heuser., G. Lasconjarias (toim). *Military Exercises: Political Messaging and Strategic Impact* (lk 243-268). Rooma: DeBooks Italia srl.
- Nädalaleht "MK-Estonia" on kõige populaarsem venekeelne väljaanne. *Baltijas Mediju Alianse veebileht*, 12. juuli 2017. Kasutatud 27.04.2018 <http://et.1bma.lv/et/news/2017/07/12/nadalaleht-mk-estonia-on-koige-populaarsem-venekeelne-valjaanne/>
- Paas E., 2013. Eesti riigikaitse kujutamine Eesti kirjutavas meedias aastatel 2011-2012 : Eesti meedia roll Eesti riigikaitse usaldusvääruse kujundamisel. Magistritöö. Juhendaja Kaja Tampere, Tallinna Ülikool, Kommunikatsiooni Instituut.
- Петр Порошенко: Крым у России не отбить. *Vecherka*, 8. september 2017. Kasutatud 21.09.2017 <https://www.vecherka.ee/826948/petr-poroshenko-krym-u-rossii-ne-otbit>
- Postimees (i.a). *Eesti Meedia veebileht*. Kasutatud 27.04.2018 <https://www.eestimeedia.ee/tegevusalad/trukimeedia/postimees/>
- Randla S. Tallinna linna ajalehtede väljaandmiseks kulub 1,28 miljonit eurot. *Õhtuleht veebileht*, 10. jaanuar 2018. <https://www.ohtuleht.ee/851002/tallinna-linna-ajalehtede-valjaandmiseks-kulub-1-28-miljonit-eurot>
- Pärli M. (2017). Ajalehtede tiraažid kukuvad, Päevaleht kaotas aastaga veerandi trükist. *ERR.ee* 25. juuli 2017. Kasutatud 17.04.2018 <https://www.err.ee/597783/ajalehtede-tiraažid-kukuvad-paevaleht-kaotas-aastaga-veerandi-trukist>

- Randlaid (2017). Putin vaatleb Zapadi õppusi Eesti lähistel. *Postimees*, 15. september 2017. Kasutatud 30.09.2018 <http://maailm.postimees.ee/4245507/putin-vaatleb-zapadi-oppusi-estii-lahistel>
- Richardson J. E. (2006) *Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis. Analysing Texts: Some Concepts and Tools of Linguistic Analysis.* (Pt 3: lk 46-74). London: Palgrave Macmillan.
- Riigikaitse arengukava 2013-2022 mittesõjalised osad. Avalik kokkuvõte. *Kaitseministeerium* (i.a). Kasutatud 12.04.2018 <http://www.kaitseministeerium.ee/riigikaitse2022/laiapohjaline-riigikaitse/index.html>.
- Riigikaitse strateegia 2010. *Vabariigi Valitsuse kodulehekülg*. Kasutatud 16.04.2018 https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/riigikaitse_strateegia.pdf
- Riik M. (2017). Vene sõjaväeõppus Zapad 2017 – jõudemonstratsioon läänele. *Õhtuleht*, 8. juuli 2017. Kasutatud 27.09.2017 <https://www.oh tuleht.ee/815664/vene-sojavaeoppus-zapad-2017-joudemonstratsioon-laanele>
- Россия готовит "захват" Литвы и Польши . *Vecherka*, 1. september 2017. Kasutatud 20.09.2017 <http://www.vecherka.ee/825777/rossiya-gotovit-zaxvat-litvy-i-polshi>
- Sachar B. S. (2003). Cooperation in Military Training as a Tool of Peacetime Military Diplomacy. *Strategic Analysis, Vol. 27, No. 3, Jul-Sep 2003* (lk 404-421).
- Shaboian I. (2017) Game of War: The Suwalki Gap, Deterrence, and Cybersecurity, (2017). *NATO Association of Canada*, 28. juuni 2017. Kasutatud 17.05.2018 <http://natoassociation.ca/game-of-war-the-suwalki-gap-deterrence-and-cybersecurity/>
- Soltz V. Запустился новый портал на русском языке Vecherka.ee. Venekeelne ERR veebileht, 31. august 2015. Kasutatud 27.04.2018 <https://rus.err.ee/216362/zapustilsja-novyj-portal-na-russkom-jazyke-vecherka-ee>
- Stolitsa veebileht (2018). Kasutatud 27.04.2018 <http://stolitsa.ee/>
- Столтенберг в Эстонии: учения «Запад» напрямую не угрожают ни одной из стран НАТО (2017). *Stolitsa*, 7. september 2017. Kasutatud 11.11.2017 <http://stolitsa.ee/search/post/184792?pattern=zapad&type=all&year=2017>
- Stone D. (2012). Symbols (pt 7), Numbers (pt 8). *Policy Paradox: The Art of Political Decision Making* (lk 157-205) New York : W.W. Norton & Company.
- Suhhankin, S. (2017). Zapad-2017: mida õppus õieti näitas? *Diplomaatia*, Nr 170, Oktoober, <https://www.diplomaatia.ee/artikkel/zapad-2017-mida-oppus-oieti-naitas/>, kasutatud 03.04.2018
- Stoicescu K. (2017). Decoding Zapad 2017. *Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus*. Kasutatud 03.04.2018 https://www.icds.ee/fileadmin/media/IMG/2017/Publications/ICDS_Analysis_Decoding_Zapad-2017.pdf.
- Tallinna linnavalitsus ei sulge ajalehti Pealinn ja Stolitsa. *Delfi veebileht*, 6. september 2011. Kasutatud 27.04.2018 <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/estii/tallinna-linnavalitsus-ei-sulge-ajalehti-pealinn-ja-stolitsa?id=57265830>

- Theo van Leeuwen (i.a). *Centre for Multimodal Communication*. Kasutatud 16.04.2018
<https://multimodalsemiotics.com/theo-van-leeuwen/>
- USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal tuleb olla valmis agressiooniks. *Delfi*, 27. august 2017.
 Kasutatud 20.10.2017 <https://mehele.ohtuleht.ee/824585/usa-eriesindaja-ukrainas-zapadi-ajal-tuleb-olla-valmis-agressiooniks>
- Van Leeuwen T. (2008). *Discourse and Practise, New Tools for Critical Discourse Analysis*. Pt. 2: *Representing Social Actors* (lk 23-54). Pt. 3: *Representing Social Action* (lk 55-74). Oxford: University Press 2008.
- Van Leeuwen T. (2016). *Discourse as The Recontextualization of Social Practice - a Guide. Methods of Critical Discourse Studies 3rd Edition*. (lk 138-153). M. Meyer, R. Wodak (toim). Los Angeles/London/ New Delhi/Singapore/Washington: Sage
- Vecherka veebileht (2018). Kasutatud 27.04.2018 <https://www.vecherka.ee>
- Ventsel A. Infosõjas surma ei saa. *Sirp*, 6 aprill 2018. Kasutatud 28.04.2018 <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/infosojas-surma-ei-saa/>.
- Viirand L. (2017). Grybauskaite aastakõnes: põhioht Leedule on Venemaa. *ERR veebileht*, 08. juuni 2017. Kasutatud 17.05.2018 <https://www.err.ee/600932/grybauskaite-aastakones-pohioht-leedule-on-venemaa>
- Viirand L. (2017). Õppusel Zapad on vastasteks agressiivsed Weisbaria, Weistoria ja Lubinia. *ERR veebileht*, 29. august, 2017. Kasutatud 16.09.2017 <http://www.err.ee/615492/oppusel-zapad-on-vastasteks-agressiivsed-weisbaria-weistoria-ja-lubinia>
- Õhtuleht käivitab venekeelse portaali (2015). *Postimees*, 11. august 2015. Kasutatud 30.04.2018
<https://majandus24.postimees.ee/3290815/ohtuleht-kaivitab-venekeelse-portaali>.
- White G., (2017). Zapad and Beyond: a Look at Russian Naval Activities Through the Summer of 2017. *Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus*. Kasutatud 03.04.2018.
<https://www.icds.ee/blog/article/zapad-and-beyond-a-look-at-russian-naval-activities-through-the-summer-of-2017/>.
- Zapad 2017 and Euro-Atlantic security. *NATO Review magazine*. 14. detsember 2018. kasutatud 04.04.2018 <https://www.nato.int/docu/review/2017/Also-in-2017/zapad-2017-and-euro-atlantic-security-military-exercise-strategic-russia/EN/index.htm>.
- Zapad 2017 joined strategic exercise (i.a). *Vene Föderatsiooni Kaitseministeeriumi kodulehekül*. Kasutatud 01.05.2018 <http://eng.mil.ru/en/mission/practice/more.htm?id=12140115@egNews>
- Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta. *Postimees*, 14 september 2017. Kasutatud 25.09.2017 <https://maailm.postimees.ee/4243229/zapad-2017-kolm-kusimust-venemaa-suuroppuste-kohta>
- „Запад-2017“: Пионтковский объяснил, почему Россия не нападет на страны Балтии (2017). *Vecherka*, 4. september 2017. Kasutatud 15.10. 2017 <https://www.vecherka.ee/826109/zapad-2017-piontkovskii-obyasnil-pochemu-rossiya-ne-napadet-na-strany-baltii>

LISA 1. Analüüsialuste ajakirjanduskajastuste andmete tabel

Nr.	Kajastuse pealkiri ja viide	Allikas	Kuupäev	Kõneisik	Žanr	Märksõnad	Teemade ring
1.	Suurõppus Zapad 2017 sai avapaugu http://maailm.postimees.ee/4244213/suuroppus-zapad-2017-sai-avapaugu	PM	14.09.2017	Venemaa Kaitseministeerium; analüütikud; Ukraina president; NATO liikmesriigid; alliansi peasekretär Jens Stoltenberg.	uudis	Palju arvulisi näitajaid õppuse tehnika ja osalejate kohta. Läbipaistvuse teema.	Õppus pole suunatud ühegi riigi vastu, Lääneriigid skeptilised; väljamõeldud riigid on Baltimaade varjunimed; hirmutamine Gruusia ja Ukraina näitel rünnakuga ja teiselt poolt NATO kui kaitsja näitamine. Ukraina presidenti hirm Venemaa pealetungi eest, Venemaa sõjatehnika Ukraina piiri ääres; õppuse läbipaistvus; valeinfo osalejate arvu kohta.

2.	Zapad 2017: kolm küsimust Venemaa suurõppuste kohta http://maailm.postimees.ee/4243229/zapad-2017-kolm-kusimust-venemaa-suuroppuste-kohta	PM	14.09.2017	Venemaa ametlikud andmed; Venemaa kaitseministeerium; analüütikud; Leedu kaitseminister; NATO peasekretär;	uudis	Osavõtjate arv; Ida-Euroopa ärevil; Läbipaistvus, NATO kui sümbol.	Märksa suurem osavõtjate arv (lääneriikide hinnangul); kaitseharjutus; Veišnorija toetajad Lubenija ja Vesbasrija kui Baltimaade varjunimed; 2013 a zapadi seostatus Krimmi okupeerimisega ja Ida-Ukraina separatistide toetamisega; alapealkiri "mis paneb muretsema" on formuleeritud teadlikult hirmu tekitavana; õppused kui Trooja hobune Ida-Euroopa riikide suhtes; 4 NATO lahingugruppi kõrgendatud valmisolekus; Ühendriikide sõjalennukid patrullis.
----	---	----	------------	--	-------	--	--

3.	Pildid ja video: Postimees jälgis Zapadil õhutorjelahingut https://maailm.postimees.ee/4244301/pildid-ja-video-postimees-jalgis-zapadil-ohutorjelahingut	PM	19.09.2017	Valgevene kaitseministeeriumi pressiesindaja Vladimir Makarov; Eesti kaitseministeeriumi pressiesindaja; Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen ; Valgevene endine president Stanislav Šuškevitš	reportaaž	Valgevene seisukohad, et õppus kaitseotstarbeline. NATO naeruvääristamine; vastandamine; Saksa kaitseministri kui kõneisiku esiletõstmine.	Valgevene kaitseministeerium lükkab ümber jutu 100 000-st sõdurist õppusel; Valgevene kaitseministeeriumi sõnul ei vaadata ühtki riiki vaenlasena; õppus pole suunatud ühegi riigi vastu; info, et pole mõtet otsida fiktiivsete riikide tagant midagi enamat; maailma julgeolekuolukorra võrdlemine Tšehhovi näidendiga; infoavaldus, et "Valgevene armee valmistub sõjaks selle pärast, et sõda ei tuleks". NATO analüütikute naeruvääristamine õppustelt osavõtjate arvu esitlemisel: "Tundub, et NATO analüütikud on õppusel osalejate arvu kokkuarvestamiseks kasutanud astroloogide abi». Pidev kinnitus koos veenmisega selle kohta, et avalikustatud õppustelt osavõtjate arv on õige: "võin kätt südamele pannes kinnitada". Vastandamine (lisaks NATO-le on õppustest osavõtjate väiksema arvu ümberlükkamisele appi võetud Saksa kaitseminister)
----	--	----	------------	---	-----------	--	---

4.	Putin vaatleb Zapadi õppusi Eesti lähistel http://maailm.postimees.ee/4245507/putin-vaatleb-zapadi-oppusi-estti-lahistel	PM	15.09.2017	Venemaa presidendi pressiesindaja Dmitri Peskov, NATO andmed	uudis	osalejate erinevad arvud, konflikt, tankimürsk	Venemaa president Vladimir Putin külastab käimasolevaid Venemaa-Valgevene suurõppusi Zapad-2017; külaskäik ei ole Putini pressiesindaja sõnul seotud Lääneriikide tormilise reaktsiooniga Zapadile.
5.	AK uudis	AK	17.09.2017	Vene eksperdid, Kaupo Rosin (luureekspert)	uudis	läbipaistvus, osalejate arv, reaalselt ohtu pole.	Parim kaitse on ründamine; Vene-Valgevene ühismärgide eesmärk on endiselt ebaselge; ametlik stsenaarium, et sõda on terrorismi vastu ei vasta tõele; ei nähta, et võiks juhtuda midagi hullemat, kui õppus.
6.	Zapad igapäevaelus silma ei hakka http://maailm.postimees.ee/4244253/zapad-igapaevaelus-silma-ei-hakka	PM	14.09.2017	Tavalised valgevenelased; Valgevene endine president Stanislav Suškevitš; Valgevenes restoraniäris töötav Igor.	reportaaž	Osalejate arv suurem, pole põhjust siiski karta ründamist ega sõda.	Valgevene endine president Stanislav Suškevitši sõnul osalejate arv kindlasti suurem; tema sõnul pole põhjust karta, et Venemaa ründab Ukrainat, kuna see läheks Venemaale liiga palju maksma.

7.	Juhtkiri: olgem valvsad, ent rahulikud ja enesekindlad http://arvamus.postimees.ee/4244281/juhtkiri-olgem-valvsad-ent-rahulikud-ja-enesekindlad?_ga=2.104342144.1626442309.1505664139-1809600201.1474783375	PM	14.09.2017	Kaitseminister Jüri Luik; Põhja-Atlandi alliansi peasekretär Jens Stoltenberg.	Juhtkiri	Liitlased. Hirmutamine.Läbip aistvus.Rohkem osalejaid. Sõnavabadus. Hoiatus	Eesti ja Nato kui liitlased. Hirmutamine Gruusia, Krimmi ja Ida-Ukraina kurbade kogemustega. Palju küsimusi Zapadi kohta, millest üks läbipaistvus; Läänes ollakse veendunud, et osalejaid on rohkem; ühelt poolt hirmutamine, et lisaks ametlikule stsenaariumile võib tegevuskavasid olla teisigi; teiselt poolt juhtkirja lõpus löik sõnavabadusest ja sellest, et vbl pingutavadki ajakirjanikud mõnikord üle; võrdlus II ms aegse eelinfo puudusega; hoiatus propaganda lõksu langemise eest ja allikate suhtes kriitilise meelega säilitamisest.
----	---	----	------------	--	----------	--	--

8.	Zapad 2017: Venemaa korraldab uuesti õppuse, mille käigus varem harjutati Balti riikide ründamist http://www.delfi.ee/news/pae/vauudised/eesti/zapad-2017-venemaa-korraldab-uuesti-oppuse-mille-kaigus-varem-harjutati-balti-riikide-rundamist?id=76860276	Delfi	14.01.2017	Rahvusvahelise kaitseuuringute keskuse teadur Henrik Praks; Erukindral Ants Laaneots, Valeri Gerasimov; Venemaa kaitseminister Sergei Šoigu; Vene sõltumatu analüütik Pavel Felgengauer; Venemaa strateegiliste uuringute instituudi direktorit Leonid Rešetnikov; Valgevene president Lukašenka; Valgevene poliitik Dmitri Bondarenko.	uudis	Vähene läbipaistvus kui traditsioon; NATO-vastane tegevus; Valgevene ohustatus; Venemaa võimsuse demonstratsioon; Venemaa-valgevene halvad suhted.	Zapadi eesmärk lisaks sõjalise tegevuse harjutamisele psühholoogilise surve avaldamine ja ebakindluse suurendamine piirnevates riikides; Zapad risk Eestit ümbritsevas julgeolekuruumis; Sihtmärk võib olla Ukraina või Valgevene; Puting võib proovida kukutada Lukašenkat; Venemaa võib soovida luua maismaakoridori läbi Põhja-Ukraina Transnistriasse; Eesti peaks olema kõrgendatud valmisolekus ja seda kommunikeerima nii, et Venemaa näeks, et tema tegevust jälgitakse; Venemaa taotleb kõigist käesolevaks aastaks oma sõjaväe vedudeks plaanitud 5265 tuhandest vagunist kasutada Valgevenes 4126 vagunit ehk 83 korda rohkem kui 2016. aastal; Avaldus, et õppused ei ole tavalised; naeruvääristatakse NATO väikseid pataljone Venemaa relvajõududega võrdlemisel; Zapadil 2 eesmärki: 1) demostreerida Läänele Venemaa sõjalist võimsus, 2) saata õppuste sildi all Valgevenesse suur väegrupp riigipöörde läbiviimiseks.
----	--	-------	------------	---	-------	--	---

9.	Algas Venemaa ja Valgevene suurõppus Zapad 2017 http://mehele.ohtuleht.ee/828185/algas-venemaa-ja-valgevene-suuroppus-zapad-2017	ÕL	14.09.2017	Portaal Belarusskii Partisan, Venemaa kaitseministeerium, lääne kaitseplaneerijad	uudis	osalejate arvud; vastandamine.	Venemaa sõnul õppus kannab ainult kaitseotstarbelist eesmärki, pole suunatud ühegi riigi/riikide vastu; lääne hinnangul formaalselt õppus jaotatud paljudeks väiksemateks osaõppusteks, et mitte kutsuda õppustele välisvaatlejaid.
10.	USA eriesindaja Ukrainas: Zapadi ajal tuleb olla valmis agressiooniks http://mehele.ohtuleht.ee/824585/usa-erisindaja-ukrainas-zapadi-ajal-tuleb-olla-valmis-agressiooniks	ÕL	27.08.2017	Kurt Volker (USA eriesindaja Ukrainas); Ukraina rahvusliku julgeoleku ja kaitsenõukogu (RNBO) sekretär Oleksandr Turtšõnov	uudis	Hoiatus sõjalise agressiooni eest; Turtšõnovi sõnul kontrollib Venemaa oma valmisolekut "suureks sõjaks" läänega.	Võimaliku sõjalise agressiooni ohu õhku viskamine; uued Venemaa sõjalise sekkumise katsed Ukraina, Valgevene, Lõuna-Kaukaasia ja Kesk-Aasia maade asjadesse.
11.	Hanso: Zapadi puhul on võtmeküsimus Poola-Leedu piir https://www.err.ee/616980/hanso-zapadi-puhul-on-votmekusimus-poola-leedu-piir	ERR	6.09.2017	Riigikogu riigikaitsekomisjoni esimees Hannes Hanso.	uudis	Balti riikide julgeolek; Suwalki turvalisus; ÜRO julgeolekunõukogu; Venemaa-Valgevene suhted.	Balti riikide julgeoleku võtmeküsimus seisneb Suwalki koridoris; kui Venemaa ründab Eestit, oleks sõjalises konfliktis automaatselt ka britid ja prantslased; Venemaa-Valgevene suhteid pole nii head, kuid nende tegevust tulenn jälgida.
12.	USA kindral suurõppuse Zapad pärast ei muretse http://mehele.ohtuleht.ee/821665/usa-kindral-suuroppuse-zapad-parast-ei-muretse	ÕL	10.08.2017	USA ja NATO Euroopa vägede ülemjuhataja kindral Curtis Michael Scaparrotti	uudis	Venemaa sõjalise ohu vähendamine; vähene läbipaistvus.	Venemaa ja Valgevene suurõppuse pärast mitteruretsemine; igal riigil õigus korraldada sõjaväeõppusi; ainuke etteheide Venemaale vähene õppuste läbipaistvus; Venemaa soov saada globaalseks jõuks ja sellest tulenev soov näidata end lääneriikide piiridel.

13.	USA toob Venemaa suurõppuste ajaks Balti riikidesse lisaväed http://www.ohtuleht.ee/811840/usa-toob-venemaa-suuroppuste-ajaks-balti-riikidesse-lisavaed	ÕL	18.06.2017	NATO juhid; Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges; Leedu siseminister Eimutis Misiunas; analüütikud.	uudis	NATO mure, arvulisd numbrid Lääne poolt, Venemaa sõjaline oht; NATO kaitse.	Näited Venemaa Krimmi ja Gruusiasse minekust; rõhutus ajaloole, kus Venemaa ei ole pidanud kokkulepetest kinni; NATO kui kaitsja, kes on viinud Balti riikidesse ja Poolasse oma lisavägesid; NATO ametnikud valmis selleks, et Venemaa treenib tuumarelvade kasutamist õppuste ajal; Leedu on hakanud õppuste jaoks riigipiirile tara ehitama; tõenäoliselt 25 a jooksul kõige suurem õppus.
14.	Õppusel Zapad on vastasteks agressiivsed Weisbaria, Weistoria ja Lubinia http://www.err.ee/615492/oppusel-zapad-on-vastasteks-agressiivsed-weisbaria-weistoria-ja-lubinia	ERR	29.08.2017	Venemaa asekaitseminister Aleksandr Fomin; Valgevene asekaitseminister Oleg Belokonev; Leedu hinnang	uudis	Venemaapoolne okupeerimisoht, õppustest osavõtjate arv, õppuse legend	Õppusel terrorismivastane fookus ja ainult kaitsealane iseloom; müütide levitamine Vene ohu kohta; sõdurite arv õppustel; Venemaa ja Valgevene erinev õppustest osavõtivate sõdurite arvu väljatoomine.

15.	Valgevene kutsus Eestit vaatlema õppust Zapad http://www.err.ee/609807/valgevene-kutsus-eestit-vaatlema-oppust-zapad	ERR	27.07.2017	Valgevene; Eesti Kaitseministeerium.	uudis	Valgevene kutsub vaatlema, Venemaa mitte; Venemaa on õppusi varem poolitanud ja väiksemana näidanud.	Kutse kaitseministeeriumile osalemaks Valgevenes õppuse tutvustamiseks seotud korraldatavatel üritustel; tervitatav samm Valgevene poolt; samas tuuakse välja kohe ka see, et Venemaa ei ole OSCE-d õppusest ametlikult ega vabatahtlikkuse alusel teavitanud; Eesti Kaitseministeeriumi avaldus, kus Venemaa õppuseid kritiseeritakse nende poolitamise, mitteraporteerimise ja väiksemana raporteerimise pärast.
16.	Balti peaministrid: oleme õppuseks Zapad valmis http://www.err.ee/601202/balti-peaministrid-oleme-oppuseks-zapad-valmis	ERR	9.06.2017	Baltimaade peaministrid; Leedu luure.	uudis	NATO kui kangeline, õppustel osalejate arv suurem, stsenaarium konflikt natoga	Baltimaad Vene-Valgevene suurõppusteks valmis ja tunnevad end turvaliselt tänu NATO-le; NATO sõjaväelaste kui kaaluka julgeolekutagatise esiletoomine; Leedu luure hinnangul relvakonflikti matkimine NATO-ga ja suurem õppustel osalejate arv.
17.	Hodges: Moskva korraldagu Zapad-2017 läbipaistvalt http://www.err.ee/595586/hodges-moskva-korraldagu-zapad-2017-labipaistvalt	ERR	13.05.2017	Euroopa maavägede ülem kindralleitnant Ben Hodges.	uudis	Lääs kui eeskuju, kes korraldab õppusi läbipaistvalt, aga Venemaa mitte - antikangelane. "Meie" ja Venemaa (vastandamine)	Õppuste läbipaistvuse rõhutamine; Balti regioonis NATO sõjalise võimekuse tugevdamine; sõjaline Schengeni tsoon NATO-l vägede varustamiseks EL sees;

18.	USA toob Balti riikidesse Vene suurõppuse ajaks 600 sõdurit http://www.err.ee/602623/usa-toob-balti-riikidesse-vene-suuroppuse-ajaks-600-sodurit	ERR	16.06.2017	Ameerika Ühendriikide Euroopa maavägede ülem, kindralleitnant Ben Hodges; Ants Laaneots.	uudis	Venemaa sõjaline oht; vähene läbipaistvus; Venemaa eelnevad sõjalised sekkumised; NATO kui kangelane; Valgevene on hea osapool; Leedu ohustatus.	USA on mures võimaliku Vene pealetungi pärast Balti riikides suurõppuse Zapad 2017 ajal; mure salastatuse pärast; näide Ukrainasse ja Gruusiasse sisesteungidest õppuste kattevarjus; näited ajaloost, kus Venemaa ei pea kokkuelpetest kinni; 600 NATO õhudessantväelast (120-130 igasse Balti riiki, mis on pigem näitamiseks, et ollakse valmis aitama); USA näeb vaeva, et olla selliste õppuste ajal kõrgeimas valmisolekus; Leedul probleemid Zapadiga, kuna tal on Suwalki käigus kõige pikem piir Valgevene ja Venemaaga; Signaal Moskvale, et oleme siin ja kui midagi juhtub, siis sekkume; Valgevene heatahtlikna näitamine.
19.	Leedu president: õppus Zapad 2017 näitav valmistumist sõjaks läänega http://uudised.tv3.ee/valismaa/uudis/2017/02/10/leedu-president-oppus-zapad-2017-naitav-valmistumist-sojaks-laanega/	TV 3	10.02.2017	Leedu president Dalia Grybauskaitė	uudis	Venemaa sõjaline oht - ettevalmistus sõjaks Läänega; Venemaa suur ja agressiivne jõud; üks suurimaid õppusi; USA kui kangelane.	Ähvardav oht Venemaa poolt, ollakse ärevil, oodatakse NATO-lt koostööd, USA-d tuleb usaldada mitte selle järgi, mida räägitakse, vaid nende tegude järgi; seni olevat USA olnud Balti riikidele ustav liitlane ja partner.

20.	<p>Valgevene kaitseminister nimetas kära õppuste Zapad 2017 ümber hüsteeriaks</p> <p>https://sputnik-news.ee/world_news/20170223/4903429/valgevene-kaitseminister-nimetas-kara-oppuste-zapad-2017-umber-husteeriaks.html</p>	Sputnik	23.02.2017	Valgevene kaitseminister Andrei Ravkov; Leedu president Dalia Grybauskaitė.	uudis	Lääne naeruvääristamine; Valgevene-Vene ühine koostöö; oht Läänele ja Valgevene puudub.	Üksikute ekspertide hüsteeria seoses Venemaa lahingutehnika ümberpaigutamisega Valgevene territooriumile; Valgevene-Venemaa vastastikuste suhete ekspluateerimine; oht Valgevene okupeerimisele ei pea paika; õppused töötatud välja koostöös Valgevenega; ka lääneriikidele ei ole ohtu, kuna õppustel on kaitseisloom, kus lahendatakse ainult strateegilist heidutusega seotud ülesandeid.
21.	<p>Militaar.net (lugejate kommentaarid)</p> <p>http://www.militaar.net/phpBB2/viewtopic.php?f=35&t=39755&sid=7780004ffb6eafd158ecf3ad630f027&start=165</p>	Miliaar.net	Reaalajas	Kodanikud; kaitseväelased?	Militaar-teemaline sotsiaalkeskond	erinevad teemad, aga väga oma arvamust ei avaldata, pigem uudiste jagamine ja mõnikord nende all küsimused.	Jagatakse erinevaid uudiste linke ja tsiteeritakse ajaleheväljavõtteid Zapadist (ka välismaa omi).

22.	ZAPAD 2017 JA EESTI JULGEOLEK http://markomihkelson.blogspot.com/2017/08/zapad-2017-ja-eesti-julgeolek.html?m=1	Marko Mihkelson blogi	23.08.2017	Marko Mihkelson	blogi	Venemaa sõjalise ohu vähendamine (pigem Venemaa hirmutab); USA ja läänega vastandumine; USA meelega kiusamine.	Pole alust arvata, et Venemaa kasutab suurõppust sõjalise käiguna, pigem on tegu sõjalise valmisoleku harjutustega ja naabrite hirmutamise (sh Valgevene ja Ukraina); vaenukiskumine USA ja tema liitlastega; väide, et ainus jõud Venemaa mõjujõu taastamise teel on ainuke arvestatav jõud USA; eesmärk USA rahvusvaheliste positsioonide nõrgestamine; Venemaa tahtest sõltuva süsteemi ülesehitamine ja senise rahvusvahelise julgeolekuolukorra nõrgestamine.
23.	Venemaa ja Valgevene kuulutasid ühisõppuse Zapad 2017 alanuks http://www.err.ee/618496/venemaa-ja-valgevene-kuulutasid-uhisoppuse-zapad-2017-alanuks	ERR	14.09.2017	Vene kaitseministeerium, Interfax, häälsalvestis juures Eesti kõneisikuga(ei ole aru saada , kes)	uudis	Manöövrid kaitsealased; harjutuste kirjeldus; õppustest osalejate arv Vene andmete järgi; "Meie" kui Eesi ja NATO; NATO kui kangelane; geograafiline lähedus Eesti piirile ja sellest tulenev tähelepanu.	Ohutase madalam, kui on tehtud ettevalmistused (meie tähendab siinkohal Eestit ja NATO-t); risk Eestile on üliväike, kuna alianss on teinud märkmisväärseid ettevalmistusi; Eesti jaoks on oluline aru saada, millega Venemaa õppustel tegeleb ja mida plaanitakse; ootamatut juhtuda ei tohiks; spetsialistid hindavad olukorda; tähelepanu teravdatud.

24.	Глава Сил обороны Эстонии: Россия готова к военному вмешательству и в Белоруссии http://www.vecherka.ee/829030/glava-sil-oborony-estonii-rossiya-gotova-k-voennomu-vmeshatelstvu-i-v-belorussii	Vecherka	19.09.2017	Eesti Kaitseväe juhataja Riho Terras	arvamuslugu	Venemaa ohustab Valgevenet; teeb samme Valgevene okupeerimiseks; varasem Ukraina okupeerimine.	Esimesena on sõna antud loos Eesti Kaitseväe juhatajale. Teisi isikuid tektis allikatena kasutatud ei ole. Kõneviis on kindel ja esitatud küsimused on provotseerivad. Kasutatud on rõhutamist ja jääb mulje, et soovitakse väga kindlalt näidata, et Riho Terras peab Venemaad siiski Valgevene vaenlaseks ning proovib teda igal juhul allutada kohe, kui olukord on Venemaale ebasobiv. Võrdluseks on toodud ka Ukraina okupeerimise näide mitmel korral. VT ka Võrdlus eesti kajastusega
25.	ВИДЕО: на учениях "Запад-2017" вертолёт Ка-52 случайно открыл огонь по зрителям http://www.vecherka.ee/828954/video-na-ucheniyaх-zapad-2017-vertolet-ka-52-sluchaino-otkryl-ogon-po-zritelyam	Vecherka	19.09.2017	Ei ole	uudis koos videoga. Video oli tehtud ilmselt mingi sõjaväe õppusel osaleja poolt.	Pealtvaatajate vigastus õppustel raketi kasutamisest.	Rakett Ka 52 tegi tahtmatu raketi õhkulaskmise ning 2 pealtvaatajat said sõsiseid vigastusi. Tehniline kirjeldus sõjamasina Ka-52 Alligator kohta.
26.	Американцев готовят к войне с Россией http://www.vecherka.ee/828703/amerikancev-gotovyat-k-voine-s-rossiei	Vecherka	19.09.2017	Consortiumnews kolumnist Robert Perry.	uudislugu	USA-Lääne suhete vastandamine, USA ja selle meedia näitamine halvas valguses; USA sõnum: vihake Venemaad ja Putinit. Pealkiri on	Räägib sellest, kuidas Robert Perry toob välja, et The New York times kallutab ameeriklasi Venemaa vastu. Artiklis fraas, et Perry on kindel, et ajaleht valmistab oma lugejaid ette III ms jaoks.

						kõnekas ja provotseeriv.	
27.	НАТО: учения "Запад-2017" похожи на подготовку к войне http://www.vecherka.ee/828708/nato-ucheniya-zapad-2017-poxozhi-na-podgotovku-k-voine	Vecherka	18.09.2017	Esimene kõneleja NATO Sõjalise komitee esimees Peter Pavel.	uudis	Pealkiri on kõnekas ja provotseeriv; konflikti esiletoomine; Venemaa kui ohver; NATO kahtlustused; NATO valmistub sõjaks Läänega; osalejate erinevad arvud Venemaa ja USA poolt.	Artiklis on tahetud NATO-st jätta halvustavat muljet. Läbi selle, et justkui NATO kahtlustab Venemaad sõjaks valmistumises ja väljajätkust, et Venemaa ei pea kokkulepetest kinni. Samas on kõrval toodud välja, et Venemaa on ju kinnitanud, et NATO pole nende vaenlane. Justkui tahetakse Venemaad pigem ohvrina näidata.

28.	Петр Порошенко: Крым у России не отбить http://www.vecherka.ee/826948/petr-poroshenko-krym-u-rossii-ne-otbit	Vecherka	8.09.2017	Sõna on esimesena ja läbivalt kogu tekstis Ukraina presidendil Petr Poreshenkol.	uudis	Oht Ukrainale; Venemaa sõjaline võimsus; Ukraina näitamine nõrgana; Venemaa õppustel osalejate ja Ukraina andmete vastandamine.	uudis sellest, kuidas Ukraina president räägib oma kõnes Ülemraadi asetäitjatele, et peamine sõjaline oht Ukraina riigile on Venemaa. Ukraina president on kindel, et Venemaa soovib alustada rahvusvahelistes mõõtmistes sõda, millest annavad tunnistust ka Venemaa ja Valgevene ühised õppused Zapad 2017. Lisaks tahetakse Ukrainat näidata artiklis nõrgana, on nopitud välja kõik sellised Ukraina presidendi avaldused, mis näitavad Venemaad võimsana ja Ukrainat nõrgana.
29.	НАТО: России удалось напугать страны Балтии и их союзников http://www.vecherka.ee/826357/nato-rossii-udalos-napugat-strany-baltii-i-ix-soyuznikov	Vecherka	5.09.2017	kõneisik NATO, täpsemalt NATO strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktor Janis Sarts.	uudis	Kõnekas pealkiri, pandud NATO kõneisikuks ja toodud välja, et Venemaal õnnestus hirmutada Balti riike ja nende liitlasi.	Nato kõneisiku sõnul tahab Venemaa Zapad 2017 õppustega näidata oma võimu ja jõudu Balti riikidele ja nende liitlastele ning seda juba saavutanud. Zapad 2017 on suurim õppus Euroopas. Kordus sellest ka lõpus, et Venemaal on õnnestunud Balti riike juba hirmutada.

30.	"Запад-2017": Пионтковский объяснил, почему Россия не нападет на страны Балтии http://www.vecherka.ee/826109/zapad-2017-piontkovskii-obyasnil-pochemu-rossiya-ne-napadet-na-strany-baltii	Vecherka	4.09.2017	Venemaa publitsist ja politoloog Андрей Пионтковский	arvamuslugu	Venemaa poolt sõjalist ohtu pole karta; Venemaa vaid hirmutab ja kaupleb; maharahustamine.	Piontovski ütleb, et Venemaa ei ründa Zapadi ajal ei Balti riike ega ka Ukrainat, kuna Kremlil ei ole piisavalt vahendeid täismahulise sõja läbiviimiseks. Maksimum, milleks Venemaa president on valmis, on hirmutamine. Putin proovibki hirmutada, et saada paremaid läbirääkimisitingimusi. Lõpus on justkui antud politoloogi maharahustav jutt sellest, et Venemaa saab väga hästi aru, et kui ta tungiks mingile riigile kallale, oleksid sellel tõsised tagajärjed ka kogu Venemaa majanduslikule olukorrale ja Venemaa ladviku rahad arestitakse. Nii politoloog veenabki, et ei ole mingit ohtu, et ei ole põhjust mingiks tõsiseks muretsemiseks, aga seda, et nad võivad hirmutada ja kaubelda, see on üsna tõenäoline.
31.	Kaitseväe juhataja: Venemaa on valmis sõjaliselt sekkuma ka Valgevenes http://www.postimees.ee/4248889/kaitsevae-juhataja-venemaa-on-valmis-sojaliselt-sekkuma-ka-valgevenes	PM	19.09.2017	Riho terras, Venemaa president Vladimir Putin ja kaitseminister Sergei Šoigu	intervjuu	sama tekst sisuliselt, mis http://www.vecherka.ee/829030/glava-sil-oborony-estonii-rossiya-gotova-k-voennomu-vmeshatelstvu-i-v-belorusii	Venemaa planeerib sõjalist sekkumist Valgevenes, terrorismivastane stsenaarium on liialdus.

32.	<p>Россия готовит "захват" Литвы и Польши http://www.vecherka.ee/825777/rossiya-gotovit-zaxvat-litvy-i-polshi</p>	Vecherka	1.09.2017	<p>Ukraina relvajõudude peastaabi spiiker Vladislav Voloshin; Ukraina kaitseminister Stepan Poltorak; endine Odessa piirkonna kuberner Mihhail Saakašvili; Ukraina Rahvusliku Julgeoleku ja Kaitse Nõukogu sekretär Alexander Turchinov; Valgevene Kaitseminister Andrei Ravkov. Alguses on antud sõna nendele, kes külvavad justkui hirmu. Lõpus kaitsjale (Valgevenele, kes hirmu maha võtab).</p>	uudis	Hirm; Venemaa sõjaline võimsus; Okupeerimisoh	<p>Siin on toodud välja oht Venemaa sõjaliste manöövrite osas eelkõige Leedule ja Poolale. Artikli lõpus üritatud näidata, kuidas Ukraina poliitikut ja Baltimaade esindajad on hirmul Venemaa sõjalise ohu suhtes. Eesmärk? Hirmu külvamine? Venemaa suure ja võimsana näitamine? (kuna kujutab endast ohtu ja teised riigid kardavad teda). Odessa endine kuberner arvab, et Moskva valmistub okupeerima Valgevenet. Rõhk sõnal Moskva! Kas eesmärk näidata alguses, kuidas Venemaad paljud sõjaliseks ohuks peavad? Ja lõpus justkui selle ohutunde mahajahutamine? Seda tõendab info Valgevene kaitseministri öeldu kajastamisest, mis rõhutab, et need on vaid mingite marginaalsete struktuuride spekulatsioonid saada poliitilisi dividende või lõigata kasu venemaa-valgevene suhete ekspluaterimisest.</p>
-----	---	----------	-----------	--	-------	---	---

33.	Журналисты рассказали, откуда взяли видео "обстрела зрителей" на учениях "Запад-2017" под Петербургом http://www.vecherka.ee/829119/zhurnalisty-rasskazali-otkuda-vzyali-video-obstrela-zritelei-na-ucheniyax-zapad-2017-pod-peterburgom	Vecherka	20.09.2017	Portaali 66.ru peatoimetaja Bogdan Kulchitsky, kes on video avaldanud. Venemaa Kaitseministeerium. Vene Sõjaväe Lääneringkonna pressiteenistus.	uudis	Raketitulistamise video sattumine portaali.	Peatoimeteja avaldus Vene Kaitseministeeriumile, et nad ei ole provokaatorid, vaid videolisati sinna portaalis oleva nupu kaudu (mis võimaldab teavitada portaali uudistest).
34.	Минобороны Латвии: Россия репетировала изоляцию Балтийского региона http://www.vecherka.ee/829481/minoborony-latvii-rossiya-repetirovala-izolyaciyu-baltiiskogo-regiona	Vecherka	21.09.2017	Läti kaitseministeerium, kaitseminister Raymond Bergmanis.	uudis	Baltiriikide sõjaline ohustatus Venemaa poolt.	Balti regiooni blokeerimine? Õppustel viitasid Läti kaitseministri sõnul sellele mitmed elemendid. Kuid ta rõhutas, et sellest tehakse detailsem analüüs ja järeldustega nad ei kiirusta veel. Ütles veel, et tema arvates oli peamine õppuste rõhk pandud Veneaal asuval polügonile, millest annab tunnistust ka see, et Putin seda külastas.
35.	Грибники смеялись: вскрылся факт об еще одном ЧП во время учений "Запад-2017" http://www.vecherka.ee/829483/gribniki-smeyalis-vskrylsya-fakt-ob-eshhe-odnom-chp-vo-vremya-uchenii-zapad-2017	Vecherka	21.09.2017	Allikas kohalik taksojuht Valgevenes.	uudis	Vene õppustel osalejate naeruvääristamine; pigem halvas valguses näitamine.	Venemaa õppusi naeruväärstav uudisnupuke sellest, kuidas seenelised metsas olid näinud, et Venemaa tank õppuste ajal uppus tiiki ja kuidas seenelised tegid sellest pilti ja naersid. Lisaks see, et õppustel osalejad tulistasid polügoni piiretest väljapoole.

36.	Kalev Stoicescu: sõjahust räägitakse meil liiga palju http://pluss.postimees.ee/4249777/kalev-stoicescu-sojahust-raagitakse-meil-liiga-palju?_ga=2.64761391.1243404351.1506244373-1809600201.1474783375	PM Pluss	22.09.2017	Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teadur Kalev Stoicescu	Persoonilugu (arvamus)	Venemaa-Lääne teravad suhted; osalejaid rohkem, kui tegelikkuses; õppused igal pool Vene Lääne sõjaväe piirkonnas.	Lugu sellest, kuidas kogenud rahvusvahelise kogemusega isik Venemaa ja Lääne suhteid näeb. Et olukord ongi terav ja Venemaa kuvandit on keeruline positiivseks muuta, sest nad ise ei näe endal mingit süüd ning peidavad andmeid nii õppusel osalejate, stsenaariumi osas kui ka õppuse piirkondade osas. Toob välja Venemaa ja Putini skisofreenilise mõttelaadi, 2 kordust selle kohta tekstis. Näide Zapad 2013 a kohta, et hiljem rünnatigi harjutuste järgi. Põhjused, miks Venemaa on ohtlik!
37.	Не верю! Американский генерал не доверяет информации России об учениях «Запад» и призывает пригласить СМИ http://stolitsa.ee/search/post/184157?pattern=zapad&type=all&year=2017	Stolitsa	1.09.2017	Ben Hodges	uudis	Väiksem õppustel osalejate arv, kui tegelikult! Venemaa mitteusaldamine õppuse läbipaistvuse suhtes. USA kui Venemaa mitteusaldaja!	Kõnekas pealkiri! Hodges avaldab muret selle pärast, et Moskva ütles nii väikese arvu õppustel osalejate suhtes (alla 13 000), see olevat tema sõnul kunstlikult vähendatud, et mitte kutsuda rahvusvahelist meediat õppusi vaatama. arvamuse avaldamine, et Venemaa peaks kaasama meediat õppusi jälgima. Lugejate kommentaarides USA kindrali ja ajakirjanduse naeruvääristamine!

38.	<p>Директор центра НАТО: учениями «Запад-2017» Россия хочет запугать Балтийские страны http://stolitsa.ee/search/post/184611?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	5.09.2017	Nato strateegilise kommunikatsiooni keskuse direktor Janis Sarts	uudis (väljaande ohtuse valdkonna all)	Venemaa soov hirmutada, ennast maksma panna. Tegelik võimsus väiksem, kui NATO-l.	Nato kõneisiku sõnul tahab Venemaa hirmutada Baltimaid ja nende liitlasi, näidates oma võimsust ja jõudu, teatud määral on see õnnestunud. Õppused on sisu poolest mitte kaitse, vaid rünnak. Nato kõneisiku sõnul siiski tegu pigem hirmutamise, sest ta ei näe võimalust, et Venemaa ähvardaks Baltimaid realselt sõjalise ohuga, kuna tema sõnul on NATO palju tugevam, kui venemaa. Lühike uudis.
-----	---	----------	-----------	--	--	---	---

39.	<p>Столтенберг в Эстонии: учения «Запад» напрямую не угрожают ни одной из стран НАТО</p> <p>http://stolitsa.ee/search/post/184792?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	7.09.2017	NATO peasekretär Jens Stoltenberg	uudis	<p>Venemaa kui ähvardav jõud. Õppuste läbipaistvus, osalejate arvandmed erinevad Venemaal ja Balti riikidel. Kaitsev iseloom Venemaa suhtes (et ainult kaitsealane iseloom õppustel)! Eesti ja Läti kui paranoia tekitajad? NATO kui Baltimaade ja Poola liitlane ja Venemaa vastane. Stoltenbergi lause, et ühe liitlase rünnak toob kaasa kogu alliansi vastuse (kõlab kui ähvardus vastu). Näidatud, kui 2 üksteist ähvardavat poolt (Venemaa ja NATO). Nato kui Baltimaade kaitsja ja jälgija. Venemaa õppuste läbipaistmatus põhiteema!</p>	<p>Stoltenbergi sõnul ei ähvarda Venemaa otseselt ühtegi NATO liikmesriiki. Ta peab puudujäägiks vähest läbipaistvust Venemaa õppuste osas. Toodud on, et Venemaa andmetel osaleb 12 700, aga Eestis ja Leedus kinnitatakse, et tegelik arv on kuni 100 000. Lausete konstruktsioon! Väidetud, et õppustel on ainult kaitsealane iseloom. Nato on andnud Eestile, Lätile, Poolale ja Leedule 4000 sõjaväelast, et vähendada Venemaast tulenevat ohtu. Toodud on palju tsitaate.</p>
-----	---	----------	-----------	--------------------------------------	-------	--	---

40.	<p>Эстония направит двух своих наблюдателей на учения «Запад-2017» http://stolitsa.ee/search/post/185389?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	11.09.2017	Postimehe teade ja Eesti Kaitseministeeriumi pressisekretär Andres Sang.	uudis	Zapadi toimumisaeg. Valgevene kutse vaatlejatele Eestist, Lätist, Leedust, Norrast, Poolast, Ukrainast ja Rootsist.	uudis sellest, et Eesti vaatlejad võtavad osa Venemaa õppustest. Huvitav vastuolu uudises, et Venemaa demonstreerib õppusi, aga tegelik õppustele vaatlejate kutsuja on Valgevene!
41.	<p>Лаанеотс: если Россия называет «Запад» антитеррористическими учениями, то террористы – это НАТО http://stolitsa.ee/search/post/185506?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	13.09.2017	Ants Laaneots	uudis	Õppuste läbipaistvus, NATO-t nähaksegi õppuste sisu puhul kui terroristi Venemaa jaoks. Laaneots ei näe seejuures ohtu Balti riikidele.	Laaneotsa sõnu tsiteeritud. Taustainfot pole väga esitletud, pigem antud edasi konkreetseid Laaneotsa tistaate ainult selle kohta, et kui Venemaa ütleb, et tegu on terrorismivastase kaitsega, siis terroristideks peab Venemaa faktiliselt tegelikult NATO-t. Soovitud näidata justkui Eestipoolset provokatsiooni?

42.	Учения «Запад» начались: Минобороны РФ заверяет, что Восточная Европа и Прибалтика могут спать спокойно http://stolitsa.ee/search/post/185621?pattern=zapad&type=all&year=2017	Stolitsa	14.09.2017	Venemaa Kaitsministeerium	uudis	Hirmu mahavõtmine, et õppused on ainult kaitsva iseloomuga; toodud ainult Venemaapoolsed õppustel osalejate arv ja sõjatehnika arvandmed; Lääne osalejate arvu pole märgitud.	Esmalt informatiivsem osa õppustest, seejärel intervjuu tsiteerimine Venemaa Kaitseminister Aleksander Fominiga, kus ta selgitab, miks on õppuste nimetus Lääs. Venemaa Kaitseministeerium kinnitab, et Ida-Euroopa ja Lääs võivad rahulikult magada. Õppused on täiesti rahumeelsed ja eranditult kaitsva iseloomuga. Õppused Lääs tähendus ei ole laias poliitilises mõttes geograafiline termin, mis hõlmab Lääne riike, Euroopa liitu ja NATO-t liikmeid, vaid tähenab Venemaa ja Valgevene lääne osa, mis asuvad lääne pool.
43.	Колонка Эдварда Лукаса: России нравится играть на нервах с помощью учений «Запад» http://stolitsa.ee/search/post/185761?pattern=zapad&type=all&year=2017	Stolitsa	15.09.2017	Edward Lucas	Kolumn ajakirjanik Edward Lucase kirjutatust.	Psühholoogiline aspekt ehk Venemaapoolne hirmutamine. Venemaa külvab Zapadi abil igal pool hirmu (näited Leedust, Ukrainast jne). Venemaa mängib õppuse Zapad abil Lääne närvidel. Kuigi Läänel on kõik kaardid Venemaa mõningate kaartide vastu, siis tegelikkuses on praktikas kõik	Esmapilgul näib, et Venemaa püüab ennast justkui kaitsta, väites, et Lääs reageerib üle. Venemaa viib läbi enda sõnul vaid tavapäraseid mitteduuremahulisi õppusi. Kuid psühholoogilises mõttes on nad Lucase sõnul juba kasu lõiganud, nad on justkui ebaõiglaselt kannataja rollis ja kujutavad ennast kui Läänemaailmaga strateegiliselt võrdset, reaalselt sõjalist ohtu Kirde-Euroopale.

						teistpidi ja Lääs näitab seda selgelt välja.	
44.	«Глупость» и «провокация»: минобороны РФ прокомментировало информацию о стрельбе по зрителям на учениях «Запад» http://stolitsa.ee/search/post/186138?pattern=zapad&type=all&year=2017	Stolitsa	19.09.2017	Venemaa Kaitseministeerium ühelt poolt ja ru66 portaal teiselt poolt.	sündmus	Venemaal Kaitseministeerium eitab toimunut.	Venemaa Kaitseministeerium nimetas seda uudist rumaluseks ja provokatsiooniks. Väidetavalt ei olnud 18. septembril ühtegi lennundusega seotud õppust.
45.	Что это было? СМИ назвали возможную причину удара ракеты «Аллигатора» на учениях «Запад-2017» http://stolitsa.ee/search/post/186238?pattern=zapad&type=all&year=2017	Stolitsa	20.09.2017	Ajalehe "Kommersant" allikad. Gazet. ru andmed.	uudis	Juhtum raketi tulistamisest ja selle võimalikust tehnilisest rikkest, Uurimisest. Hämarad asjaolud.	Venemaal moodustatakse ekspertide erikomisjon, kes vastavad intsidenti uurib ja selgitab välja võimaliku ametnike süülisuse. Gazet. ru andmetel tehakse vastavad uuringud, et kinnitada või ümber lükata.

46.	<p>Планы: НАТО намерен укрепить боевые группы в Балтийских странах и Польше элементами ВВС и ВМС</p> <p>http://stolitsa.ee/search/post/186285?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	20.09.2017	NATO Euroopa jõudude asetäitja kindral Dzheymy Everard.	uudis	Näitab valguses, kuidas NATO laiendab oma vägesid Baltimaadesse ja Poola. Ja et kuidas talle meeldis, et NATO ja eestlased olid ühel nõul selles osas, mida tuleb teha edasi.	Artikkel annab ülevaate sellest, kuidas NATO planeerib tugevdada oma jõude Balti riikides. Millised sammud on selleks tehtud ja mida tuleb veel teha. Kindralile anti ülevaade julgeolekuolukorrast, Nato tegevusest Eestis ja õppusest Zapad.
47.	<p>«Огневая мощь была внушительной»: подполковника Сил обороны Эстонии впечатлила огневая мощь учений «Запад-2017»</p> <p>http://stolitsa.ee/search/post/186598?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	23.09.2017	Eesti kaitseväge kolonelleitnant Kaupo Kiis.	uudis	Jäetakse mulje, et Eesti vaatleja justkui imetleb Venemaa võimsust. Venemaa võimsuse/vägevuse esiletoomine, kajastus püüab ka näidata justkui seda, et ka eesti vaatleja sõnul on osalejaid alla 13 000.	Kuna oli vähem, kui 13 000 osalejat, siis kogu detailset ülevaadet õppustest Kiisi sõnul ei antud. Kaupo Kiis ütles Venemaa õppuste vaatlejana, et muidu on harjutused sarnased nagu Eestis, aga tulevärk oli võimas. Et Eestis harjutuste lõpufaasis tule avamist ei praktiseerita.

48.	<p>Минобороны Литвы: в учениях «Запад» участвовало в несколько раз больше военных, чем было заявлено</p> <p>http://stolitsa.ee/search/post/186904?pattern=zapad&type=all&year=2017</p>	Stolitsa	26.09.2017	<p>Leedu kaitseministeerium ja luureteenistus. Leedu Kaitseminister Leedu kaitseminister Raymundas Caroblis. Leedu kaitseministeeriumi II osakonna direktor Raimijus Baltrenas.</p>	uudis	<p>Õppustel osalejate deklareeritud arv. Hirmu külvamine, näidates Venemaad võimsana, kes harjutab Balti riikide rünnakut ja tegevust NATO vastu ja on toodud lõpus, kuidas venemaa on võimeline kiiresti reageerima.</p>	<p>Raimijus Baltrenas sõnul tegelikusest suurem arv osavõtjaid. Õppus ei olnud ainult terrorismivastane, sellest annab tunnistust kõikide vene relvajõudude kasutamine. Seal oli nii rünnakut kui ka kaitset. Nato vastast tegevust, Balti riikide ründamist. Venemaa on võimeline sõjaliselt reageerima 24-48 tunniga. Venemaa võime kasutada relvajõude on just selline.</p>
49.	<p>Эстонский наблюдатель об учениях «Запад-2017»: увиденные нами действия носили оборонительный характер</p> <p>http://stolitsa.ee/186232</p>	Stolitsa	20.09.2017	<p>Eesti vaatleja Kaupo Kiis</p>	uudis	<p>arvulised näitajad osalejatest, sõjatehnikast. Kaupo Kiis ütlemised on toodud osaliselt kui Venemaa kaitseks. Ebaselgus juhistes, mida on püütud artiklis ümber lükatud sellega, et neil oli võimalus rääkida kõrgemate ohvitseridega.</p>	<p>Kiisile tundus, et õppustel näidatud harjutused olid kaitsva iseloomuga ja osalejate arv väiksem, kui deklareeritud. Kuid ütles, et ta ei näinud õppuste esimest etappi, kus võis ka toimuda rünnak. Kiis ütles, et siiski on ebaselge, kes on andnud õppustel juhiseid, seda neile ei öeldud ning samuti ei lastud neil rääkida tavaliste sõduritega, vaid ainult kõrgemate ohvitseridega.</p>

50.	Проверит лично: в понедельник Путин понаблюдает за «Запад-2017» в Ленинградской области – Кремль http://stolitsa.ee/185799	Stolitsa	15.09.2017	Venemaa pressisekretär Дмитрий Песков, NATO	uudis	Putin külastab venemaa õppusi Leningradi oblastis. Peskovi sõnul ei ole seost Putini õppuste külastusel ja Lääne reaktsioonil. See on tavapraktika.	Putin kui toimuva jälgija. Artiklis toodud põhjalikud arvulised näitajad Venemaa poolt ja seejärel all kohe lause Nato väidetest, et osalejate arv on tegelikult tunduvalt suurem (kuni 100 000). Artikkel lõpeb sellega, et Zapad 2009 ja 2013 ajal olid harjutustes agressiivsed stsenaariumid Balti riikide invasiooni ja isalotasiooni suhtes ja tuumarünnaku simulatsioon Varssavile. Kas eesmärk on lõpus hirmutamise?
51.	Министр обороны Латвии: на учениях «Запад 2017» разыгрывался сценарий блокады Балтийского региона http://stolitsa.ee/186422	Stolitsa	21.09.2017	Läti kaitsemnister Raymond Bergmanis	uudis	Põhiteema näidata, kuidas Läti kahtlustab Venemaad Baltimaade isoleerimises. Õppuste põhirõhk Venemaal.	Venemaal mängiti läbi Balti regiooni blokeerimist. Analüüs on käimas, kuid paljud õppustel kasutatud meetmed näitavad, et harjutati Balti regiooni isoleerimist. Õppuste peamine rõhk tegelikult Venemaal, millest annab tunnistust ka Venemaa külastamine Putini poolt.

52.	<p>Raadio Kuku saade "Olukorrast ajakirjanduses" Saatejuhid Rein Lang ja Peep Kala</p> <p>http://media.kuku.ee/olukorra_stajakirjanduses/olukorrastaja_kirjanduses20170919.mp3</p>	Raadio Kuku	19.09.2017	Rein Lang ja Peep Kala	arvamus	<p>Muretsemiseks ei ole põhjust, NATO võimsuse esiletoomine; Eesti kui NATO liige, NATO jõuab igale poole 24 tunniga. Räägiti rahulikul, isegi natuke ironiseerival toonil hirmu ja paanika külvamise suhtes.</p>	<p>Rein Lang ja Peep Kala: Kui alguses oli veidi paanikat, et mis nüüd saab jne, siis nüüdseks olukord normaliseerunud ja suhteliselt asjalik Eesti meedia poolt. AK-s oli Ameerika kindral, kes ütles, et pole põhjust närvitsemiseks, sest igal ühel on õigus õppusi pidada ja nato väed jõuavad nahunii igale poole maailmas 24 tunniga ja Eesti on nato liige. Suutis panna 4 lausesse selle rahustava sõnumi. Sellega oli justkui pinget maha võetud ja meediakasjastus muutunud ka mõistlikumaks. Valgevenes on ka Eesti reporterid Postimehest. Välisekperdid on öelnud, et võtame rahuliku tooni ja ka Eesti ajakirjanikud on seetõttu võtnud rahuliku tooni. Ka saate suud puhtaks ajal on hoitud asjalikku tooni. Üleüldine riigi kaitsevõime, mis tõukub Zapadi manöövritest. Nato on maailma kõige jõulisem sõjaline organisatsioon ja ei usu, et keegi tahab natoga tüli norida ja eesti on nato liige. Nato on viimane koht, kuhu Venelased tahaksid oma porise saapa maha panna.</p>
-----	---	-------------	------------	------------------------	---------	---	---

53.	Video: valgevenelased protestivad Venemaa suurõppuse vastu, https://maailm.postimees.ee/4239101/video-valgevenelased-protestivad-venemaa-suuroppuse-vastu	PM	11.09.2018	allikas AP/BNS	uudis koos videoga.	Valgevenelaste protest Minskis Valgeve-Venemaa ühise õppuse vastu.	Videos näidatakse protestijaid Valgevene lipu, ruupurite ja plakatitega, mis ütlevad, et "Rahumeelse Valgevene eest" ja "Vene sõdur mine koju, vodkat siin ei ole". Lisaks protestijad ka ütlevad marsil, et "vene sõdur, mine koju".
54.	Läti sai Venemaalt kutse vaadelda suurõppust Zapad, https://maailm.postimees.ee/4211081/lati-sai-venemaalt-kutse-vaadelda-suuroppust-zapad	PM	15.08.2017	Läti Kaitseministeeriumi kantsler Jānis Garisons; Läti peaminister Māris Kučinskis	uudis	Läti sai lisaks Valgevenele ka Venemaalt kutse õppuste külastamiseks	Läti peaminister Māris Kučinskis ütles, et ei saa muidu õppusele vaatlejaid saata, kui ka Venemaa pole neile kutset saatnud, sest tegu on nii Venemaa kui Valgevene õppusega.
55.	Edward Lucas: Venemaa kasutab Zapadit närvidel mängimiseks, https://arvamus.postimees.ee/4247531/edward-lucas-venemaa-kasutab-zapadit-narvidel-mangimiseks?_ga=2.121658443.1359815524.1509277781-1809600201.1474783375	PM	18.09.2017	Edward Lucas	arvamus	Psühholoogiline mõjutamine Venemaa poolt; süüdistab Läänt ülereageerimises, naeruvääristades Lääne seisukohti.	Lucas toob välja, et Venemaa sõjalistest võimetest tähtsam on psühholoogiine mõjutamine; pealtnäha on õppus kaitsev, kuid tegelikult on Venemaa juba lõiganud kasu Lääne hirmutamise läbi. Lucas ütleb, et tegelikult peaks asjad vastupidi olema ja hoopis Venemaa peaks närviline olema selles osas, mida Lääs temaga ette kavatses võtta. Lääne süüdistamine ülereageerimises. Venemaa õhujõud harjutasid Lääne- ja Põhjamere kohal Lääne-Euroopa sihtmärkide pommitamist ning allveelaevade vastast kaitset Läänemerel.

56.	Bild: Vene õppuste Zapad stsenaarium oli Balti riikide hõivamine mõne päevaga ja šokikampaania NATO Euroopa liitlaste vastu http://m.delfi.ee/article.php?id=80546164	Delfi	20.12.2017	allikas Saksamaa suurima levikuga ajaleht Bild, kes kirjutab Lääne salateenistuse informatsiooni põhjal	uudis	Baltiriikide hõivamine, täiemahuline sõda NATO vastu; Suwalki koridori hõivamine;	Ajaleht Bild andmetel oli Zapad 2017 põhistsenaariumiks Balti riikide hõivamine mõne päevaga ning šokikampaania Lääne-Euroopa NATO liikmesriikide vastu. Zapad ei olnud terrorismivastane ega kaitseostrabeline, vaid treening täiemahuliseks sõjaks NATO vastu.
57.	Lavrov: NATO külvas Zapadi ajal hüsteeriat, et regiooni salamahti lisavägesid tuua, http://m.delfi.ee/article.php?id=80369396	Delfi	3.12.2017	Venemaa välisminister Sergei Lavrov	uudis	Venemaa näitab NATO-t kui antikangelast; Lääne soov on Venemaa sõnul hüsteeriat külvata;	Lavrovi sõnul tõi NATO Venemaa ja Valgevene õppuse Zapad ettekäandeks, et paigutada oma väeüksusi salaja Baltikumi ja Poola; Lääs ei olegi tegelikult niivõrd mures seoses õppustega, vaid püüab hüsteeriat külvata; Lavrov ütleb, et kõik, kes tahtsid sellel õppusel osaleda, said seda teha.
58.	USA kindral Hodges: Zapadil osales 40 000 sõdurit https://maailm.postimees.ee/4263377/usa-kindral-hodges-zapadil-osales-40-000-sodurit	PM	02.10.2017	USA kindral Hodges	uudis	õppustest osalejate arv üle 40 000, õppused jagatud väiksemateks osadeks.	Zapad 2017 oli jagatud väiksemateks sündmusteks, kuid õppused olid omavahel seotud, selle eesmärk oli õppuste teatamiskohustusi eirata; tuumalööki ei simuleeritud, kuid tuumaõppused algasid Hodgese sõnul pärast Zapad õppusi.

59.	Juhtkiri: Kremli sõjaline nukuteater https://arvamus.postimees.ee/4300259/juhtkiri-kremli-sojaline-nukuteater?_ga=2.46577058.48149867.1516791838-871320157.1515697168	PM	06.11.2017	Lääne vaatlejad, Edward Lucas	arvamus (juhtkiri)	Manöövrite ulatus märksa suurem, kui Venemaa näitas; Nato sõnum läbipaistvuse kohta; osalejate arv palju suurem. Zapad kui raudse rusika demonstratsioon (Venemaa sisekommunikatsiooni osa)	Venemaa tegi show´d, näitas vaatlejatele seda, mida oli eesmärgiks näidata ning mille järgi vaatlejad said panna kirja info, et osalejaid oli vähem, kui 13 000; Lääne huvi õppuse suhtes sildistati USA infooperatsiooniks
60.	<u>Manöövrid, millest pole fotosid.</u> https://leht.postimees.ee/4300117/manoovrid-millest-pole-fotosid	PM	05.11.2017	anonüümne PM allikas; Ants Laaneots; Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus; Mathieu Boulège mõttekoja Chatham House teadur; Riho Terras	uudis	Suurem õppus, kui tegelikult; suuremad õppused toimusid hoopis Baltikumi taga ja Arktikas; Läheduse loomine Eestile - Eesti piiridel 13 000sõjaväelast	Valgevenes harjutatu oli ainult üks osa suurest tervikust ning sõjalised õppused kestsid ühe nädal asemel 10 nädalat.
61.	Eesti sõjaväeluure ülem: mind üllatas Zapadi ajal Venemaa elektrooniline võimekus. https://www.postimees.ee/4329017/eesti-sojavaeluure-ulem-mind-ullatas-zapadi-ajal-venemaa-elektrooniline-voimekus	PM	30.11.2017	Kaitseväe luurekeskuse ülem kolonel Kaupo Rosin	uudis	Üllatus Venemaa elektroonilisest võimekusest; tähelepanu tõmbamine Valgevenele.	Rosinat üllatus Venemaa elektrooniline võimekus; suurendab sõdurite arvu; Venemaa mängis oma plaanid seoses Zapadiga ümber, kuna Lääs jälgis õppusi. Õppustel harjutati Rosina sõnul, kuidas eksitada vaenlast.

62.	Bergmanis: Zapadil võidi harjutada ka Baltimaade isoleerimist, https://www.postimees.ee/4251705/bergmanis-zapadil-voidi-harjutada-ka-baltimaade-isoleerimist	PM	21.09.2017	Läti kaitseminister Raimonds Bergmanis	uudis	Baltimaade blokeerimine; Venemaa õppustel osalejate arvud tooduna Venemaapoolselt.	Bergmanise arvates harjutati Baltimaade isoleerimist; õppuse rõhk oli eelkõige Venemaal, mida näitab ka Putini õppuste jälgimine Venemaal. Kuid Bergmanis rõhutas, et enne põhjalikku analüüsi ei saa kõige suhtes veel järeldusi teha.
63.	Zapadi koduleht: viimane Vene väeosa lahkus Valgevenest, https://maailm.postimees.ee/4259615/zapadi-koduleht-viimane-vene-vaeosa-lahkus-valgevenest?_ga=2.168263587.383643592.1516829210-849720069.1516010271	PM	28.09.2017	NATO	uudis	Venemaa-Valgeveneandmed õppustel osalejate arvu kohta; NATO ekspertide hinnang õppusel osalejate arvu kohta.	Venemaa väeosad lahkusid Valgevenest; NATO arvamus, et võidi harjutada terroristidega võitlemise asemel hoopis mõne naaberriigi hõivamist.
64.	Лавров: "США "под шумок" разместили в Прибалтике дополнительные войска" http://www.mke.ee/za-rubezhom/lavrov-ssha-pod-shumok-razmestili-v-pribaltike-dopolnitelnye-vojska	MK-E	03.12.2017	Venemaa välisminister Sergei Lavrov	uudis	Zapad 2017 kui ettekääne NATO ja USA jaoks oma vägede toomiseks Balti riikidesse ja Poolasse. Venemaa kaitseb ennast läbi õppuste läbipaistvana näitamise.	Lavrovi sõnul paigutasid USA ja NATO Balti riikidesse ja Poolasse lisavägesid, kasutades selle ettekäändeks õppust Zapad 2017; õppused olid Lavrovi sõnul läbipaistvad, kõik, kes soovisid, said osa võtta.

65.	Наделавшие шума учения "Запад-2017" начались 0 http://www.mke.ee/zarubezhom/nadelavshie-shuma-ucheniya-zapad-2017-nachalis	MK-E	14.09.2017	Saksa kaitseminister Ursula von der Lyayen	uudis	Manöövrite kaitsva iseloomu esiletõstmine; Venemaa andmete esitamine; konflikti esitamine läbi suurema õppusel osalejate arvu esitlemise Saksa kaitseministri poolt.	uudis Valgevene ja Venemaa ühistest õppustest; toodud välja Venemaapoolne osalejate arv ja kirjeldatud õppuse territooriumit kui ka eesmärki (vägede koostalitusvõime parandamine jms). Lõpus on toodud huvitavalt välja viimase lausena, kuidas Saksa kaitseminister Ursula von der Lyayen ütles, et õppustest võib osa võtta kuni 100 000 sõdurit.
66.	СМИ: Финляндия готовится к возможной войне с Россией, http://www.mke.ee/zarubezhom/smi-finlyandiya-gotovitsya-k-vozmozhnoj-vojne-s-rossiej	MK-E	17.07.2017	Soome sõjaväe ekspert Jarno Linnell	uudis	Sõja ohu esiletoomine selle näol, et Soome valmistub sõjaliseks kaitseks; ohu läheduse loomine seetõttu ka Eesti jaoks.	Soome on mures Venemaa-Valgevene sõjaliste õppuste pärast ja on loonud 2017. aastal sõjalise kaitse süsteemi maa-aluste tunnelite ja punkerite loomisega, mis võib mahutada kuni 600 000 inimest.
67.	Рапорт: вероятность военного нападения России на НАТО является низкой http://www.mke.ee/sobytiya/raport-veroyatnost-voennogo-napadeniya-rossii-na-nato-yavlyaetsya-nizkoj	MK-E	08.02.2017	Eesti Välisluureameti peadirektor Mikk Marran; kaitseminister Margus Tsakhkna.	uudis	Venemaa sõjaline oht madal, kuid mitte olematu; infosõda; Tsakhkna poolt esiletooduna hirmu vähendamine, et Eestis on tõhus luureagentuur.	Marrani sõnul Venemaa sõjaline rünnak NATO vastu on madal, kuid siiski mitte olematu; samuti jätkab Venemaa tema sõnul infosõda Lääneriikide ja Eesti vastu läbi erinevate taktikate, mis võimaldavad suurendada pingeid ühiskonnas ja kahjustada Lääneriikide ning Eesti mainet. Tsakhkna sõnul töötavad EEsti luureagentuurid kõrgeimal tasemel maailmas ning annavad pildi julgeolekuolukorrast.

68.	Следующие стратегические учения Россия проведет у своих западных границ http://www.mke.ee/zarubezhom/sleduyushchie-strategicheskie-ucheniya-rossiya-provedet-u-svoikh-zapadnykh-granits	MK-E	14.09.2017	Vene Föderatsiooni relvajõudude peastaabi ülem Valery Gerasimov.	uudis	Zapad 2017 õppus kui turvalisuse (kaitse) tagamisega tegelev harjutus.	Väga lühike uudis sellest, kus Gerasimov annab teada, et järgmised strateegilised sõjalised õppused toimuvad Venemaa Lääne sõjalises ringkonnas ning kannavad nime Zapad 2017. Gerasimov tõi välja, et peamine õppuste eesmärk on turvalisuse küsimustega tegelemine.
69.	Германский министр: Россия может в 8 раз занижать число военных на учениях "Запад 2017" http://www.mke.ee/zarubezhom/germanskij-ministr-rossiya-mozhet-v-8-raz-zanizhat-chislo-voennykh-na-uchenyakh-zapad-2017	MK-E	07.09.2017	Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen, Venemaa (Moskva kõneisikus)	uudis	Konflikti esitamine läbi erinevate osapoolte osalejate arvu (Lääs üle 100 000, Venemaa all 13 000); Baltimaade ja Poola ohustatus, NATO ja USA kui venemaa kritiseerija.	Saksa kaitseminister Ursula von der Leyen toob välja, et õppusel võib osaleda rohkem kui 100 000 sõdurit, mitte alla 13 000 sõduri nagu Venemaa ise teatas. Saksa kaitseminister toetab ka Prantsusmaa kaitseministri seisukohta, et õppuste näol on tegemist Venemaapoolse hirmutamise strateegiaga. Venemaa ise rõhub kaitsealasele õppusele; kuid Vene vägede ümberpaigutamine on toonud kaasa Baltimaade ja Poola ohutunde ning USA ja NATO-poolse kriitika Venemaa tegevuse suhtes.

70.	Ants Laaneots: Zapad 2017 – kas õppused või agressioon? https://arvamus.postimees.ee/4205355/ants-laaneots-zapad-2017-kas-oppused-voi-agressioon	PM	09.08.2017	Erukindral ja riigikogu liige Ants Laaneots; Vene kindralstaabi ülem armeekindral Valeri Gerassimov, Vene kaitseminister.	arvamus	Ebameeldiv üllatus Valgevene jaoks; õppus väga suurel maa-alal, rõhutab õppuste suurust ning Valgene väikest osa selles õppuses, Ukraina mures, infosõda Ukraina vastu.	Laaneots ei pea sõda tõenäoliseks, kuid tõi välja, et Valgevenet tabas ebameeldiv üllatus seoses sellega, et Venemaa taotles Valgevenelt luba kasutada Valgevene territooriumil sõjaväe vedudeks 5265 vagunist 4126 vagunit (2 korda rohkem, kui 2013. aastal). Venemaa õppused toimuvad Venemaa kaitseministri sõnul ulatuslikul maa-alal (Barentsi merest kuni Ida-Ukrainani). Seega on Valgene õppused Laaneotsa sõnul ainult üks väike osa Zapadi õppustest.
-----	--	----	------------	---	---------	---	--

LISA 2. Peamised kõneisikud

Kuigi minu töö on kvalitatiivne ning valim väike, teen siiski väikese ülevaate kõneisikute osas, et püüda paremini mõista, kelle konstrueerimisviisid võiksid Zapad 2017 ajakirjanduskajastustes rohkem kõlama jääda.

Lisas 1 esitatud tabeli lahtris pealkirjaga „*Kõneisik*“ olen toonud iga ajakirjandusväljaande puhul välja vastavas kajastuses ajakirjaniku poolt kasutatud kõneisikud, mille alusel võib näha, et enamuse kajastusi on konstrueeritud ajakirjaniku poolt kasutatud kõneisikute seisukohtadele/väljaütlemistele tuginedes. Mõned arvamused nagu näiteks Briti ajakirjaniku Edward Lucase, Venemaa publitsisti ja politoloog Andrei Pionovski, Rahvusvahelise Kaitseuringute Keskuse teaduri Kalev Stoicescu persoonilugu, Riigikogu väliskomisjoni esimehe Marko Mihkelsoni blogi või Eesti Kaitseväge juhataja Riho Terrase intervjuu, põhinevad küll kirjutaja/intervjueeritava enda seisukohtadel/arvamuse väljendamisel, mitte otseselt kellegi teksti/ütluste vahendamisel, kuid need on võrreldes ülejäänud ajakirjanduskajastuste tüübiga (peamiselt uudistega) suures vähemuses.

Eestikeelsete ja venekeelsete ajakirjandusväljaannete põhjal võib öelda, et kõige rohkem on kasutatud NATO riikide kõneisikuid. Ajakirjanduskajastusi, kus on kasutatud nii NATO riikide kui ka Venemaa kõneisikuid ühes kajastuses esineb peaaegu kaks korda rohkem (70-st 16), kui ainult Venemaa kõneisikuid kasutavaid ajakirjanduskajastusi (70-st 7).

70 ajakirjanduskajastuse tekstist 32 on venekeelsed, millest enamikus (19-s kajastustes) on ajakirjanikud kõneisikutena kasutanud samuti NATO riikide kõneisikuid ning vähem, kui pooltes venekeelsetes ajakirjanduskajastustes (32-st 7-s) on kasutatud ainult Venemaa kõneisikuid ning 4.-s venekeelses ajakirjanduskajastuses on kasutatud mõlemaid (nii NATO riikide kui Venemaa kõneisikuid). Kahe kajastuse puhul, mis rääkisid Zapad 2017 õppuste ajal allatulistatud raketist Alligator Ka 52, ma kõneisikuid ei määranud, kuna tegemist oli eelkõige raketi allatulistamise tehniliste üksikasjade kirjeldusega ja sellele lisatud videoga.

Eestikeelsetest ajakirjanduskajastusest, mida kokku oli 38, on 21. puhul kasutatud NATO riikide kõneisikuid ning 14. puhul nii NATO riikide kui Venemaa kõneisikuid. Ainult Venemaa kõneisikuid on kasutanud ajakirjanikud eestikeelsetest ajakirjanduskajastuses ainult 2-s ajakirjanduskajastuses. Ühe kajastuse puhul, kus tegemist oli militaarvaldkonda kuuluva veebipõhise sotsiaalkeskonnaga (militaar.net) ma kõneisikuid ei määranud, kuna seal oli sageli

tegemist veebikeskkonna kasutajate poolt jagatavate linkide ja uudistega, mistõttu kõneisikute määramine oleks väga keeruliseks osutunud.

LISA 3. Eesti- ja venekeelsete lugude võrdlus

Minu valimi 38-st eestikeelsest ajakirjandustekstist kujutasid Zapad 2017 õppust sõjalisest aspektist ohtlikuna 23 kajastust ning pigem ainult hirmutavana 2 kajastust. Eestikeelseid ajakirjanduskajastusi, mis püüdsid pigem konstrueerida Venemaa sõjalist ohtu olematuna või seda vähendada, oli välja toodud ligikaudu kuuendikus kajastustes (6-s kajastuses).

Zapad 2017 õppust kui Venemaapoolset võimalikku sõjalist ohtu oli kujutatud nii eestikeelsetes kui ka venekeelsetes ajakirjanduskajastustes eelkõige Balti riikidele, Ukrainale ja Poolale, mõnikord oli toodud välja ka Venemaa sõjaline oht õppuse ühele osalisele - Valgevenele.

Eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes, mis püüdsid Venemaad pigem sõjaliselt ohutumana konstrueerida, tõsteti esile näiteks õppuste Zapad 2017 mitteagressiivset stsenaariumit või viidati sellele, et isegi, kui Venemaa sooviks, ei oleks tal sõjalisteks agressioonideks võimalusi, kuna rünnak NATO liitlasriikide vastu oleks ühtlasi rünnak NATO enda vastu, mille jaoks ei ole Venemaal aga piisavat majanduslikku võimekust. Viis eestikeelset ajakirjanduskajastust kategoriseerisin ma aga pigem neutraalseks, kuna nad ei viidanud otseselt ei Venemaa sõjalisele ohule ega olnud ka Venemaa seisukohti kaitsvad.

Seega võib öelda, et minu analüüsitud eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes on valdav Venemaa kui sõjalise ohu ja selle sõjalise ohuga seonduva hirmu konstrueerimine. Isegi, kui mõned ajakirjanduskajastustest ei too välja otsest Venemaa sõjalist ohtu, sisaldavad nad teoreetilisele sõjaohule viitavaid hinnanguid (nt Zapad õppusega võidi harjutada NATO vastaseid stsenaariume jne), sõnavara ja seisukohti, mis võivad konstrueerida lugejale Venemaa sõjalisest võimekusest ja agressiivsest käitumisest hirmutava pildi. Kuid nagu ma eelnevalt välja tõin, ei tohiks hirmu konstrueerimise seisukohast alahinnata ka neid lugusid, mis konstrueerivad Venemaad kui vaid hirmutamisevõtetega ähvardavat riiki. Pidev hirmustsenaariumite konstrueerimine ja kordamine võib halvata ühiskonnaliikmete, sh kaitseväelaste psühholoogilist kaitsevõimekust, mille tõttu võib väheneda Eesti kaitsetahe tervikuna.

Venekeelsetes ajakirjanduskajastustes, mida oli kokku 32, oli pilt Eesti ajakirjanduskajastustega võrreldes mõnevõrra erinev. Stsenaariume, mis püüdsid Venemaa sõjalist ohtu konstrueerida olematuna või seda vähendada, esines võrreldes eestikeelsete ajakirjanduskajastustega mõnevõrra

rohkem (32-st kajastusest 9). Erinevus tuli esile ka selles, et kui eestikeelsetes ajakirjanduskajastustes esines otsest või teoreetilist Venemaa sõjalise ohu konstrueerimist enamikus (23) ajakirjanduskajastuses ning Venemaa hirmutamistsenaariume vaid 2-s ajakirjanduskajastuses, siis venekeelsetes ajakirjanduskajastustes esines otsest ohu konstrueerimist pigem ainult kolmandikus ajakirjanduskajastustes (9-s) ning mõnevõrra rohkem tõsteti esile pigem Venemaa hirmu tekitamise püüdeid (5 kajastuses).

Erinevusena eestikeelsete ja venekeelsete ajakirjanduskajastuste puhul saab välja tuua veel selle, et mõnikord püüdsid ajakirjanikud Venemaa sõjalist ohtu kujutavatele eestikeelsetele kajastustele juurde luua ka vaatenurga, mis tõstis esile NATO kui Baltiriikide kaitsja rolli, mida eelnevalt NATO kangelaskuju rolli all sai kirjeldatud.

Venekeelsetes ajakirjanduskajastustes NATO kui kaitsja rolli pigem ei esitatud, vaid mõnes üksikus artiklis oli see mainitud. Näiteks ühes *Večerka* ajakirjanduskajastuses, kus Venemaa publitsist ja politoloog Andrei Piontovski toob välja asjaolu, et juhul, kui Venemaa isegi ründaks Balti riike, siis NATO asuks neid kui NATO liikmesriike kaitsma („Запад-2017“: ПИОНТКОВСКИЙ ОБЪЯСНИЛ...2017) või siis näiteks ühes *Stolitsa* uudisloos, kus NATO Strateegilise Kommunikatsiooni Keskuse direktori Janis Sarts'i sõnade kohaselt ei ole Venemaapoolne rünnak Balti riikidele mõeldav, kuna NATO on Venemaast märksa tugevam (*NATO: России удалось напугать страны...2017*).

Eestikeelsetest ajakirjanduskajastustes esines Venemaa sõjalise võimsusega seotuid konstruktsioone, mis tõstsid esile eelkõige Venemaad kui aktiivses rollis olijat 14-s kajastuses (38-st). Ajakirjanduskajastusi, mis konstrueerisid nii NATO kui ka Venemaa aktiivses rollis olemist üheaegselt esines ainult 9-s kajastuses. Ning kajastusi, kus tõsteti aktiivsemas rollis esile ainult NATO-t esines 6 kajastuses.

Venekeelsetes ajakirjanduskajastustes esines Venemaa sõjalise võimsusega seotuid konstruktsioone, mis tõstsid esile eelkõige Venemaad kui aktiivses rollis olijat 13-s kajastuses (32-st). Ajakirjanduskajastusi, mis konstrueerisid samaaegselt nii NATO kui ka Venemaa aktiivses rollis olemist esines 2-s ajakirjanduskajastuses ning NATO-t aktiivsemas rollis olijana ainult kahes ajakirjanduskajastuses.

Venemaa ajakirjanduskajastuste erinevuseks võrreldes eestikeelsete ajakirjanduskajastustega, oli ka laialdasem USA/NATO-poolsete etteheidete presenteerimine õppustega seotud läbipaistvuse temaatikal.

Mõnedes venekeelsetes lugudes on püütud üheaegselt Venemaa sõjalist ohtu vähendada või olematuna näidata ning samal ajal NATO riikide etteheiteid esile tõsta, mis võib taotleda eesmärki kallutada lugejaid pigem Venemaa seisukohti pooldama. Eesti elanikkonna kallutamisel Venemaa seisukohti pooldama võib olla ühiskonna ühtekuuluvustunnet vähendav mõju. Sest sellisel juhul võib tekkida seis, kus venekeelne lugejaskond võib pooldada pigem Venemaa seisukohti ning eestikeelne lugejaskond NATO riikide seisukohti.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Inna Siik

(sünnikuupäev: 07.08.1982)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Kuidas konstrueeriti Eesti ajakirjanduses Venemaa sõjalist õppust Zapad 2017?,

mille juhendaja on Sten Hansson, PhD

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 28.05.2018

